

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

De Theologicis Disciplinis Liber Vicesimus Tertius, De Theologicalium
Virtutum natura, atque exercitatione,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83665](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83665)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER VICESIMUS TERTIUS,

De Theologalium Virtutum natura, atque exercitatione,

SUMMARIUM.

I. Ratio Ordinis.

I.
Ratio Ordinis.

ACILE ex præmissa Symboli Apostolici expositione conficitur nihil esse Christiana fide præstantius, nihil utilius; quoniam Divinâ illius claritate perfusi, quæ nec Atheniensium philosophorum assidua contemplatio, nec idololatrarum gentium excogitavit religio, Divini cultus præcepta, morum institutiones, virtutum officia, & firmissimam atque inconcussam Theologicorum dogmatum doctrinam absque ulla erroris caligine assequimur, tradimus, propugnamus. Sed cum sit miserrima illorum hominum conditio, quibus aut non affulget hujusce fidei supernum lumen, aut sponte sedentibus in tenebris & umbra mortis inest poenalis cæcitas, animique increduli sordes ac dedecus; illorum tamen deterrima via, ac suprema malitia est, qui fidem non consummantes operibus, nec posito fundamento superædificantes probatæ dilectionis aurum, & preciosos piorum operum lapides, thesaurizant sibi iram in futuro, amittunt sperandarum rerum substantiam, nec adhibent omnem curam, ut

peregrini & hospites super terram ad Civitatem, cujus artifex & conditor Deus, indefesso labore, invictoquo studio contendant. Ab iis enim, quibus ampliora collata sunt beneficia, usque ad minimum quadrantem reddendam esse rationem docent Evangeliorum parabolæ, commonstrant dispersæ Judæorum reliquiæ, flagitat, acriterque postulat ingratiissimæ oblivionis meritum singulare. Posteaquam ergo Catholica fidei ac religionis munus accepimus, mysteria cognovimus, firmitatem & vidimus & audivimus & contrectavimus; danda est opera, ne fides nostra sit inanis & mortua, sed vividæ spei, & flagrantissimæ charitatis conjuncta adipiscatur repromissionem; nec ulterius per speculum & in ænigmate, sed ablato velamine, & facie ad faciem, quod firmissime credimus, atque expectamus, mente apertissime intueamur, corde jucundissime degustemus. Hujus rei gratiâ quomodo credendum sit, quomodo sperandum, quomodo diligendum proxima dissertatione explicabo, Divinæ Sapientiæ, quæ pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei mater est, numine suppliciter demisseque implorato.

CA-

CAPUT I.

Quid sit illa virtus, per quam prædictis, cæterisque Ecclesiasticis dogmatibus præstatur assensus?

SUMMARIUM.

1. Nomen fides unde derivatum.
2. Definitio fidei.
3. Explicatio Definitionis.
4. Definitio fidei à S. Paulo statuta approbatur.
5. An assensus fidei sit liber, supernaturalis & discursivus.
6. Evidentia datur duplex.
7. Objectum materiale fidei.
8. Objecta fidei secundum substantiam accepta non crevère successu temporis.
9. Objecta fidei explicitè accepta creverunt.
10. A temporibus Christi, & Apostolorum objecta fidei fuerunt manifestè revelata.
11. Quodnam formale objectum fidei.
12. Fides dividitur in actualem, & habitualement.

SYMBOLO, & Orthodoxæ Religionis cuilibet veritati adeo firmiter assentimur, ut, quamquam sensum omnem humanum excedant, magis inconcussa & consistentia credamus, quam ea, quæ aut tangimus, aut videmus. Id virtutis, quam *Fidem* dicimus, effectus est: & de hac virtute differentes, nomen, definitionem, & objectum quantæ fieri potest perspicuitate inquiremus.

1.
Nomen fides unde derivatum.

A nomine ut ordiamur, dicta est fides à *Fio*, quod fiat, quod dictum est, inquit in 1. de Off. Tullius. Eo nomine significantur apud Latinos constantia promissorum, patrociniū & clientela, auctoritas, fiducia, veracitas: unde consuetum est dicere, fidem interponere, fidem liberare, in fidem & amicitiam se conferre, fidem fallere, fidem tribuere. Etiam Gen. xlv. 32. Judas de Benjamin ait: *In meam hunc recepi fidem*; significans promissionem factam patri illum reducendi: & de vadimonio, aut fidejussione Prov. xi. 15. *Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo*. Hic autem fidem accipimus, pro illa animi qualitate, qua firmissime, & absque ulla fluctuatione assentimur iis, quæ à Deo revelata sunt; de qua Gen. xv. 6. *Credidit Abram Deo, & reputatum est illi ad justitiam*; & ad Hebræos xi. 6. *Sine fide autem impossibile est placere Deo*.

2.
Definitio fidei.

Hanc fidem definit Apostolus cap. citato versu 1. *Fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium*. Erasmus putat hic fidem laudari, non definiri. Juenin Tom. vi. pag. 163. ait hanc esse definitionem descriptivam, non essentialem: L'Hermier pariter Tom. vii. p. 34. ait definitionem hanc esse minus accuratam; quod probat primo quia Apostolus non explicat naturam fidei per genus & differentiam, quod enim dicatur sperandarum rerum substantia, in hoc certe commendatur fides, non definitur: cum idem sit, ac basis, & fundamentum spei

Christianæ. 2. quia fides non se extendit ad res sperandas tantum; fide enim credimus etiam infernum, quem timeamus. 3. quia fides non modo versatur circa inevidentia, sed & circa res evidentes, puta Dei existentiam, & immortalitatem animorum. Accuratam ergo hi putant solam definitionem illam scholasticam: *Fides est virtus divinitus infusa, per quam intellectus firmiter assentitur iis, quæ à Deo revelata sunt, propter ipsius revelantis auctoritatem*.

Esti vero Apostolus definitionem verbatenus non tradat more Dialecticorum; si tamen sensum inspiciamus, definitionis utriusque eadem vis est; & Apostolica longe sublimior, & accuratior. Græce ad hunc modum se habet, *ἡ πίστις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ὑποστάσις*. Hypostasis, sive substantia, aut substantia dicitur fides triplici titulo: primo quia adeo firmam rerum sperandarum persuasionem gignit, ut iis tam firmiter assentiamur, ac si jam subsisterent, ac præsentia ante oculos nostros obversarentur. Substantia ergo dicitur metonymice, sive per transnominatorem, quasi dicatur *Virtus faciens subsistere in intellectu*. Hanc interpretationem tradunt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, alique Græcorum, necnon Estius, ac Tyrinus, & nos etiam Tom. iii. p. 563. Quidquid ergo Scholastici allata definitione expressere, id affirmavit Apostolus uno vocabulo *hypostasis*. Hujus vocis altera significatio est, quod fides sit spei nostræ *basis ac fundamentum*: atque juxta hunc sensum communiter traditum intelligimus virtutem fidei, quæ salutis initium est, non esse fiduciam illam, quæ est actus spei, atque fidem præexistentem supponit. Tercio apud Lyranum fides dicitur *substantia*, quoniam est inchoatio beatitudinis, & quemadmodum substantia est in rebus qualitatibus omnium substratum, ita fides est prima virtus infusa, cui alia superaddun-

3.
Explicatio definitionis.

duantur. Nomine rerum ſperandarum, intelligitur fidei objectum, Deus primum, in quem tendimus, gloriam, reſurrectionem; & ne quis putet hæc tantum eſſe credenda, addit Apoſtolus: *ἔλεγχος & βλεπομένων*, argumentum non apparentium. *ἔλεγχος* non ſolum eſt indicium, ſed etiam firma perſuaſio, & aſſenſus firmiſſimus: ideoque ſenſus eſt, ſicut in dialecticis eſt Elenchus, ſive ratio explorandi argumenta, unde pendet ſcientiæ firmitas, ita in credendis fides eſt illa, per quam habetur certa probatio eorum, quæ non apparent, nec movent ſenſum.

4. Reſpondemus itaque negantibus accuratam eſſe definitionem Apoſtoli, in ea vocem *hypoſtaſis* accipiendam metonymice, ideoque non tantum ſignificare Chriſtianæ ſpei fundamentum ac baſim, ſed etiam virtutem, ac ſupernaturalem qualitatem, quæ cauſa eſt firmiſſimæ illius perſuaſionis, per quam revelata myſteria menti noſtræ conſtantiffime inhaerent. Eſt enim *ſubſtantia* metonymice idem ac virtus, & cauſa, quæ facit ſubſiſtere. Ad 2. dicimus; ideo Apoſtolum addidiſſe *argumentum non apparentium*, ut demonſtraret, plura ad fidem ſpectare, quæ non ſperantur, eaque omnia, quæ revelata ſunt, & non apparent. Ad tertium vero reſpondemus immortalitatem animorum, exiſtentiam Dei, & alia nobis evidentia, ſpectare ad fidem in quantum creduntur ob ſolam Divinam revelationem, etiam ab iis qui demonſtrationis vim non percipiunt, non in quantum à nobis certo argumentorum genere comprobantur.

5. Ex dictis ſequitur aſſenſum fidei eſſe firmiſſimum; per quod ab opinione, quæ penitus non excludit animi hæſitationem, ſecernitur. Quæri ſolet an huiusmodi aſſenſus ſit liber, an ſupernaturalis, an diſcurſivus. Si enim articuli fidei, & Religionis Chriſtianæ rudimenta ut diximus cap. 3. evidentiffime ſunt credibilia, quomodo poſſumus, dum explorata ſunt credibilitatis motiva, cohibere aſſenſum? cur autem voluntas gratiæ munere trahenda eſt, dum ineſt menti immutabilis perſuaſio, Deum hæc revelaffe, & non poſſe mentiri? quid vero in huiusmodi aſſenſu eliciendo opus eſt ratiocinatione, ac diſcurſu?

6. Reſpondemus aliam eſſe evidentiam Divini teſtimonii divinæque revelationis, aliam evidentiam objecti & rei revelatæ. Evidens nobis eſt, Deum nec falli nec fallere; inſtitutam ab ipſo Apoſtolicam Eccleſiam, hanc ejus ſpiritu duci, certiffimum proinde eſſe quidquid

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

ea proponit, puta Trinitatem, Incarnationem, Euchariftiam. At hæc obſcura ſunt, ac tenebris obvoluta; ſenſum enim ſubterfugiunt, & ſupergrediuntur rationem, nec ad ea inveſtiganda poſſumus in hac peregrinatione pertingere. Itaque aſſenſus fidei eſt liber, quoniam licet explorata ſit auctoritas revelantis, non eſt evidens objectum, ſed impervium, reconditum, obſcuriſſimum. Eſt etiam ſupernaturalis, tum ratione revelationis, quia nullo quantumvis perſpicuo rationis lumine fidei myſteria Deo non revelante poſſunt apprehendi; tum ratione firmiſſimæ certitudinis, quia hæc nulli naturali momento innititur, ſed Apoſtolicæ prædicationi, miraculorum virtuti, & ſubmiſtrationi Spiritus ſancti: tum denique ratione piæ motionis, quia ad hunc conſtantem firmumque aſſenſum voluntas trahi debet repugnantibus rerum ſenſibilium imaginibus, humani intellectus anguſtiis, ſuperſtitionibus gentium, philoſophorum placitis, & hæreticorum machinamentis. Denique aſſenſus fidei diſcurſivus eſt ſuo modo; quoniam ab evidenti Divina revelatione mens ad credendam rem latentem inſectitur, atque ex noto exploratoque principio ſubinfert veritatem, quæ nequit ex naturalium ſcientiarum præceptionibus hauriri.

7. Sequitur etiam ex dictis objectam materiale fidei eſſe omnem veritatem à Deo revelatam, ſive ad credendum propoſitam: quæ ſi inevidens ſit, & excedat ſenſum humanamque rationem, cuiusmodi eſt Trinitatis Myſterium, eſt fidei objectum neceſſario ac per ſe, quia niſi revelatum eſſet, non poſſet à nobis extorquere certum & conſtantem aſſenſum: ſi autem ſit aliunde evidens, ut Dei exiſtentia; eſt objectum fidei tantum per accidens, & in quantum ei præſtatur aſſenſus propter auctoritatem Dei revelantis, cum tamen firmiſſime ea veritas per naturalem quoque philoſophiam comparetur, & attingatur. Atque hinc liquet proſus inutilem eſſe eam quaſtionem, an quod evidens eſt, poſſit ſubefſe fidei, ſive, quod idem eſt, an fides conſiſtat cum evidentia objecti.

8. Diſputatur in Scholis, an objecta credibilia creverint ſucceſſu temporis. Antiquiores Scholaſtici, Magiſter, D. Thomas, Scotus, Aegidius, & alii tenent fidem quoad ſubſtantiam credibilium ſemper, etiam à mundi exordio fuiſſe eandem. Recentiores, ut L'Herminier pag. 167. & Cardinalis de Laurea in 3. Sent. diſput. 3. art. 4. tenent uſque ad

7. Objectum materiale fidei.

8. Objecta fidei ſecundum ſubſtantiam accepta non crevere ſucceſſu tempo-
ris.

Kk

Apo-

Apostolos & adventum Spiritus sancti semper per novas revelationes objecta fidei crevisse, post illud autem tempus eandem semper fidem perseverasse. Puto utramque sententiam veram esse, sed adhibendam distinctionem. Si objecta fidei secundum substantiam accepta intelligantur præcipua mysteria, aut explicite, aut implicite saltem credenda, eadem semper fuere; una est enim fides, sine qua est impossibile placere Deo, omnesque Patres veteris Testamenti eundem cum nobis spiritum fidei habuerunt, ut inquit Apostolus: ideoque *tempora variata sunt, non fides*, ait Tract. 45. in Joannem S. P. August. Omnes siquidem, ab Adam usque, in Deum, & in futurum Mediatorem crediderunt, etsi non adeo aperte revelata esset Trinitas divinarum personarum, & Christi passio ac divinitas, sed veluti semen continet arborem latentem, & post temporis intervalla explicandam, primæva illa fides esset paulatim exponenda, & insinuanda mortalium animis.

9. Si vero objecta fidei accipiantur *explicite*, & veluti rami è sua radice foras emissi, atque inter se distincti numero; haud dubium, quod semper creverint usque ad Evangelii promulgationem. Plura enim in lege naturæ Abrahamo, Jacobo, aliisque Patribus revelata sunt: plura per Moysen ac Prophetas innotuerunt; plura, quæ sub cortice veteris legis latebant, & antiquis mysteriis fuerunt promissa, sub Christo patefacta sunt & completa. At non proinde substantia credendorum immutata est, quemadmodum non est diversa substantia ac materia humani corporis membris nunc perfectis & aspectabilibus compacti, ab ea, quæ antea occulta & invisita in maternis visceribus latitabat, ibique primum fuit indigesta & informis, postea suis distincta partibus, consolidata, in lucem edita, enutrita, perfecta.

10. A temporibus Christi & Apostolorum omnia fidei objecta fuerunt adeo expressa, & manifesto revelata, ut nonnisi contingens & accidentalis mutatio facta fuerit aut particularium rerum eventu, aut singularium propositionum definitione, semper perseverante eadem perspicua plenissimaque veritate, in qua omnia religionis capita, & universalia dogmatum omnium fundamenta certa & invariata consistunt. Oportebat enim, ut Christus Ecclesiam suam adversus omnes hæreses valide præmuniret, & quemadmodum sponderat, missus ab illo Paracletus, Joan.

xvi. 13. doceret Apostolos *omnem veritatem*. Quare quidquid temporis decursu aut à Romano Pontifice, aut à plenariis Conciliis statutum est, ex Apostolica traditione, divinisque scripturis proponitur ac decernitur. Frustra ergo à nonnullis objicitur non semper spectasse ad fidem plura dogmata, quæ nunc refellere nefas est; E. G. Epistolam Judæ esse canonicam, Sanctorum animabus statim post mortem conferri gloriam, Sacramenta esse numero septem, Papam in factis dogmaticis esse infallibilem, Tridentinum Concilium esse Oecumenicum, Clementem XII. esse legitimum Petri successorem; & alia hujusmodi, quorum aliqua antiquitus definita non erant, aliqua etiam ignota. Enimvero propositiones universales, quas modo tenemus spectare ad fidem, semper in Ecclesia Apostolica obtinuerunt, licet nonnullæ à privatis quibusdam in dubium fuerint revocata, cujusmodi sunt, Recipienda est doctrina Romanæ Ecclesiæ circa Canonem Scripturarum, circa Beatorum statum, circa numerum Sacramentorum: particulares vero ex universalibus deducuntur; ut ex quo Papa sit fidelium pastor, & irrefragabilis auctoritatis, sequitur errare non posse in definiendis questionibus ad fidem, moresque pertinentibus: ex quo oecumenicum sit omne Concilium plenarium & legitime convocatum, infertur, talem esse Synodum Tridentinam; ex quo omnis Romanus Pontifex canonicè electus sit Divi Petri successor, consequitur hoc honoris ac dignitatis loco habendum esse Clementem XII. Quod pari argumentatione de omni orthodoxa veritate concluditur.

11. Quodnam sit objectum fidei *formale*, Theologi non consentiunt, quibusdam affirmantibus esse summam Dei veracitatem, quibusdam vero Divinam revelationem. Movet prioris sententiæ auctores, quod incommutabilis Dei veritas, sive Deus ipse, in quantum fallere & falli nescius est, nos ad assentiendum propositionibus revelatis pertrahat, id est, idcirco credamus, quoniam revelantur ab Auctore, qui incapax est erroris ac deceptionis. Econtra alii inquirunt objectum *formale* esse revelationem Divinam, quod hæc sit ratio, sub qua fides attingit suum objectum materiale, & per quam fides à scientia & ab opinione distinguitur. Sunt qui utramque opinionem conciliant, dicendo summam Dei veritatem esse objectum *formale* quod, illud nempe quod credendo perpendimus in objecto *materiale*; cujusmodi est color respectu potentiæ videntis; &

& revelationem eſſe obiectum formale, quo, ſcilicet rationem illam, ſub qua virtus fidei obiectum proprium attingit, cuſusmodi eſt lux comparate ad facultatem videndi. Placet nobis, omiſſis tot metaphyſicis partitionibus, priorem ſententiam amplecti, & revelationem potius appellare medium, per quod nobis ea, quæ credenda ſunt proponuntur, quemadmodum demonſtratio eſt medium ad acquiſitionem ſcientiæ, & lumen ad viſionem corporum coloratorum. Videtur enim Divinam revelationem eſſe potius effectricem cauſam fidei, quam formalem; & ad credendum neceſſariam eſſe, ſicuti requiritur ad inſtituendum puerum præceptor aut pædagogus: quod fortassis innuit Apoſtolus ſcribens ad Rom. x. 17. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*: quibus verbis oſtenditur, per Dei verbum, ſive revelationem ad nos Apoſtolica prædicatione tranſmiſſam percipi auditu quæ ſunt credenda: ex ipſo auditu fidem in cordibus generari.

12. Reliquum eſt, ut nonnulla dicamus de fidei diſiſione, quæ eſt in fidem *actuale*, & *habitua*lem. Et *actualis* quidem eſt ipſe aſſenſus, quem auxiliante Divina gratia præſtamus propoſitionibus à Deo revelatis: *habitualis* vero eſt permanens in anima affectio, per quam in eundem aſſenſum facilius prorumpimus, & fideles dicimur, tametsi non ſemper à nobis actus fidei eliciatur,

ſicut per *habitum* gratiæ & charitatis juſti Deoque chari efficiuntur, & per *habitus* naturalium ſcientiarum philoſophi aut mathematici. Ita hæc fides etiam in pueris ac dormientibus reperitur, & nullo peccato, niſi infidelitatis & hæreſis, deleri poteſt. Jure itaque meritoque à gratia ſanctificante, & à charitate diſtinguitur; & amiſſa per peccatum juſtitia remanet, ut deſinit Tridentina Synodus ſeſſ. 6. cap. 28. Dicitur tamen ſine charitate & ſine gratia fides *informis*, quoniam charitas forma eſt, & perfectio virtutum cæterarum: ideoque ſi fides ab ordine amoris ſeſuncta ſit, non eſt talis virtus, quæ reddere poſſit hominem in genere moris perfectiorem, licet adhuc ſit virtus intellectualis inclinans animum ad aſſenſum ſupernaturalium veritatum. Econtra fides gratiæ & charitati conjuncta dicitur fides *formata*: quæ nomina licet ſint à Scholaſticis poſt ſæculum xii. adinventæ, utiliter retinentur ad refutanda dogmata hæreticorum, adverſus quæ libro undevicelimo diſceptavimus. Tandem hæc fides quatenus in ipſa juſtificatione cum ſpe & charitate inferitur, ut evenit in Baptiſmo, ex Trident. Conc. ſeſſ. 6. cap. 7. appellatur *infuſa*; quatenus repetitis actibus gignitur & roboratur, dicitur *acquiſita*: dum per dilectionem operatur, *viva* eſt; ſine operibus, ut inquit Jacobus cap. ii. 26. *mortua eſt*, & quaſi ſine ſpiritu corpus.

C A P U T II.

Non reſolvi aſſenſum fidei in humanam rationem, neque in ſolam Scripturam, neque in privatum ſpiritum, internamque ſingulorum hominum perſuaſionem, ſed in auctoritatem Eccleſiæ ea, quæ credenda ſunt, deſinientis ac proponentis.

S U M M A R I U M.

1. De reſolutione fidei, & analyſi.
2. Opiniones Hæreticorum circa fidem.

3. 4. & 5. Propoſitio probatur.
6. 7. & 8. Solutio Objectionum.

1. De reſolutione fidei, & analyſi.

Q UÆSTIO, quam pertractant omnes Scholaſtici de fidei reſolutione, & analyſi, ſi à controverſiis, quæ inter nos hæreticosque verſantur abſtineremus, aut contentioſa eſſet circa verba altercatio, aut inutilis prorsus, & compendio expedienda rei ſatis apertæ deſinitio. Ego enim omnia, quæ ad fidem animo inferendam concurrunt, breviter reperens animadverto me ad ductum motivis efficaciſſimis ad credendum; religionem Chriſtianam, ſive

congregationem fidelium ſub Romano Pontifice Chriſti cultum ac legem proſitentium eſſe divinitus inſtitutam, & in doctrina & morum inſtitutione immaculatam, ejuſque præcepta eſſe rectiſſima atque inconcuſſa, propterea quod auctorem habeant ipſum Deum, ac primam incommutabilem veritatem. Quare illud conſtantiſſimo aſſenſu probō, quod mihi per Rectorem ſuum Eccleſia ipſa, tanquam divinitus traditum, credendum exhibet. Ipſa vero Eccleſia

Kk 2

ne

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

ne in fidelium suorum regimine subji-
atur errori, præter promissam sibi Divini
Spiritus assistentiam, quam gravi qua-
libet controversia emergente suppliciter
invocat, tenet dijudicandorum regu-
lam invariabilem, Scripturam nempe
Divinam & Apostolicas traditiones. Re-
solvitur ergo fides in motiva credibili-
tatis, tanquam in præviam quamdam
dispositionem, quæ necessaria est, ut
certus sim de veritate revelationis Di-
vinæ, nec imprudenter, & levi corde
iis, quæ mihi proponuntur, assentiar:
resolvitur in auctoritatem Divini testi-
monii, tanquam in objectum fidei *for-
male*, cujus causâ præstitus assensus red-
ditur præ omni alio fixus ac stabilis: re-
solvitur in Divinam revelationem, tan-
quam in medium, per quod ea quæ cre-
denda sunt Ecclesiæ innotescunt: resol-
vitur denique in auctoritatem Ecclesiæ,
tanquam in causam proponentem, id
est, tanquam in vivum Judicem, ad
quem spectat de fidei quæstionibus sen-
tentiam pronuntiare. Atque ita Scho-
lastica disputatio de Resolutione fidei,
quæ alioquin videtur implexa, inter Ca-
tholicos nullo negotio dirimitur, si hæc
accurate distinguantur, motiva creden-
di, objectum, ut inquirunt, *formale*,
Judex credenda proponens, & regula,
sive criterium ab ipso Judice adhibitum,
nimirum Dei verbum scriptum, ac tra-
ditum.

2.
Opiniones
hæretico-
rum circa
fidem.

At non adeo facile hæc quæstio expe-
ditur; si adversus hæreticos disputemus.
Horum enim aliqui nulla Ecclesiæ, ac
divinarum Traditionum ratione habitâ,
totum fidei stabilimentum in humana
ratiocinatione constituunt, asserentes
nihil esse credendum, nisi quod rationi
consentaneum est, obvium, ac mani-
festum; adeo ut nemo debeat altitudine
mysteriorum terreri, nec fides ante ra-
tionem sit imperanda, sed credendum
sit duntaxat discussa, & enodata veri-
tate. Hi ergo fidem, tanquam in re-
gulam dijudicandi, in solam rationem
resolvunt; eaque de Scripturis Divinis,
earum sensu, cæterisque fidei capituli-
bus neglecta alterius Judicis sententia
definiunt. Hujus generis fuerunt olim
Manichæi, de quibus S. Pater lib. de
util. credendi c. 1. His accessit Abaelar-
dus, ut scribit ad Innocentium S. Bernar-
dus Epist. 190. postea eadem vestigia
calcarunt hæreticorum omnium perni-
ciosissimi Sociniani. Cæteri autem hæ-
retici unam fidei regulam statuunt, Di-
vinam Scripturam, prout privato spi-
ritu, & divinitus immisâ persuasione
unicuique clarescit, rejectis Apostolicis

traditionibus, spretisque Pastorum Ec-
clesiæ decretis. Ergo, ne tam nefaria
placita absque ulla discussione præte-
reant, eliminandus principio est error
Socinianorum; tum instituenda quæstio,
an ad dirimendas controversias fidei suf-
ficiat sola Scriptura, aut privatus, quem
hæretici jactant, spiritus, an potius re-
currendum sit ad Ecclesiæ judicium, &
auctoritatem: postremo inquirendum
est, an præter verbum Dei scriptum ad-
mittendæ sint, tanquam optima, & mi-
nime fallax fidei norma, transmissæ ad
nos traditiones. Atque, ut à priori dis-
sertatione incipiamus, quoniam de ea
perpauci scripserunt, Sociniana autem
hæresis nimium serpsit, fuditque vene-
num lethiferum, illam ex sacris literis,
ex Patribus, atque ex iis, quæ attulit
adversus Manichæos Augustinus, &
contra Petrum Abaelardum Bernardus,
summatim simul, ac naviter profligabo.

PROPOSITIO I. Statui nequit norma,
& libella, ad quam fides exigenda est, ^{3.} Propositio I.
in sola humana ratione.

Probatur 1. nam Christus Matth. xi. Probatur 1.
25. ait: *Confiteor tibi Pater, Domine* contra Soci-
cali, & terræ, quia abscondisti hæc à nianos ex
sapientibus, & prudentibus, & reve- S. Scriptu-
lasti ea parvulis: & cap. xvi. 17. *Bea-* ra.
tus es Simon, Bar-Jona, quia caro &
sanguis non revelavit tibi, sed Pater
meus, qui in celis est. Paulus in priori
ad Corinth. 11. 4. *Et sermo meus, &*
predicatio mea, non in persuasibilibus hu-
mana sapientiæ verbis, sed in ostensione
spiritus & virtutis: ut fides vestra non
sit in sapientia hominum, sed in virtute
Dei; atque 1. ad Theff. 11. 13. *Ideo &*
nos gratias agimus Deo sine intermissio-
ne; quoniam cum accepissetis à nobis ver-
bum auditus Dei, accepistis illud, non
ut verbum hominum, sed (sicut est vere)
verbum Dei, qui operatur in vobis, qui
credidistis. Collegit hæc, aliaque te-
stimonia huc pertinentia Suaresius de
Fide disp. 111. sect. 1. & Card. de Lau-
rea disp. vii. 1. Ex his vero argumen-
tum istud conficio. Sinaturalis ratio ef-
fet fidei norma & criterium, non essent
mysteria fidei abscondita sapientibus,
sed ad ea percipienda magis idonei essent
illustres viri, qui multum sapere viden-
tur, quam mansueti & humiles demisse
intellectum in obsequium fidei captivan-
tes: non opus esset ad credendum Divina
revelatione, sed sufficerent hominum ra-
tiocinia, & argumenta philosophorum:
non confirmanda Apostolica prædicatio
patratis in Christi nomine signis, sed eru-
ditione, qua utitur hominum sapientia:
non infereretur fidei donum virtute Dei,
&

& munere Spiritus ſancti, ſed animum pervaderet tanquam humana inſtitutio, ingenta ac naturali vi intelligentiæ. Atqui juxta Chriſti, & Pauli apertiſſimum teſtimonium, fidei arcana latent ſapientes ingenioque acutiſſimo præditos; revelantur, pro ſuo beneplacito, à Patre luminum illiteratis, carentibus acumine & hebeſcentibus; animoque ingenerantur non dialecticis artiſciis, non humanarum ſcientiarum uſu atque exercitatione, ſed vi & efficacia Divini verbi. Igitur naturalis ratio nequit eſſe rerum credendarum regula ac norma.

4.
Probatur ex
Patribus.

Deinde probatur Sanctorum auctoritate. Baſilius enim hom. in Pl. 115. appellat fidem *offenſum nulla prævia inqueſtione nitentem*. S. P. Auguſtinus Tract. 40. in Joan. *Credimus, inquit, ut cognoscamus, non cognoscimus, ut credamus: quid enim eſt fides, niſi credere quod non vides?* Athanaſius lib. de ſalut. adventu, *Non enim fides de re evidenti concepta, fides dici poterit.* Ambroſ. lib. 1. de Abraham cap. 3. *Rationem præveniat fides.* Greg. Magnus in 1. Regum cap. 4. *Fide velut ſama Deum cognoscimus: & hom. 26. in Evangelia, Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*

5.
Probatur ra-
tione.

Præterea Socinianos acutiſſimos quidem dialecticos, ſed captiſſos Sophiſtas ipſa ratione revincimus. Ac primo: Fides aut definitur, aut commendatur, quod ſit convictio rerum non apparentium; at quæ ratione percipiuntur, non ſolum apparent, ſed etiam ſcientiam generant. Ad fidem ergo neceſſarium non eſt, ut quæ credenda ſunt, ratione percipiantur. II. Si fidei capita ratione expendantur, aut occurrent menti argumenta probabilia, aut certæ demonſtrationes: ſi argumenta probabilia, opinionem gignent, non fidem corroborabunt; neque habebimus firmiorem propheticum ſermonem, ſed circumferemur omni vento, & diſtrahemur hæſitatione: ſi autem invictæ demonſtrationes, nullum erit fidei meritum, nec Chriſtiana religio ſublimior erit Græcorum philoſophia, ut diximus Volum. 11. pag. 28. III. Si non eſſent credenda ea, quorum rationem reddere non poſſumus; tanquam falſa ea ſingula habenda eſſent, quorum cauſam non valemus oſtendere, ut quod narrant de Agrigentino Siciliæ ſale, qui admotus igni hueſcit, in aqua vero tanquam in igne crepitat: de fonte Debris apud Garamantum, diurnis horis frigidiſſimo, nocturnis tam fervido, ut tangi non poſſit: & de aliis naturæ mirabilibus, quæ com-

memorat S. Pater lib. XXI. de Civit. Dei cap. 5. his verbis perſtringens infideles negantes æternitatem pœnarum, quod rationem ſuperet corpora perpetuo vivere, & infernalibus ignibus concremari, *Hi tamen fidei reprehenſores, exactioresque rationis, quid ad iſta reſpondent, de quibus ratio reddi ab homine non poteſt, & tamen ſunt, & ipſi rationi naturæ videntur eſſe contraria?*

IV. Vel norma fidei eſt ratio, qua mens convertitur ad communes ideas & ingentitas atque anteceptas; vel à ſenſibus hauſtas, factitias, & ſingulares: ſi illud affirmes, idem eſt Chriſti fides, ac Platonis vel Cartheſii philoſophia; ſi alterum aſſeris, ut una non eſt ſingulorum idea, nec ratio inde petita, ita una non erit fides, ſed pro ſingulorum perceptione multiplex, & tanquam Schola Athenarum in ſectas diſciſſa. V. Quemadmodum animal premente corporeo plasmate ad æthera volare non poteſt, ita mens conſortio carnis depreſſa nequit ad myſteriorum agnitionem elevari. At quamvis nonnulli poſſent ratione certa huc perſtingere, quoniam id impoſſibile eſt inſipientibus & univerſæ credentium multitudini, ſtatuenda eſſet communis quædam fidei norma in gravis auctoritatis imperio; ſicut etiam ii, qui poſſent volare, ne cui eſſent periculoſo invitamento, deberent pauliſper incedere, qua etiam cæteris tutum eſſet, inquit magnus Auguſtinus de util. credendi cap. x. num. 24. VI. Neque in amicitia, & ſocietate generis humani abſque ſumma impietate contemni poteſt quidquid certa ratione non demonſtratur; patrem enim noſtrum credimus interpoſita matris auctoritate, ipſam vero matrem plerumque obſtetricibus, nutricibus, famulis enuntiantibus, qui proculdubio poterant parienti filium furari, ſpuriumque ſupponere: quanto ergo magis credendum eſt Catholicæ Eccleſiæ auctoritati, etiamſi myſteria omnia ratione non aſſequamur; cum illam Divina teſtimonia immunem ab omni deceptione pronuntient? Vide eo loci num. 26. doctorem maximum Auguſtinum. VII. Si ad fidem neceſſaria eſſet diſquiſitio rerum quæ proponuntur, omniaque eſſent ad rationis trutinam revocanda, neque aliàs exploratæ auctoritati eſſet obſequenter acquieſcendum; immerito laudaretur Abraham, qui Divinis promiſſis de futura ſeminiſ ſui propagatione emortuo jam corpore contra ſpem in ſpem credidit: immerito ſanctiſſima Dei Genitrix, quæ Angelo nuntianti, ad ea verba *Non erit*

impossibile apud Deum omne verbum, rationem fide præveniens humilem præbuit assensum: immerito Apostoli, qui ad unius vocis imperium secuti sunt Dominum; immerito denique Patres omnes, qui ad hæc usque tempora inefabile Trinitatis mysterium sola auctoritate contra hæreticos propugnarunt. Commendanda potius foret Sara, quæ ait: *Num vere paritura sum anus?* Commendandus Zacharias, qui fidem ratione tentavit; nec increpandi erant discipuli ob duritiam cordis, quando credere noluerant Christi resurrectionem. Atque hoc argumento utitur contra Petrum Abaelardum S. Bernardus: imo & Apostolus cap. xi. ad Hebræos, ubi fidem ex actis veterum Patrum magnificentissime laudat. Vide & Du-Amelium Tom. iv. Tract. i. cap. 4.

6. **Objeccio.** Objicies. Nisi omnia, quæ credenda proponuntur ad rationis normam essent ponderanda; non esset recte ab Ecclesiastico scriptum cap. xix. 4. *Qui cito credit, levis est corde;* & ab Joanne i. Ep. iv. 1. *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint.* Ratio itaque norma est credendorum; & Catholici ad auctoritatem Ecclesiæ confugiunt, ut plebem superstitione deterreant, ac inferant animis sub mysteriorum nomine absurda, atque aciem ingenii obruant, & efficta imagine religionis perstringant.

7. **Solutio 1.** Resp. servanda Ecclesiastici, & Apostoli monita, dum nos alloquuntur homines dubiæ fidei, pseudoprophetae, & novorum dogmatum auctores; non vero dum proponuntur credenda ab Ecclesiæ summis Pastoribus, quos in definiendis, ac dijudicandis controversiis novimus duci irrefragabilis veritatis afflatu; quod si alicui Religio Christiana primum annuntiaretur, ei revocanda ad rationis libram motiva credendi, ut prudenter se gerat, ultro concedimus. Sed aliud est requiri rationis criterium in eligenda religione; aliud nihil esse credendum, nisi quod ratione percipitur, & ipsam religionem conculcare, quia plura deprædicat, quorum apertam causam reddere non valemus, atque in ratione, non in auctoritate locare fidei disquisitionem. Ecclesiasticus eo loci, *non de fide in*

Deum, sed de mutua inter nos loquitur credulitate, ait cit. Epist. D. Bernardus. Revera quantum hominibus invidis, subdolisque credere afferat detrimenti, ex Josue à Gabaonitis decepto, & ex Crispo, & Hippolyto injusta cæde sublati, demonstrat in hunc locum A lapide. Quidam ea verba *Qui cito credit,* ita accipiunt, ac si diceretur, *Qui se committit,* scortis, scilicet, & fornicariis, de quibus est sermo. Joannes accipiendus est de pseudoprophetais, qui à fide Christi Jesu tunc temporis abducebant, negantes hunc venisse in carne. Horum quidem & similium pseudoprophetarum scita probare debemus, an catholicis institutionibus conveniant. Privatorum quoque hominum placita, nova præsertim, & obscura rationis libramento sunt ponderanda, hujusque rationis momenta æquâ lance juste recteque pensanda sunt. Cæterum religione perspectâ, hujus dogmata sunt, quantumvis sublimia appareant, firmissime suscipienda, non ad libellam pensanda lascivientis ingenii. Ita Apostoli postquam virtutes ac signa præcelsæ divinitatis majestatem, ita ut dici non posset, quod irrationabiliter sequerentur vocantem, sese illi singulari fidei merito subjecerunt. Vide & Hieronymum in cap. ix. Matthæi.

Honoratum Manichæorum ore musantem, quod Catholici suadeant absurdum, quod Catholici suadeant absurdum, ita S. Pater alloquitur, cap. vii. n. 17. *At absurda ibi, dicis, videbantur. Quibus asserentibus? Nempe inimicis, qualibet causa, qualibet ratione, non enim hoc nunc queritur, tamen inimicis.* Cum legerem, per me ipse cognovi. Itane est? nulla imbutus poetica disciplina Terentianum Maurum sine Magistro attingere non auderes: Asper, Cornutus, Donatus, & alii innumerabiles requiruntur, ut quilibet poeta possit intelligi, cujus carmina & theatri plausus videntur captare: tu in eos libros, qui quoquo modo se habeant, sancti tamen, divinarumque rerum pleni prope totius generis humani confessione diffamantur, sine duce irruiis, & de his sine præceptore audes ferre sententiam? Eadem à Socinianis præstat in præsentia reposcere.

CAPUT III.

Sequitur quaſtionis pars altera, ſcilicet an ad dirimendas controverſias fidei ſola Scriptura ſufficiat.

SUMMARIUM.

1. Opinio Hæreticorum de S. Scriptura.
2. Hæretica perſpicuitas ſcripturæ una eſt externa, alia interna.
3. Scriptura, Judex, norma, & regula inter ſe diſtinguuntur.

4. 5. & 6. Propoſitio 1. probatur.
7. Effugia Hæreticorum diluuntur.
8. 9. 10. & 11. Propoſitio 2. probatur.
12. 13. 14. 15. Propoſitio 3. probatur.

1.
Opinio hæ-
reticorum
de S. Scri-
ptura.

POSTREMA verba Auguſtini aperte docent, ſacros, divinarumque rerum plenos libros non eſſe abſque duce & præceptore revolvendos. Hæretici econtra, inquirunt Divinam ſcripturam adeo eſſe apertam ut unusquisque, exigui licet ingenii, dogmata ibidem tradita nullo proponente ac declarante aſſequatur. Sibrandus, & Hunnius alique citati à Jacobo Greſſero viro Societatis Jeſu doctiſſimo lib. 111. defen. Bellarm. cap. 1. inquirunt falſo à nobis hoc dogma iſtis hæreticis tribui, cum & iidem fateantur in ſcripturis permulta occurrere ſeitu difficilima, & quæ non idiotis tantum, verum etiam viris doctiſſimis plurimum negotii faceſſant. Sed imperitos ſpecioſis verbis decipiunt homines callidiſſimi. Eſt enim alicubi Scripturam intellectu difficilem fateantur, & donum quoque interpretationis Eccleſiæ prorsus non denegent; nihilominus contendunt dogmata quæque ad ſalutem neceſſaria in ſacris literis contineri, ea obſcura quidem eſſe ſuperbis & infidelibus, non autem humilibus, & qui gratiæ fideique ſpiritu aguntur; hos uno verbi ſcripti præſidio omnia quæ ſunt credenda dijudicare; ſi quid abſtruſum ac perdifficile in uno ſcripturæ textu ob implexam ſignificationem verborum invenitur, illud alio in loco abſque ulla ambiguitate expedite ac dilucide contineri: difficultatem denique, non rerum eſſe, ſed verborum, quibus per Grammaticas inſtitutiones, ac peritiam hebræorum, græcorumque ſyntaxeos expoſitis, adinſtar ſolis nubibus omnibus diſſolutis, catholicam doctrinam ſingulari nitore, nimiaque perſpicuitate aſſurgere. At nos ex adverſo ſolam Scripturam ad controverſias fidei componendas ſatis eſſe, atque res omnes in ea traditas per ſe cuique fidelium apertas eſſe negamus, aſſerentes temere, ac imprudenter ſe gerere quisquis Eccleſiæ auctoritate neglecta arrogat ſibi munus interpretationis, conſugitque ad divinatorum librorum ora-

cula, tanquam ad Judicis definiētis tribunal.

2.
Distinguunt etiam hæretici duplicem Hæretica ſcripturæ perſpicuitatem, externam perſpicuitas unam, quæ ſita eſt in verbi ministerio, Scripturæ una eſt externa, alia interna. & in iplius Scripturæ propoſitione; interiorē alteram in ſcrutatione & cognitione fidelium: ac de prima inquirunt, omnia per illam producta eſſe in lucem apertiſſimam; de altera vero fatentur interdum eſſe enthuſiaſmum quemdam, interdum Divinam inſpirationem, ſed ab his, qui ſpiritum Dei non habent, negant vel unum jota percipi poſſe: quo miſero falſitatis perſugio utitur poſt Reformatæ, ut vocant, Eccleſiæ anteſignanos Jacobus Piceninus in Triumph. cap. 2. quem poſt P. Semery, Hyacinthum Tonti, & Cardinalem Vincen- tium Gotti, in Epistoſis Polemicis reſutavit Abbas Benediſtus Baccini metho- do brevi, expolita, ac plurimum elabo- rata.

3.
Ut quaſtionem hanc pro inſtituti no- ſtri ratione facile diſſolvamus, præno- Scriptura, Judex, norma, & regula inter ſe di- ſtinguuntur. tandum eſt nos inter ac Novatores con- venire, quod ſacra Biblia tanquam Fidei norma ſint agnoſcenda: ſed illi normam iſtam & Judicem imperite conſundunt; nos unum ab altero diſtinguendum meliori, ſanoque judicio exiſtimamus. Hæreticorum vox una eſt, Scriptura, Judex, norma & regula agnoſcitur, ad quam, ceu ad lydiū lapidē omnia dogmata exigenda ſunt, & judicanda: & Piceninus cap. 13 Apologiæ abutitur ad errorem hunc venditandum auctori- tate S. P. Auguſtini in Pſalm. xxi. n. 30. ubi tamen, quemadmodum animadver- tit Bacchinus 2. Epist. Polem. num. 3. accurate S. P. diſtinguit allata compara- tione litigantium, inter teſtamentum & Judicem, ſive inter judicii criterium, & Judicis ſententiam pronunciantis au- ctoritatem. Auguſtini verba paulo infra in 2. prop. afferentur. At vetus eſt hæreticorum conſuetudo ad ſolas ſcripturas provocare, easque pro libitu in ſenſum, quem ipſi approbant, detor- quere,

quere, ut S. Pater scribit de Arianis lib. 1. contra Maxim. cap. 1. & de Pelagianis de Nat. & Grat. cap. 39. apud præclarum Ordinis Scriptorem Taddæum Caluschi Mediolanensem in Examine Reformatæ, ut appellant, Ecclesiæ art. 6. Nos itaque Scripturam esse fidei normam, licet non unicam, profitemur, esse normam simul ac Judicem denegamus.

4. PROPOSITIO I. Sacra Scriptura non
Propositio I. est adeo aperta, & perspicua, ut sola
ad omnia dogmata definienda sufficiat.

Probatur 1. Hanc assertionem fusiori stylo propu-
ex Scriptura. gnant omnes Controversiarum Tractatores, Bellarminus lib. 111. cap. 1. & Gretserus in ejus Defensione, Thomas Stapletonus lib. XI. Becanus Opusc. 2. Tom. 5. & in Manual. lib. 1. q. 4. Macedo de Clavibus Script. Controv. 3. alique innumeri. Probatur autem primo Scripturâ ipsâ. Cur enim David fidelis quidem, & humilis, Psalm. cxviii. 18. ait: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua?* & v. 34. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam?* Cur discipulis proficiscentibus in Emaus Lucæ xxiv. 27. incipiens (JESUS) à Moysè, & omnibus prophetis interpretabatur in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Cur Spado Reginae Candacis legens Isaiam, interrogatus à Philippo num lecta intelligeret, Act. viii. 31. respondit, *Quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Cur inquam, si scriptura, solis instar, se ipsâ unicuique splendescit? Sane reponere non possunt Heterodoxi sanctissimum Davidem, Christi discipulos tristitiâ ob illatam Christo mortem affectos, & loquentes de iis quæ acciderant in Hierusalem, atque Eunuchum discendi cupidum, & sacrorum librorum cultorem, fuisse superbiam tumidos, & omni fide destitutos. Neque regerent perculsos tantum difficultate verborum; cum linguam callebrent hebraicam, neque hujus, sed latentium mysteriorum poscerent expositionem. Insuper nec externam revelationem & ministerium verbi petebant, cum non semel hanc nacti fuissent, sacrosque libros haberent præ manibus. Qua ergo via hæretici se expedient? Num dicent Davidem, Eunuchum, Discipulos nondum in fide corroboratos? At de Davide hoc sentire non licet. Spado vero, & Discipuli, quamquam non omnia completæ Redemptionis mysteria firmiter percepissent, attamen sacram scripturam esse verbum Dei fatebantur. Cur hanc recipientibus Prophetarum oracula non fuerunt aperta?

Ac si in fide nutantibus plura apparent ambigua, hi quomodo ad fidem pertrahentur? Ministerio verbi? istud nondum assequuntur. Interna revelatione? hæc enthusiasmus est, ac non semel, fauentibus hæreticis, fallax deceptio. Dicent forte scripturarum perspicuitatem apparuisse tantummodo post promulgationem Evangelii, & adventum Spiritus sancti? Neque id solidi crepat aliquid. Nam in veteri testamento, si scriptura, solis instar, se ipsâ discernitur, ministerio verbi proposita debebat singulis illucescere. Præterea ex verbis Pauli 2. ad Corinth. 111. 15. *usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum;* atque ex Petro scribente 2. Epist. 111. 16. de Epistolis Pauli, *In quibus sunt quædam difficultia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas,* liquet etiamnum perseverare, nisi aliud lumen adhibeatur, antiquam Scripturarum obscuritatem.

Probatur 2. ex PP. Atque, ut mittam
Clem. Alex. lib. 2. Strom. cap. 6. Origen. Probatur 2.
Hom. 12. in Exodum, Basilium Epist. 75. ex Patribus,
ad Neocæsarienses, & alios, quos improbo labore collegit Coccias; S. P. Augustinus, quo præsertim abutuntur hæretici, Præf. in Psalm. cxl. scribit: *Sunt in scripturis sanctis profunda mysteria, quæ ad hoc absconduntur, ne vilescent, ad hoc quærentur, ut exerceant, ad hoc aperiuntur, ut pascant.* Et in 2. de Doctrina Christi. cap. 6. *Sed multis & multiplicibus obscuritatibus, & ambiguitatibus decipiuntur, qui temere legunt, aliud pro alio sentientes; quibusdam autem locis quid vel falso suspicentur non inveniunt, ita obscure quædam dicta densissimam caliginem obducunt. Quod totum provisum esse divinitus non dubito ad edomandam laborem superbiam, & intellectum à fastidio revocandum, cui facile investigata plerumque vilescunt.* In Epistola quoque ad Volusianum 111. nunc cxxvii. ait: *Tanta est enim Christianarum profunditas literarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere.* Quid Patres commemoro? Ipsi hæretici parum sibi constantes hanc veritatem confessi sunt: nam Lutherus Præf. in Psalm. ait: *Scio impudentissima esse temeritatis eum, qui audeat profiteri unum scripturæ librum à se in omnibus partibus intellectum.* Witakerus q. 4. cap. 1. *Concedimus multa loca obscura esse, & scripturas egere explicatione, & ob hanc*

cauſam miniſtros Dei audiendos eſſe, & ſcripturæ peritiſſimos eſſe conſulendos. Brentii & Kemnitii antilogias vide apud Bellarm. cit. loco.

6. Tertiò reſelluntur hæreticorum ſup-
terfugia. Inquiunt enim obſcuritatem
ſcripturarum verborum eſſe, non rerum.
At Auguſtinus citata ad Voluſianum
Epiſtola, inquit: *Tanto non ſolum in
verbis, quibus iſta dicta ſunt, verum
etiam in rebus, quæ intelligendæ ſunt,
latet altitudo ſapientia, ut annoſiſſimis,
acutiſſimis, flagrantiſſimisque cupiditate
diſcendi hoc contingat quod eadem Scri-
ptura quodam loco habet: Cum conſum-
maverit homo, tunc incipit.* Deinde
in eo Evangelii teſtimonio, in cujus
intelligentia nunquam Lutheri, & Cal-
vini diſcipuli convenire potuerunt, *Hoc
eſt corpus meum*, quodnam verbum ob-
ſcurum eſt? quidnam pronominè illo
uſitatus? quæ propoſitio hac planior?
cujus vocabuli magis, quam corporis,
explorata perceptio? Myſterium itaque
Eucharifticum, non verborum involu-
cra, deterret Calvinianos. Eadem eſt
ratio verborum illorum, *Verbum caro
factum eſt*, quæ in oppoſitum ſenſum
trahunt Neſtoriani, & Eutychiani. Un-
denam, niſi ex Myſterii altitudi-
ne, illorum hæreticorum hallucinatio? Apo-
ſtolicam quoque ſententiam, *Arbitramur
juſtificari hominem per fidem*, quis dixe-
rit involvi difficultate tantum gramma-
tica? Et tamen quid ſit hæc fides, quid
hominis juſtificatio, quid ad hanc re-
quiratur, graviſſima quæſtio eſt, in qua
nobis cum, & invicem Novatores pu-
gnaciſſime bellum gerunt. Omittimus
alia iſtiusmodi innumera. Affirmant
præterea hæretici unum ſcripturæ tex-
tum ex alio innotescere. Sed quid agen-
dum erit, cum plures invicem videbun-
tur pugnare? Si expendamus utrum-
que, creſcat neceſſum eſt hæſitatio: ſi
unum duntaxat locum excipiamus, &
viget adhuc mentis perplexio, & ſacri-
lege Dei verbum repudiatur. Quo in-
ſuper jure unum locum alteri præfere-
mus? Tandem inquiunt veritatis lucem
humilibus affulgere: ſed quomodo no-
bis perſuadeamus fiduciam illam ab He-
terodoxis jactatam non eſſe audaciſſi-
mam temeritatem, nec ſpiritus humili-
tatis vicem gerere ſpiritum cœnodoxiæ,
affirmante Apoſtolo non ſingulis in Ec-
cleſia datam eſſe diſcretionem ſpi-
rituum? At de his paulo infra.

7. Probat 3. ratione.
Poſtremo, niſi Deus ſcripturæ inter-
pretationem commiſſet Eccleſiæ illam-
que omnium menti lucidiſſimam, aper-
tiſſimamque exhiberet, quisnam inter
R. P. Berti Theol. Tom. IV.

paſtorem, & gregem diſcerneret? quo
jure idem Apoſtolus in 1. ad Corinth.
affirmaret non omnes doctores eſſe,
non omnes interpretes? quis non poſſet
ſibi arrogare munus docendi, Apoſto-
licam miſſionem, onus preſbyterii,
Evangelistarum ſanctorumque miniſte-
rium? Audent quidem tantum facinus
hæreticorum complures; ſed reclamant
eo loci, cap. xi. 29. Apoſtolus: *Nun-
quid omnes Apoſtoli? nunquid omnes
Propheta? nunquid omnes Doctores:
nunquid omnes virtutes? nunquid omnes
gratiam habent curationum? nunquid
omnes linguis loquuntur? nunquid omnes
interpretantur?* Nota & corporis mem-
brorumque, quæ ſimul juncta ſunt, ibi-
dem traditam comparationem: ut enim
tolleretur auditus, ſi totum corpus eſſet
oculus, & corporis diſſumeretur com-
pago, ſi omnia membra haberent eun-
dem actum; ita abjicitur verbi miniſte-
rium, ſi omnes ſcripturam percipiant,
& ſcinditur unitas Eccleſiæ, ſi unicui-
que detur eadem interpretationis aucto-
ritas. Quamobrem hæc ſupremis Pa-
ſtoribus collata eſt, *Et Deus temperavit
corpus, ei, cui deerat, abundantiorẽ
tribuendo honorem, ut non ſit ſibi ſina in
corpore*, inquit ibidem Paulus. Revera
nulla ſecta hæreticorum ſibi de Scri-
pturarum perſpicuitate blandientium
potuit hætenus tenere unitatem; quo-
niam iſte ad hunc ſenſum, ille ad alte-
rum eadem verba detorquens, dogma-
ta pro libitu unusquisque ſubvertit. Ad
Eccleſiæ ordinem accedit ejusdem Divi-
næ ſcripturæ dignitas, quæ poſtulat ut
fidei myſteria absque arrogantia credan-
tur, & Dei oracula aſſiduâ contempla-
tione verſentur. Ita illuſtriores poëtæ,
& philoſophi præſtantiſſimi fabulas, &
naturæ ſcientiam, ne vulgata vileſce-
rent, peregrina phraſi, ac mirabili ar-
tificio obducere ſtuderunt. Ne repe-
tam Auguſtini alloquium; ipſe Luth-
erus morti proximus, ut refert Aurifa-
ber, *Virgilium in Bucolicis*, inquit,
*non poteſt intelligere, niſi qui fuerit quin-
que annis paſtor: Virgilium in Georgi-
cis non poteſt intelligere, niſi quinque
annorum agricola: Ciceronem in Epiſto-
lis non intelligit, niſi viginti annis ver-
ſatus ſit in aliqua Republica in ſigni. Scri-
pturas ſanctas ſciat ſe nemo deguſtaſſe,
niſi centum annis cum Elia, Eliſæo,
Joanne Baptiſta, & cum Chriſto &
Apoſtolis Eccleſiam gubernarit.*

8. PROPOSITIO II. Judicium de fidei
quæſtionibus nequit ex ſolis ſcripturis
repeti, ſublata vivi Judicis auctori-
tate.

LI

De

Probatur 1.

Demonstratur 1. quoniam potest in quaestionem venire ipse canon scripturarum hæc autem quaestio quomodo è sacris literis componi poterit? Sit impius aliquis, qui utrumque testamentum repellat, per quam alterius Testamenti auctoritatem poterit controversia ista resolvi? Pervulgatum est hoc argumentum, allatumque à Cano lib. 11. cap. 7. & ab aliis. Sed accipe quanto verborum pondere illud urgeat Augustinus lib. x1. contra Faustum cap. 2. *Si non de aliqua particula, sed de toto audies contradicentem & clamantem, Falsus est: quid ages, quo te convertes? quam libri à te prolati originem, quam vetustatem, quam seriem successionis testem citabis? Nam si hoc facere conaberis, & nihil valebis; & vides in hac re quid Ecclesiae Catholicae valeat auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum usque ad bodiærum diem succedentium sibi met Episcoporum serie & tot populorum consensione firmatur.* Ratione consimili si de autographia unius libri, aut unius textus oriatur contentio, neque occurrit in alio libro, puta Historiam Susannæ, aut Adulteræ; undenam componi poterit hæc disceptatio? Si præterea à disputantibus varii textus citentur, & unus neget alterius auctoritatem, & dicat, *Illud quod per te sonat falsum est,* (inquit ibidem Augustinus) *hoc autem quod contra te est, verum est;* quò adversarius confugiet? Contendat insuper aliquis recipiendos in canone libros apocryphos, aut ab hæreticis confictos, ut inductos à Basilide Prophetas, Bartholomæi, & Nicodemi Evangelia; aut à nonnullis Patribus commendatos, ut Hermam, Epistolam Barnabæ, Apocalypsim Petri, qua scriptura commonstrante hos inter apocrypha scripta rejiciemus? Detur præterea antiquiorum librorum autographiam comprobare testimonio posteriorum: hos quorum auctoritate adversus impios possumus vindicare? Quaestio itaque de canone scripturarum, nisi ad iudicium Ecclesiae confugiatur manebit semper ambigua. Atque hinc est, quod Athanasius in Synopsi rationem asserens, cur non recipiamus Evangelium Thomæ, respondet, *Quia non est in Catholico canone.* Et S. Pater lib. 1. serm. Dom. in Monte cap. 3. scribit à nobis censeri apocrypham Apocalypsim Pauli, quoniam illam *Ecclesia sana non recipit.* Econtra libros Machabæorum, aliosque ab hæreticis rejectos ipsius Ecclesiae auctoritate retinemus, juxta regulam S. P. Augustini lib. 11. de Doctrina Christ. cap. 8. & lib. xviii. de Civit. Dei c. 36. Accedit in hujus argumenti confirmationem, quod No-

vatores aliquos veteris testamenti libros rejiciunt, quia non extiterunt in canone Judæorum, ideoque non ad sacrarum literarum iudicium, sed ad Synagogæ tribunal, ut discernant sacrarum librorum auctoritatem, confugiunt, non denegantes Ecclesiae Judæorum quod temere negant Catholicae, & Orthodoxæ. Adversus nos etiam obijciunt quod recipiamus libros ab Ecclesia priorum sæculorum nequam probatos, à se vero omnes illos retineri, quos ante magni Gregorii tempora Ecclesia ipsa probabat, ut Piceninus ait in Triumpho cap. 2. num. 26. Vel Ecclesia hujus controversiae Judex est, vel non est. Si primum affirmant cur ad solam scripturam nos provocant? Si Ecclesia caret iudicandi auctoritate; quid ad veterem Synagogam, quid ad Ecclesiam priorum sæculorum appellant?

Deinde probatur thesis, quia potest institui disputatio circa intelligentiam unius Scripturæ textus, quem utraque pars contendat diversum habere sensum. Sit in exemplo, *Hoc est corpus meum;* quæ verba proprie & literaliter accipiunt Lutherani, Calvinistæ autem figurative, & symbolice: aut hæc alia, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti,* quæ Anabaptistæ de solis adultis, alii de omnibus promiscue accipienda esse docent. Si ex sola Scriptura hæc controversia dirimitur: quare hæretici eundem sensum non assequuntur? quare idem dogma unanimiter non propugnant? Si allati textus ambigui sunt, cur non proferuntur alii tam expressi, & aperti, ut pars contraria acquiescat? At etiam si proferrentur, nonne responderet Adversarius, ut Fausto Augustinus lib. x111. cap. 4. *Quomodo ille, cui non credo profert mihi scripturas, quibus de illo credam; & eis ipse conatur dare auctoritatem, cum ego ipsi non credam?* Quomodo, inquit Calvinista, assertit adversus me Lutheranus Divinam Scripturam, qua ipsi credam, si ipse scripturæ sensum non percipit? quomodo conatur illam explicare, si mihi obvia est opposita interpretatio? Similia reponet contra adversarium suum Lutheranus. Atque ita, si talis iudiciorum forma præscribatur, ut nullum præter ipsam scripturam iudicium expectandum sit, nullus litigiorum finis erit, & quemadmodum comprobatur experimentum, perpetuo dissidia inter Heterodoxos crudeſcent.

Accedit tertium argumentum. Distingendum quippe est, ut possint utrinque litigantium rationes audiri, Judex, & Norma. Sit in exemplo, dum

9. Probatur 2.

10.

Probatur 3.

con-

condito teſtamento, ac viro defuncto, qui de hæreditate diſpoſuit, propinqui nequeunt ad concordiam revocari, norma quidem ad litem dirimendam ſunt tabulæ à Notario conſcriptæ, ſed neuter jure bona teſtatoris acquireret, ſi unus aut neget producta inſtrumenta, aut ex his petat cauſæ ſuæ patrocinium, neque ſit vivus Judex, qui expendat pugillaria, audiat diſſidentes, & ſententiam pronuntiet. Ita poſt Chriſti mortem intentarunt nobis litem ad hæc uſque tempora hæretici, nec fuit eorum quiſpiam, qui teſtamentum, ſacram ſcilicet divinamque Scripturam non proferret; hanc & nos tanquam Dei teſtamentum recipimus, hanc normam fidei, & veritatis regulam eſſe fate- mur. At quomodo poterit dignoſci, ad quos pertineat hæreditas, ad quos ſpectet Eccleſia, ad quos cuſtodiendum fidei depositum, ſi proferentibus nobis libros aut Sapientiæ, aut Eccleſiaſtici, aut Machabæorum, reſpondent Sectarii, Non eſt teſtamentum Domini; aut promentibus Evangelia, reponunt aliam eſſe mentem Teſtatoris? Judicis vivi ſententia neceſſaria eſt, qui decernat ſacrorum Codicum germanitatem ac ſenſum. Appoſite Auguſtinus in Plalmum XXI. num. 30. *Quare litigamus? Non inteſtatus mortuus eſt Pater: fecit teſtamentum, & mortuus eſt. Tandiu contenditur de hæreditate mortuorum, quamdiu teſtamentum proferatur in publicum; & cum prolatum fuerit, tacent omnes: ut tabula aperiantur, & recitentur.* JUDEX intentus audit, advocati ſedent, univerſus populus ſuſpenſus eſt, ut legantur verba mortui. Nota hallucinationem Picenini ex hoc loco, ut diximus, probantis ſcripturam eſſe controverſarum omnium normam, & judicem; cum Auguſtinus tam aperte Judicem à teſtamento, ſecernat.

11. Probatur 4. Comprobatur Catholica veritas even-
tuum. In veteri namque lege, quis-
nam, niſi ſummus Pontifex controver-
ſias dijudicabat? Non ad mortuos codi-
ces remittebantur diſſidentes, ſed ad
Sacerdotes Levitici generis, & ad Ju-
dicem, qui erat illo tempore, Deut.
xvii. 8. Mentiuntur autem Sectarii,
dum ajunt ad Sacerdotes non ſpectaſſe
judicium de controverſis fidei, ſed tan-
tum de legalibus. Eorum quippe erat
pronuntiare. *Ubiunque quaſtio eſſet
de lege, de mandato, de ceremoniis, de
juſtificationibus.* 2. Paralip. xix. 10.
Ipſe Herodes congregans principes Sa-
cerdotum, & Scribas populi, Matth. 11.
3. ut ſciſcitaretur de loco, ubi nati-
tus

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

rus erat Meſſias, redarguit perſicaces,
qui ajunt Sacerdotes nonniſi de ritibus
ac ceremoniis protuliſſe judicium. Jo-
ſephus in 2. adverſus Appionem ait:
*Omnium rerum inſpectores, & contro-
verſarum Judices conſtituti ſunt Sacer-
dotes.* Vide Levit. x. 10. Ez. xlv. 23.
& Malach. 11. 7. Si ad hiftoriam novi
teſtamenti mentem convertamus, orta
quaſtione de neceſſitate circumciſionis
Act. xv. circa annum 49. Ae. V. An-
tiocheni non appellarunt ad Scripturam,
ſed ad Apoſtolos, qui tum temporis Je-
roſolymis morabantur: atque hi coacto
Concilio ſe illius controverſiæ idoneos
Judices declararunt, dicentes: *Viſum
eſt Spiritui ſancto, & nobis,* verſu 28.
Eadem judicii forma, non ad Scriptu-
ram, ſed ad Eccleſiam appellando, an-
no 198. finita eſt cauſa Quartodecima-
norum. Simili judicio damnati anno
255. Novatiani, anno 266. in Concilio
Antiocheno Samolaſenſes anno 325. in
Synodo Nicæna Ariani, anno 431. in
Ephesine Neſtoriani. Quid ſingulas re-
petam controverſias? Nulla hæreſis per
ſolam Scripturam damnata eſt, nulla
cauſa finita, nulla diſceptatio absque
vivorum judicum ſententia, & exami-
ne, terminata.

PROPOSITIO III. Non eſt idoneum
judicium, quod ſit ex privato ſpiritu,
& interiori cujuſque fidelis perſuaſione.

Demonſtratur primo: Incertum eſt, Probatur 1.
num ſpiritus iſte privatus ſit à Deo: &
quamvis nonnunquam donum interpre-
tationis ſit alicui collatum, ut de An-
tonio ſancto, perfectoque Aegyptio Mo-
nacho in Prolog. lib. 1. de Doct. Chriſt.
ſcribit S. P. Auguſtinus, nullus habet
proprii ſpiritus certam, exploratamque
perſuaſionem, & qui hanc ſe habere
præſumit, inſigniter inflatus eſt, ac ſu-
perbus. Eſſe enim Prophetas, qui ſe-
quuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident,
affirmat Ezech. xlii. 3. eum, qui lo-
quitur mendacium, ex propriis loqui,
quia mendax eſt & pater ejus, inquit
ipſa Veritas, Joann. viii. 44. atque in
corpore Eccleſiæ omnibus à Spiritu, qui
ubi vult ſpirat, non dari interpretatio-
nes ſermonum, ſcribit Paulus in 1. ad
Corinth. xii. 28. 30. Spiritum autem
hæreticorum non ſolum ob hanc ratio-
nem incertum eſſe probatur, ſed etiam
eſſe ſpiritum mendacii, præſumptionis-
que ſacrilegæ, cum ſibi temere attri-
buant, quod Chriſtus nonniſi ſupremis
Eccleſiæ rectoribus repromiſit. Teſtem
appellamus illius incertitudinis Zwin-
glium, qui in Lutheranis palæſtris edo-
ctus ad Sacramentarios circa doctrinam

L 1 2

Cœnæ

Coenae defecit, alio spiritu interpretatus verba consecrationis; monitoremque habuit in somniis, de quo ipsemet scribit in *Subsidio de Euch.* non meminisse, *ater is fuerit, an albus.* Præsumptionis vero exemplum singulare tribuit Lutherus scribens initio libri contra Regem Angliæ, *Natum se spiritum insignem contemptorem tam fraudis, quam furoris Papistici.* Et quodnam majus præsumptionis indicium, quam sibi arrogare auctoritatem interpretandi Scripturam, illamque auctoritatem Romano Pontifici, & plenariis Synodis denegare? Interpretatio itaque facta privato spiritu, tanquam ambigua, fallax, & temeraria debet esse suspecta. Ac licet fieret Divino spiritu afflante, non esset tamen ad faciendam fidem idonea, nisi accedente Ecclesiæ comprobatione: nam & Paulus Evangelium acceperat per revelationem Jesu Christi; & nihilominus illud cum Apostolis contulit, *ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset*, ut ipse scribit ad Galatas II. 2. scilicet, *ne secundum illos credidisset, & ne secundum illos evangelizaret*, ait in IV. contra Marcionem Tertullianus etiam à Grotio laudatus. Quare S. P. Augustinus lib. XXVII. cap. 4. contra Faustum, *Quis est ergo tam demens*, inquit, *ut credat nescio cui ex transverso de Perside post ducentos & amplius annos venienti . . . cum ipse Apostolus Paulus post ascensionem Domini de caelo vocatus, si non inveniret in carne Apostolos, quibus communicando, & cum quibus conferendo Evangelium, ejusdem societatis esse appareret, Ecclesia illi omnino non crederet?* Atque hujus argumentationis hæc summa est: Spiritus privatus aut est spiritus mendacii, aut veritatis: si mendacii, idoneus non est ad rectum judicium pronuntiandum: si veritatis, suam, ab Apostolica Ecclesia postulat dijudicationem, nisi sui causâ, illorum saltem, qui sunt instruendi; ideoque nullatenus privatus ille spiritus est ad formandos dirigendosque fideles sufficiens.

13. Deinde privatus ille spiritus, vel omni-
Probat 2. bus communis est, vel peculiaris. Si communis est, cur non conveniunt in singulis fidei dogmatibus Heterodoxi? cur ea verba *Hoc est corpus meum*, in tam diversas sententias distrahunt? cur Saxonicæ Lutherani in Colloquio Altemburgensi an. 1568. judicium Melancthonis respuerunt, Electorales Melancthoni subscribunt? Privatus est ergo ille spiritus, & qui eo ducuntur, pro-

prio innituntur judicio, neglectis aliis. At quis non videt idem esse huic spiritui fidem subternere, & libertatem unicuique facere illud, quod magis libet, comminiscendi? Et quidem nonne quod libuit commentus est Lutherus, quod libuit Zwinglius, quod libuit Osiander, quod libuit hæretici omnes? Rectissime agebat de Præscript. Tertullianus, *Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis, quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare*: meritoque Staplet. lib. x. c. 4. hanc hæreticorum de privato spiritu assertionem comparat opinioni Socratis, unde Sectatores, ut scribit Augustinus VIII. de Civit. Dei cap. 4. *quod cuique placuit, sumpserunt.* Præterea ille spiritus, cum privatus sit, erit humanus; & revera Divinus esse nequit, qui diversis diversa dicat, inspiratque dogmata omnino pugnantia. Quomodo ergo mihi persuadebunt hæretici idoneum esse judicem hunc spiritum humanum, subdolum, multiloquum, dum ipsi audent asserere obnoxium errori spiritum totius Ecclesiæ, hæc tantum de causa, quod humanum putent, & hominibus insidentem? Rursus si incertus sum hunc Scripturæ sensum esse intentum à Deo, cur incertus non ero hunc spiritum privatum à Deo inspiratum esse? Quænam habet validiora argumenta, quænam ampliora veritatis indicia sensus metaphoricus, quem Calvinus affricat verbis consecratoriis, quæ non habet spiritus quo idem Calvinus sensum illum præfert & approbat? At si utrumque incertum est, quomodo per spiritum privatum Scripturæ sensum dijudicabo, incertum scilicet per incertum? Si certam persuasionem requiras, hanc hæretici omnes Calvino adversantes jactabunt: si velis spiritum esse humilibus precibus petendum, se petiisse respondent: si firmissimam fidem exigas, ajunt omnes se credere. Qualem ergo hæreticorum spiritum, dum in contrarium sensum Scripturam trahunt, censeas alteri præferendum? Ad hæc privato illo spiritu carent proculdubio infideles; nam si hi spiritu recto ducuntur, nihil erit tam sacrilegum & nefarium, quod non sit patratum spiritu sancto inspirante. Infidelis ergo quomodo ad fidem perducitur poterit? Prædicatione, inquis, & Scripturarum sanctarum lectione: at dum audit, vel legit credendum esse Deum in Personis Trinam, & Dei filium natum ex Virgine, crucique suffixum, hærebit animo neque tam reconditam doctrinam assequetur. Ipse enim privato spiritu caret,

ſi verum eſt per illum dirigi ſolam mentem perfecte credentium. Itaque ut credat, poſtquam certis indiis veram Eccleſiam detexit, debet ſe imbuendum ac dirigendum illius auctoritati committere. Paucis hæc omnia complectar: Privatus ſpiritus humanus eſt, fallax, errori obnoxius, multiloquax, non communis, non ſibi conſtans, ſed mortaliſimum opinioni ſe attemperans, varius, levis, diſſenſionis pleniffimus; ideoque non ad componendas controverſias conducit, ſed ad magis ciendas, atque implicandas.

14. Inſuper ſapienter ſcriptum à Baſilio
 Probatur 3. Epift. ad Neocæſarienſes, *Oportet, ut eadem ſint animi induſtria præditi, & qui alienas ſcripturas judicaturus eſt, & qui illas conſcripſit*: idque S. Doctor probat, quoniam nec de agrorum cultura poteſt judicare qui nunquam exercuit munus agricolæ, nec de rythmis, notisque muſicis, qui mathematicis non fuit imbutus. Scripturæ ergo aſſante Divino Spiritu editæ, nonniſi Spiritus ſancti diſſuſo lumine poſſunt intelligi. Forte id non denegabunt hæretici, ſed quomodo nobis perſuadeant privatum ſpiritum eſſe Spiritum ſanctum? Hoc etiam Pſeudoprophetæ audacter præſumunt. Oportet ergo, demonſtrent ſe non eſſe Pſeudoprophetas, ut privatum ipſorum ſpiritum comprobemus: quod nunquam propriæ perſuaſionis testimonio poterunt demonſtrare. Hinc Petrus 2. Epift. 1. 20. ex quo Prophetæ locuti fuerint Spiritu ſancto inſpirati, inſert propheticam ſcripturam non eſſe privato ingenio exponendam. *Omnis prophetia ſcripturæ*, inquit, *propria interpretatione non fit*, monetque eo loci à Pſeudoprophetis cavendum. In hoc Petri testimonio ea verba *Prophetia ſcripturæ* ſignificant ſcriptorum prophetiarum, ſeu verbi Divini expoſitionem, ut ad Ro. XII. 7. prima ad Corinthios XIII. 8. 1. Ad Theſſalon. V. 20. nec videtur proprie per *Prophetiam ſcripturæ* ipſam ſcripturam propheticam, non ſcripturæ explicationem ſignificari, ut in hunc locum obſervat Eſtius; nec vocabulo *Ἐπίδοσις*, quamvis in-

terdum alia ſignificentur, melius & in ſacris literis frequentius aliud demonſtratur, quam interpretatio & expoſitio. Itaque allati testimonii ſenſus eſt, *Scripturæ ſacrae explicatio propria interpretatione, ſive privata doctrina & auctoritate non fit*: ut inquit Eſtius, & Tirinus in hunc locum, Bacchiniuſ Epift. 2. num. 4. Quod etſi *Prophetiam ſcripturæ* intelligamus eandem ſcripturam propheticam, ſenſus erit nullam ſcripturam exponendam eſſe privato ingenio; qui ſenſus confluet in præcedentem. Non ſunt ergo Scripturæ privato ſenſu interpretandæ, ſed exponendæ eo ſpiritu, quo ſcriptæ ſunt, ſpiritu nempe Divino, quem Chriſtus promiſit Eccleſiæ.

Denique hæretici ſuorum testimonio poſſunt revinci. Henricuſ VIII. Anglorum Rex anno 1540. decrevit neminem præter Eccleſiæ Doctores poſſe Scripturas interpretari, inſinuitque populo ne illas exponere, aut ex illis ratiocinationes inferre auderet. Videatur Boſſuet in Hiſt. Variat. lib. VIII. num. 64. Zwingliuſ ad refellendos Anabaptiſtas lib. 1. de Baptiſmo p. 72. demonſtrat non ad illos, ſed ad Eccleſiam ſpectare ſcripturarum expoſitionem. Idem ſcribit Buceruſ in Rat. can. exam. pag. 223. Cur demum hæretici ad controverſias dirimendas non ſemel Synodos coegerunt, ſi unusquiſque à proprio, privatoque ſpiritu debet dirigi? Reſpondere nequeunt ad Synodum convenire ad ſtatuendam Eccleſiaſticam diſciplinam, non ad dogmata definienda; nam Synodus Jenenſis habita fuit adverſus Zwinglianos, Dordrectana contra Arminianos, Carentonenſis contra Calvinianos: & in ſingulis Novatorum conventibus actum de Euchariſtia, de Baptiſmo, de Juſtificatione, cæteriſque graſſantibus controverſiis. Quid etiam definiunt, niſi fidei dogmata, tot Confeſſiones ab hæreticis divulgata? Ipſi ergo velint, nolint, præter Scripturam, & privati ſpiritus perſuaſionem coguntur vivum Judicem adire, quem nullibi invenient, niſi in viſibili, & Apoſtolica Eccleſia.

15.
 Probatur 4.

C A P U T IV.

Explicantur Scripturæ loca, quibus ad veritatem oppugnandam abutuntur Sectarii.

S U M M A R I U M.

§. Uſque 12. Solutio obſectionum Hæreticorum.

L 1 3

At

1.
Obiectio 1.
Hæretico-
rum & Solu-
tio.

AT Scripturam fidelibus singulis aper-
tissimam esse hæretici demonstrare
conantur sequentibus argumentis.
Principio, inquit, Deuteronomii xxx.
11. legitur: *Mandatum hoc, quod ego
præcipio tibi hodie, non supra te est,
neque procul positum.* Divinæ ergo
legis volumina, & consequenter sacri
omnes libri, unicuique fidelium perspi-
cua sunt. Verum hujus argumentatio-
nis falsissima est consequentia; nam asse-
ritur tantum hoc loco, Deum non de-
disse mandata impossibilia, sed literis
consignasse eadem præcepta, quæ lex
naturæ inscripserat singulorum homi-
num cordi: quare non urgent nos lau-
data Deuteronomii verba, sed ipsos hæ-
reticos asserentes tam difficile esse im-
plere mandata legis, quam caucalum
transvolare. At legis præcepta æquis-
sima sunt, levia, jucunda, & lata nimis,
*Si charitas, quæ est plenitudo legis ha-
bitet in corde,* inquit Augustinus q. 54.
in Deut. Hanc interpretationem confir-
mant proxima verba versus 14. *Juxta
te est sermo valde in ore tuo, & in cor-
de tuo, ut facias illum.* Imo & in verbis
præcedentibus, ubi legimus *mandatum
non supra te est,* habet Hebraicus Codex,
נְפִלְאָתָא הוּא כִּמְרָא, Non est sepa-
ratum à te, scilicet, inscriptum cordi.
Ipse Fagius Volum. 1. Crit. Sacrorum
p. 237. ait: *In corde dicit, quia legem
cordibus Judæorum inscripserat Domi-
nus, priusquam in tabulis lapideis De-
calogum insculpsisset. Vel in ore tuo,*
id est in ore Levitarum, qui à populari-
bus tuis sunt: nam labia Sacerdotis cu-
stodiunt scientiam, & legem ex ejus ore
requirunt, Malach. 11. 7. Hæc Fagius.
Itaque nihil poterunt hinc evincere
Protestantes, nisi Divina præcepta vo-
lentibus eadem implere esse levissima at-
que facillima.

2.
Obiectio 2.
& Solutio.

Deinde obijciunt: Pf. xviii. 9. le-
gitur: *Præceptum Domini lucidum, il-
luminans oculos.* Pf. cxviii. 105. *Lu-
cerna pedibus meis verbum tuum, & lu-
men semitis meis.* Ac Petrus 1. Epist. 1. 19.
*Habemus firmorem propheticum sermo-
nem, cui benefacitis attendentes quasi
lucerna lucenti in caliginoso loco.* Aper-
tissimus est ergo, ac per se nitidissimum
effundit lumen sacrorum librorum co-
dex. Resp. Scripturam quidem lucer-
nam esse, & pedibus ac semitis, id est,
peragendis operibus regulam exhibere,
sed revelatione supposita, & Doctorum
Ecclesiæ præmissa declaratione; quod
idem Psalmista affirmat citato Psalmo
cxviii. 12. dicens: *Revela oculos meos,*

& considerabo mirabilia de lege tua,
& v. 130. *Declaratio sermonum tuorum
illuminat, & intellectum dat parvulis.*
Petrus quoque non frustra caliginosum
locum commemorat, sed ut demonstret,
opus esse, ut qui lucem non habet, ab
aliis, qui sacras literas callent, illam
sceneretur; quemadmodum fecit Hiero-
nymus dum perrexit Alexandriam ad
Dydimum, & ab eo seiscitatus est quæ
in Scripturis omnibus dubia habebat.
Videatur idem Hieronymus Præfat.
Comment. in Epist. ad Ephes. Ipsum
Hieronymum de Scripturarum quæstio-
nibus difficillimis consuluerunt Damasus
Papa, Evagrius, Dardanus, & totius fere
Orbis viri Clarissimi. Similiter S. P.
Augustinum Volusianus, Marcellinus,
Bonifacius, Honoratus, Simplicianus,
alii. Atque his exhibita est in caligino-
so loco lucerna, quam Sæctarii contem-
nentes interpretamenta eorum, quibus
à Domino dictum est, *Vos estis lux mun-
di,* facti rebelles lumini abijciunt, & in
explicandis textibus omnium expresse-
issimis inter se more Andabatarum decer-
tant.

Rursus opponunt. Isaïæ viii. 20. ^{3.}
mandat Dominus, ut in rebus ambiguis, ^{Obiectio 3.}
recurramus tanquam ad judicem, ^{& Solutio.} *Ad
legem magis, & ad testimonium.* Et Je-
remiæ xxxi. 33. ne quis alienum judi-
cium quærat, ait: *Dabo legem meam in
visceribus eorum, & in corde eorum scri-
bam eam.* Respondemus autem, apud
Isaiam eo loci damnari illos, qui ad py-
thones ac maleficos confugiunt, ut co-
gnoscant futurorum eventus, quod di-
strictè prohibetur in lege Domini, Deut.
xviii. 9. Atque id liquet ex verbis
proxime præcedentibus, *Et cum dixe-
rint ad vos: Quærite à pythionibus, &
à Divinis, qui stident in incantationi-
bus suis.* A Jeremia autem prædicitur
novum Testamentum, in quo non solum
lex forinsecus terret minitando, sed
etiam gratia intrinsecus adjuvat amo-
rem justitiæ inspirando, neque cordi in-
scribitur atramento, sed spiritu Dei vivi,
ut inquit Apostolus 2. ad Corinth. 111. 3.
Audiatur Augustinus de Sp. & lit. cap.
xxi. num. 36. *Quid sunt ergo leges Dei
ab ipso Deo scriptæ in cordibus, nisi ipsa
præsentia Spiritus sancti, qui est digitus
Dei, quo præsentia diffunditur charitas
in cordibus nostris, quæ plenitudo legis
est, & perfectio finis?*

Insuper obijciunt. Joannis v. 39. Chri-
stus non ad Ecclesiæ judicium, sed ad ^{4.}
solam scripturam remittit Judæos, ut ^{Obiectio 4.}
veritatem Incarnationis jam peractæ, & ^{& Solutio.}
Messiæ adventum cognoscerent, dicens,
Scrui-

Scrutamini ſcripturas. Reſp. Nihil ex hoc teſtimonio contra nos evinci poſſe. Primo quia nec Romana Eccleſia prohibet, ne veritatis amatores ſacrarum litterarum ſtudiis incumbant, ſed hoc magno opere commendat, Dei verbum tanquam normam fidei, & fontem veritatis perennem nobis proponendo. At aliud eſt Scripturam expendere, ſcrutari, diſcutere, & ex ea veritatem inquire; aliud ipſius authenticitatem diſcernere, ſenſum ambiguum definire, & de fidei controverſiis abſolute ſententiam pronuntiare. Deinde eo loci Chriſtus non remittit Judæos ad ſolam Scripturam, ſed primo ad teſtimonium Joannis v. 33. poſtea ad opera à ſe patrata v. 36. ulterius ad teſtimonium, quod de illo perhibuit Pater v. 37. Quomodo ergo ſolam Scripturam hæretici hoc loco abutentes deprædicant? Præterea unde Judæi ſcripturas acceperant, niſi ex Traditione Majorum, & Eccleſiæ auctoritate? Inſuper quomodo probant per illa verba, *Scrutamini ſcripturas*, Judæos ad ſacrorum librorum lectionem remitti? Si fides habenda eſt Eraſmo, non minus Græcis, quam nobis incertum eſt, utrum *Scrutamini* imperandi modo dictum ſit, an indicandi. Idem ſcribit Vatablus. Cameron contendit eſſe potius indicativi, temporis præſentis, imo & hæc eſt ſententia Cyrilli apud citatum Eraſmum. Erit ergo verborum illorum ſenſus, Vos ſcrutamini ſcripturas, ſed iſdem, quod in eis præcipuum eſt non creditis, cum enim illæ de me teſtimonium perhibeant, *non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* Ex quibus inferitur hoc argumento ſententiam hæreticorum oppugnari; nam quemadmodum Judæi, licet ſcrutarentur Scripturas, quia non receperunt Joannis teſtimonium, non crediderunt Chriſti miraculis, non audierunt vocem Patris, obcæcati ſunt, & videntes non viderunt; ita hæretici ſolam ſcripturam perlegentes, & ſanctorum teſtimonia, miraculorum virtutem, & vivam Dei vocem ore ſummarum Eccleſiæ Paſtorum prolatam pervicaciter contemnentes, veritatem peſſumdant, & in tenebris deliteſcunt.

5. Objeſto 5. & Solutio. 11. Præterea arguunt hæretici. Act. xvii. Beroenſes, ac nobiliores Theſſalonicæ ad prædicationem Pauli *ſuſceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.* Si Apoſtoli verba ad ſcripturarum judicium revocata ſunt, quidni fas erit ex Scripturis de Pontificis Romani definitionibus judicium ferre?

Reſp. Beroenſes non ad ſcripturas legendas ſe converſiſſe, ut crederent Paulo, jam enim verbum cum omni aviditate ſuſceperant; ſed ut in fide proficerent, videntes omnia, quæ de Chriſto ab Apoſtolo enuntiabantur, fuiſſe prædicta vaticiniis Prophetarum. Vidit id etiam Grotius, quem tanti faciunt Novatores, ſcribens in hunc locum Tom. 2. Op. Th. p. 630. *Non quod dubitarent de veracitate Pauli, & Silæ, ſed ut Prophetica ſcripta cum illorum verbis conſervando, magis magisque in veritate conſirmarentur, & haberent unde alios convincerent.* Hac intentione, animoque proficiendi unicuique fas eſt ſcripturas expendere, & ex illis veritatem inveſtigare, judicio diſcuſſionis, non judicio definitionis, quæ duo callide heterodoxi confundunt. Adde diverſam eſſe rationem illorum, quibus nova doctrina proponitur, & illorum, qui jam alicui Religioni ſe nuncuparunt. Illi enim ſi prophetias, ſi miracula, ſi rerum conſonantiam, ſi auctorum fidem explorant, prudenter ſe gerunt, cum nemo teneatur credere, priuſquam *motiva credibilitatis* ad trutinam revocaverit. Tales fuiſſe Beroenſes conjicit Comment. in hunc locum Jo. Lorinus. At qui jam fide imbuti ſunt, & Chriſti Religionem ſuſceperunt, debent in ea ſupremi Judicis agnoſcere auctoritatem; ſine qua Religionis unitas nequit conſiſtere.

6. Sexto contendunt probare in novo Testamento omnia fidelibus aperta eſſe, Objeſto 6. quoniam Apoſtolus in 2. ad Corint. iv. 3. & Solutio. ſcribit, *Quod ſi etiam opertum eſt Evangelium noſtrum; in iis, qui pereunt, eſt opertum.* Et in Apocalypſi v. 9. dicitur *Agnus*, id eſt, Chriſtus aperuiſſe *librum*, & ſolviſſe *ſignacula ejus*; ideoque poſt Chriſti mortem nullum amplius myſterium latet. Verum Apoſtolus tantummodo affirmat prædicationem Evangelii, & Chriſti fidem diſcipulorum opera per orbem terrarum diſfundi, & ſi permulti Redemptionis myſteria non percipiunt, hæc illis abſcondi, quia idololatriæ, flagitiisque dediti dignos ſe præbent, quos princeps hujus ſæculi, ſinente Deo, in errorem adducat: quod ex ſola Paulinæ Epistolæ lectione obvium eſt. In Apocalypſi autem dicitur Agnus occiſus accepiſſe librum, & ſolviſſe ſignacula ejus, quoniam in Chriſti morte completi fuerunt typi veteris Teſtamenti, ut demonſtravit etiam ſciſſio veli, juxta communem Patrum ac Interpretum expoſitionem: cui addimus primo, librum ab Agno apertum in medio ſeniorum & quatuor animalium, Evangelistarum nem-

nempe, & Apostolorum, quibus Dominus aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas. Deinde cum aperuisset Agnus unumquodque de septem sigillis, ait unum de quatuor animalibus, *Veni, & vide*: quæ sunt verba Petri principis Apostolici cœtus Joannem alloquentis, quia & dignioribus summus Ecclesiæ Rector pandit oracula. Tandem in libri aperiitione significantur hic decreta Dei pertinentia ad Judæos, quæ Christus summam prædixit Matth. xxiv. & Lucæ xxi. Si Novatorum aliquis petat, Quisnam hic loci Petrum specialiter nominari existimet, quis expositionem hanc tradat? Respondeo, Grotius tuus, quem appellas illustrem, eximium, & singulis Romanensibus præferendum. Videtis Tom. III. Op. Th. pag. 1178. Si reponat hæreticus Grotium decipi; fateatur necesse est etiamnum librum iis, qui à Novatoribus doctiores habentur, obsignatum.

7.
Oblectio 7.
de spiritu
privato &
solutio.

Addunt quædam loca, quibus videtur comprobari privati spiritus judicium. Hujusmodi sunt quod scribit Apostolus in priori ad Corinth. 11. 15. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Spiritualis autem judicat omnia, & ipse à nemine judicatur.* Joannes Epistola prima, 11. 27. *Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium.* Et in Evangelio cap. vii. 17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet ex doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar.* At neque ista juvant Heterodoxos. Pro intelligentia testimonii Apostolici oportet inquirere quid sit animalis homo, quid spiritualis. Animalis homo dicitur, qui solum sensum, & naturale rationis lumem, per quod homo factus est in animam viventem, dijudicando sequitur, nulla imbutus Christianæ fidei doctrina, ut Ethnici aut omnino rudes, aut humana instructi philosophia. Spiritualis econtra est, qui fide, & illuminatione Spiritus sancti est illustratus. Sensus ergo est, quod nec philosophi, nec sensuum ductum sectantes percipiunt Trinitatem, Incarnationem, & alia Fidei mysteria, quæ credentes assequuntur; & quod hi optime deprehendunt deliramenta philosophorum negantium aut unius Numinis existentiam, aut animorum immortalitatem, aut rerum creaturarum administrationem ac productionem; neque humana philosophia est adeo sublimis, ut possit de Christianorum rudimentis judicium ferre. Verum non ait Apostolus spiritualement hominem

proprio spiritu omnium Scripturarum arcana pervadere, & ad omnes difficilissimas quæstiones definiendas idoneum esse: quod licet alicui eximie sanctitatis viro aliquando concessum fuerit; nos cavere debemus, juxta Augustini monitum in Prolog. librorum de Doct. Christi. *tales tentationes superbissimas & periculosissimas, magisque cogitare & ipsum Apostolum Paulum, licet Divina & caelesti voce prostratum & instructum, ad hominem tamen missum esse, ut sacramenta perciperet, & copularetur Ecclesiæ. Et Centurionem Cornelium, quamvis exauditis orationes ejus, & eleemosynas respectus ei Angelus nuntiaverit, Petro tamen traditum imbuendum, per quem non solum sacramenta perciperet, sed etiam quid credendum, quid sperandum, quid diligendum esset, audiret.* Accedit quod ea verba, *ἀναγινώσκοντες τὰ πνεύματα, judicat omnia*, non sunt idem, ac, *omnia definit*, sed, *recipit, approbat, piaque affectione dijudicat*; ut est in Proverbio apud Arist. 111. Eth. 15. *ὁ σπυδαῖος ἐν ἅσῃ νεύει ὁπότερος, Probos de omnibus recte judicat*: quod explicat D. Thomas Lect. 111. in cap. 2. Epist. 1. ad Corinth. comparatione vigilantis, qui recte judicat se vigilare, & alium dormire, quoniam revera, *non sunt res quales videntur dormienti, sed quales videntur vigilantis.* Alioqui si imbutus fide judicat omnia, cur non expedit difficilissima theoremata? cur indiget cum Eunuchis, & discipulis euntibus in Emmaus expositore, & interprete? cur non eum Apostolo, & Cornelio ad Ecclesiæ magisterium accedit? Præterea haud male conjicit Cl. Estius Paulum in Epist. ad Corinth. *spiritualement hominem appellare perfectum & tam Apostolicis documentis instructum, quemadmodum ad Galatas vi. 1. inquit, Vos qui spirituales estis hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Consequenter docet animale dici, qui credit utique, sed ob mentis imbecillitatem nondum percipere potest altiora mysteria, cujusmodi sunt pueri, ac rustici, quibus exposita Fidei Catechesi, inepte proponerentur quæstiones Theologicæ. Atque id colligit ex Apostoli scopo, vorborumque complexu; nam principio ejusdem capituli rationem producit, cur non prædicaverit Corinthiis recondita fidei mysteria, inquit, *Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Atque hanc responsionem tradit etiam Canus lib. 11. cap. 8. de locis. Ex qua adve-

hæ-

hæreticos retorquetur argumentatio. Enimvero ſunt in Eccleſia complures in Chriſto parvuli, adhuc carnales, & qui ad inſtar Corinthiorum nondum eſcam, id eſt, ſublimiorem doctrinam recipiunt, licet ſint & ſpirituales permulti, qui traditas ſibi doctrinas ſenſu ac ratione aſſequuntur. Igitur non omnes in Chriſtum credentes habent ſpiritum, non ſolum interpretationis, ſed nec diſcuſſionis ac diſcretionis. Quod autem ait Joannes in Epistoſa 1. veriſſimum eſt, etenim per ſpiritum fidei, & internam unctiorem poterant Parthi dignoſcere quidquid illis in implendis mandatis præſtandum erat, necnon diſtinguere Pſeudoprophetas negantes Verbi divinitatem & Incarnationem; ſed illis hæc myſteria jam per Apoſtolicam prædicationem innotuerant, affirmante ibidem Joanne: *Non ſcripſi vobis quaſi ignorantibus veritatem, ſed quaſi ſcientibus eam.* Ex hoc itaque loco tantum inferitur habentes ſpiritum & unctiorem Dei, niſi ſuis deſint partibus, ſcire quid ſibi ad ſalutem ſit neceſſarium, nec in errorem ab hæreticis induci, ſi teneant acceptam ab Eccleſiæ Paſtoribus institutionem. Addo internam unctiorem non excludere externum Eccleſiæ magiſterium, ſed adjuvare mentem, & inſpiratione occultæ virtutis efficere, ut quæ forinſecus dicuntur, formentur in corde, ſicuti, ut arbor poma ferat, præſtat internus vigor, ſed neceſſarium eſt tamen, ut agricola forinſecus operetur, adhibeatque diligentem culturam. Si magiſterium Eccleſiæ non requiritur, Quid ergo nos facimus, quia docemus? Si unctio ejus docet nos de omnibus, quaſi nos ſine cauſa laboramus, inquit S. P. Auguſtinus Tract. 111. in Epistoſa Joan. paucisque interjectis ita ipſum Joannem alloquitur: *Tu dixiſti, quia unctio ipſius docet vos de omnibus, ut quid talem Epistoſolam feciſti? quid illos tu docebas? quid inſtruebas? quid ædificabas?* Ac ſubinde producit allatum agricolæ exemplum. confirmatque illud verbis Apoſtoli 1. ad Corinth. 111. 6. *Ego plantavi, Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit.* Addo etiam ſermonem Joannis dirigi ad Eccleſias, non ad fideles ſingulos in particulari, hoc ſenſu, Spiritus ſanctus veſtras Eccleſias docet, nec opus eſt, ut Pſeudoprophetæ, quorum multi exierunt in mundum, ſe apud vos intromittant quaſi veritatem docturi. Vide Sylviū Opuſc. v. lib. 1. q. 3. art. 6. ad 5. Eadem reſponſione expeditur quod depromitur ex Evangelio ipſius Joannis. Qui enim fecerit voluntatem Dei, do-

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

ctrinam ſibi in ſuo ſtatu neceſſariam habebit cognitam ac perſpectam, non tamen ſine doctore externo; quemadmodum Judæi, quos Chriſtus alloquitur, Evangelium tantis argumentis annuntiatum & comprobatum recepiſſent, ſi Divinis præceptis obtemperaſſent, dum Deus illis dederat Filium ſuum in ducem, ac præceptorem.

Denique, inquiunt Sectarii, cum Scriptura ſit verbum Divinum nequit ab homine teſtimonium accipere, nam & Chriſtus Jo. v. 34. dixit, *Ego autem non ab homine teſtimonium accipio.* Quid enim magis abſurdum, quam Divinam auctoritatem ab humana robur accipere, & confirmari? Reſpondemus autem, *τὴν μαρτυρίαν λαμβάνων, teſtimonium accipere*, apud Joannem duplicem habere ſenſum; primus eſt, *alterius teſtimonium admittere*: ſecundus, *alterius teſtimonium requirere*, eoque indigere. Priori ſenſu ait Joan. cap. 111. 32. *Teſtimonium ejus nemo accipit*, & Ep. 1. v. 9. *Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt.* In altero ſenſu inquit Chriſtus, *Ego non ab homine teſtimonium accipio*: de ipſo enim propria opera perhibebant teſtimonium, ut ibidem ait, *majus Joanne.* Nego itaque quod Chriſtus non admittat aliud teſtimonium, eſſi illud non ita requirat, quaſi aliunde ipſius veritas non conſiſtat. Eo enim loci verſu 32. ait: *Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio quod verum eſt teſtimonium, quod perhibet de me*: & cap. xv. 27. Apoſtoloſ alloquens, ait, *Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.* Igitur Chriſtus & Joannis, & Apoſtolorum teſtimonium accepit. Ab hoc autem teſtimonio veritas non habet in ſe robur ac firmitatem, ſed explicatur, proponitur, exhibetur. Præterea Chriſtus Joan. v. ſermonem inſtituit de propria divinitate ac miſſione; quam cum probaſſent tot prodigia ab ipſo patrata, teſtatus eſſet apud Jordanem caeleſtis Pater, ac olim prænuntiaſſent recepta à Judæis prophetarum oracula, non opus erat humano teſtimonio corroborare. Nunc vero ſi ambiguum ſit judicium de ſcripturis, de dogmatibus, de emergentibus controverſiis, quomodo ſpreta Eccleſiæ auctoritate poterit veritas definiri?

Objeſtant præterea hæretici ſanctorum Patrum auctoritatem. Etenim aſſerere videntur Scripturam unicuique apertam eſſe, & non indigere vivis iudicibus Juſtinus, Joannes Chryſoſtomus, & S. Pater Auguſtinus. Et Juſtinus,

8.
Objeſtio 8.
cum Solu-
tione.

9.
Objeſtio 9.
ex Patribus.

M m

ſtinus,

stinus quidem cum Tryphone disputans eundem solis propheticiis testimoniis revincit, eaque tam enucleata esse contendit, ut auditione sola, non interpretatione opus habeant. Chrysostomus hom. 3. in 2. ad Thessalonic. affirmat omnia ex Scripturis Divinis plana esse. S. autem Augustinus lib. 2. de doctrina Christiana cap. vi. ait: *Magnifice & salubriter Spiritus sanctus ita Scripturas sanctas modificavit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fustidia detergeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperitur.* Quæ ergo in uno Scripturæ textu apparent intellectu difficilia, aliorum textuum collatione enodantur.

10.
Solutio.

Respondeo perperam Sectarios ad Patrum auctoritatem confugere. Quomodo enim, si Scriptura clara est, neque indiget Ecclesiæ approbatione, latere in illa divinorum mysteriorum thesauros omnes asseruerunt? Quomodo obscurissimam appellarunt Irenæus lib. 11. cap. 47. Origenes lib. 3. contra Celsum, Clemens Alexandrinus, & Basilii supracitati? Quomodo Chrysostomus ait esse agrum in quo absconditus est sapientiæ thesaurus, ejusque profunditatem miratur hom. 40. in Joannem, 19. in Acta, & in Epistolam ad Philipenses? Quomodo Ambrosius Epist. 44. ad Constantium scribit esse mare habens in se profundam altitudinem prophetarum enigmatum? Quomodo Hieronymus scribit ad Paulinum, eam sine magistro ac doctore intelligi non posse, & quæst. x. ad Hedibiam, tantis obscuritatibus involutas esse Epistolas Pauli, ut ad illas intelligendas Spiritus sancti indigeamus auxilio? Quomodo sanctissimus parens Augustinus eodem, quem objiciunt, loco inquit quædam Scripturæ dicta obducere caliginem densissimam, & edomandam esse labore superbiæ, atque in illius Operis prologo Pauli Apostoli & Cornelii nobis exemplum proponit, ut nos Ecclesiæ magisterio imbuendos subiciamus, vitemusque præsumptiones superbissimas & periculosissimas? Itaque Justinus loquitur de Messiae adventu, & cum Judæo recipiente prophetarum oracula, quibus evidenter demonstratur venisse promissum in lege Reparatorem: unde tantum infertur quædam in Scripturis prænuntiata posse propugnari adversus inimicos veritatis, dummodo & hi ex majorum suorum traditione Scripturas ipsas recipiant. Chrysostomus intelligendus est de ea Scripturarum parte,

quæ continet moralia præcepta, quæ ut plurimum dilucide proponuntur: quamquam in iis etiam Ecclesiæ institutionem aliquibus necessariam agnoscit, dum ait citata hom. 3. *Si non potueris assiduitate lectionis invenire quod dicitur, accede ad sapientiolem, vade ad Doctorem.* S. P. Augustinus, neque de omnibus Scripturæ locis accipiendus est, ut liquet ex illa particula, *fere*; neque commendat Scripturas absque Ecclesiæ auctoritate & consultatione: sed de hac scribit proximo capite viii. *In Canonicis autem Scripturis Ecclesiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur.* Ac lib. 111. ejusdem Operis cap. 2. *Consultat regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & Ecclesiæ auctoritate percepit.* Similiter libro primo contra Cresconium cap. 33. *Quisquis falli metuit obscuritate questionis, Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sacra Scriptura demonstrat.* Quid plura? Trita est omnium sermone præclara Augustini sententia cap. 5. contra Epistolam Fundamenti: *Ego vero Evangelio non crederem, nisi me Catholica Ecclesiæ commoveret auctoritas.*

Postremo hæretici argumentantur à ratione, nobisque objiciunt vitiosum circulum. Enimvero probamus Scripturam ex Ecclesia. Ecclesiam autem unde probamus? Ex Scriptura. Agimur itaque in fallaci circulatione, non minus ac inepte & stolide vagaretur, qui comprobaret matris alicujus honestatem ex testimonio filii: & interrogatus, undenam sciat filium esse testem idoneum ac probum, reponeret id patefieri attestatione matris. Addunt penes Ecclesiam nullam haberi auctoritatem irreformabilem, cum omnis homo sit mendax, ideoque minime aptus ad ferendum judicium de verbo Dei, quod subijci nequit errori.

Respond. Si aliquis imperite argutando fallaci ambitu circumagitur, hunc esse Paræum, aut Calvinistam alium similia adversus Catholicos effutientem. Nam unde probant Sectarii esse normam ad Scripturam dijudicandam privatam inspirationem? Ex ipsa Scriptura? Unde norunt Scripturam esse Divinam, atque hoc, vel illo sensu exponendam? Ex privati spiritus persuasione. Ipsi ergo hæretici vitioso ambitu circumaguntur. At nos nequaquam tali circulo agi constat, quia *circulus* committitur, quando hoc per illud, & illud vicissim per hoc probatur apud illum, qui neutrum concedit, atque ita circulatur

11.
Solutio.

quod apud Judicem probare nititur honestatem matris testimonio filii, & honestatem filii testimonio matris, cum tam filii, quam matris honestas inexplorata sit & ambigua: circulantur hæretici, qui nobis contendunt demonstrare privatum spiritum ex Scripturis apertissimis, easdemque Scripturas ex persuasionem privati spiritus, dum nos utrumque negamus, & Scripturas quas proferunt esse apertissimas, & privati spiritus persuasionem ad Scripturas judicandas idoneam esse. Versaremur & nos in tali circulo, si ad refellendum Paganum comprobaremus veritatem Religionis Christianæ ex Scripturis, veritatem Scripturarum ex fide, quæ viget in Religione Christiana, dum Paganus ille utrumque præfate denegat. Hunc non tali methodo ad fidem pertrahere studeremus; sed propositis argumentis III. cap. quæ dici solent *motiva credibilitatis*; ac demonstrata summi Dei revelantis auctoritate, illum adigeremus ad præstandam fidem Ecclesiæ ob eandem Dei auctoritatem, implorata, à qua fides est, Christi gratia. At inimicos veritatis, qui ex fidei controversiis aliquam nobiscum propugnant, ex veritate quam probant nitimur refutare. Negant Manichæi vetus testamentum? Manichæos confutamus ex testamento novo quod approbant. Negant Lutherani auctoritatem Ecclesiæ? Lutheranos revincimus ex utroque testamento quod non abjiciunt. Negat Catholicorum aliquis incomptum sibi dogma? Catholicum convincimus auctoritate Ecclesiæ, cui se submittit. Atque id non est circulando vagari, sed recta aggredi oppugnatorem. Ubi autem Novatores omnia fere Romanensium Theologorum

dogmata impugnantes nobiscum decertant, non utimur nos uno duntaxat Scripturæ textu; sed ubi negant Ecclesiæ judicium, urgemus testimonia Evangelii: ubi Traditiones, opponimus Epistolæ Pauli: ubi Scripturarum canonem, obtrudimus & Traditiones, & Ecclesiæ judicium, quæ duo jam ex Scripturis comprobavimus. Atque ita non ex ignotis ignota, sed ex probatis ea quæ negantur inferimus. Quod si unum Scripturæ locum ex ipsa Scriptura explicamus, confugimus ad contextum magis expressum; ad sacri Scriptoris scopum, ad magis probatam Versionem, ad linguarum etiam proprietatem atque syntaxim, & ex iis quæ nota sunt, ea quæ ignota erant interpretamur, recepto tamen, quod spernunt Sectarii, vivorum Judicium magisterio. Si hoc sit vagari circulatione; nulla est, quæ non laboret tali vicio, in qualibet scientia ratiocinatio.

Dum obijciunt omnem hominem esse mendacem, qui aliud probant, nisi mendacem esse Lutherum, mendacem Calvinum, mendacem cujusque hæretici spiritum, qui proculdubio est humanus? Et quidem hujus mendacii argumentum est arrogantia, vanitas, perversitas, contradictio, & quæ paulo supra redarguimus. At summus Ecclesiæ Rector, licet homo sit, Divino Spiritu dirigitur, juxta factam beato Petro promissionem, quod nunquam deficiet fides ejus, & nunquam portæ inferi adversus eum prævalebunt. Cæteris directio Spiritus sancti non adest, nisi cum ipso Ecclesiæ Capite conjuncti sint; ac propterea controversiarum fidei supremus Judex est solus Romanus Pontifex; cujus auctoritatem alibi vindicabimus.

CAPUT V.

Præter Divinam Scripturam sacras quoque Traditiones esse admittendas.

SUMMARIUM.

1. Quinam Hæretici traditionibus opposui.
2. Quid sit traditio.
3. Traditionum multiplex genus.

4. Regulæ pro dignoscendis traditionibus Christi & Apostolorum.
5. 6. usque 18. Probatur, admittendas esse traditiones.

I. **N**OVATORES, ut diximus, solam Scripturam judicandorum dogmatum normam & regulam statuunt, quoniam illam pro libito in pravam sensum detorquentes facilius veritati repugnant, erroremque suum insolenti perversitate tutantur, facti veterum omnium hæreticorum imitatores.

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

Nam post Sadducæos, qui ante Christi adventum in Hebræorum gentem plures hæreses intruserunt, temere negantes quidquid veteris Testamenti scriptis non continetur, ut scribit Josephus lib. XI. Antiq. cap. 18. nullam præter Verbum Dei scriptum fidei regulam agnoscere priorum duorum sæculorum hæretici,

Mm 2

tici, Valentiniani praesertim, & Gnostici, apud D. Irenaeum lib. 111. cap. 2. Idem praestiterunt Ariani rejicientes *Homou- sion*, propterea quod in nullo sacro li- brorum scriptum sit, ut liquet ex Epi- stola S. P. Augustini ad Pascentium, & ex 1. adversus Maximinum libro: idem- que Macedoniani, & Eunomiani refu- tati à Magno Basilio in Opere ad Am- philochium, Eutychiani, ut liquet ex Act. 1. Concilii Chalcedonensis, Pela- giani, apud S. Patrem August. de Nat. & Grat. cap. 39. alique haeretici omnes. At praeter ceteris bellum Traditionibus in- dixere Lutheri, Calvinique gregales: & ex his majori fortassis audacia, ex- tremoque conatu Chemnitius, Dallæus, Georgius Callixtus, ac Basnagius. In- numeri ex adverso pii, doctique Theo- logi Verbum traditum propugnarunt: cumque communia haeticorum argu- menta diluant Canus, Bellarminus, Va- lemburgenses, alique sacrarum Con- troversiarum Tractatores; Chemnitium refutavit in libris Stromatum Wilhelmus Lindanus: Dallæo satisfacit Nicolaus L'Herminier Tom. 8. pag. 194. & Na- talis Alexander dissert. xvi. 2. Saeculi, ac Samueli Basnagio Abbas Benedictus Bacchini in Epistolis Polemicis verna- cula lingua contra Jacobum Piceninum conscriptis. Ut ex Nostratibus aliquos recenseam, praeter Hyacinthum Tonti, & Taddæum Caluschi superiori capite commemoratos, dignus est qui legatur Carolus Moreau Tom. 111. Tertull. pag. 716. & seqq.

2. Quid sit tra- ditio.

Ut praesens quaestio dilucide resoluatur, praemittendum est, quid sit Tra- ditio, quotuplex, & quibus notis di- scerni possit. Ac primo appellantur Traditiones illa quoque dogmata, quæ in Scripturis sanctis continentur: quo sensu falsi testes Act. vi. 14. de Stepha- no dixerunt: *Audivimus enim eum dicen- tem: Quoniam Jesus Nazarenus hic de- struet locum illum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.* Deinde Tradi- tio accipitur pro doctrina, quæ primum prædicatione Apostolorum propagata est, postea sacris etiam literis consignata: ut 1. ad Corinth. xi. 23. *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus, &c.* Tertio Traditio accipitur prout verbo Dei scri- pto non continetur, sed ore à patribus derivatur ad posteror: atque de hac Tra- ditione cum haeticis ad solam Scriptu- ram provocantibus decertamus, affir- mantes plura à nobis de fide tenenda esse, quæ in Verbo Dei scripto minime inveniuntur expressa.

Traditionum autem genus multiplex est. Aliæ sunt Divinæ, quæ nonnisi à Christo Domino ducunt originem, ut quæ spectant ad formam & materiam Sacramentorum, à Deo homine, qui solus potuit gratiam sensibilibus signis alligare, institutorum. Quædam sunt Traditiones Apostolicæ, quæ ab Eccle- siæ incunabulis, ab Apostolis Divino Spiritu afflatis Ecclesiis fuerunt propo- sitæ, ut jejunium quadragesimale in Christi memoriam, animarumque me- delam primitus institutum, & fidei sym- bolum recitandum à Catechumenis sa- cro lavacro expiandis. Aliæ sunt tra- ditiones Ecclesiæ sano, providoque con- silio inductæ, & paulatim receptæ, cu- jusmodi sunt ritus in Sacramentorum administratione servandi, ordo precum, festorum plurium institutio, & alia id genus permulta: in quibus distinquen- dum est, quod servat universalis Eccle- sia, & quod in usu est apud Ecclesias peculiares, ut de jejunio sabbati scri- bit S. Augustinus in Epistola ad Ca- sulanum, & de cantu Ecclesiastico lib. ix. Confess. cap. 7. Non con- tendimus adversus haeticos servandas esse traditiones omnes singularium Ec- clesiarum, sed Divinas, Apostolicas, & universalis Ecclesiæ usû, & auctori- tate probatas: in cæteris dicimus se- quendum morem illius Ecclesiæ, apud quam commemoratur. Harum traditio- num quædam ad doctrinam spectant, ut dogma de canone Scripturarum, & de perpetua Deiparæ Virginitate: quædam ad mores, ut jejunium, Sanctorum cul- tus, Monachalis institutio: quædam ad disciplinam, ut baptismi collatio per immersionem, vel ablutionem. Postre- mum locum tenent traditiones huma- næ, quæ, ut ab Ecclesiasticis discer- nuntur, sunt instituta hominum pro libito inducta, ac sæpenumero legum præscri- ptionibus adversantia; ut de traditioni- bus Pharisaicis diximus hujus voluminis pagina 22.

Ad discernendas Christi, & Apostolo- rum traditiones his regulis utimur. I. Si universa Ecclesia tanquam fidei dogma amplectatur, quod nonnisi solus Deus po- tuit constituere, etsi scriptum illud non sit, descendit tamen ex traditione Divina. Hujus regulæ ratio est, quia cum Ecclesia universa non possit errare in fide; quid- quid tanquam de fide credendum propo- nit, id certissime à Deo revelatum est. Tra- ditur hæc regula ab Irenæo lib. 111. ad- versus hæreses cap. 2. à Tertulliano de Præscript. cap. 28. à Cypriano lib. 111. Ep. 13. & à S. P. Augustino lib. 2. de

3. Traditio- num multi- plex genus.

4. Regulæ pro dignoscen- dis traditio- nibus Chri- sti, & Apo- stolorum.

de Baptiſm. cap. 7. II. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Deprompta eſt hæc regula ex S. P. Auguſtino lib. IV. de Baptiſmo contra Donat. cap. 24. huiusque regulæ ratio aperta eſt, quoniam vetuſta conſuetudo, cujus inſtitutionem ac initium non invenimus, ad Apoſtolorum uſque tempora debet referri. III. Doctrina, quam Eccleſia univerſa quovis ſæculo propugnavit, aut ſi in aliqua particulari Eccleſia vigiſſe non conſtet, perpetuo tamen ſervata eſt in Eccleſiis præcipuis, atque Apoſtolicis, ex Chriſti, & Apoſtolorum traditione manavit. Deſumpta eſt hæc regula ex Irenæo lib. III. cap. 2. & 3. & ex Vincentio Lirinienſi cap. 2. Commonitorii: & liquet; nam dum ſervamus antiqua dogmata Eccleſiarum Apoſtolicarum, ab his ſenſibus nullatenus recedimus, quos majores, ac patres noſtros habuiſſe comperimus. IV. Si uno ore viri Eccleſiaſtici teſtentur dogmata aut conſuetudinem ab Apoſtolis derivare, aut contrarium aſſerentes tanquam hæreticos reprobent; Divinæ aut Apoſtolicæ traditionis certum eſt argumentum. Ita docuerunt PP. ſeprimæ Synodi art. 6. Hieronymus in Epift. ad Pammach. & Leo Papa Epift. 13. ad Auguſtum: quod & rationi conſentaneum eſt, quia dum adhæremus doctoribus Eccleſiaſticiſ, & diſjungimur ab hæreticis, ſequimur Spiritum veritatis, rejicimusque Pſeudoprophetas, hominesque mendaces. Vide Melch. Canum libro III. cap. 4. Franc. Sylviuſ lib. I. Controv. Q. III art. 5. Caſp. Juenin. Diſſert. IV. q. II. cap. 3. &c. E contra traditio Divina, aut Apoſtolica cenſenda non eſt, ſi non ab univerſa Eccleſia ſervetur, ſed vigeat duntaxat in aliqua Eccleſia particulari: ſi perantiqua non ſit, ejusque inſtitutionis designetur origo: ſi à perpaucis, licet antiquis, Scriptoris commemoretur, ſed repugnent alii numero, doctrina, & auctoritate præcipui: ſi denique viri Eccleſiaſtici, & Apoſtolica præſertim Eccleſia, tanquam novellam adinventionem illam repudient, atque proſcindant. Legatur S. Vincentii Lirinienſis Commonitorium cap. 20. 21. 22. 28. His præmiſſis ſit.

5.
Propoſitio.
Probatur I.

Propoſitio. Admittendæ ſunt Divinæ, & Apoſtolicæ Traditiones. Demonstratur primo; quoniam nemo ſanæ mentis negare poteſt, Eccleſiam antiquiorem eſſe Scripturis, & aliquamdiu ſolam traditionem veræ fidei normam fuiſſe. Etenim in lege naturæ

nulla Scriptura extitit, quæ Divinam haberet auctoritatem. Primus omnium canonicos libros ad Eccleſiæ inſtitutionem aut Jobus ſcripſit, aut Moyſes, nam librum Enoch, aliosque vetuſtos neque Synagoga tanquam Divinos unquam habuit: & nihilominus ad notitiam uſque noſtram pervenerunt ſacrificia, quæ obtulit Abel, Dei cultus confirmatus ab Enos, immolata à Noe holocauſta, acceptum à Deo mandatum circumciſionis, & poſteris Abrahami annuntiatum, altaria à Jacob erecta, aliaque legis naturæ inſtituta, absque membranis, tabulisque ſervata. In lege itaque naturæ fidei regula non erat verbum ſcriptum, ſed traditum, per quod filii à parentibus religionem, ritumque colendi Deum edocebantur; quemadmodum innuit S. David, dicens: *Quanta mandavit patribus noſtris nota facere ea filiis ſuis, ut cognoscat generatio altera &c.* Pl. LXXVII. 5. In lege autem Moyſi, etſi plura ſacris literis fuerunt conſcripta, plura tamen alia fide certiffima tenebantur ex ſola traditione majorum. Atque ut mittam, quæ negant hæretici, ut ſacrificia pro defunctis, quæ ante Machabæorum tempora nulla Scriptura legis expreſſerat; aut quæ ſpeciatiſ designare non poſſumus, ut remedium pro femellis ad originalem maculam expiandam: undenam acceperunt Judæi Moyſen eſſe Auctorem librorum, qui ſub ejus nomine circumferuntur, eosque fuiſſe Deo inſpirante exaratos, niſi ex traditione? unde cæterorum ſacrorum librorum, niſi tradente Synagoga, canonem habuerunt? unde cruentis victimis didicerunt præſignari Chriſtum Reparatorem? Proſecto ex Patrum inſtitutione, de qua idem Regius Vates Plalm. XLIII. *Deus auribus noſtris audivimus, Patres noſtri annuntiaverunt nobis.* Si denique de Evangelica lege ſermonem inſtituamus, Chriſtus Dominus nihil ſcripſit, quod canonicum eſſe ſciamus; nec Apoſtolis præcepit, ut literis mandarent Evangelica dogmata, ſed ut ea univerſis hominibus annuntiarent, adeo ut Chriſti fides, juxta Prophetarum vaticinia, prius cordibus, quam tabulis inſcripta fuerit, Præceſſit itaque Traditio Scripturam, & aliquando Eccleſia & Religio absque Verbo Dei ſcripto ſubſiſterunt.

Demonſtratur ſecundo; nam, ut liquet ex præcedenti capite ſola Scriptura non eſt diſjudicandorum dogmatum norma. Sine Eccleſiæ auctoritate Evangelio nemo prudens aſſentiretur: illius judicio canonicos libros ſecernimus ab

M m 3

Apo-

6.
Probatur 2.

Apocryphis, & sensus Scripturarum ambiguos non privato spiritu definimus, sed docente Ecclesia tantummodo, sine erroris periculo assequimur. Arbitror id paulo supra fuisse sufficienter comprobatum. At Ecclesia qua regula uti potest sive ad canonem sacrorum librorum definiendum, sive ad sensum obscurum perplexumque enodandum, nisi forte traditione Majorum? Ipsa monstrante quatuor tantum Evangelia suscipimus, & spuria ac fictitia nomine intrusa repellimus, ut lib. vi. H. E. cap. 10. & 19. probat Eusebius testimonio Serapionis, & Origenis. Neque est necessaria aliorum testium auctoritas; postquam vidimus inepte probari ex scriptura scripturae ipsius canonem, aut inspirationem. Idem asserendum de Scripturarum interpretatione; quam ex unanimi Patrum sensu petendam esse, jure meritoque scribit Agatho Papa in Epistola, quae extat Act. iv. Synodi sextae. *Sic enim*, ut verbis utar Lyrinensis cap. 38. *Divinis eloquiis, sententiis, promissionibus Diabolus & discipuli ejus utuntur: quid facient Catholici omnes, & matris Ecclesiae filii quoniam modo in Scripturis sanctis veritatem à falsitate discernent? Hoc scilicet facere magnopere curabunt, quod in principio Commentarii istius sanctos, & doctos viros nobis tradidisse scripsimus, ut Divinum canonem secundum universalis Ecclesiae Traditiones, & juxta Catholici dogmatis regulas interpretentur.* Traditio itaque tam ad discernendas Divinas Scripturas ab apocryphis, quam ad illarum sensum legitimum disquirendum est summopere necessaria.

7.
Probatur 3.

Tertia demonstratio sit. Plura nobiscum haeretici propugnant dogmata, quae nequeunt ex Scripturis probari, cum ibidem aut nullo pacto, aut nonnisi obscure contineantur. Perpauci sunt, qui adversus Helvidium non fateantur perpetuam Deiparae virginitatem, & contra Apollinaristas descensum Redemptoris ad inferos. Baptizandos pueros ante usum rationis defendunt adversus Anabaptistas cum Lutherani, tum Calvinistae: utrique censent valere collatum ab haereticis baptismum. Nequeunt hæc ex sola scriptura demonstrari. Alia ex scriptura quidem inferuntur; at non si traditionem contemnas: processionem Spiritus sancti à Filio, divinarum personarum in una, eademque substantia aequalitatem, Sacramentorum numerum, aliaque multa non ita expressè in canonicis Scripturis invenies, ut inde possint adversarii prorsus refelli. Imò si quæ in Scripturis expressa sunt,

facile in contrarium sensum detorqueantur, Patrum traditioe rejecta. *Et jam Protestantes* (inquit Grotius in Annotationis ad Consult. Caslandri) *quæ tuentur, ea non sunt omnia à orthodoxis, ad verbum, in sacris literis. Dicunt admittendas consequentias. At ipsi consequentias sepe admittunt ex privato cujusque ingenio: unde tot & tam gravia inter ipsos dissidia, & quotidiana divortia. Catholici vero eas admittunt consequentias, quas admisit vetus Ecclesia antiquo, & universali consensu. Atque ita stat omne verbum in duobus testibus, in Scriptura & in Traditione, quæ mutuo facem sibi allucent.* Vidit hujus argumenti firmitatem etiam vir ille peracutus, à communi nostra alienus.

Quartum argumentum depromitur ex confutatione hæresum, quæ non solum Scripturis, verum etiam Traditione, & hac præsertim fuerunt refutatae. Gnosticos refellit S. Irenæus lib. iii. cap. 3. primum ex Traditione Ecclesiae Romanae, cujus dogmata probat esse inconcussa ex legitima successione Pontificum à Petro usque ad sedentem eo temporis Eleutherium; deinde ex Traditione Ecclesiae Smyrnenfis, quæ Episcopum ac magistrum habuit virum ab Apostolis edoctum, & cum eisdem conversatum, sanctissimum scilicet, invictissimumque Christi martyrem Polycarpum: tertio ex Traditione Ecclesiae Ephesinae, quam fundavit Paulus, ac diu rexerit Joannes, & quæ poterat traditionis Apostolicæ verax testimonium præbere. Confutatos Arianos in magna Nicæna Synodo ex vetustis Episcopis, & Scriptoribus, qui ante eandem Synodum eos, qui Filium Dei facturam esse dicerent, non autem Patri consubstantialem reprehenderant, scribit libro i. H. E. cap. 8. Theodoretus. Quinta Synodus, sive Constantinopolitana ii. can. 9. anathematizavit Nestorianos autumantes Verbum incarnatum adorandum non esse eadem adoratione cum assumpta humanitate, sicut ab initio Dei Ecclesiae traditum est. In Sexta Synodo, seu Constantinopolitana tertia, discussa sunt omnium præcedentium Patrum testimonia ad evincendas duas in Christo voluntates, & profligandam hæresim Monothelitarum, ut liquet ex Act. iv. x. & xviii. Septima vero, id est, secunda Nicæna nonne in definitione fidei confirmavit sacrarum Imaginum cultum ex Ecclesiastica Traditione? Idem præstitisse adversus subortas alias hæreses posteriora Concilia, neque hæretici denegant. Tenuerunt eandem

viam

viam ſancti Patres, de quibus paulo infra. Incredible autem eſt Eccleſiam Chriſti in reſellendis hæreſibus uſam fuiſſe incertis, fluxisque argumentis. Si ergo adverſus inimicos veritatis ſemper objeſt Veterum Traditiones; ſunt iſtæ Eccleſiaſticorum dogmatum fulcrum firmiſſimum atque inconcuſſum.

9. Sit argumentum quintum peti-
 Probatur 5. tur: *Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tue*; quod de Traditionibus ſanctæ matris Eccleſiæ interpretatur laudandus infra Epiphanius. Joannes ultimo: *Sunt & alia multa quæ fecit Jeſus, &c.* ex quo loco Traditiones comprobatur S. Thomas 111. p. q. 83. art. 4. Apoſtolus Paulus 1. ad Corinth. xi. 3. commonſtrans ſe plura Corinthiis traditurum, quæ in Episto-
 ex Scriptura. la prætermittit, cætera, inquit, cum venero diſponam: hinc enim S. Pater in Episto-
 la ad Januarius 118. nunc 54. cap. 6. probat ex Apoſtolica traditione deſcendere quod Eucharistiæ nonniſi à jejunis accipiatur, & ab Apoſtoliſ ordinatum eſſe quod univerſa per orbem ſervat Eccleſia, neque ulla morum diverſitate variatur. Idem Apoſtolus 2. ad Theſſalonicenſes 11. 14. ait: *Itaque fratres ſate, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſive per ſermonem, ſive per Epistolam noſtram.* De quo teſtimonio Orat. 14. Chryſoſtomus: *Hinc eſt perſpicuum quod non omnia tradiderunt per Epistolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea quoque eſſe fide digna. Quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſemus eſſe fide dignam. Eſt traditio: nihil quæ-
 ras amplius.* Similia Damascenus lib. 14. cap. 17. Timotheum vero idem Apoſtolus 11. Episto-
 la cap. 1. ita alloquitur: *Formam habere ſanorum verborum, quæ à me audiſti. Bonum depositum cuſtodi per Spiritum ſanctum.* Quo in loco apertiffime traditiones commendare primo teſtatur prælaudatus Chryſoſtomus ſcribens in ea verba: *Non modo per literas, ſed etiam verbis diſcipulo quæ eſſent agenda dictavit: quod plurimis aliis in locis oſtendit, dicens: Sive per verbum, ſive per Epistolam, quaſi per nos miſſam. Ne igitur minus aliquid doctrinæ habere putemus, plurima illi abſque ſcripto tradidit, quæ illi modo ad memoriam revocans, dicit, Formam habere ſanorum verborum, quæ à me audiſti.* Deinde quid eſt depositum, niſi doctrina per manus tradita, & quaſi theſaurus alteri creditus, ut inquit Vincentius Lirinienſis cap. 27. Commonitorii? His itaque, aliisque Scripturarum ſanctarum

oraculis Traditiones Apoſtolica commendantur.

Sextum argumentum ſententiis ſan-
 10. ctorum Patrum conſtruitur. Ex illo-
 Probatur 6. rum autem numero ſeligam, quos hæ-
 ex Patribus. retici magna doctrinæ laude celebrari, ac ſumma præſtare auctoritate non denegant, & quos ad ſe trahere irritò conatu nituntur, Irenæum ſcilicet, Tertullianum, Epiphanium, Baſilium, Cyprianum, Auguſtinum. Nam de Papiæ Hieropolitano, Ignatio Martyre, & Clemente Alexandrino, aliisque ſat eſt, ſi loca breviter indigitando aliquid contracte dicamus. Igitur Irenæus lib. 111. cap. 2. demonſtrans eam eſſe hæreticorum hominum vaſtitiem, ut dum Scripturis arguuntur, in accuſationem convertantur ipſarum Scripturarum, *Cum autem, inquit, ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab Apoſtoliſ, quæ ſucceſſione Preſbyterorum in Eccleſia cuſtoditur provocamus eos, adverſantur Traditioni*: atque ex his inferunt hæreticos neque Scripturis, quas pro libitu temerant, neque Traditioni, quam repellunt, conſentire. Cap. autem 111. Valentinianos primum traditione, deinde Scripturis conſutatus, illius firmitatem his verbis corroborat: *Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam in omni Eccleſia adest reſpicere omnibus, qui recta velint videre: & habemus adnumerare eos, qui ab Apoſtoliſ inſtituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, & ſucceſſores eorum uſque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt quale ab his deliratur.* Atque eo loci præfert Irenæus traditionem Romanæ Eccleſiæ à duobus Apoſtoliſ Petro & Paulo erectæ & conſtitutæ, nec non Eccleſiæ Smyrnenſis, & Ephæſinæ, quarum illa à Polycarpo, hæc à Joanne Evangelifta edocta fuit. Reſutatis poſtea Gnoſticis ex Traditione, S. Irenæus cap. 5. eoſdem Scripturis impetens ait: *Traditione igitur quæ eſt ex Apoſtoliſ ſic ſe habente in Eccleſia, & permanente apud nos, revertamur ad eam quæ eſt ex ſcripturis oſtenſionem.* His reſpondere nequeunt hæretici Irenæum Traditionem accipere pro ipſis Scripturis, aut pro Fidei Symbolo, ut cominiſcitur Græbius. Enimvero aperte Irenæus Traditionem à Scriptura diſtinguit, & duplici telo Valentinianos confodit: deinde ait hanc traditionem etiam ſine charta & atramento ab innumeris barbarorum gentibus, quæ in Chriſtum crediderunt, cuſtodiri: ulterius affirmat ordinem traditionis fuiſſe tenendum, etiamſi Apoſtoli Scripturas non reliquiſſent nobis. Vide Irenæum eo-
 dem

dem libro cap. 4. Symbolum autem qua fronte nunc callidi hæretici obtrudunt, cum ab Apostolis editum denegent, & si editum fateantur, admittant nihilominus dogmata, quæ in Symbolo non continentur, ut parvulorum baptismum, & originalis peccati propagationem?

11.
Renatus
Massuet de-
fenditur
contra Joan-
nem Bud-
deum.

Hæc cum erudite pertractaverit Renatus Massuet suis in Irenæum Adnotationibus, ac præsertim prævia dissertatione 111. art. 3. effugiumque omne adversariis præcluserit, id ægre ferens Joannes Franciscus Buddeus irrita conatu Massuetum refellere aggressus est. Ait primo eruditissimum virum dum initio dissertationis scribit, *Scripturas sacras esse regulam veritatis certam, & immutabilem, cui nihil addere, vel detrabere fas est*, confiteri opus non esse traditionibus. Sed quid insulsius, ineptiusque potuit proferri? Divinæ quidem Scripturæ sunt istiusmodi regula, eisque non licet scripturas alias apponere, neque eas fas est interpolare, & mutilas reddere; sed ad hanc regulam Massuetus adjicit alteram, quam ab Irenæo prædicari invicte demonstrat, ut non nisi scurriliter se gerat Buddeus affirmans confessionem Massueti sibi esse gratissimam, dum vir clarissimus exornat hæretici dogmatis refutationem. Deinde Buddeus ex verbis Irenæi asserentis hæreticos dum scripturis exagitantur confugere ad Traditiones, infert hæreticos esse, non orthodoxos, qui traditiones ipsas recipiunt. Firmum sane hæreseos præsidium, dignumque, ut est in proverbio, patella operculum! Enim vero S. Irenæus lib. 111. cap. 2. num. 1. scribit Valentinianos, dum Scripturis premuntur, in accusationem converti ipsarum Scripturarum, affirmantes recipiendam esse traditionem, de qua Apostolus ait, *Sapientiam loquimur inter perfectos*; verum hanc traditionem, ac sapientiam ab unoquoque adinveniri, ut digne secundum eos sit veritas aliquando quidem in Valentino, aliquando in Marcione, aliquando in Basilide; unusquisque enim ipsorum omnimode perversus semetipsum regulam veritatis depravans prædicare non confunditur. Post hæc Irenæus n. 2. provocat Valentinianos ad eam traditionem, quæ est ex Apostolis, quam ex successione Episcoporum demonstrat persistere in Ecclesia Romana; cujus Pontifices enumerat usque ad Eleutherium tunc temporis sedentem. Apertissimum ergo est, S. Irenæum hæreticos appellare qui rejiciunt traditiones Romanæ Ecclesiæ, probantesque doctrinam post Apostolos ab ho-

minibus excogitam, ut Valentini deliramenta nunquam Romæ ante Hyginum audita, atque rejecta veritatis regulæ semetipsos, propriamque adinventionem deprædicantes: cujus generis sunt Novatores sectantes placita Lutheri, aut Calvinii, contemnentes Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ doctrinam, atque ad normam proprii spiritus Scripturarum sensum dijudicantes. Nemo quippe nescit, ut differt. vi. in libros Irenæi cap. 5. animadvertit Nicolaus Nourry, paganos, atque hæreticos contra nascentem Christi Ecclesiam usos traditionum suarum argumento, cum tamen hæ traditiones ex corruptissimo nefandi erroris fonte manaverint, & admittendæ sint illæ traditiones tantummodo, quæ ab Apostolis ad nos transmissæ probantur. At, inquit Buddeus, eo tempore adhuc ex traditione colligi poterat Ecclesiæ sententia, quam Irenæus opponeret Gnosticis adeo inflatis, ut se Apostolis sapientiores esse jactarent. Principia hæc adverfantur hujus Scriptoris scopo; neque cohæret, Irenæum loqui contra hæreticos assertores traditionum, & traditiones tunc temporis fuisse inconcussas, atque ad revincendos hæreticos ab Irenæo recte, sapienterque productas. Præterea Irenæus traditiones ad nos transmissas probat ex legitima serie Episcoporum, scribens cap. 111. n. 3. *Hac ordinatione & successione ea qua est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis præconatio pervenit usque ad nos: & est plenissima hac ostensio unam & eandem vivificatricem fidem esse, qua in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sit conservata; & tradita in veritate.* Ex eadem legitima Episcoporum successione Apostolicam doctrinam dignosci scribit lib. iv. cap. 36. Nequit ergo demonstrari in Ecclesia Romana adulterata Traditio, cum in ea perseveret legitima Episcoporum successio. Ac tandem cum traditiones Apostolicæ in universam Ecclesiam antiquitus dimanaverint, si illas Romana Ecclesia labefactasset, id ex aliarum Ecclesiarum traditione deberet demonstrari, ideoque adhuc persisteret Traditionum fundamentum firmissimum atque inconcussum. Hactenus de Irenæo, qui tam aperte refellit hæreticorum figmenta.

Tertulliani Latinorum antiquissimi testimonia adeo sunt invicta, ut excuti nulla ratione valeant. De cultu fam. cap. 3 ait: *Cum Enoch filio suo Matbulsala nihil aliud mandaverit, quam ut notitiam eorum posteris suis traderet: igitur sine dubio potuit Noe in prædicationis*

12.
Tertullianus
stat pro-
ditionibus.

ſucceſſione deligere. De jejuniis cap. 10. Eorum, inquit, quæ ex traditione obſervantur tanto magis dignam rationem afferre debemus, quantum carent Scripturæ auctoritate. Idem de Corona cap. 4. pluribus commemoratis, quæ ad baptiſmum, Eucharistiā, oblationesque pertinent, Harum, inquit, & aliarum ejusmodi disciplinarum, si legem expoſtules ſcripturarum, nullam invenies: traditio tibi præſentatur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix. In v. contra Marcionem cap. 17. Sermonem inſtituens de Epistolis Pauli, ait, Eccleſiæ veritate Epistolam iſtam ad Epheſios habemus emiſſam, non ad Laodicenos, & de Carne Chriſti cap. 2. ex traditione evincit originalia eſſe inſtrumenta, quæ delere auſus eſt Marcion. Demum de Præſcript. 28. protulit pervulgatam illam ſententiam, Quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum. Plura colligit Carolus Moreau Tom. 3. v. Traditio. His autem conſtat Tertullianum Traditionem comprobare ex primævæ legis inſtitutis: ex traditione repetere Eccleſiaſticos ritus: traditione autographas Scripturas ſecernere à ſuppoſitis; traditiones quoque criterium ſtatueret, multarum, ſcilicet Eccleſiarum conſenſionem. Tertullianus itaque omnia, quæ ſupra dicta ſunt, colluſtrat, confirmat, corroborat.

13. Eſtiam Epiphanius. Quid autem Epiphanius? Is H. 60. pag. edit. Petavianæ 511. inquit: Sed & traditione quoque opus eſt; neque enim ex Scripturis peti poſſunt omnia. Idcirco alia ſcripto, traditione alia ſanctiſſimi Apoſtoli reliquerunt. Quod ipſum ita Paulus affirmat. Quemadmodum tradidi vobis. Item alio loco: Ita doceo, & ita tradidi in Eccleſiis. Item, Si meministi, &c. indigitans loca in quinto argumento præcitata. Atque H. 76. pag. 912. Poſteſt vero, inquit, quicquam maternam ſanctionem, aut legem patris evertere? quemadmodum à Salomone ſcriptum eſt, Audi fili ſermonem patris tui, & ne repellas legem matris tuæ. Quibus Patrem, hoc eſt unigenitum Deum cum Spiritu ſancto declarat partim ſcripto, partim ſine ſcripto docuiſſe: matrem vero noſtram Eccleſiam decreta quædam habere penes ſe, quæ diſſolvi evertique nequeunt. His pariter, quibus nil proferri poteſt expreſſius, quintæ argumentationi robur accedit.

14. Eſtiam Baſilius. At Baſilius in libro de Spiritu ſancto ad Amphiloſchium tam ſplendide, & enucleate Traditiones adſtruit, ut nulum alium effugium ſuppetat Refracta-
R. P. Berti Theol. Tom. IV.

riis, quam aureum illud opus magno Baſilio abjudicare: quod incaſſum tentari etiam ex ingenua ſuorum conſeſſione oſtendi lib. viii. cap. 9. Ergo Baſilius cit. libri cap. 27. ait: Dogmata, & inſtituta, quæ in Eccleſiis prædicantur quædam habentur, ex doctrina ſcripto prodita, quædam rursus ex Apoſtolorum traditione; quorum utraque parem vim habent ad pietatem, nec his quicquam contradicit quicquid ſane, vel tenuiter expertus eſt quæ ſunt jura Eccleſiaſtica. Enumerat ibidem aliqua, quæ ex traditione ſervantur, ut communire ſe ſigno crucis, præmittere preces conſecrationi Eucharistiæ, delinire unctiois oleo neophytum, abrenuntiare in baptiſmate Satanæ & angelis ejus, aliaque plura, quæ confirmat exemplo Moysi ſtatuentis profanos extra cancellos, quem imitati ſunt Apoſtoli ac patres, à quibus plurima in occulto, & ſine ſcripto fuerunt tradita, ut myſteriis ſuam ſervarent dignitatem, nec dogmatum cognitio propter aſſuetudinem veniret in contemptum. Atque hæc à Nebulone quodam inſerta perperam jactat Hermannus, cum allata Baſilii verba integra proferat in 1. Orat. de Imagin. Jo. Damascenus, & Eraſmi conjecturæ, quæ deceperunt Hermannum, Scultetum, ac Proteſtantium alios, ſint, ut alibi diximus, nimium ſuiles. Cap. 29. ejusdem libri, Arbitror, inquit Baſilius, Apoſtolicum eſſe etiam non ſcriptis traditionibus inherere. Laudo, inquit, vos quod omnia mea meministi, & quemadmodum tradidi vobis, traditiones tenetis: & illud, Tenete traditiones, quas accepiſtiſis ſive per ſermonem, ſive per Epistolam. Quo in loco Baſilius interpretatur de Traditione non ſcripta textus Apoſtoli paulo ſupra citatos. Addit Baſilius ſatis idoneam comparationem; ſi enim legibus revinci nequeat adverſarius, conſuetudine refutatur: Ergo, ait Baſilius, ſi apud Tribunal probationibus è ſcripto deſtituti multos vobis teſtes produceremus, nonne ſententiam abſolventem à vobis conſequeremur? Quid ſi etiam temporis diuturnitatem pro nobis facientem vobis evidenter oſtenderimus, annon videbimur vobis probabilia dicere, non poſſe litem iſtam jure nobis intendi? Atque hæc comparatio movit etiam Hugonem Grotium, ut liquet ex ejus diſcuſſione Apologetici Rivetiani; ubi illam confirmat auctoritate Calliſtrati, & Pauli Jurisconſulti. Non poterat ergo Baſilius de ſacris traditionibus loqui magnificentius, quam illis parem cum

N n

verbo

verbo scripto vim tribuere, illis fulcire sacrorum mysteriorum dignitatem, illis denique religionis, fideique causas definire.

15.
Etiam Cy-
prianus.

Dicamus nonnulla de Cypriano. Hunc propugnasse sententiam de Rebaptizandis innixum suppositæ traditioni liquet ex Epistolis ad Pompejum, ad Quintum, ad Jubajanum, ad Stephanum; & licet erraverit pro traditione obtrudens consuetudinem solius Africæ, asseruit tamen definiendi dogmatis normam esse consensum, & auctoritatem Majorum: quare Epistolæ omnes à Cypriano de hoc argumento conscriptæ & Traditiones commendant, & simul commonent has in Ecclesiis Apostolicis requirendas. At inquis, nonne Razmundus Misforius palam fecit Epistolas illas doctrinamque de Rebaptizandis Cypriano supponi? Dixi alibi non unum esse de sententia Misforii iudicium Eruditorum: virum esse H. E. peritissimum, emunctæ naris criticum, ejusque stylum peripicuam ac perpolutum, non solum Rotignus scribit, verum etiam qui ediderunt Acta Eruditorum Lipsiæ an. 1736. pag. 60. Idem fateri debet quisquis limatam, elaboratamque dissertationem perlegerit. At S. P. Augustinus, quem admodum ait non deesse, qui hoc Cyprianum non sensisse contendant, sed sub ejus nomine à præsumptoribus atque mendacibus fuisse confictum, per spectaque hæreticorum fraude aliquando de hac re hæsitæ fluctuante: ita ubi opinionem suam profert, aperte literas ac de Rebaptizatione sententiam adjudicat Cypriano, ductus duplici argumento; quorum unum petitur è stylo S. Martyris singulari, & quasi certis, quibus distinguatur, affectus delineamentis; alterum ex unitate Ecclesiæ ipsis Epistolis Cyprianicis vindicata, quam sane tanto studio minime servasset Epistolarum illarum architectus, si fuisset aliquis Donatista. Nos tamen, inquit S. Pater Epistola ad Vincentium Rogat. 48. nunc 98. num. 39. Nos tamen duas ob res non negamus illud sensisse Cyprianum: quod & stylus ejus habet quamdam propriam faciem, qua possit agnosci; & quod ibi magis contra vos nostra causa monstratur invictior, vestraque separationis præsumptio, videlicet ne macularemini peccatis alienis, tota facilitate subvertitur, cum apparet in literis Cypriani communicata esse cum peccatoribus Sacramenta, cum admissi sunt in Ecclesiam, qui secundum vestram, & sicut vultis, illius sententiam baptismum non habebant, & tamen Ecclesiam non periisse, &c. Addo Augustinum Epistolas Cyprianicas suo auctori absque

ulla hæsitatione tribuere lib. vi. de Baptismo cap. 7. num. 10. & lib. i. de An. cap. 9. num. 11. Meminit etiam Concilii opera Cypriani celebrati lib. 111. de Bapt. cap. 3. num. 4. & lib. vi. cap. 6. num. 9. Cum Epistolas, tum Concilium commemorat S. Hieronymus in Altercatione Orthodoxi & Luciferiani edita an. 378. Tom. iv. pag. 303. & 305. edit. Martianæi. Verum quidquid de his censeas; Cyprianus alibi traditionem aperte commendat scribens ad Ceciliam: *Admonitos autem nos scias, ut in Calice efferendo dominica traditio fervetur, neque aliud fiat à nobis, quam quod pro nobis Dominus prior fecerit; ut Calix, qui in commemorationem ejus offertur, mixtus vino offeratur.*

Sanctum parentem Augustinum comprobare sacrarum Scripturarum autographiam ex traditione, & auctoritate Ecclesiarum quæ fundatæ sunt ab Apostolis, habentque seriem sibi succedentium Episcoporum, demonstratum est Prop. 2. capitis x. ex lib. adversus Faustum, de Civitate Dei, & de Doctr. Christiana. Idem Augustinus lib. 2. contra Julianum cap. 1. ait Pelagianorum dogmata esse *Eloquiis redarguenda Sanctorum*. Peccatum originale & futuri Reparatoris adventum antiquis Justis, etiam ante diluvium ac datam legem per traditionem innotuisse affirmat lib. 2. de peccat. Origin. cap. 24. Libro iv. de Baptismo cap. 24. tradit præclaram dijudicandæ traditionis regulam superius allatam, meritoque à PP. Maurinis grandiusculis literis editam. Scripserat præcedenti libro 11. cap. 7. de consuetudine non repetendi baptismum: *Quam consuetudinem credo ex Apostolica traditione venientem (sicut multa quæ inveniuntur in literis eorum, neque in Conciliis posteriorum, & tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur) hanc ergo saluberrimam consuetudinem, &c.* Sunt enim Augustini etiam quæ clauduntur parenthesi, licet absint à plurimis Mss. ut commonstrat repetitio illius vocabuli consuetudinem, ob orationem parenthesi interclusâ distractam. Libro v. ejusdem Operis cap. 26. loquens de Cypriano inquit: *Quo autem nos admonet, ut ad fontem recurramus, id est ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum.* Recte à Benedictinis adnotatum in Margine: *Certissima regula veritatis exploranda* Apo-

16.
Etiam Au-
gustinus.

Apostolica traditio. Idem Augustinus Epistola ad Januarium 118. nunc 54. num. 1. *Illā, inquit, quā non scripta sed tradita custodimus, quā quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta retineri, sicuti quod Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & adventus de cælo Spiritus sancti anniversary sollemnitate celebrantur, & si quid aliud tale occurrit quod servatur ab universa, quacunque se diffundit, Ecclesia.* Adeat qui plura cupit Hieronymi Turrensis Confess. Aug. libro 1. cap. 7. art. 5. & 6.

17. *Etiam ceteri* Patres Traditionibus suffragari est exploratissimum. De Ignatio Martire, Papia, Polycarpo, & Clemente Alexandrino id testatur Eusebius in Eccles. H. collegitque loca omnia Nat. Alexander. Hieronymus Traditiones commendat adversus Luciferianos Tom. IV. edit. PP. S. Mauri p. 304. scripsit supra pag. 294. *Nam & alia multa quæ per traditionem in Ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt.* Vide & Epistolam 52. ad Lucinium eodem Tomo pag. 579. Plura collegit in Confessione Hieronymiana Cornelius Schultingus. Sed hæc & genuina, & invicta. Afferunt Patres reliquos Bellarminus lib. IV. cap. 7. & ibidem Bellarmini Vindex Gretserus, Jodocus Coccius in Thesaurō libro VI. cap. 2. Moreau in Tertull. Tom. 3. pag. 716. Laurea in III. sent. tom. 3. disput. 4. DD. superius laudati, alique plurimi; ut nullum sit dubium, quin Traditio unanimi sanctorum Patrum sensu probetur.

18. *Probatur ul-* Postrema argumentatio sit. Ipsi quoque hæretici, velint, nolint, ad Traditionum præsidium, dum inter ipsos gravia emergunt dissidia conantur confugere. Quomodo enim Peyrerium Systematis Præadamitici auctorem refutarunt, nisi Traditione Majorum, quod ipsum impulit ad Calvinianam sectam ejurandam, ut ipse testatus est in sua ad Alexandrum VII. Deprecatione? Socinianos sensum Scripturæ pervertentes nonne testimoniis Patrum confodiunt? Nonne vindicata Antenicænorum fide Georgius Bullus, alique sese tandem ad Majorum placita inquirenda conver-

tunt, ne his abdicatis tanquam novæ doctrinæ assertores insimulentur qui aut Presbyterianis adherent, aut certæ Religionis nomen dandum esse fatentur? David Blondellus Apologiam pro sententia, ut putat, Hieronymi, de primitiva Episcopi & Presbyteri *icorquæ* contextit testimoniis Clementis, Hermæ, seu Pastoris, Justinii, Papiæ Hieropolitani, Irenæi, aliorumque, inane dans operam ut evincat sententiam oppositam Ecclesiasticæ traditioni adversari. Simplicius Verinus, id est Salmasius, nititur Transubstantiationis dogma impugnare coacervatis verbis Cyrilli, Theophylacti, Augustini, Eusebii Cæsariensis, Theodoretii, aliorumque ætate posteriorum. Hæc tantum exempla sat est protulisse. Accedit hæreticorum confessio; nam Calvinus contra Pighium, *Non difficulter, inquit, inter me, & Pighium in hac de Traditionibus contentione conveniri posset, si modo Ecclesiæ traditionem ex certo & perpetuo Sanctorum & Orthodoxorum consensu demonstraret.* Philippus Melancthon apud Grotium Tom. IV. Op. Th. pag. 724. *Universalis consensus omnium temporum est testimonium quod hæc ordinatio est Apostolica.* Chemnitius in Examine Conc. Trid. pag. 306. scribit: *Hanc traditionem quæ nobis in manus dantur sanctæ Scripturæ libri reverenter suscipimus,* Drusius, Grotius, & alii docent Paulum ex traditione Jannis & Mambri magorum Pharaonis nomina didicisse. Ex eadem traditione notum Petro lapsum angelorum, scribit in ejus Epistolam 2. Thomas Smith. Trinitatis mysterium traditione Judæis innotuisse testatur in Hist. Relig. Jud. Jacobus Basnagius. Bucerus adversus Latomum pag. 224. profitemur se in hac quæstione de Traditionibus loqui de novis noxiisque inventis, non de iis, quæ sancti Patres, & Ecclesiæ auctoritas tradidit. Vide citatum Grotium ad Consultationem Caslandri pag. 569. Hic vero cum eo loci, tum in Animadversionibus adversus Andreæ Rivetum, & in discussione Apologetici nobiscum plane in hac quæstione consentit. Jacobum quoque Piceninum asserere sacros libros recipi ex traditione priorum seculorum dixi cap. X. prop. 2. Confirmatur ergo catholica veritas etiam hæreticorum hominum lucubrationibus, & consensione.

CAPUT VI.

Hæreticorum adversus Traditiones præcipua argumenta.

SUMMARIUM.

1. usque 15. Argumenta varia Hæreticorum.

16. Quatuor regulæ pro explicandis Patrum testimoniiis.

17. usque 24. Argumenta reliqua.

1.
Objectiones
Hæretico-
rum ex
SS. Scri-
ptura.

NITUNTUR principio Sectarii evertere Traditiones Scripturarum sanctarum præsidio. In Deuteronomio, inquit, cap. iv. 2. & cap. xii. 32. præcipitur ne Verbo scripto addatur aliquid, vel detrahatur. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo, & Nec addas quidquam, nec minuas.* Id in novo quoque Testamento præceptum esse liquet ex postremo Apocalypsi. cap. v. 18. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.* Traditiones à Phariseorum secta intrusas legi Divinæ adversari conqueritur Dominus Matth. xv. 6. & 9. eosdem Phariseos alloquens, *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras, & Sine causa me colunt docentes doctrinam, & mandata hominum:* quod & monet Apostolus scribens ad Colossenses cap. ii. 8. *Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum.* Idem Apostolus intrudentibus præter Evangelium ex humana traditione doctrinam ad Galatas i. 8. infligit poenam fegregationis atque anathematis, dicens: *Sed licet nos, aut Angelus de celo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Et jure quidem: enimvero ad formandos mores, fidem inferendam, refellendas hæreses, impiosque arguendos, teste eodem Apostolo in 2. ad Tim. iii. 16. *omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est.* Quænam alia inquirenda sunt documenta? Etsi innumera Dominus Jesus fecit, & docuit non omnia tamen Evangelistæ mandarunt literis, sed ea tantum, quæ videbantur sufficiens fidei fulcimentum; unde ait Joannes cap. xx. 31. *Hæc autem scripta sunt ut credatis.* Hæc rhetoricantes hæretici, ut imperitis fucum faciant, in differendo versuti & vaniloqui amplificant. Si nefas est, inquit, Verbo scripto adjicere aliquid, si hæc Traditionum additio Phariseorum inducit morem, legisque contemptum, si inani fallacia infirmam decipit plebem, si con-

tra illam Apostolus interquet vibratque fulmen anathematis, si literis sacris, præceptionibusque Evangelicis in fide satis instruimur; cuinam commodo, nisi forte pravorum, novorumque dogmatum patrocinio investæ in Ecclesiam traditiones deserviunt?

Resp. Hæc omnia à Novatoribus aut callide, aut imperite urgeri contra Catholicum dogma. Etenim in Deuteronomio præscribitur ceremonialium, & sacrificiorum exacta observatio, quam nihil immutando curare debebant Levitæ, necnon præceptorum Domini inviolata custodia: nam statim additur cap. iv. *Custodite mandata Domini Dei vestri, & xii. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito.* Tantum dixit, ne Judæi in Idololatræ regionem ingressi superstitiosos ritus sectantes Religionem idolorum cultu commacularent. Vide ibidem versu 30. Si his vetitum alia tradere; curnam Prophetarum recipimus vaticinia? cur Evangeliorum volumina? cur Epistolas Apostolicas, quæ tanto post Deuteronomium intervallo fuerunt conscriptæ? Cur etiam novæ institutæ festivitates, quas sacræ Judith, Estheris, & Machabæorum commendant historiæ? Ergo in Deuteronomio legis præcepta integre servanda proponuntur, rejectis Gentium moribus, idolorumque superstitiosis immolationibus. Quis præterea ignorat verbum **וְכָכָה**, non solum Divinam Scripturam, verum etiam latam ore legem significare? Vidit, irritisque Sectariorum cavillulam etiam Grotius Arminianus scribens ad iv. Deuteronomii: *Hoc dictum neque traditionibus scriptum interpretantibus, neque præceptis humanis legem sapientibus repugnat.* Idem dic de verbis Apocalypseos: in quibus etiam notandum est *τὸ ad hæc, ἐπ' αὐτὰ*, quibus repellitur additio ipsi libro, ejusque vaticiniis apposita. At nemo est, qui istud, aut aliud Volumen sacrum audeat temerare, nisi magnopere audax heterodoxus.

Phariseorum traditiones & nos repudiamus, spurix enim sunt, ineptæ, 3.
Solutio 2.
ani-

aniles fabulæ, & Divinis præceptis contrariæ. Quædam enim Pharifæi ſervabant ex continua & à Moyſe derivata diſciplina, quædam ex inſtitutis Sammai, & Hillel, unde exorti ſunt, ut inquit Hieronymus lib. 111. Comment. in Iſaiam Tom. 111. pag. Edit. Martiæ 79. Traditiones prioris generis peritiles erant, aliæ vel iniquæ, vel futiles, nec dignæ obolo. Primæ etiam à Chriſto commendantur Matthæi XIII. 2. ut obſervat in Pſalmum 2. Hilarius: ſecundæ rejiciuntur Matth. xv. 6. Illæ ab univerſa Synagoga, exceptis Sadducæis, recipiebantur: iſtæ in ſola Pharifæorum ſecta vigeabant. De illis traditionibus perantiquis, & à tota Synagoga receptis pertractat R. Moyſes Maimonides in libro, quem *Chazakab* inſcripſit, & vir eruditus Joſeph de Voſſin de Lege Divina cap. 9. ſpectantque ad benedictionum, & expiationum ritus. Alias Pharifæorum traditiones à Sammai, & Hillel inductas, & quas Salvator appoſite indigavit iis vocabulis *propter traditiones veſtras*, probus quilibet irridet. Harum nonnullas adverſas filiorum erga parentes pietati explicavimus hujus voluminis pag. 35. atque de his liquet ſermonem inſtitui cap. xv. Matthæi. Alias cum ſædas, tum riſu dignas recenſet Magnus Hieronymus in Epift. ac Algaſiam pag. 207. Tom. iv. ejusdem Editionis Martiæ, ſcilicet, ignominioſam conſuetudinem probandi guſtu munditiem ſanguinis menſtruatæ, & ambulare in domo unaquaque ſabbatorum bis mille pedes. Inter has traditiones, quas Hieronymi ætate vocabant *deuteroſædas*, connumerandum eſt, quod ſcribit S. P. Auguſtinus lib. 2. contra Adverſ. legis cap. 1. *Judaos habere quasdam traditiones ſuas, quas non ſcriptas habent, ſed memoriter tenent; inter quas illud eſt, Deum primo homini duas creſſe mulieres.* Revera in Talmud Babylonico, quod Auguſtino ſuperſtite nondum prodierat, abſolutum enim dicitur anno 473. in libro *Erubin*, & in libro *Ben-Siræ* commemorantur duæ illæ Adami uxores, Lilith dæmonum genitrix, & Eva protoparens hominum: quod ad intelligentiam illius Auguſtiniani loci non abs re fuerit adnotaſſe. In Talmud pariter libro *Sanahedrin* cap. 10. habetur duo illa Pharifæorum capita Sammai, & Hillel gloriam ſuam gloriæ Dei præferentes feciſſe ſchiſmata in Iſrael. Quod ergo obſciunt ex traditionibus Pharifæorum hæretici, hac ratione repellitur; nam Chriſtus damnat à Sammai, & Hillel inductas, non derivatas

à Patribus, ac præſertim erga Parentes impietatem. At vide lib. xx. cap. 6. harum noſtrarum lucubrationum.

Ait Clericus in Prolegomenis ad H. Ec. ſect. 1. cap. 2. ſepoſita Divina Chriſti auctoritate conſtare è Judæis ſcriptoribus, Pharifæos multa quaſi legitima tradidiſſe populo accepta à Patribus, quæ non ſunt ſcripta in legibus Moyſis. Fa-teor: id Joſephus ſcribit Antiq. XIII. c. 18. ſive 10. num. 6. in poſtrema Editione Amſtelædami Tom. 1. pag. 663. Verum quid Criticus iſte contendit? Num, qui Traditiones propugnant, ſequuntur conſuetudinem Pharifæorum? At eo loci Joſephus ait Patrum traditiones rejici à ſecta Sadducæorum. Atque Sadducæos fuiſſe Pharifæis longe deteriores, quoniam negabant Deum auctorem bonorum, & permanere animas, & præmia, ſuppliciaque dari apud inferos, idem Joſephus ſcribit Antiq. XVIII. 1. & de Bello 11. 8. Reſpicientes itaque Traditiones æquiparandi ſunt Sadducæis, Clericus maxime liberi arbitrii cum Sadducæis oſtentator. Verum Joſephus Pharifæorum, quibus addiſtus erat, ſectam nimium celebrat. Quamvis hi Traditiones optimas tenerent, V. G. de immortalitate animorum, & reſurrexione corporum, quas Paulus probat Act. XXIII. 8. iſtis traditiones alias humanas, & paulo ante Chriſtum excogitatas commiſcuerunt. Si petas, qua norma hæ ab antiquis poſſent ſcerni; Pharifæos ipſos interroga: qui, ut Hieronymus ſcribit citata ad Algaſiam Epiftola, q. 10. illorum mores redarguentibus ſolent reſpondere: *Barachibas: & Simeon, & Helles magiſtri noſtri tradiderunt.* Hieronymo, ut diximus, conſentit Talmud; & perperam Drufius de tribus ſectis Jud. lib. 2. c. 10. & Baſnagius Tom. 1. Annal. pag. 549. contendunt Hieronymum errare, quia Hillel fuit centum ante excidium Templi annis, nec Judæus, ſed Babylonius; quaſi non poſſit idem nomen pluribus convenire. Ita ergo quæ ab hominibus tradita, neque antiquitus in Apoſtolica Eccleſia vigiſſe comperimus, hominum adinventas amandamus: atque in iis certum judicii criterium requirimus; ne quis nos decipiat *per philoſophiam, & inanem fallaciam*, juxta D. Pauli præmonitionem.

In Epiftola ad Galatas Apoſtolum loqui de illis, qui ab Evangelio abducebant, contententes cum lege Chriſti jungendam circumciſionem & cæteras ceremonias, Epiftolæ argumentum evincit. Ergo verſu 8. particula præter

N n 3

idem

idem est, & contra quam. Ita S. P. Augustinus scribens libro xx. contra Faustum cap. 22. *Longe aliud annuntiat Faustus, aliud Paulus. Sed quoniam quisquis vobis evangelizaverit præter quam quod accepistis, anathema sit: verum dicit Christus in Paulo, anathema sit Manichæus in Fausto.* Vide & Enarrat. in Psalm. 115. Consentit Hieronymus Tom. iv. pag. 228. Extat in Græco παρ' ὅ. Particulam παρ' interdum esse contra, liquet ex Lexicis Constantini Medici, Henrici Stephani, & Joannis Scapulæ. Tria exhibet exempla in Solone Plutarchus. Παρ' ὅ, ut hic extat, valere contra quam, probat in Commentariis Linguae Gr. Guil. Budæus pag. 246. Similia promit Grotius ex Act. xviii. ac tribus in Epistola ad Romanos expressis locis. Versio Arabica, & Aethiopica habent: *Si nos, aut Angelus de celo annuntiet vobis quidquam diversum, &c.* non solum in Bibliis Max. Tom. xv. pag. 6. verum & in Waltonianis N. Test. pag. 756. Oecumenius utique, ac Theophylactus docent reprehendi à Paulo non tantum qui contraria addunt, sed etiam qui adjiciunt aliud quodlibet parum à prædicto diversum, sed accipiendi sunt de iis, qui licet Evangelio non opponantur aperte, illud tamen, ut inquit Chrysostomus, quem sequuntur ipsi Oecumenius & Theophylactus, *predicatione corrumpunt.* Actates erant qui Galatis imponebant simul Evangelium, Moysisque legitima. Demum Verbum evangelizatum tam Scripturam complectitur, quam Traditionem.

6. Recte idem Apostolus in 2. ad Timotheum appellat Scripturam idoneam atque perutilem, at non ait Scripturam solam sufficere: nam in eadem Epistola iv. 11. Marcus dicitur *utilis in ministerium*, nec tamen supervacanei erant Lucas, Titus, Timotheus, Onesimus. Utilis est etiam cibus ad nutriendum, nec tamen rejiciendus est potus. Adde loqui Apostolum de scripturis veteris Testamenti, nam præmittit, *Ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem;* Timotheus vero infans non legit Testamentum novum, quod nondum erat conscriptum, & sacrarum Scripturarum canoni agglutinatum. Vide in hunc locum Estium, ac Sylvium Opusc. v. q. 2. art. 1. Becanum etiam in Manuali lib. i. cap. 2. Sensum Apostoli paucis expressit Syrus: *Omnis Scriptura, quæ à Deo inspirata est, utilis est etiam ad docendum.*

7. Simili ratione Joannes in cap. Evangelii vicesimo ait, *Hæc autem scripta*

sunt, ut credatis: non quod Evangelium omnia credenda contineat, nam alioquin ipse nec Epistolas, nec Apocalypsim edidisset, & supervacanea essent pariter, quæ literis mandavit Paulus, quæ Lucas, quæ Jacobus, quæ Judas; sed quia enarrata in Evangelio Joannis, & à Christo facta in conspectu discipulorum, postquam surrexit à mortuis, abunde comprobant ipsum esse Dei Filium, plenissimamque fidem faciunt legentibus de veritate Evangelii, & resurrectionis eventu. Atque hanc explanationem traditam à Cyrillo, & D. Thoma in Joannem ipsa Evangelici textus lectio confirmat. Ex quibus liquet Catholicum de Traditionibus dogma nec veteris, nec novi Testamenti locis ullatenus concuti, qualescunque nugæ garriant, oblatrentque Sectarii.

Traditiones non posse ex libris PP. 8. comprobari contendunt hæretici proximi argumentationibus. Primo ignoramus num Patrum scripta haud mutilata, nec spuria ad nos temporis vicissitudo tranfmiserit. Negari quippe non possumus interpolata fuisse Acta Conciliorum, veteres Liturgias, ac Patribus codices plures adulterinos suppositos: quod non solum asseruit Dallæus, Rivetus, Clericus, sed etiam erudita dissertatione ostendit Germon. Quæ ad nos incorrupta pervenerunt, ut plurimum ambigua sunt, nec exhibent sacrorum dogmatum integritatem: nam inveniæ in libris Veterum repudiatum homoussion à Synodo Nicæna probatum, & usiam, hypostasim, aliaque plura diverso plane sensu prolata. Etiam Corpus pro substantia usurpavit Tertullianus. Præterea Patres à priscais sæculis falsa dogmata pro legitima traditione venditarunt. Papias apud Eusebium ex traditione non scripta intrusit peregrinas Salvatoris parabolas, regnumque Chiliastrum. Impegere in eundem scopulum Justinus, Irenæus, Tertullianus, Lactantius. Tertullianus de Corona ait cap. 3. vetitum ex traditione die dominico de geniculis adorare. Cyprianus adversus Stephanum traditione contendeat tinctos ab hæretico rebaptizandos. Trinam in baptismo immersionem servandam ex Apostolica traditione docuerunt Alcuinus Epist. 81. ad Paulinum, & Walfridus libro de Rit. Eccl. cap. 26. quod tamen Synodus iv. Toletana abrogavit. Mitto exempla alia. Traditio itaque dogmatum puritatem commaculat. Insuper si ex traditione Patrum comprobatur doctrinæ veritas, nulla erit hæreticorum secta quæ

Objectiones hæreticorum ex Patribus.

quæ propugnari non poſſit. Nam Baſilides, Valentinus, Marcion, aliæquæ peſtes ſe audiviſſe Apoſtolorum diſcipulos gloriabantur. Pro nihilo itaque valet in fidei definitionibus antiquorum auctoritas.

Solutio. 2. Reſp. ad 1. temere dici interpolatos Patrum libros univerſos, eſſi nonnulli aut amanuenſium incuria, aut fraude hæreticorum fuerint vitiiati: neque ex his, quæ dubiæ ſunt fidei, dogmata confirmamus, ſed ex receptis, vindicatis, & qui ſcriptorum aliorum magnæ in Eccleſia auctoritatis teſtimonio non reſragantur. Quamquam etiam ſine ſcriptis Patrum traditio poteſt conſtare, ut de barbaris gentibus inquit lib. 111. cap. 4. Irenæus: *Cui ordinationi aſſentiuntur multorum gentes barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine obarta & atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterum traditionem diligenter cuſtodientes.* De codicibus, qui depravati creduntur, vide Vindicias doctiſſimi Patris Conſtant. Quod ſequitur de varia ſignificatione vocabulorum, facile expeditur; percipiuntur enim ſingula, ſi ſcriptorum ætatem, graſſantes hæreſes, ſtyli conſuetudinem, & interdum verborum penuriam, qua laborant qui græca latine reddunt, ſedulo perpendamus, maxime autem Apoſtolice Eccleſiæ iudicium: nam Traditionis regula nemo bene utitur, qui Eccleſiæ ſpernit auctoritatem. Proximum ex ipſo Baſnagio, qui argumentum iſtud urget, diluitur. Diſſert. enim ix. adverſus Tradit. exornata n. 16. agens de canone ſcripturarum, ait, quod eſſi complures de Epistoſta Judæ, de Jacobæa, & de Apocalypſi olim dubitarunt, non tamen in eam calamitatem incidit Eccleſia; ut communi omnium Chriſtianorum conſpiratione liber qui Divinus eſſet canone pelleretur. Idem tenent Novatores alii ex Eccleſiæ conſpiratione ſcripturarum canonem, ut inquirunt, recipientes. At eo proruſus pacto traditio à Papiæ evulgata homine ingeniî exigui, dogma communi aliorum ſenſu probatum commaculare non potuit, ut oſtendi lib. 111. cap. 9. præſertim cum ipſe Papias apud Euſebium lib. 111. H. E. aliique Chiliaſtæ Traditiones comprobarint, tametiſi minus accurate inductas à Cerinthianis cum veris & Apoſtolicis intruſerint. Tertullianus autem in 3. de Corona labitur, traditionem appellans, quod repugnat ſcripturæ Act. xx. 36. cum utrumque tenendum ſit, Verbum ſcriptum ac traditum; & traditio repu-

gnans aperte verbo ſcripto nequeat eſſe Apoſtolica. Illud vero quod de trina immerſione additum eſt, ſpectat ad diſciplinam & ritum, non ad dogma: potuitque variari, quoniam ſicut trina immerſio ſignificat *triduanæ ſepulturæ ſacramentum*, ita una commonſtrat in *tribus ſubſiſtentiis unam ſubſtantiam*, inquit Epistoſta. 41. Magnus Gregorius; cujus auctoritate freti Patres Toletani decreverunt c. 45. ut conferretur baptiſma ſive *trina*, ſive *ſimpla merſione*. Ergo id reprehendere non debebant poſt annos fere 200. Alcuinus, & Walfri- dus: quorum zelum coercere ſtudit an. 868. Synodus Wormaciensis confirmans canone 5. Toletanæ definitiones. Sed legendus Martene de Antiq. Rit. libro 1. art. 14. Ipſe Baſnagius, qui hæc poſt Dallæum objectat, num. 29. ſcripſerat num. 24. *Dum pietatis dogmata morumque præcepta ſalva manean, de ceremoniis pax eſſe poterit.* Poſtremum de hæreticis facillimæ eſt ſolutionis; illi quippe cum traditione, tum ſcriptura abutuntur; ſed quemadmodum ſcripturæ canonem debemus inquirere in Apoſtolica Eccleſia, ubi eſt continuata ab Apoſtoliſ Epistoſcoporum ſucceſſio; ita ibidem, juxta Irenæi & Auguſtini documenta ſuperius producta, legitimæ traditiones cuſtodiantur.

Deinde obijciunt hæretici innumeras Patrum ſententias. Ac primo inquirunt **Objeſtio 10.** Irenæum lib. 111. cap. 1. hæc habere: **Irenæo & Solutio.** *Non enim per alios diſpoſitionem ſalutis noſtræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos: quod quidem tunc præconiaverunt, poſtea vero per Dei voluntatem in ſcripturis nobis tradiderunt, fundamentum, & columnam fidei noſtræ futurum.* At liquet eo loci Irenæum Traditiones non excludere, ſed reſellere Marcionitas, qui Apoſtolicis ſcriptis alia præferebant à ſe mutilata, gloriantes emendatores ſe eſſe Apoſtolorum, nec in Apoſtoliſ Spiritum ſanctum locutum, ſed reperiri veritatem aliquando in Valentino, aliquando in Marcione, aliquando in Cerinto; ut ibidem ait Irenæus, necnon Tertullianus lib. 2. adv. Marcionem, & Epistoſphanius hæreſi 42. Inſiſtunt hæretici: Nonne Irenæus proximo capite inquit Valentinianos, dum è ſcripturis arguuntur, ad Traditiones converti, *quaſi non poſſit inveniri, veritas ab his, qui neſciunt traditiones?* Reponimus autem iſtic Irenæum eos inſectari, qui obtrudunt traditiones humanas exploſis Apoſtoliſ: ſequitur namque num. 2. *Cum autem ad eam iterum traditionem, qua*

est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in Ecclesiis custoditur, provocamus eos, adversantur traditioni, dicentes se non solum presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores sinceram invenisse veritatem. Vides quantum hæc cum superioribus cohæreant. Sed heterodoxi regerunt: Irenæus lib. 2. cap. 47. ait scripturas perfectas esse; ac lib. iv. cap. 66. inveniri in illis universam actionem, omnem doctrinam, & omnem passionem Christi. Nihil tamen hæc probant; nam lib. 2. cap. 47. sive ex distinctione Massuet 38. num. 4. invehitur in eos, qui adversus scripturas aperte unum Deum annuntiantes, commenti Ennæ, & Verbi, & Vitæ nativitates, ipsum Dominum dicebant labis fructum, & ignorantie prolationem. Hi erant Valentiniani fabricatores Aeonum. Lib. autem iv. cap. 66. ex distinctione Massuet 34. num. 1. refellit Marcionitas autumantes ab altero Deo esse prophetas, ex quo hi à Christo facta prædixerint, & novum Testamentum vaticiniis antiqui consentiat. Legite, inquit n. 1. diligentius id, quod ab Apostolis est Evangelium nobis datum, & legite diligentius prophetas, & invenietis universam actionem, & omnem passionem Domini nostri prædictam in ipsis. In subiecta itaque materia, de qua cum hæreticis decertabat Irenæus Scripturas commendat, non rejectis traditionibus, sine quibus nec Scripturarum ipsarum perflueret auctoritas.

11.
Obiectio ex
Tertulliano
& Solutio.

Provocant præterea nos ad Tertullianum, qui contra Hermogenem cap. 22. Adoro, inquit, scripturæ plenitudinem; paucisque interjectis, Væ illud adjicientibus, aut detrahentibus destinatum. At ibidem refutatur Hermogenes asserens mundum ex præjacente materia conditum contra apertam Geneseos historiam, quæ initio Factorem manifestat & facta, illis nempe verbis. In principio creavit Deus cælum & terram; quibus allatis ait Tertullianus, An autem de reliqua subjacente materia mundum fecerit nusquam legi. Væ illud adjicientibus, id est mundum esse factum ex materia Deo coæterna, aut detrahentibus destinatum, scilicet in principio Deum à nihilo cælum terramque condidisse: væ scripturam, qua plenissime Deus asseritur Conditor universorum, temere mutilantibus. Solet opponi & quæ scribit de Carne Christi cap. 7. Non recipio quod extra Scripturam de tuo inferis. Sed notandum est Marcionem, ne humanam Christi fateretur generationem, pluribus

Evangelii verbis rescissis, versum 47. cap. xii. Matthæi, Ecce mater tua, & fratres tui, &c. hac ratione eludere studuisse, Tentandi gratia nuntiaverant ei matrem & fratres, quos non habebat: hæc ibidem Tertullianus, qui ostendens laudato in versu non esse materiam tentationis, ut est cap. xix. 3. & xxii. 35. Non recipio, inquit, quod de tuo inferis, nuntiatum Christo, Ecce mater tua, & fratres tui, non quod haberet matrem, fratresque, sed tentandi animo: quibus non traditiones eliminat, sed miserimum Marcionis effugium. Idem Tertullianus de Resurrect. Carnis cap. 3. arguit hæreticos, quod cum Ethnicis sapiant, nec de Scripturis solis quaestiones suas sistant. Verum quid sibi velit, satis explicat dicens, Interstruunt unde sciunt facile capi mentes de communiori favorabili sensum, nimirum hæretici, licet Scripturas recipere videantur, more Ethnicorum probant tantummodo obvia sensibus, nec solis scripturis nituntur, sed humani sensus fallacia. Quare mirandum est Novatores tam confidenter abuti verbis Tertulliani; cum is de Præscript. demonstret hæreses refellendas ex quo aliquid novi in Religionem intrudant, viamque confutandi illos scripturis esse longam ac perdifficilem, quia vel sacros libros non recipiunt, vel corrumpunt ac temerant, vel sensus pravos illis affigunt; inquirendam ex successione Episcoporum Ecclesiam, cui scripturæ conceditæ sunt, & antiquissimam ejus doctrinam tenendam, neperam vero repellendam tanquam extraneam & falsam; ne repetam quæ attuli capite præcedenti.

Urgent & Cypriani verba ex Epistola ad Stephanum 74. in qua ad illam sententiam Pontificis, Nihil immovetur, nisi quod traditum est, respondet Martyr sanctissimus: Unde est ista traditio? Ea facienda esse, quæ scripta sunt, Deus testatur. At Cyprianus ad sacras literas provocat, quoniam hoc loco arbitrat Traditorem præscriptam à Stephano commentitiam esse, scripturisque unam fidem, & unam Ecclesiam commendantibus repugnantem, paratus tamen recipere traditionem perantiquam & Apostolicam, ut ait sub finem ejusdem Epistolæ: Si in aliquo vacillaverit veritas, ad originem Dominicam, & ad Evangelicam, atque Apostolicam traditionem revertamur. Liqueat etiam ex Epistolis Cyprianicis ad Pompejum, & Jubajanum, sanctum martyrem opposuisse consuetudinem, traditionemque Ecclesiæ Africanæ; ut etiam S. Pater Augustinus

12.
Obiectio ex
Cypriano &
Solutio.

ſtinus animadvertit lib. v. de Baptiſmo cap. 23. ſed huic conſuetudini præferendam conſuetudinem univerſæ Eccleſiæ etiam Conciliis univerſalibus roboratam, ex ejuſdem Cypriani ſententia, ut S. Pater Auguſtinus ſcribit proximo libro vi. cap. 7. Haud repetam quæ protuli ex Epistoſa 63. ad Cæcilium de Calicis conſecratione, ſcripta à Cypriano jam Episcopo, ut ex Auctore Annalium Anglorum probat Dupinius.

Obtrudunt & Baſilium, quo nullus Traditiones commendavit expreſſius. Inquiunt illum in Regulis brevioribus n. 95. aſſerere de Episcopo, *E Divinis literis ediscat rectum, & neceſſarium.* At præterquamquod ex Paulinis Epistoſis poteſt Episcopus illud etiam ad-diſcere quomodo ſit cuſtodiendum de-poſitum, quomodo traditiones ſervan-dæ, ut idem Baſilius ſcribit ad Amphi-lochium, in breviori illa Regula 95. ait poſſe Episcopum edicere ex prima ad Corinth. iv. 1. ut ſit *miniſter Chriſti, & diſpenſator myſteriorum Dei*; & ex 2. ad Theſſalonicenſes ii. 16. ut fra-tres *conſirmet in omni opere, & ſermo-ne bono*: quæ duo Episcopum rectum, probumque conſtituunt: ſed ut his pol-leat, opus illi eſt doctrina ſana, vitæ integritate, & ſacræ eruditionis ornatu. Objeſtant & Baſilii Epistoſam 80. ubi ait: *Stemus arbitratui inſpiratæ à Deo Scripturæ.* His tamen verbis cautos nos reddit, ne ad libitum, & ante Ec-cleſiæ definitionem ſacra dogmata ex-plicemus vocabulis ambiguis & apud Patres inuſitatis, & quæ ejusdem generis eſſent, ut præter vocis novitatem, ſen-sum etiam nobis novum, & inuſitatum aſſerent, & apud ſanctos Viros nuſquam in uſu fuiſſe reperirentur: quibus an traditiones evertat, an robo-ret, judi-cet cordatus lector. Addunt Baſilium in Aſceticis de vera ac pia fide commo-nere ut fugiamus omnem à Dominica doctrinam alienam, & vocem & ſen-tentiam, & inſidelitatis maniſeſtiſſimum indicium eſſe Scripturis adjicere, & ea quæ non ſunt ſcripta introducere. At hæc ſive Baſilius, ſive Euſtathius Sebaſtenus, cui Adſcetica tribuit lib. iiii. cap. 15. Sozomenus, ſcripſit adverſus hæreticos; de quibus Joannis x. 5. præ-ſcriptum Chriſti ovibus eſt: *Non nove-runt vocem alienorum.*

Ex Chryſoſtomo hæc promunt. Pri-mum ait ille in Pſalmum 95. *Si quid di-citur abſque Scriptura, auditorum co-gnitus claudicat.* At iſtic eos vellicat, qui ſacras Conciones ſtruunt profana
R. P. Berti Theol. Tom. IV.

tantum loquentia, aut è ſuo cerebello ratiocinationes effingunt, ſine teſtibus, ſolaque animi cogitatione, inquit ibidem Chryſoſtomoſ: in quem lapidem im-pingunt tam qui paradoxa eructant, quam ii, qui è ſuggeſtu nihil crepant, niſi Tullium, Boccacium, Caſam, naſti auditores à Paulo prænuntiatos, & au-ribus prurientes. Addit Chryſoſtomoſ, inquiunt, Hom. 49. in Matth. *Volentes firmitatem accipere fidei ad nullam rem fugiant, niſi ad Scripturas.* At de his auctor homilia, quem alium eſſe à Chryſoſtomo, & Ariana labe inquinatum, Sixtus Senenſis, Savilius, Bel-larminus, Maldonatus, Labbeus, Du-pinius, Alexander, omnesque conſentiunt; de his, inquam, loquitur, qui Antichriſto adveniente nullum alium Redemptorem agnoſcent, niſi quem vi-derint palam deſcendentem de celo, juxta Divina oracula Matth. xx. v. 27. Imo in eadem homilia pag. editionis Commelinianæ 954. aſſimatur nos in fide fore perfectos, ſi non tantum *Scripturis*, verum etiam *doctrina Sacerdotum aſſidui fuerimus.* Præterea obji-ciunt quod in Hom. xi. i. in 2. ad Corin-thios appellat Scripturam exactam re-rum omnium *lancem ac normam*: quod de ipſa Scriptura dici ego fateor, ſed agit eo loci Chryſoſtomoſ de præceptis, moribusque ad illorum præſcriptionem formandis, ac præſertim de divitiarum contemptu, allatâ parabolâ divitis & pauperis Lucæ xvi. 19. & ſententia illa Matth. xix. 24. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quam divitem intrare in regnum celorum.* Scriptu-ram autem eſſe formandorum morum exactam regulam, maxime Patrum commentariis colluſtratam, non eſt qui deneget.

Veniamus ad Hieronymum. Inquiunt præclariffimum hunc Eccleſiæ Doctorem ſcripſiſſe in Pſalmum 86. Tom 2. pag. 350. *Quamvis ergo ſanctus ſit aliquis poſt Apoſtolos: quamvis diſertus ſit, non habet auctoritatem.* Reſpondemus aſſe-rere iſtic Hieronymum privata ſcripta non eſſe Apoſtolicis comparanda, & quæ paucis ſcripta fuerunt, abſcindenda à ca-none eorum, quæ principes Eccleſiæ, & principes Chriſti non ſcripſerunt paucis, ſed univerſo populo. Rejicitur ergo à Hieronymo privata commentatio, non univerſalis Eccleſiæ traditio. Deinde opponunt quod ſcribit in cap. i. Michæe Tom. iiii. pag. 1503. egreſſam non eſſe Eccleſiam de finibus ſuis, id eſt, de ſcri-pturis ſanctis. Sed inepte & imperite;
Q q reſpre

14.
Obieſtio ex
Hieronymo
& ſolutio.

13.
Obieſtio ex
Chryſoſto-
mo & ſolu-
tio.

reprehendit enim ibidem hæreticos, qui contortis explicationibus sacras literas pervertentes, domum suam non in scripturis construunt, sed in vicinia Scripturarum: quod mirifice adversariis nostris convenit. Addunt Hieronymum in 1. Aggæi eodem Tom. p. 1690. hæc habere: *Quæ absque auctoritate & testimonio Scripturarum, quasi traditione Apostolica sponte reperiunt, atque confingunt, percutit gladius Dei.* Optime: quæ sponte confingunt hæretici, nec à majoribus acceperunt, ut observationes varias, Chameumias, id est, humi dormitiones, & Hypocryas, id est, aridas epulas, ineptiasque de Taciani radice crescentes, quibus hæreticorum conciliabula deceptis populis blandiuntur. Nil ergo hoc loco efficit auctor Apologia Anglicana. Obijciunt & quod ait contra Helvidium Tom. iv. pag. 141. *Ut hæc quæ scripta sunt non negamus, ita ea quæ non sunt scripta renuimus.* At quænam isthæc sunt? Mariam nupsisse post partum; quod tradit ante Helvidium Ebion, & Theodotus Byzantinus. Accedit quod ibidem Hieronymus scribit posse Helvidium etiam traditione refutari. Nunquid non possum tibi, inquit, totam veterum Scriptorum seriem commovere, Ignatium, Polycarpum, Irenæum, Justinum Martyrem, multosque alios Apostolicos, & eloquentes viros? Sed Scripturis garrientem apposite iisdem armis revincit. Rursus opponunt, quæ Hieronymus habet in Caput 23. Matth. eodem Tom. iv. pag. 112. *Hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.* Verum quid est Hoc? Zachariam filium Barachæ occisum inter templum & Altare, esse Zachariam patrem Joannis, quod aliqui affirmabant ex quibusdam apocryphorum somniis: quare ibi refelluntur scripta apocrypha, non legitima traditiones. Demum Hieronymus in caput 1. Epist. ad Titum eodem Volumine pag. 419. inquit: *Sine Scripturarum auctoritate garrulitas non haberet fidem:* quæ cum scripta sint adversus subdolos, qui destituti præsidio veritatis nituntur perverfam doctrinam etiam Divinis testimoniis roborare, non pugnant adversus nos, qui præter Scripturam utimur Traditione; sed contra garrulos subversores, Scripturarum auctoritate, sine qua non haberent fidem, hæresim disseminantes, uti fecerunt quidam de circumcissione Judæi, ut adversus nascentem Ecclesiam præcepta legalia introducerent.

Proximus est Augustinus, ex quo sex loca producunt facillimæ singula expeditionis. Ac primus est, ut librorum te-neamus ordinem juxta PP. S. Mauri editionem Parisiensem, in Epistola ad Hieronymum 82. alias 19. ubi num. 3. ait solis Scripturarum libris hunc honorem deferendum, *Ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse, firmissime credendum sit.* Quo in loco istud tantum Augustinus contendit, nullius privati Scriptoris libros excipiendos, tanquam Prophetarum & Apostolorum: de quorum scriptis, quod omni errore careant, dubitare nefarium est. Ita S. Pater eadem Epistola, eodemque numero, pag. 190. Tom. II. Quid vero de iis, quæ non scripta, sed tradita à Catholica Ecclesia custodiuntur? Hæc, vel ab Apostolis, vel à plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atque statuta esse, ideoque inviolabiliter servanda, eximius doctor scribit eodem Volumine, pag. 124. in Epistola 54. olim 118. ad Januarium. Alter locus extat Tom. III. de Doctrina Christi. lib. II. cap. 9. num. 14. ubi ait: *In iis enim, quæ aperte in Scripturis posita sunt, inveniuntur ea omnia, quæ continent fidem, moresque vivendi.* At hæc accipienda esse de præceptis, fideique mysteriis, quæ unicuique perspicua sunt in Christi Ecclesia, non de complexu dogmatum universorum, liquet ex quo ibidem sequatur, *Spem scilicet atque charitatem;* & ex quo S. Pater lib. v. de Baptismo cap. XXI. num. 31. scribat: *Sunt multa, quæ universa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur, quamquam scripta non reperiuntur.* Vide Tom. IX. pag. 156. Tertius petitur ex eodem Tom. III. 2. p. pag. 619. id est, Tract. 49. in Joannem, ubi hæc leguntur: *Electa sunt quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur.* Ast horum verborum sensus est, sufficere signa in Evangelio enarrata, imo solam Lazari resurrectionem, ut datis velut suæ virtutis indicis, credamus in Christum; nec ibi sermo est de credendorum dogmatum plenitudine. Depromptus est quartus ex libro de Bono Viduitatis c. 1. num. 2. Tom. VI. p. 269. *Sancta enim Scriptura nostra doctrinam regulam figit.* Verum neque his verbis dispungitur Patrum traditio; neque de alia re agitur, nisi de questione ad vitam moresque pertinente, de professione scilicet viduitatis. Quintus habetur Tom. VIII. p. 704. sive libro II. contra Maximinum c. 14. n. 3. Est autem: *Sed nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense tanquam præjudicaturus proferre Concilium.* Nec

15.
Obiectio ex
Augustino
& Solutio.

*Nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris. Scripturarum auctoritatibus, non quorumque propriis, sed utrisque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet. Sed ibidem Augustinus hæreticum nullo in pretio habentem Concilium Nicænum, illique opponentem Ariminense, compellit ad recipiendum Homoouſion auctoritate Scripturarum, id est, versu 20. capitis v. Epistolæ i. Joannis: *Hic est verus Deus, & vita æterna*; non quod Augustinus aut Concilia nauci faciat, aut Traditionem contemnat, nam ibidem ait: *Hoc est illud Homoouſion, quod in Concilio Nicæno adversus hæreticos Arianos à catholicis Patribus veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate firmatum est*: sed ut confugientem ad Scripturas, scripturis vellicet, & confodiat. Recole quæ diximus cap. præcedenti: argum. iv. probatum in Nicæna Synodo ab Athanaſio Homoouſion ex Patrum traditione, ut inquit Theodoretus lib. i. cap. 8. pag. edit. Moguntinæ 29. Postremus locus occurrit Tom. x. pag. 70. id est libro 11. de Peccat. mer. cap. 36. num. 59. *Ubi de re obscurissima disputatur, non adjuvantibus divinarum Scripturarum certis, clarisque documentis, cobibere se debet humana præsumptio nihil faciens in partem alteram declinando.* Utilissimum quidem monitum in quæstionibus obscurissimis (qualis tunc erat de animorum traduce eo loci pertractata) à differentibus religioſe ſervandum, ut magis, inquit ibidem sanctus Pater, inquisitio cauta laudetur, quam præcipitata reprehendatur assertio. At negamus quæstionem esse obscurissimam, ubi sit explorata Apostolica Ecclesiæ traditio.*

16. *Quamvis regulæ pro explicandis Patrum testimoniis.* Eruuntur ex dictis quatuor Regulæ ad quælibet alia Patrum testimonia explicanda: quarum prima est: Patres dum ad solas scripturas provocant hæreticos, solis illis catholicam fidem asserere, quoniam in subjecta materia, id est, ad errorem illum refellendum sufficiunt, posteaquam Traditione Ecclesiæ assecuti sumus Scripturarum ipsarum Canonem, & sensum. Ita Irenæus Scriptura revincit Marcionem, Tertullianus Hermogenem, Augustinus Maximinum: atque ita Athanaſius orat. 3. contra Arianos, & magnus Constantinus apud Theodoretum lib. i. cap. 7. inquit scripturis comprobari Verbi divinitatem. Altera regula est, ut distinguantur ea quæ ab omnibus promiscue credenda sunt, ut Deum esse unum, & Trinum, Verbum hominem

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

factum, ab iis quæ custodiuntur ab Ecclesia, ejusque Rectoribus, ut hanc Scripturam esse Canonicam, illam Traditionem perantiquam: & de iis, quæ generatim ad singulos spectant, accipiamus sententias Patrum, ubi docent in Scripturis omnia contineri. Atque hac regula explicamus non solum Basilium in Regulis brevioribus, Chrysostomum hom. 13. in 2. ad Corinth. Augustinum 2. de Doctr. Ch. 9. verum etiam Cyrillum Jerosolymitanum in Catechesibus, aliosque permultos. Regula tertia est, ut dum nihil præter Scripturas probandum asserunt, & sacrorum librorum exigunt auctoritatem, eos accipiamus sive de quæstionibus obscurissimis, quæ traditione nequeunt resolvi, sive de hominum in sacris disciplinis nudo infirmoque ratiocinio, sive de historiis & scriptura apocrypha hauritis, sive denique de novitate dogmatum innixa libris spuris ac suppositis. Atque hoc sensu loquitur Hieronymus in cap. 23. Matth. Augustinus lib. 3. contra Iulianum Petilianum cap. 6. num. 7. necnon Theophilus Alexandrinus in 2. Paschali, Theodoretus in 2. Dialogo, imo & Origenes Hom. 1. in Hierem. & in cap. 3. Epistolæ ad Rom. quo loco abutuntur Prædicantes, ut liquet ex Colloquio Ratisbonensi sess. 8. Postrema regula est, ut dicta Patrum intelligantur de Scripturis rite explicatis, juxta sensum, quem tenet Romana Ecclesia, ut docet Catechesi iv. Cyrillus scribens: *Disce ab Ecclesia, quoniam sint veteris testamenti libri, quoniam novi, nec leges, institutaque Patrum evertes.* Quam regulam tradi etiam à D. Patre Augustino in 11. de Doctr. Christ. cap. 8. non semel diximus. His ergo regulis fabulorum procacitatem contundito.

Deinde hæretici nituntur demonstrare Romanam Ecclesiam in custodiendis traditionibus infidam esse, & ignaram. Nam nonnullas antiquavit, ut de lacte & melle porrecto Neophytis, de Eucharistia privatis in domibus sumpta, de eadem sub utraque specie laicis ministrata. Nonnullas econtra Traditiones tanquam Apostolicas intrudit, ut jejunium quatuor temporum, Sanctorum cultum, Crucis adorationem, immaculatam Conceptionem Deiparæ. Nonnullas denique in oppositas commutavit, ut de Animorum beatitudine ad judicii diem differenda, & de vinculo matrimoniorum indissolubili; pro quarum prima adulteravit D. Leonis collectam, alteram innumeris dispensationibus labefactavit. Hæ vero traditiones non spe-

O p 2

stant

17. *Objectiones hæreticorum circa traditiones.*

18.
Solutio 1.

stant ad solum ritum aut disciplinam, ut aliqua superius commemorata.

Resp. traditiones prioris generis utique ad solam disciplinam, ritumque spectare, ideoque admittere, ut inquit lib. de Velandis Virg. cap. 1. Tertullianus, *novitatem correctionis, operante, & proficiente usque in finem gratia Dei.* Usus tribuendi baptizatis lac & mel non solum probatus fuit aetate Hieronymi, ut liquet ex ejus Dialogo adversus Luciferianos; sed etiam perduravit usque ad medium saeculum novum, perseveratque etiamnum apud Aethiopes, ut ostendit Martene de Antiq. Ritibus lib. 1. cap. 1. art. 5. At tali usu sublato, sicut & immersionis, persistit fidei integritas, mellisque ac lactis symbola sunt augustioribus ceremoniis expressa; illa vero recte sublata, posteaquam infani homines ea adhibuere etiam in Calicis consecratione, ut olim Ethnici in sacris Leoninis. Eucharistiam ad privatas domus deferri coeptum saevientibus persecutionibus, ne absque Communione quis obiret, & dum unica missa, cui omnes adesse non poterant, celebrabatur; invaluitque diutius id consuetudinis apud anachoretas: at sumendam de manu *presidentium*, id est, sanctorum ministrorum, ait olim Tertullianus cap. 3. de Corona militis; demandatumque illam dispensandi munus Diaconis constat ex Ambrosio lib. 1. de Offic. cap. 41. & Magno Leone serm. 2. de S. Vincentio. Institutam propterea optime, ut sacris in aedibus manu presbyterorum, si adsint, disperiatur. Communionem sub utraque specie nec Apostolorum aetate, nec prioribus saeculis semper servatam alibi demonstrandum, quemadmodum & iustis de causis laico interdictam.

19.
Solutio 2.

Nec Romana Ecclesia falsas unquam traditiones intrusit. Etenim jejunium Quatuor temporum, sive à Victore, sive à Callisto institutum, eo sensu dicitur à D. Leone serm. 47. cap. 1. descendere *ex traditione Apostolica*, quod ab Ecclesia, cujus definitiones dicuntur Apostolicae, sit *in consuetudinem devotionis receptum*; ut inquit ibidem Leo: aut quia jejunium Apostoli commendarunt, Ecclesia autem statuit jejuniorum fixos dies, ut ait Lupus in Notis ad Synodum Victoris. De Sanctorum cultu, & adoratione Crucis alibi. Ad instituendum festum Conceptionis B. M. V. sat est pia fidelium opinio; nec fide Catholica adhuc creditur, quod nefas est oppugnare. Non est tamen certa traditio opposita; nam Pa-

tres, qui aliter videntur sensisse, exponi possunt de debito contrahendi peccatum. Non fuit Occidentalis Ecclesia, quae omnium prima coluerit Deiparae Conceptionem: sed longe ante Latinos illam celebrarunt Graeci. In Hispania institutum hoc festum à D. Jacobo scribit Flavius Dexter in Chronico. Auctor suppositus est, ac narratio fluxa nimis ac dubia. At quid plura? Religiosum est Deiparam venerari, & momento illi plaudere, quo Reparatricis Generis nostri procreata est. Id fidelium pietatem commendat, id confratrum sodalitia, id Scriptorum praecordia, id sacramenta Theologorum, quae anno 1574. Parisiis tanto ardore Maldonatus exagitavit.

Traditio de Sanctorum praesenti beatitudine à nobis lib. 3. fuit propugnata. In antiqua beati Leonis Collecta Sancti Pontificis animae non essentialem gloriam, sed accidentalem deprecabatur Ecclesia, ut diximus eodem libro, Tom. 1. pag. 166. Non tamen inficias ibo olim deprecata etiam pro sanctis Confessoribus, scribente Augustino de Virginit. cap. 45. num. 46. *Notum est, quo loco Martyres, & quo defuncti Sanctimoniales ad altaris sacramenta recitentur;* & serm. 17. de Verbis Apost. nunc 159. num. 1. *Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipsis oratur: pro ceteris autem commemoratis defunctis oratur.* *Injuria est pro Martyre orare, &c.* Aliquando ergo etiam pro sanctis Confessoribus orare consuetum fuit. At male hinc Dallaus infert, errare modo Ecclesiam, dum orat tantum pro animabus Purgatorii, non eadem ratione pro Sanctis: nam aliquando in vetustissimis diptychis Martyrum Confessores eximiae virtutis commemorantur; licet tria essent distincta, diptycha Martyrum, diptycha defunctorum fidelium, diptycha vivorum. Quare orationes olim factae pro sanctis Confessoribus neque oppugnant oblationes pro mortuis, neque praesentem Sanctorum gloriam. Legi poterunt viri doctissimi Mabillonius Praefat. ad v. saeculum Benedicti. §. 6. & Martene in Antiq. Rit. lib. 1. cap. 1 v. art. 8. & 12. Matrimonium rite celebratum nunquam Ecclesia dissolvit: dispensationes iusta de causa impertitur: majorum statuta propugnat acerrime; ac frustra haeretici ad illam collidendam conatus omnes impendunt.

Postremo haeretici pugnant nobiscum ratione. Apostoli, inquit, *missi* dicuntur, nec aliud homines docuerunt, quam expressam in Evangelio Magistri-
doctri-

20.
Solutio 3.

21.
Obiectio
Haereticorum ex ratione.

doctrinam. Quis enim à Rege legatus alia præter Regis præſcripta audeat populis intimare? At ſi quid aut Apoſtoli ipſi, aut ſucceſſores ſuperaddiderunt, quod perſiſtente fidei integritate non fuit in dogmate, humanum iſtud erat, mutationi obnoxium, temporisque exiguò intervallo interiturum; nec aliquid iſtiusmodi poteſt eſſe fidei Divinæ fulcrum, & horti conſeſſi, id eſt, immaculatæ Eccleſiæ propugnaculum ac ſepimentum. Quid, quod ea quæ tranſeunt de aure in aurem continuam ſubeunt immutationem? Adde tam longam annorum ſeriem ab Apoſtolorum ætate ad hanc uſque, antiquorum indiligentiam, nec non exilia, diſperſiones, ſimplicitatem, ſummanque ignorantiam: quamobrem non potuit humana aliqua traditio incorrupta ad nos pervenire. Demum ſi talis ſit norma credendi, ut quidquid traditum eſt, illud recipiatur; Pythagorica erit diſciplina noſtra, non Chriſtiana, imo Saracenorum more, Arabumque inſtar, pſeudomagistris præbebitur à nobis aſſenſus; quod ducti infideli & incerta traditionum regula miſerando experimento verum eſſe confirmant.

22.
ſolutio 1.

His respondemus, audacter, ignominioſe, imperite hæc putido ore Novatorum eſſundi. Apoſtoli miſſi quidem ſunt, & Legati, ſed cum poteſtate præcipiendi, & quemadmodum Conſul & Imperator plura præter conſilium & imperium faciunt, ſuo tamen officio convenienter, ita illi multa præter mandata Evangelica præſcribere poterant dummodo iisdem mandata utilia, nec Apoſtolorum nomine indigna. Atque ita Regum miſſi, ut recte ſangantur commiſſo munere, ad præſcripta principum univerſalibus inſtitutis comprehenſa, quædam particularia, quæ tempus & occaſio poſtulant, non pugnantia, ſed coherenter adſciunt ſano, perutili, providoque conſilio. Sed & falſum eſt Apoſtoliſ nihil præter Evangelica ſcripta commiſſum; cum econtra nec ſcripta tunc extarent, quando dictum eſt eis, *Prædicare Evangelium*, nec Chriſtus illos omnia proſus docuerit, antequam in cælum conſcenderet: imo ait, Joan. xvi. 12. *Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ecquid vero Spiritus docuit, niſi quæ nondum acceperant, & quæ ante adventum ejuſdem Spiritus portare non poterant? Multa ergo, quidquid Calvinus blateret, Apoſtoliſ Spi-

ritus ſanctus ſuggeſſit nondum audita: & nemo jure negabit commentatione Calviniana æquiorẽ eſſe interpretationem Auguſtini Tract. 98. in Joannem num. 8. *Quod itaque ait Dominus, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, adſcienda illis fuerant quæ nesciebant, non quæ didicerant evertenda.* Enimvero, ut ibidem Auguſtinus demonſtrat, non relinquitur fundamentum dum alia adduntur ad conſtruendum ædificium, neque evertitur fides ſi ad ipſius incrementum, & Scriptura, & traditio, & utilia documenta plurima poſt aſcenſum Chriſti acceſſerunt.

Cum autem Traditiones, ſive Apoſtolicæ, ſive Eccleſiaſticæ à Spiritu ſancto inſpiratione deſcendant, temere & inique ad hominum inventa amandantur: alioquin humanum eſſet Teſtamentum per Moysen conſtitutum & promulgatum, humana Evangelia ab hominibus literis conſcripta, humana Epistolæ Pauli manu exarata: quod nemo dixerit, niſi qui deneget Moysen, Prophetas, Apoſtolos fuiſſe aſſatos Spiritu ſancto, adverſus teſtimonium Petri Epistolæ 11. cap. 1. 21. *Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.* Homines ergo ſunt Traditionum promulgatores, non auctores, eiſque teſtimonium addunt, non firmitatem, & quemadmodum qui regia diplomata exhibent, ita qui Apoſtolicas inſtitutiones proponunt, promerentur fidem, & hi eo majorem, quo politicorum miniſtrorum munus antecellit doctrina, ac pietas ſacerdotum. At homines, inquis, hi ſunt. Quid vero inde? Recipis ab his Scripturas, non recipis Traditiones? Si conſpirare non potuerunt omnes in ſacris libris mutilandis, ſupponendis, eradendis; ſuſpicaris ad contingendas Traditiones in Eccleſia per orbem diſfuſa ſingulos conſenſiſſe? Non patitur Spiritus ſanctus, quos poſuit regere Eccleſiam Chriſti, omnes ſimul deficere. *Quidquid ergo vel omnes, vel plures uno, vel eodem ſenſu, manifeſte, frequenter, perſeſeranter, velut quodam conſentiente ſibi magiſtrorum concilio, accipiendõ, tenendõ, tradendõ formaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur.* Tene præclarum iſtud Lirinenſis Communitorium.

Sed regeris, nonne potuerunt tanto annorum intervallo, in tanta rerum viciffitudine, quæ excipiuntur auribus excidere, & variari? Si providentiam, ac ſolicitudinem, quam de Eccleſia ſua Chriſtus gerit, tu perneges, nec verbum

23.
ſolutio 3.

24.
Inſtancia &
ſolutio.

bum traditum, nec scriptum servatum esse fateberis; nam ut illud disperdi in auribus, & linguâ vitari potuit, ita istud potuit amanuensis adulterare, tinea corrodere, ignis incendere, & injuria temporum depravare. Si providentiam curamque illam confitearis; illâ utrumque Verbum, Scriptum ac Traditum servatum est. Adde singulâ Traditionum adminicula, perpetuum Ecclesiæ usum, successionem Episcoporum, Conciliorum canones, scripta Patrum: quibus ea quæ transeunt de aure in aurem firmantur moribus fidelium, consuetudine, disciplina, præceptionibus, & munimentis literarum, ut deleri non possint oblivione. Scitum Pythagoræ, ut discipuli responderent, *Ita visum Magistro*, etiam Christifidelis probat dum hanc dogmatum suorum rationem profert, *Ita tradiderunt Apostoli*;

& nisi hæc ratio sit inculpabilis, in recipiendis quoque Scripturis est irrationalis & rusticus, quippe illarum canonem definiit Ecclesiâ: sed absit, ut id effutiamus; cum ad credendum Ecclesiæ certa nos pertrahant momenta, quæ non habebat ad credendum Pythagoræ juvenis Atheniensis. Vide hujus libri cap. 111. & v. In 11. demonstrata est falsa Saracenorum Religio: quæ una cum omnibus hæresibus etiam ex hoc refutatur; quoniam figmentum humanum est quicquid antiquæ Traditioni adversatur. Verum hæc disputatio concludi jam potest; nam satis ostendimus servandum verum morem, & perantiquum dogma,

Quod semel invecum est Majorum TRADITIONE,

inquit in Carmine Eucharistico Paulinus.

C A P U T VII.

De interioris fidei ad salutem necessitate.

S U M M A R I U M.

1. De Necessitate fidei ad salutem.
2. Requiritur in adultis fides interna.
3. An fides explicita tam ad justificationem, quam salutem necessaria.
4. Propositio 1.

5. Probatur.
6. 7. & 8. Solvuntur Objectiones.
9. Propositio 2. Probatur.
10. Propositio 3. Probatur.
11. Usque 15. Solutio Objectionum.

I.
De Necessitate fidei ad salutem.

C O N T R A Ebionæos, Arminianos, Libertinos, aliosque hujus farinae homines quarto hujusce libri capite demonstravi veram non esse Fidem aut Verbi Divini Incarnationem, aut individuum Trinitatem negantium. Nunc inquirimus, an hæc fides ita ad salutem sit necessaria, ut qui ejus inculpabili ignorantia laboraret, eam tamen haberet in animi preparatione, quamvis hæc mysteria non profiteretur *explicite*, adhuc salutem sempiternam consequeretur. Nam qui in Ecclesiæ gremio nutritur, & sensum pollet integritate, si mysteria hæc negligat, neque gratia Sacramentorum, neque gloria, ob voluntarium negligentiam crimen, donari compertum est. Imo huic Ecclesiastico jure præscribitur, ut etiam memoriâ teneat Symbolum, Decalogum, & Orationem Dominicam: *Nescio enim qua fronte se Christianum dicat, qui paucos versus in Symbolo, vel oratione Dominica parare dissimulat*; inquit Serm. 265. num. 2. Ap. Augustinus, aut Cæsarius. In cæteris servandi canones Cap. xi. lib. xxi.

2.
Requiritur in adultis fides interna.

Haud dubium est, quin in adultis requiratur fides interna; cum scribat Apostolus ad Rom. x. 10. *Corde enim cre-*

ditur ad justitiam, & ad Hebr. xi. 6. *Sine fide autem impossibile est placere Deo*: cum insuper hæc fides necessaria sit ad justificationem, ut definit sess. 6. cap. 6. & 8. Synodus Tridentina, & nos demonstravimus Tom. 111. pag. 313. Neque potest id de fide exterius tantum expressa intelligi, quoniam Apostolus præcipit fidem *cordis*, Tridentina Synodus fidem, qua *libere*, animoque *moveamur in Deum credentes quæ divinitus revelata, & promissa sunt*: neque Deus attendit sermonem oris, sed voluntatis affectum. Deberet quidem hæc fides in nobis continua esse, & si non actu, virtute; ut omnia opera in Dei cultum, ac in finem ultimum referrentur, ideoque excitanda est actuum frequentatione: hi saltem repetendum Sacramenta recipiuntur, maxime Eucharistia, dum urget adversus fidem tentatio, dum solemnî ritu ab Ecclesiâ recoluntur sacra mysteria; nec memoria excidat, quod Scriptura ait; *Justus autem meus ex fide vivit*: ad Rom. i. 17. An fides explicita tam ad justificationem, quam salutem necessaria sit, inquirimus.

Igitur de hac interna fide quærimus, an ita debeat esse *explicita*, ut necessitate *medii* ad salutem necessarium sit, *cre-*

credere Deum unum, ac Trinum, & Verbum Deum & hominem pro nobis crucifixum ac mortuum. Illud autem dicitur à Theologis neceſſarium neceſſitate *medii*, ſine quo ſinis nulla ratio- ne poteſt haberi, ut baptiſmus, ſive martyrium puerilis, Sacramentum pœ- nitentiæ adultis poſt lapſum; quemad- modum appellatur neceſſarium neceſſi- tate præcepti, quod adhiberi debet, quando id fieri poteſt; at ſi non poſſit, ſat eſt votum ac deſiderium, ut adultis ſacramentalis. Confeſſio, Communio, jejunium, Sacram. Inſtituitur vero quæſtio tam de veteris, quam de legis Evangelicæ ſtatu, & de hoc quidem an fides explicita tam ad juſtificationem, quam ad ſalutem neceſſaria ſit; ſunt enim qui ad ſalutem illam requirunt, ſed ad juſtificationem non aliam fidem, quam Dei auctoris gratiæ, ſine explicita Incarnationis ac Trinitatis exigant. Tri- bus ergo theſibus quæſtio univerſa con- cluditur.

PROPOSITIO I. In veteri Testamen- to neceſſaria erat fides Mediatoris, ſed non *explicita* in ejus divinitatem, ac in- dividuæ Trinitatis Myſterium.

Probat. I. Demonstratur I. ex Apoſtolo ſcriben- te ad Galat. 111. 12. *Quoniam autem in lege nemo juſtificatur apud Deum, maniſeſtum eſt; quia juſtus ex fide vivit: & ad Hebræos xi. 2. In hac enim testi- monium conſecuti ſunt ſenes.* Proſecto loqui Apoſtolum etiam de fide Media- toris liquet ex cap. 111. Epist. ad Ro- manos, ubi verſu 22. inquit: *Juſtitia Dei per fidem Jeſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes, qui credunt in eum: non enim eſt diſtinctio.* Et de hac fide pau- lo infra: *Unus eſt Deus, qui juſtificat circumciſionem ex fide, & præutium per fidem.* II. Probat. ex D. P. Au- guſtino, qui Epistola 157. ad Hilarium num. 14. inquit, *etiam antiquos juſtos habuiſſe ipſum ſpiritum fidei, hoc eſt In- carnationis Chriſti.* De Catechiz. ru- dibus 28. *Ipfum antiqui ſancti ventu- rum in revelatione ſpiritus cognoverunt, & prophetaverunt: & ſic ſalvi facti ſunt credendo quia veniet, ſicut nos ſalvi eſſicimur credendo quia venit: & de Nat. & Grat. cap. 44. num. 51. Ea quippe fides juſtos ſanavit antiquos, quæ ſanat & nos, id eſt, mediatoris Dei, & ho- minum hominis Jeſu Chriſti, fides ſan- guinis ejus, fides crucis ejus, fides mortis, & reſurrectionis ejus.* III. Confirmatur ratione, nam fides eſt una, & unum ſpi- ritum ingenerat, eandem ſalutem affert, & ab exordio generis humani fuit ſemper una & invariata, ut idem S. Pater com-

monſtrat in Epistola ad Deogratias c. 11. xi. 1. ad Optatum exc. 6. & in Pſal- mum 1. 17. Hoc loci aliam rationem S. Pater indigitat, quia nemo ſine Chri- ſto ſalvari potuit. Videſis Act. Apoſt. xv. 12. & quæ ſcripſimus cap. 4. hujus libri.

At non fuiſſe neceſſariam fidem *ex- plicitam* divinitatis Chriſti liquet I. ex Apoſtolo ſcribente ad Hebræos x. 1. Je- gem habuiſſe *umbram futurorum bono- rum*. II. ex Auguſtino ſcribente ad Dar- danum Epist. 187. cap. xi. num. 34. *Erat tamen antiquis juſtis aliquod oc- cultum, cum tamen & illi eadem fide ſal- vi fierent, quæ fuerat ſuo tempore reve- landa.* III. ex diſcrimine utriusque Te- ſtamenti, in quorum primo myſteria, quæ nunc ſunt revelata, legalium invo- lucris tegebantur.

Opp. adverſus primam partem. At qui lege deſtituti erant? Hi per rationis lumen abſque ulla fide legem implebant, ideoque ſalutem conſequebantur. Id affirmat Apoſtulus ad Rom. 11. 14. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt.* Confirmat Joannes in Apocalypſi vi. 1. 9. connumerans præter Judæos turbam magnam, ex omnibus gentibus, & tribubus, & po- pulis, & linguis. Aſſerit & Clemens Alexandrinus inter electos recensens in 6. Strom. Græcorum Philoſophos præſtan- tiſſimos.

Reſp. eos, qui lege deſtituti erant, niſi ſingulari beneficio ſupernum illis lumen aſſulit, periſſe. De Verbis Apo- ſtoli in 2. ad Romanos plura diximus Tom. 111. pag. 254. & 263. nec ne- ceſſum eſt ea repetere. Abſque fide exerceantur aliquando officia virtutum, at non quæ vitam ſempiternam prome- reantur; & Apoſtolum loqui de Gentibus ad fidem converſis demonſtrat Au- guſtinus de Spiritu & lit. cap. xxvi. num. 44. & ſeqq. De iſdem Gentibus, quæ ſunt ſpolia Iſraelitarum, & linguis, populisque ſeſunctæ, ſit ſermo in Apo- calypſi, ut recte idem Auguſtinus in 111. de Doctrina Chriſti. cap. xxxv. num. 51. Ipſe enim ſimul cum electis Judæorum conſtituunt Sanctorum univerſitatem, de quibus eodem cap. 7. Apocalypſeos v. 14. *Laverunt ſtoſas ſuas, & dealba- verunt eas in ſanguine Agni.* Clemens Alexandrinus docet tantum Gentilium philoſophorum aliquos divinitus luce fidei illuſtratos, quamquam extra Ju- dæorum fines, ſalutem fuiſſe conſecu- tos, quod & Origenes, & Chryſoſto- mus alicubi docuerunt; ſed Gratiam fidei cuique neceſſariam Clemens affir-

8.
unibido
5. 1. 1.
Probatur 2.
fidem explic-
itam Divi-
nitatis Chri-
ſti non fuiſſe
neceſſariam.

6.
Obicitur
contra pri-
mam par-
tem.

7.
Solutio.

unibido.

mat

mat in 11. Strom. pag. edit. Morelli 364. & Chrysost. hom. 2. in Epistolam ad Rom. pag. edit. Commel. 22. Idem disertissime Origenes lib. 4. in Epist. Pauli pag. edit. Frobenianæ 387.

8. Obijciunt contra 2. partem, & respondetur. Adversus 2. partem objicies. Sacerdotes Math. xxvi. 63. Christum interrogarunt, *Dicas nobis si tu es Christus filius Dei?* Nathanael Joan. 1. 49. ait: *Tu es filius Dei.* Martha Joannis xi. 27. *Tu es Christus filius Dei vivi.* Quomodo nisi explicitè in Christi divinitatem Judæi credidissent, tam singularis confessio? Estius in dist. 25. lib. 3. §. 4. respondet fortassis Nathanaelem non intellexisse *filium naturalem*; censendum quippe est aliquid minus enuntiasse, quam Petrus Matthæi xvi. 16. Probo responsionem Estii: de Nathanaele namque idem scribit Augustinus Tract. vii. in Joan. num. 20. Aliter asserendum de Martha cum eodem D. Patre Tract. xlix. num. 15. Sed hæc pia mulier quamdiu à Domini ore pependerit? Caiphas hæcne à semetipso dixit? Si id putas, dico aut principi Sacerdotum aliquid manifestum quod plebs ignorabat, aut illum commemorasse attributum à Patribus Messiae characterem non tamen sibi plane compertum. Si afflatu Divino locutus est, ut dum ait Joan. xi. 50. *Expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo*; nil urget opposita argumentatio.

9. PROPOSITIO II. In hoc novæ legis statu necessaria est ad salutem fides explicita Dominicæ Incarnationis, ac Trinitatis.

Probat. Quod hæc fides necessaria sit demonstratum est supra c. iv. p. 223. idemque firmatur precedenti propositione. Quod vero hæc fides debeat esse explicita probatur primo ex Scripturis; nam Marc. xvi. 15. legitur: *Euntes in mundum universum prædicite Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit salvus erit: qui vero non crediderit condemnabitur.* Evangelium autem fidem explicitam Incarnationis ac Trinitatis insinuat, eamque fidem Matth. ultimo vers. 19. profiteri debemus in suscipiendo baptismo, sine quo Dei regnum non obtineri affirmat Dominus Joan. 111. 3. Deinde confirmatur ex Augustino, qui Epistola 157. num. 24. ait: *Postea vero quam magnum pietatis sacramentum manifestum est in carne, & vocandis omnibus Gentibus Christi adventus illuxit, in quem & illi Patres crediderant, sed hujus fidei olim suo tempore manifestandam, in illius arboris, de qua Apostolus loquitur, tan-*

quam radice servabant, &c. Ac Epist. 177. num. 12. *Puto autem fidem Christi, quæ postea in revelationem venit, in occulto fuisse temporibus patrum nostrorum, per quam tamen etiam ipsi Dei gratia liberati sunt.* Et infra num. 14. *Cum dicit, Apostolus, manifestata est, ostendit quia tunc erat, sed tanquam illa phœnix, quam Gedeon impetravit, tunc velut in vellere occulta, nunc autem velut in area manifestata.* His Augustinus fidem, quam, ut vidimus supra, in utraque lege requirit, nunc ob Evangelii revelationem, exigit manifestam, apertam, explicitam. Accedit ratio: etenim in hoc lex nova differt à veteri, quod tunc Christus sub legalium caeremoniarum nube promittebatur, nunc annuntiatur venisse, divinitatem suam comprobasse, ac antiqua varicinia complotte. Ut ergo Judæi sub legis velamine implicitam fidem habebant, ita Christianis Evangelii lumine effuso, fides explicita necessaria est.

PROPOSITIO III. Hæc fides non solum ad salutem, sed etiam ad justificationem omnino requiritur. 10.

Demonstratur primo ex Apostolo ad Galatas 11. 16. *Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi.* Et ad Hebr. x. 19. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi.* II. Ex Tridentino sess. 6. cap. 6. *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati Divina gratia & adjuti fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum, credentes vera esse quæ divinitus revelata ac promissa sunt, atque illud in primis à Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* III. Ex magno Augustino de Nat. & Grat. cap. 2. num. 2. *Si autem non gratis Christus mortuus est, ergo omnis humana natura justificari & redimi ab ira Dei justissima, hoc est vindicta, nullo modo potest, nisi per fidem, & Sacramentum sanguinis Christi.* Et de peccato Originali cap. 24. num. 28. *Itaque sine ista fide, hoc est, sine fide unius mediatoris Dei & hominum hominis Christi Jesu, sine fide inquam resurrectionis ejus, quam Deus hominibus definivit, quæ utique sine incarnatione ejus ac morte non potest veraciter cerdi: sine fide ergo incarnationis & mortis & resurrectionis Christi nec antiquos justos, ut justii essent, à peccatis potuisse mundari, & Dei gratia justificari veritas Christiana non dubitat.* IV. Ex ratione; enimvero si quis absque

que fide in Chriſtum poteſt juſtificari, poterit etiam ſalvari, quoniam & de juſtificatione & glorificatione idem prorsus tradunt Divinæ literæ ac Patres, fidem in Chriſtum ad unam atque alteram requirentes; & juſtus niſi à gratia excidat, habet arrham promiſſionis, & adoptionem filiorum, ideoque & juſ ad gloriam: quare ſi ſalus eſt ex fide Chriſti; etiam vita, etiam gratia, etiam juſtitia, dicente Apoſtolo, ut redeat, unde proceſſit oratio, *juſtitia Dei per fidem Jeſu Chriſti.*

11. **Objeſtio I.** Opp. 1. Neceſſitas fidei in Chriſtum *explicitæ* nequit ex Scripturis evinci, primo quia indifferenter loquuntur tam de juſtis antiqui Teſtamenti, quam de Chriſti fidelibus, & conſequenter ſi illi per fidem in Chriſtum *implicitam* juſtificati ſunt, ſat eſt hæc fides in præſenti quoque ſtatu. Atque idem dicendum eſt de Auguſtino exigente in omnibus juſtificandis cum Apoſtolo *eundem ſpiritum fidei* pro quacunque, ſive vetuſta, ſive nunc labente hominum ætate, ut liquet ex prima propoſitione. Rurſus quia Act. x. 22. Cornelius Centurio dicitur *juſtus, & timens Deum*, nec tamen tunc erat per Apoſtolum Petrum fide in Chriſtum *explicita* imbutus. Deinde Apoſtolus ad Heb. xi. 6. non aliam fidem neceſſariam affirmat, quam in Deum remuneratorem; nam ait: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Non ergo fides ſaltem *implicita* ad juſtificationem neceſſaria eſt.

12. **Solutio.** Ad primum reſpondeo non ſolum Apoſtolum & Auguſtinum agnoſcere unum ſpiritum juſtorum omnium, unam Chriſti fidem, unumque Mediatorem, verum etiam affirmare legem veterem fuiſſe umbram futurorum, & fidem Chriſti tanquam pluviam in vellere, nunc autem manifeſtatam ac revelatam, & quaſi pluviam in area. Quare ſicut ex unitate fidei, Mediatoris, & juſtificantis gratiæ inferitur antiquis juſtis, neceſſariam fuiſſe fidem Chriſti, & gratiam Reparatoris: ita ex utriusque Teſtamenti discrimine in quorum uno latebant, quæ fuerant in altero ſuo tempore revelanda, concluditur fidem olim *implicitam*, nunc apertam & abſque velamine requirendam. Quod ſequitur hac ratione expeditur. Aut Cornelius nondum manifeſtata Evangelii veritate habebat fidem *implicitam*, ut inquit S. Thomas 2. 2. quaſt. 10. art. 4.

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

aut ſi Evangelium jam promulgatum erat, habebat quidem juſticiam operum per gratiam actualem, at non juſtificationem per gratiam *habitualement*, & Spiritum ſanctum inhabitantem. Hoc ſecundum videtur conforme Auguſtino, qui de Prædeſt. SS. cap. vii. num. 12. ait Cornelii acceptas fuiſſe eleemoſynas & exauditas orationes antequam credidiſſet in Chriſtum, *nec tamen ſine aliqua fide orabat, & donabat*: nimirum quia per gratiam moventem & fidem *implicitam* recte operabatur: at nondum fuiſſe juſtificatum affirmat S. Pater verbis ſequentibus: *Sed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalvus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus.* Poteſt tamen utraque ſententia ad concordiam revocari, dicendo quod ſicut Cornelius vixit, cum legis fieret translatio, ante promulgationem Evangelii juſtificatus erat per fidem *implicitam*; Evangelio promulgato in juſtitia confirmatus eſt per fidem *explicitam*. Neque enim Auguſtinus ait, *ſi fuiſſet juſtus*, ut legit Aurelius Piette Tom. 111. pag. 293. ſed, *ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalvus*. Neceſſarium quippe erat ad ſalutem, ut qui per fidem *implicitam* fuerant ante promulgatum Evangelium juſtificati, eo promulgato in ædificium Chriſti per fidem *explicitam* coaptarentur. Ait quidem S. Pater Cornelium juſtificatum ante baptiſmum Quaſt. 84. in Levit. & 33. Num. 9. necnon lib. 1v. contra Donat. cap. 21. num. 28. & cap. 22. num. 29. At ſi putas Cornelium ante Petri prædicationem non fuiſſe ſanctificatum, dicas Auguſtinum loqui de tempore, quo ante ſuſceptum baptiſmum jam fide imbutus erat, & Spiritum ſanctum acceperat, ut legitur Act. x. 44. Si juſtificatum velis, antequam ad Petrum accederet, explicabis Auguſtinum de juſtitia augmento, & de viſibili Spiritus ſancti deſcenſu. Proximum hac ratione diluitur. Aut Apoſtolus illa duo tantum commemorat, quia non agit de fide juſtificante ex toto, ſed nominat quæ poſitiſſimum exſtindunt antiquos juſtos ad pie Deum colendum, & adverſa toleranda, quod nempe Deum ante oculos haberent, & remunerationem ſperarent: aut ſi exponit fidem quæ ad ſalutem ſufficiat, ea verba *Inquirentibus ſe* etiam fidem Mediatoris comprehendunt, in quantum debemus Deum inquirere iptum orando pro ſalute, pro juſtitia, pro remiſſione peccatorum eo modo & ordine præſtandis, quo ipſi viſum fuerit. Ita in Paulum Eſtius.

Pp

Præ.

13. **Obiectio 2.** Præterea obijcies. Haud credibile est, Deum, qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, damnaturum eos, qui legem naturalem servantes nequeunt audire Evangelium, laborantque mysteriorum fidei ignorantia invincibili. Ob quam enim culpam inter barbaros degentem, honestamque ducentem vitam justus & misericors Dominus deseret? Sane, etsi Evangelium per universum orbem dicitur annuntiatum, non defunt tamen juxta Augustinum de Nat. & Grat. cap. 2. *ultima gentes, licet, ut perhibetur, paucissima*, ad quas nondum Christi nomen pervenit. Hanc Augustini opinionem, quamvis ei dissentiant nonnulli, comprobant remotissima à nobis gentes adhuc magna ex parte Christianam fidem penitus ignorantes. Saltem iis sufficiens erit fides *implicita*, aut in animi præparatione; nam si credentibus sat est baptismus in voto, quando re ipsa applicari non potest: cur facientibus quod in se est non erit sufficiens fidei votum ac desiderium, quando *explicita* fides nequit haberi? Postremo si puer baptismate regeneratus derelinquatur in sylvis, aut mutus ac surdus sit, neque Evangelium perveniens ad usum rationis valeat audire, nonne saltem iste Christi sacramento expiatus, & ornatus inhaerente justitia salutem consequetur? Non est ergo fides in Christum *explicita* adeo necessaria, ut in aliquo saltem casu nequeat sine hujusmodi fide haberi justitia, regnumque celorum.

14. **Solutio.** Resp. Non sufficere ad salutem, si quis naturalem legem non frangat, quamquam & id absque gratia actuali, & aliqua in Christum fide, juxta sententiam nostram alibi confirmatam fieri non possit, ut oportet, & omnium consensu fieri non possit, ut sufficiat ad justificationem. Enimvero, si de lege, quam accepit gens una Judæorum ait Apostolus (ad Galatas 11. 21.) Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est, quanto justius dicetur de lege naturæ, quam accepit universum genus humanum? inquit Augustinus cit. cap. 11. De Nat. & Grat. num. 2. Vult quidem Deus salutem hominum universorum; sed non voluntate absoluta, efficaci, & ut inquirunt, consequente. Hæc ad solos spectat prædestinatos. Ac per hoc, ait S. Pater de Corrept. & Grat. cap. 7. num. 11. *Et qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt, & qui Evangelio audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere no-*

luerunt, quoniam ipse dicit. Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit à patre meo: Et qui per ætatem parvulam non credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt, non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Barbaræ ergo gentes reprobatae propter originale peccatum justo Dei judicio in massa perditionis derelinquantur, nec tamen damnantur ob ignorantiam invincibilem Christianæ fidei, sed vel reatu originis, vel additamento propriæ voluntatis, ut ex ipso met Augustino dixi pag. 161. Quod si gentes illæ sint ab originali damnatione Divinæ gratiæ largitate discretæ, Non est dubium quod & procuratur eis audendum Evangelium, & cum audiunt credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant: inquit idem S. Pater citato cap. vii. num. 13. Ex his liquet quid dicendum sit de puero. Si post baptismum ad usum rationis perveniat, nec Deum voluntaria transgressione deserat, ei Evangelium annuntiabitur aut ab homine, aut ab Angelo, aut per intimam divinamque inspirationem. Ostendit enim Deus in Cornelio, in spadone Regiæ Candacis, & in Macedone, quem vidit per noctem Paulus Act. xvi. 9. quantam electorum suorum curam gerat. Si decedat ante rationis usum, aut suscipiendæ prædicationis sit incapax, salvabitur per Sacramentum regenerationis: in quo, vi sacramenti & Divinæ gratiæ, quam Dominus donavit Ecclesiæ, dum parvuli fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, constituuntur fideles, & eorum per quos renascuntur justitiæ spiritus responsione sua trajicit in eos fidem, quam voluntate propria nondum habere potuerunt, sicut eorum, per quos nascuntur caro peccati trajicit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt. Vide Augustinum de peccatorum meritis lib. 1. cap. 19. num. 25. & lib. 111. cap. 2. num. 2. Quid vero, si ad gratiam baptismi non perveniant? Jam audisti sanctum Parentem: Non sunt ab illa conspersione discreti.

At enim, inquis, sufficit baptismus in voto: ergo sufficit fides *explicita* in voto. Non video hujus consequentiæ æquitatem. Principio, in ipso voto baptismatis est fides in Christum *explicita*; nemo enim cupit baptizari, nisi ut conspultus cum Christo ipsius justitiâ vivificetur. Deinde fides in voto est fides *expli-*

15. *Instantia & Solutio.*

explicita, quæ enim non creduntur, nec deſiderantur; ſicut non deſiderantur baptiſmus, niſi crederetur ipſius neceſſitas & efficacia. Præterea ſuſceptio baptiſmatis, cum ſit actus à voluntate *imperatus*, & exercendus extrinſecis adiumentis, poteſt abſque voluntatis culpa impediri, ſecus fides, cum ſit actus *elicitus*, ſi quis velit credere, nequit ab aliqua exteriori cauſa à fidelium corde amoveri. Prætermitto vulgarem objectionem deiſ, qui abſque fide *explicita* Deum ſuper omnia diligere. Sententia enim noſtra, ut diximus lib. XIII. cap. 4. *hæc dilectio eſt à Deo Patre per Jeſum Chriſtum in Spiritu ſancto*. Imo & ii, qui docent poſſe ſine gratia Chriſti diligere Deum tantum auctorem naturæ, fatentur quod diligere nequeat ut auctor gratiæ abſque ordine ad Chriſtum, & ſine ipſius gratiæ largitate, ita ut dilectio ſine fide non poſſit ad juſtificationem ſufficere. Addo tantum pro huius quaſtionis corronide, Sanctum Franciſcum Xaverium percontanti Japoniæ Regi cur illuc acceſſiſſet, hoc dediſſe reſponſum, eò ſe miſſum *Divinæ legis prædicandæ gratia*, quippe cum nemo, quin Deum ejusque

filium Jeſum Chriſtum omnium gentium vindicem ac Salvatorem caſte, pieque coleret, ſalvus atque incolumis eſſe non poſſet. Ita Indorum Apoſtolus Epist. 7. libri III. ab Horatio Turſellino latine reddita, pag. edit. Rom. 115. Revera ſi abſque fide in Chriſtum qui Evangelium non audierunt ſalutem conſequi poſſunt, cur Xaverius Japoniam, cur è noſtris Didacus Ortiz, Joannes Ximenes, Eſtathius, alique Mexicanam ac Peruanam, & regiones reliquas barbarorum incultiſſimas ac remotiſſimas, Apoſtolorum exemplo, adierunt? Jure itaque Facultas Lovaniensis vetuit ne edoceatur in hoc ſtatu fidem *explicitam de Deo Trino, & Salvatore Chriſto Jeſu non eſſe ita neceſſariam, ut ſine tali fide non poſſit obtineri ſalus*, ut reſert in Theſibus Lovaniensis anni 1721. Antonius Rolliers. Jure Innocentius XI. declaravit prop. 64. non eſſe capacem abſolutionis qui ignorat ſanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis myſteria. Jure denique Eccleſia in Symbolo, quod tribuitur Athanaſio, iſdem myſteriis expoſitis inquit: *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quisque fideliter firmiterque crediderit, ſalvus eſſe non poterit*.

CAPUT VIII.

De externa Fidei Confessione.

SUMMARIUM.

1. Propoſitio I.
2. Probatur.
3. Solutiones obiectionum.
4. Propoſitio 2. Probatur.
5. Quando deſur ſuperſtitio, quando civilis tantum conſuetudo.

6. Probatur, Chriſtianum poſſe perſecutores ſuſcere.
7. Probatur, illicitum eſſe fugere, ſi cauſa fidei aut ſalus chriſtiana periclitatur.
8. Obiectiones ſolvuntur.

DIXIMUS de interno fidei actu, nunc de externo dicendum eſt: atque inquirendum primo an liceat fidem negare; deinde an ſaltem fides diſſimulari poſſit ſervando infidelium ritus, & conſuetudines: tertio an Tyranno interroganti fas ſit fidem occultare; poſtremo an liceat in perſecutione fugam arripere. Omnia hæc uno capite expediemus: nam libro Viceſimo cap. x. agentes de ſimulatione in ſervandis legalibus omnia fere argumenta diluimus.

PROPOSITIO I. Nunquam licitum eſt negare fidem.

1. Eſt hæc theſis contra Elceſaitas, qui apud Eusebium lib. VI. H. E. cap. 38. & S. Patrem Auguſtinum de Hæreſ. h. XXXI. docuerunt fidem in perſecutione negandam ore, & corde ſervandam: contra Priſcillianiſtas, qui apud eundem Auguſtinum h. LXX. propter occultandas
- R. P. Berti Theol. Tom. IV.

contaminationes & turpitudines ſuas habebant in dogmatibus ea verba,

Jura, per jura, ſecretum proderenoli;

& contra Georgium David Anabaptiſtam, Angloſque Libertinos.

Probatur I. ex Scripturis. Ait enim Apoſtolus ad Rom. x. *Corda creditur ad juſtitiam: ore autem confeſſio ſit ad ſalutem*. Oris ergo confeſſio neceſſaria eſt. Quo autem tempore, niſi eo potiſſimum, cum interrogante Tyranno, atque de religione percontanti debemus fidem noſtram proſiteri, & aperta confeſſione Chriſto debitum obſequium reddere? Deinde cur Salvator nos tam ardenti oratione Mat. x. hortatur, ut imitemur prudentiam *ſerpentis*, id eſt Capitis noſtri tueamur honorem, etiam ſi corpus nobis dilanietur? Cur ait, *Noliſte timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt*

2. Probatur ex S. Scriptura.

Pp 2

ſunt

sunt occidere? Cur non inquit potius, Servate interiori animo fidem, si forte necessum sit ad evitandam tyrannorum favitiam, aut dejerare, aut uti simulatione, aut mentiri? Præterea quid proferri potest expressius dominica illa sententia, citato capite x. 33. *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*, aut altera Lucae ix. 24. *Qui voluerit animam suam salvam facere perdet illam?* Etiam Apostolus in 2. ad Timotheum 11. 12. *Si negaverimus*, inquit, *& ille negabit nos*. Secundo demonstratur auctoritate Ecclesiae: quæ, ut colligitur ex libro Cypriani de Lapsis, *Libellarios*, scilicet habentes de facta idolis immolatione chirographum, quod sæpenumero à tyrannis ad evitandam mortem pecunia extorquebant, etiam scelere non patrato, ad pœnitentiam vix recipiebat post vehementem notificationemque concepti doloris amaritudinem. Innocentius XI. & ipse propositionem illam num. 18. confixit: *Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo; ut peccaminosum per se non damno.* Tertio confirmatur S. Patris Augustini doctrina: nam ait S. Pater de Fide, & Symbolo num. 1. *Fides officium à nobis exigit & cordis, & lingue.* Tract. LXVI. in Joannem: *Qui negat hominem Christum, non reconciliabitur per Mediatorem Deo; & Tract. CXIII. Petrus si negato Christo iret, quid aliud, quam periret?* Augustino omnes alii consentiunt. Denique probatur ratione. Cum enim quodlibet mendacium iniquum sit, & veritati contrarium: quale putas flagitium esse, cum magno Christiani nominis dedecore aut Christi fidem, aut, quod perinde est, se ejusdem discipulos abnegare? Si vitam animæ tribuit, auctore Augustino Tract. in Joannem 36. Christum profiteri, nonne maximum detrimentum afferet negare ipsum Christum? Postremo, ut adversus Priscillianistas scribit Doctor sanctissimus lib. contra Mendacium cap. 2. sententia propugnans quod cum iis, qui nobiscum non sunt societate ac religione conjuncti, liceat loqui mendacium, nonne *Martyres exbonorat, imo vero non aufert sancta omnino martyria?*

3.
Solutions
objectionum.

Contraria argumenta digna non videntur, quæ proponantur Theologiæ candidatis. Inquiunt Adversarii, scriptum esse Psalmo xiv. 3. *Qui loquitur veritatem in corde suo*, tanquam id ad justiciam sufficiat; at sequitur in Psalmo, *Qui non egit dolum in lingua sua*; & in-

quit Apostolus, *Ore autem confessio fit ad salutem*. Addunt Christum interroganti Herodi, ac Præsidi Lucae xxiii. 9. & Joannis xix. 9. nullum dedisse responsum. Verum tunc non de fide Dominus interrogabatur, ut supra Lucae xxiii. 3. & Joann. xviii. 33. quando ad interrogata respondit; fuitque in cæteris silentium ejus humilitas singularis, summa prudentia, atque derisionum, contumeliarum, mortisque contemptus. Asserunt Tyrannum non esse judicem legitimum, cui necessum sit reddere fidei nostræ rationem: Sed nisi confessionem sinceram exigit obsequium debitum Potestati, eam postulat veritas, religio, & honor illi exhibendus, qui etiam de mercede paciscens, *Qui confitebitur*, inquit, *me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo*. Quamobrem istiusmodi argutiolas, gerasque Siculas prætermittimus.

PROPOSITIO II. Nunquam fas est usurpatione rituum, ciborum, vestium, nominumque gentium idololatrarum, ubi sint supersticiosi cultus indicium, religionem callide simulare. 4. Proposito.

Demonstratur 1. ex Scripturis. Enimvero 2. Machab. vi. Eleazarus hortantibus amicis *iniqua miseratione commotis*, ut simularet vesci sacrificii carnibus, respondit non esse ætati suæ *dignum fingere*, sed futuram potius simulationem illam senectuti suæ *maculam & execrationem*: & quod præcipuum est, *Et si*, inquit versu 26. *in præsentem tempore supplicii hominum eripiar, sed manus omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam*. Narratur proximo capite vii. illustre septem fratrum ob eandem causam martyrium. Apostolus in 1. ad Corinth. x. 28. ait: *Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis; nolite manducare propter illum qui indicavit, & propter conscientiam*. Ad hæc non solum Matt. x. prohibemur negare Christum, sed etiam jubemur illum confiteri: & Lucae ix. 26. *Qui me erubuerit, inquit Dominus, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua*, &c. At fidem simulare est illam non confiteri, & Deum pro nobis crucifixum erubescere. Prob. II. ex Patribus: videntes enim immolationis carnes, quamvis illas simulate manducassent, Irenæus lib. 1. cap. 1. Tertullianus de Idololatria cap. 13. Cyprianus de lapsis, S. P. Aug. de Bono conjugali cap. 16. alique omnes, imo & antiqua Concilia damnant, ac reprobant. Deinde docent confessionem fidei faciendam nulla ambiguitate, nulla-
que

Probatur ex
Patribus.

que adhibita simulatione: *Non enim satis est*, ait S. Ambrosius lib. x. in Lucam, *involuta responsio contentis Jesum, sed aperta confessio. Quid prodest verba involvere, si videri vis denegasse?* S. Pater Augustinus contra Mendacium cap. 6. retundens illorum consuetudinem, qui ut facilius hæreticos, ethnicosque vident & refellant, horum dogmata & ritus approbant mentiendo, ait: *Sed multo facilius, inquires, eorum latibula penetramus, si quod sunt nos esse mentiamur.* Hoc si liceret aut expediret, potuit Christus præcipere ovibus suis, ut lupinis amicta pellibus ad lupos venirent, & eos hujus artis fallacis invenirent. Plura ibidem Augustinus ad rem nostram utilissima. Fulgentius lib. i. ad Trasim. cap. i. inquit. *Compertum esse non ambigo apud eos, qui Christianæ gratiæ participatione redempti sunt, pene id esse fidem nolle asserere, quod negare.* Et infra: *Cum de Deo res agitur non levis reatus est, si quod ad salutem pertinet taceatur.* Corroboratur III. præfata thesis ratione. Nam veritas postulat, ut unusquisque talem se exhibeat exterius, qualis est; id enim veritatis idea suadet, traditque D. Thomas 2. 2. q. 111. art. 1. Atque ideo pag. 57. omnem simulationem esse illicitam pronunciamus. Accedit, quod sicut interiorem animum patefaciunt non solum verba, sed etiam cætera signa: ita eodem crimine sese obstringit, qui verbis orisque confessione, & qui moribus, consuetudine, ritibus tali ratione se gerit ut Christum videatur aut negare, aut erubescere. Argumenta, quæ videntur positionem hanc oppugnare petita ab observatione legalium, ab auctoritate Græcorum Patrum, à nonnullis divinarum Scripturarum, nec non Ecclesiasticæ Historiæ exemplis, soluta à nobis sunt lib. xx. cap. 10. ubi de concertatione S. Parentis Augustini cum beato Hieronymo liberiori stylo disputatum est.

Probat
ratione.

5. Duntaxat animadvertendum est, quando ritus, signa, verba, epulum, vestimenta, aliæque hujuscemodi superstitionem redoleant, quando vero civilem tantummodo consuetudinem. Nam qui necessitate coactus templum profanum ingreditur, ac domino etiam thura adolenti exhibet famulatum, ut diximus de Naamano, & contingere interdum potest cuilibet barbarorum mancipio, is dummodo non prætergrediatur civilis obsequii jura, nullumque exhibeat cultum idolis, ab omni culpa est immunis. Ab his pendet gravis de Sinenibus Ri-

tibus controversia tanta animorum contentione agitata: nam quæ cultum politicum referunt, ut die natali coram parentibus procumbere, & Imperatoris quoque nomen mensæ impositum venerari, Confucium etiam in gymnasiis honore prosequi, tanquam philosophicæ disciplinæ præceptorem, non videntur omnino flagitiosa. At inspicendum, num cætera sint hujus generis, neque in his lateat specimen cultus idololatrici. Fas pariter erit juxta patrium morem Regem Angelorum salutare genuflexo. Vesci idolothyti, si absit periculum scandali, neque præferat pravi animi suspensionem, licitum est. *Omne quod in macello venit, manducate*, inquit Apostolus in 1. ad Corinth. x. 25. secus si adsit scandalum, aut id jubeat princeps idololatra ad contestandam religionem; ut diximus pag. 62. Imitari eo in casu debemus Eleazari fortitudinem, ac traditam ibidem ab Apostolo præceptionem: *Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis; nolite manducare.* Idem asserendum est de Judæorum azimis, de conviviis hæreticorum, de fidelium in horum domo, templisque conventibus. Servanda est eadem regula in usu vestium; ut quæ regionis sunt, ubi opportunum est, adhibeantur: ita Apostolici viri aliquando Persicis, Indicisque, cum nun possint propriis incedere, induuntur. Idem asserendum de vestibus, quæ sunt honesti muneris, aut collatæ dignitatis argumentum; ut quas induerunt Joseph inter Agyptios, Daniel inter Chaldaeos, & Jesuitæ, quos Mandarinis appellant, inter Sinenfes. At cavendum, quod paulo supra monuit Augustinus, ne Christi oves pellibus lupinis se contendant; nam indumenta superstitionis *protestativa* sunt penitus abjicienda. Adhibenda autem hæc regula in rebus cæteris. Quidquid hæresim, aut impietatem redolet, fugiendum omnino: huc spectant interesse cœnæ Calvinistarum, suscipere à Lutherano ministro Eucharistiam, & extra casum necessitatis etiam Baptismum, communicare hæreticorum ritibus, adire illorum templa & frequentare conciones alio fine, quam irridendi, & refutandi doctrinam hæreticam: atque ita ratiocinandum de reliquis suapte naturæ Catholicæ, & Orthodoxæ fidei contrariis.

6. PROPOSITIO III. Inculpatim Christiani, etiam Episcopi, Persecutoribus se fugiendo surripiunt, nisi aliter suadeat Fidei causa, plebisque Christianæ periclitatio.

P p 3

De,

Probat
Christianum
posse per-
secutores fu-
gere.

Demonstrat apertissime hanc propo-
sitionem S. Athanasius in Apologia de fu-
ga sua scripta anno 357. cum Leontius
Antiochenus, Narcissus Neroniadis, &
Georgius Laodiceus Ariani Episcopi
ægre ferentes, quod Syriani Ducis
cruentas manus evasisset, criminaban-
tur illius fugam. Sunt autem argumen-
ta Athanasii quæ sequuntur. Primum
demonstrat pag. 326. Tom. 1. edit. ul-
timæ Parisiensis, quod fas sit in perse-
cutione fugam arripere exemplo Moysis,
qui fugit in terram Madian commen-
datus ab Apostolo ad Hebræos xi. 27.
Davidis qui latuit in spelunca, ut Abi-
melechum, ejusque insidias declinaret,
Heliz qui Jezabelis & Achabi se subtra-
xit indignationi. Addit exemplum di-
scipulorum, qui se occultarunt metu
Judæorum percussis, & Pauli qui ad vi-
tandas insidias Aretæ Damasci præsidis
per murum in sporta demissus est. Idem
confirmat pag. 327. Christi doctrina &
operibus, producitque fugam in Ægy-
ptum, narratam Matth. 11. 13. fugam
de templo Joan. viii. 59. fugam in
Ephrem Joan. xi. 54. demonstrans ea,
quæ de Salvatore secundum humanita-
tem scripta sunt, ad commune homi-
num genus referenda. Nec prætermittit
Dominicam sententiam Matth. x. 23.
*Cum autem persequerentur vos in civitate
ista, fugite in aliam*: quam in Evange-
lica lectione repetit Ecclesia in ipsa bea-
tissimi Athanasii festivitate. Profert
etiam rationes perspicuas. Ac prima
est, quoniam fugæ ærumnas perferre
gravius aliquando est ipsa morte, ideo-
que fugam arripere non est semper ina-
nis timoris argumentum: quod pag. 330.
confirmat exemplo Jacob, qui fugiens
à facie Esau præsentem mortem nequa-
quam timebat, & pag. seq. exemplo
Apostolorum Petri & Pauli, qui cum
aliquando persecutores vitaverint, Ro-
mam tamen venire non detrectarunt ibi
mortis subituri supplicium. Altera ra-
tio est, quod Deus Sanctis suis in ipsa
fuga plures impertivit honores, ut Jacob,
& Moysi. Postrema ratio est, quod ex
ipsa fuga multum utilitatis accedit Ec-
clesiæ; nam qui prædicassent Evange-
lium, nisi fugam Apostoli arripuissent?
Fugientes itaque sancti quasi medici in
usus indigentium servantur. Has ratio-
nes proponit S. Athanasius pag. 332. &
sequenti. Hæc satis assertum corrobora-
rant. Legi tamen poterit etiam Cypria-
nus de Lapsis pag. 375. edit. Baluzii, nec-
non Epistola 54. ad Cornelium pag. 173.
Dixi tamen nefas esse in Persecutione
fugam arripere, dum fidei causa, & sa-

lus Christianæ plebis periclitatur. V. G. 7.
Si populus absque Rectore ullo sub Ty-
rannorum sævitia permaneat, & ad eum
qui fugit cura ovium Christi pertineat,
nec totus grex fugiens persecutoribus
se furripiat. Egregie id commonet, Christiana
probatque in Epistola ad Honoratum 180. periclitatur.
nunc 228. S. Pater Augustinus. Primo
ait num. 2. verba Domini dicentis:
*Cum persequerentur vos in civitate ista,
fugite in aliam*, non ita servanda, *ut
necessario ministerio, sine quo vivere ne-
queunt, deserantur greges, quos suo san-
guine comparavit.* Ostendit in eo ca-
su non valere exemplum Christi fugien-
tis in Ægyptum, quia nondum Ecclesias
congregaverat, nec Apostoli, qui per fene-
stram in sporta submissus est, quoniam
deserta non fuit, Ecclesia quæ ibi erat neces-
sario ministerio. Deinde num. 3. urget
præceptum Charitatis, de quo Joan.
Epist. 1. cap. 111. 16. *Quoniam ille ani-
mam suam pro nobis posuit: & nos de-
bemus pro fratribus animas ponere*:
commonstratque id non quadrare iis,
qui dum fugiunt, vel suis devincti ne-
cessitatibus fugere non possunt, & com-
prehensi patiuntur; sed illis tantum,
qui propterea patiuntur, quia fratres,
qui eis ad Christianam salutem indige-
bant, deserere noluerunt. Quod profe-
cto per se satis compertum est. Præte-
rea demonstrat num. 6. Episcopos ne-
quaquam debere imitari mercenarium,
qui videt lupum venientem, & fugit,
quoniam non est ei cura de ovibus; ut
Christus ait Joan. x. 13. *Cum enim
(inquit Augustinus) plebs manet, &
ministri fugiunt, ministeriumque sub-
trahitur; quid erit nisi mercenario-
rum illi fuga damnabilis, quibus non
est cura de ovibus?* Excusat ibidem fu-
gam Athanasii, de qua supra, quoniam
fugit, nequaquam à cæteris ministris de-
serta plebe Catholica, quæ in Alexandria
commanebat.

Solvit eo loci Augustinus quæ possunt
in contrarium opponi. Aiebat Hon-
ratus nil aliud efficere Episcoporum
præsentiam, nisi ut irriterentur magis per-
secutores, ita, ut spectantibus pastori-
bus viri cadant, faminz constuprentur,
incendantur Ecclesiæ. At respondet
S. Pater, propter ista quæ incerta sunt
non debere nostri officii esse certam de-
sertionem: si certa mala ista forent,
omnes fugam arrepturos, atque Antistiti
tunc non futuram manendi necessita-
tem: magis timendum ne lapides vivi
extinguantur desertentibus Episcopis,
quam ne illis præsentibus incendantur
lapides & ligna terrenorum ædificiorum:
ma-

Objectiones
Solvuntur.

maius fore detrimentum ſi interiori ſenſu pereat caſtitas fidei, quam ſi ſaminæ violenter conſuprentur in carne: in perſecutione denique magnum fieri in Eccleſia utriusque ſexus concurſum, aliis baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, Sacramentorum confectionem, & erogationem. Hæc ad num. uſque 8. Quærenti an liceat fugere, ut ſerventur alii, qui reſiduis fidelibus miniſtrent; reſpondet, quando eſt commune periculum, cavendum Epifcopo ne magis fugiendi obſit exemplo, quam vivendi proſit officio: ſi fugiendum ſi non deſint alii, per quos ſuppleatur Eccleſiaſticum miniſterium: ſi laici non querantur ad mortem, poſſe ab iis occultari Clericos, & Epifcopos ſuos; cæterum non tanti pendendam eſſe Eccleſiæ navim, ut debeant eam nautæ, & maxime gubernator periclitantem deſerere, etiamſi in ſcapam tranſiliendo, vel etiam natando poſſint effugere. Atque hæc ad num. 12. Petenti denique quid agendum ſit dum plebes decipiuntur, cum ideo non fugiant, quia manere ſuos præpoſitos cernunt; ait declinandam hanc invidiam alloquendo eaſdem plebes, eiſque ſignificando quod ideo Epifcopi remaneant, ut fidelibus miniſtrent quidquid eorū ſaluti noverint neceſſarium; nec omittendam hanc orationem, ſi utile videatur ad loca tutiora migrare: ſi abire plebs nolit, aut non poſſit, aut eundem ſit ad incerta ſuffugia, & non ad finiendam, ſed ad mutanda pericula, non eſſe Chriſtiano miniſterio deferendam: ſi autem abire maluerit, nec Epifcopis manendum eſſe, qui propter ipſam plebem manebant. Hæc ad numerum uſque poſtremum. Ergo cum Auguſtinus tam valide nerveſque quæſtionem iſtam diluerit, recte ipſa Doctoris omnium præclariffimi documentis concluditur.

CAPUT IX.

Quænam ſit de Sinenſium ritibus controverſia.

SUMMARIUM.

1. An Sinenſium ritus ſuperſtitioſi ſint cenſendi, an permittendi vi duorum Decretorum.
2. Probatur, Decretum 1645. emanatum manſiſſe in ſuo vigore.

3. Probatür, cultum Confucii ſuperſtitioſum fuiſſe.
4. Probatur Decretum Cardinalis de Tournon non vindicare ritus Sinenſium à ſuperſtitione.

1. An Sinenſium ritus ſuperſtitioſi cenſeri debeant, an permitti vi duorum Decretorum.

CONSCELERATAM non eſſe Sinenſium ritum conſuetudinem in iis, quæ referunt duntaxat cultum politicum & civilem, dixi prop. 2. Capituli præcedentis. An autem interſit idolatrica ſuperſtitio, ignarus rerum, ac tanta locorum intercapedine diſſitus deſinire vix poteſt. Standum omnino Apoſtolice Sedis deſinitionibus: quæ ſpectatis diverſis circumſtantiis, & Miſſionariorum relationibus, diverſa ſancivit, iudicio ſemper librato, atque irreformabili. Nam anno 1645. die 12. Septembris ad quæſita Patris Joannis Baptiſtæ Moraliſ Ordinis Prædicatorum, reſpondit Sinenſium cultus eſſe illicitos: anno autem 1656. die 23. Martii affirmavit permitti poſſe, ſublatis ſuperſtitionibus, fideique proteſtatione præmiſſa, audita tunc relatione P. Martini Martini Societatis Jeſu in Sinarum Regno Miſſionarii. Remanet ergo difficultas, an poſtremo decreto emanato Sinenſium ritus ſuperſtitioſi cenſeri debeant, an permitti, & num decretum primum adhuc in ſuo robore maneat. Cum pro

utraque parte innumera ſcripta prodierint, miſſus ad Sinas Reverendiſſimus Carolus Maigrot prohibuit anno 1693: cultum à Sinenſibus Confucio, & Progenitoribus exhibitum, tabellas eiſdem appenſas, vocabulum *Xang Ti*, ac *Tien*, quo ſignificant ſummum Deum, & inſcriptionem alteram *King tien*. Gravè hinc ſubortum diſſidium circa Edictum Domini Maigrot: ac pro uſu ipſarum tabellarum ſcripſerunt plures Apologiſtæ; plures quoque illas reprobarunt; horum autem Scriptorum illuſtiores paulo infra commemorabo. Tandem in Sinam proſectus juſſu & auctoritate Clementis XI. Carolus Thomas de Tournon, decreto ſuo emanato Pudicherii die 23. Junii anno 1704. complura alia Sinenſium uſu recepta proſcripſit, poſtea Vaticanâ purpurâ ornatus: ejuſque decretum confirmavit anno 1710. die 25. Septembris idem Clemens XI. & anno 1727. die 12. Decembris Benedictus XIII. Etiam de Cardinali ampliſſimo ætate hac diſputatur, an conſuetudines Sinenſium ſatis exploraverit, an innocuas tanquam ſu-

superstitiosas deceptus errore inhibuerit: etenim de Confirmatione summi Pontificis, dummodo Cardinalis de Tournon explore sententiam dixerit, nemo ambigit quin rata sit, & religiose fervanda. Videtur ergo mihi amplissimam de Sinensium ritibus controversiam ad tria capita posse revocari; nimirum an juxta decretum Sacrae Congregationis anni 1656. Sinenses ritus permitti debeant: an edictum Reverendissimi Maigrot fuerit librate emanatum: an consuetudines proscriptae ab Eminentissimo Cardinali de Tournon sint revera superstitiosae.

2.
Probatum
Decretum
1645. emanatum
mansisse in suo
vigore.

Quantum ad primum caput attinet; dico per decretum anni 1656. non fuisse permittos ritus omnes Sinenses, sed tantum aliquos, qui ex relatione P. Martinii videbantur esse politici, ideoque decretum emanatum à S. Congregatione de Propaganda anno 1645. semper in suo robore viguisse. Probatum 1. quoniam Sacra Congregatio praefata anno 1656. censuit permittendas Sinensibus Christianis ceremonias à P. Martino praenominatas, & propositas. At Martinus retulerat in cultu Confucii nulum interesse sacrificium, nihil omnino fieri ab idololatriis institutum, nullas oblationes, aut sacrificia, sed inclinationes tantum, quales sunt viventi Magistro, neque in templo, & sacra aede, sed in aula, aut gymnasio: dissimulavit etiam inscriptionem tabellarum, de quibus infra: tamen à Sinarum regno grande volumen detulerit, in quo omnes Sinensium consuetudines erant expositae, ut ad illius ingenuam fidem comprobendam testati sunt PP. S. J. in supplici libello exhibito Summo Pontifici Innoc. XII. At quidquid in amplo illo volumine contineretur; nunquid Sacrae Congregationi significavit Confucio sacras aedes erigi, appendi tabellas inscriptas aureis literis, *Sedes animae sanctissimi, & superexcellentsissimi Confucii*, celebrari in ejus honorem solemnitates in æquinoctio veris, & autumnii, fungi sacerdotum munere Mandarinos, adolere thurem, immolare victimas, offerre pilos & sanguinem porci, effundere calicem vini in homunculum è paleis fictum, comburere pannum sericum, nummosque papyraceos, literatos omnes gradibus initiatos in sacram Confucii aedem venerit accensis cereis quater genua flectere, prostratosque spiritum Confucii adorare, & frontem in terram percutere? Nunquid exposuit Sinenses parentibus avisque construere templa, locare ibidem tabellas inscriptas literis

cubitalibus, *Sedes, aut thronus animae, vel spiritus NN.* vere & autumnio institui solemnitas, patremfamilias gerere Sacerdotis vicem, mactare porcum capramque, effuso in aurem vino probare victimas, librare fructus, & legumina; & qui tenuis fortunae sunt, eadem peragere aut privatis in domibus, aut extra urbes ad mortuorum sepulchra? Haec, quae à Sinensibus exercentur, ut non solum narrat Navarretta, & Varus incliti Praedicatorum Ordinis, sed etiam docti viri Sinensium ceremoniarum Apologistae, Didacus Morales, Jacobus Faber, Franciscus Brancatus, Bartholomaeus Roboredu, alique complures: haec, inquam, Martinus alto silentio praeteriit; ideoque vi decreti emanati anno 1656. ceteri non poterant permittenda. II. Laudatum P. Martinium plura praeteriisse silentio commonstrant ejusdem quaesita apposita ad calcem Apologiae FF. Praedicatorum editae typis Colonienfis anno 1699. comprobant quae apud Sinas evenerunt post Martinii reditum; nam, ut refert Navarretta Tom. 2. pag. 332. Pater Adamus Schaal Mandarinus S. J. decretum anni 1656. improbavit ob minus sinceram Martinii expositionem: quod & fecisse P. Antonium à S. Maria Ordinis Minorum testatur in sua Epistola etiam P. Dominicus Sarpetri Jesuitarum partibus addictissimus: confirmat ejusdem P. Antonii à S. Maria juramentum, quo anno 1659. asseruit P. Martinium in Civitate *Nang Cheu* palam affirmavisse corruptelam exorandi animas defunctorum apud Sinas ab hinc retro trecentis annis inductam, cum tamen cultus proavorum esset ab antiqua institutione civilis tantummodo, & politicus. At hanc corruptelam Sacrae Congregationi, Romanoque Pontifici minime significavit. III. Anno 1669. die 13. Novembris in Congregatione Generali S. Officii Eminentissimi PP. declararunt, *Decretum Sacrae Congregationis de Propaganda Videlatum sub die 12. Septembris 1645. secundum tum exposita in dubiis, esse in suo robore, neque per decretum S. Congregationis S. Officii latum sub die 23. Martii 1656. fuisse circumscriptum, sed omnino secundum quaesita, circumstantias, & omnia in dictis dubiis expressa esse servandum, ut jacet: quemadmodum servandum declararunt decretum Sacrae Congregationis S. Officii, latum ut supra die 23. Martii 1656. juxta quaesita, circumstantias, & omnia in eis expressa.* Similiter an. 1674. ad quaesitum P. Dominici Navarretae xiii. ex mandato ejus-

ejuſdem S. Congregationis Clariffimi vi-
ri Laurentius de Laurea, poſtea S. Rom.
Eccleſiæ Cardinalis ampliffimus, & P.
Cajetanus Miroballus S. Officii Quali-
ficator reſponderunt, *Quod ſi obſequia illa,*
quæ Confucio exhibentur ſint mere politi-
ca, poſſunt permitti; ſi religioſa, nequa-
quam. Ex quo ergo per decretum anni
1656. permittantur politicæ quædam ce-
remoniæ non conſequitur permitti tabel-
las cum inſcriptionibus paulo ſupra com-
memoratis, neque oblationes, neque
adorationes factas ſpiritibus, aut proge-
nitorum, aut Confucii, neque ſolemnia
æquinoctiorum, neque alia quæ redolent
ſuperſtitionem, & quæ decreto anni
1645. fuerant prohibita: ſed utrumque
decretum appoſite, librate, & juxta Mi-
ſſionariorum quæſita latum fuit, nec
unum alterum irritat, abrogatque: quod
de iſdem decretis erat demonſtrandum.

II.

Edictum quoque Caroli Maigrot recte,
provideque ſuperſticioſos cultus elimina-
bat. I. Revera ædes Confucii templum
eſt, non gymnaſium, & oblationes ibi-
dem factæ, præſertim in æquinoctio veris
& autumnii, ſuperſtitioſæ ac profanæ:
primo quoniam Aedes illa Sinarum lin-
guâ appellatur *Miao*, quo vocabulo ap-
pellantur quoque Bonziorum *Pagode*,
ſive templa idolorum: & revera fanum
ac templum eſſe, ſcribunt Matthæus Ricci
lib. 1. de Chriſtiana expeditione apud
Sinæ cap. 10. pag. 108. Daniel Bartoli
lib. 1. pag. 72. Kirkerus in ſuo libro, qui
inſcribitur *Cbina illuſtrata* p. 3. cap. 1.
aliique S. J. præclari Scriptores; tamenſi
Aedes Confuciana non ſit templum
commune, ſed *fanum literatorum*, ac
prope gymnaſium erigatur. De laudato
Matthæo Riccio Maceratenſi tradunt
primum fuiſſe, qui anno 1581. ad Sinæ
penetraverit; ſed ibidem antea Evange-
lium prædicarunt Dominicanii, noſtrique
ordinis Fratres, & præſertim anno 1575.
P. Martinus Herrada, ut non ſolum affir-
mat Auctor Apologiæ FF. Prædicatorum
pag. 109. ſed etiam demonſtratur ex li-
bro, cui titulus, *Hiſtoria Regni Sinarum*,
auctore noſtro Joanne Gonzales de Men-
doza edito Italâ linguâ Romæ an. 1586.
pag. 136. Deinde Confucii cultum illicitum
ac ſuperſtitioſum declararunt die
23. Novembris ann. 1669. ex mandato
Sacræ Congregationis Laurentius Bran-
catus de Laurea, & Joannes Bona, uter-
que Romanâ purpurâ clarus, doctrinâ au-
tem clariffimus: imo idem definivit

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

Summus Pontifex Clemens XI. in Bulla
emanata die 19. Martii, anno 1715. quæ
incipit, *Ex illa die*, Præterea cultum Con-
fucio exhibitum eſſe ſuperſtitioſum, non-
ne evincit ipſius ſimulacrum cum adora-
toribus pictum in libro Italo, *Raccolta de*
varie principali Scrittura de PP. della
Comp. di Geſa, pag. 34. inſcriptio tabel-
læ, oblationes, & libamina ſuperius com-
memorata, & comparatio cum oblationi-
bus factis idolo *Cbin hoan*, ſive Spiritui
tutelari urbium, ab omni etiam aliorum
rituum propugnatore damnatis? Sunt
enim Confucio, & idolo *Cbin hoan* ex-
dem omnino ſacrata victimæ, iſdem ce-
remoniis, eademque miniſtrorum pom-
pa, & actione; ſi verum reſert auctor
Hiſtoriæ Cultus Sinenſium pag. 17. De-
nique Confucii cultum, & idololatricas
ceremonias etiam Miſſionarii Jeſuitæ in-
terdixerunt anno 1628. decretis editis in
urbe *Kia Ting* provinciæ Nankinenſis, ut
Navarretta demonſtrat Tom. II. p. 110.
ideoque falſum eſt à primo ipſorum in Si-
narum regnum ingreſſu fuiſſe permiſſas.
II. Idem aſſerendum de cultu progeni-
torum: quem politicum non eſſe liquet
primum ex tabella, in qua non tantum de-
functorum nomina inſcripta ſunt, quod
tolerabile foret, verum & *Xin Goej*, aut,
Xin Chu, quæ vocabula idem valere ac,
Sedes, aut *thronus animæ*, vel *ſpiritus*, fa-
tetur eruditus Apologiſta Tellier Tom. II.
pag. 254. ideoque non ſunt appoſita tan-
tum ad excitandam, ut inquant, memo-
riam parentum, verum etiam ad com-
monſtrandum, quod tabellis inſideat ſpi-
ritus defunctorum. Sufficeret enim ad
revocandos parentes in memoriam filio-
rum inſcriptio nominum demortuorum.
Ad hæc fatentur Apologiſtæ ſuperſti-
tioſam rem fore, ſi à defunctis eorum-
que ſpiritibus viventes aliquid peterent
& expectarent: & Martinus, ut dixi-
mus, cum tabellarum inſcriptionem,
tum expectatum à ſpiritu proavorum be-
neficium obtulit. At compertum eſt
Sinæ, cum ejusdem ceremoniis inter-
ſunt, bona & proſpera à defunctis pe-
tere, neque id poſſe in dubium revo-
cari; ut ſcribit Gregorius Lopez ordi-
nis Prædicat. Episcopus Baſilitanus,
quem alias Apologiſtæ pro ſe laudant,
apud Varum, & Scriptorem Hiſt. Culta
Sinenſ. pag. 42. imo idem affirmant
Jeſuitarum Hiſtorici Alexander de Rho-
des lib. 1. cap. 27. Operis cujus in-
ſcriptio, *Relazione de' felici ſucceſſi*
della S. Fede, Joannes Maſſei Hiſto-
riarum Indicarum lib. 6. pag. 101.
aliique narrantes impias Sinarum in
defunctorum cultu ceremonias. Rho-

Q9

des

3.
Probatur
cultum Con-
fucii ſuper-
ſtitioſum
fuiſſe.

des quidem de Tunkinensibus loquitur; sed Tunkinensis ac Sinica gentis eundem esse circa demortuos cultum, haud diffitetur Tellier in sua defensione Parte 2. pag. 314. Ac Martinus ipse, ut diximus, minime negavit corruptelam, & supersticiosam consuetudinem exorandi spiritus defunctorum in politicos Sinensium ritus irreplisse. Quare si progenitorum cultus dubio omni procul superstitiosus est, cum aut spiritus insidere tabellis creduntur, aut defuncti referuntur in Numina, aut ab illis sine Christi fide demortuis temporalia beneficia expectantur, nequit istiusmodi cultus tanquam politicus permitti, quemadmodum anno 1674. de Laurea & Mioballus declararunt, & laudata Constitutione *Ex illa die*, definivit Pontifex Opt. Max. Clemens XI. Quis insuper credat quod in suo Præludio edito anno 1682. nititur demonstrare P. Franciscus Xaverius Philippucci, oblationes superius recensitas, exhibitasque defunctis porcorum, caprarum, libaminum, suffimentorum, esse munera defunctis oblata, non sacrificia? Ac si munera sint, nonne qui illa exhibent, putant spiritus adesse qui munera illa recipiant? Quid si rogam, pyramque excipias, interest discriminis inter Sinensium deliramenta, & parentalia ab Ethnicis celebrata, ut defunctorum animæ excitarentur, & oblata munuscula gratanter exciperent? Parentalia illa ita in 11. Fastorum narrat Ovidius:

*Est honor, & tumulis animas placare
paternas,*

*Parvaque in extructas munera ferre
pyras.*

*Parva petunt manes: pietas pro di-
vite grata est*

*Munere; non avidos Styx habet ima
deos.*

*Tegula porrectis satis est velata co-
ronis,*

*Et sparsæ fruges, parvaque mica
salis,*

*Inque mero mollita ceres, violaque so-
luta.*

*Adde preces positæ & sua verba
focis.*

Sane parum discrepant istæ à Sinensium ritibus ceremoniæ. De his propterea quærimus, cur supersticiosa non sint, & interrogamus:

Ecce Deos manes cur inficiaris haberi?

*Ipsa patrum monumenta probant: Dis
manibus illis*

Marmora scæta lego,

Cum Prudentio in priori ad Symmachum: at pro *marmore* ponam è ligno castaneo tabellam inscriptam, *Xin Goey*. III. Opportune Maigrotius vetuit, ne Deus Sinica lingua appelletur *Xang Ti*, aut *Tien*, & ne templorum aris appendatur tabella cum inscriptione, *King Tien*, & tabella hac prohibita decrevit appellandum Deum recepto à Missionum origine vocabulo *Tien Chu*: quæ omnia sancivit quoque laudata in Bulla Clemens XI. Enimvero *Xang Ti*, quod latine reddunt, *Supremus Imperator*, auctore Nicolao Longobardi S. Jesu in lingua Sinica plurimum exercitato, constat significare subtilissimam materiam, & quasi quintam essentiam, quam Sinenses idololatræ summum Deum credere, nedum nos scripsimus libro 1. cap. 2. sed & asserunt P. Alvarus Semedo in Relatione Monarchiæ Sinensis P. 1. cap. 17. P. Jo. Massejus Indicarum Historiarum lib. 6. p. 100. P. Ludovicus Le Comte de Præsentis statu Sinici Imperii Tom. 2. pag. 181. oppugnatores vero Sinensium Rituum prorsus omnes. *Tien* vero significare cælum, & *King Tien*, idem esse, ac, *Cælum colito*, nullus negat. Quomodo ergo hæc nomina usurpanda sunt, quibus idololatræ percipiunt idem esse Christianorum numen, & diffusum ætherem, orbiumque cælestium gyros, & neophyti pariter & Christianam religionem amplexi ante istiusmodi tabellas prostrati antiquam retinent superstitionem? Deinde quod ajunt Apologistæ, & in supplici libello exhibito Innoc. XII. amplissima Societas Jesu, Dei nomen à Sinensibus proferri non posse latino vocabulo, etiam Dei nomen ab Ethnicis tributum cælo, lunæ, sideribus, nec tamen à nobis repudiari, Divinam quoque Scripturam interdum cæli nomine Deum significare, consuetam esse locutionem istam, *Roma Pelagium damnavit, Curia hunc absolvit*, persuasum denique esse Sinensibus unum Deum à Christianis coli, non cælum materiale: id inquam, nullum movere debet, postquam iis omnibus ponderatis, Apostolica Sedes præfata vocabula expresse prohibuit. Et quidem non jubentur Sinenses adhibere latinum vocabulum *Deus*, sed ab ipsis receptum *Tien Chu*, id est, *Cæli Dominus*: neque *Xang Ti*, ac *Tien*, nomina sunt appellativa, quemadmodum est *Deus*, ut possint vero, falsisque nominibus convenire; nec quæritur quid prædicta vocabula possint metaphorice significare, sed quid nativa institutione significant, &

& an Christianis fas ſit eidem tabellæ cum idololatris genua ſectere, & profiteri ſe colere *Xang Ti*, ac *Tien*, numen ſcilicet, quod alii omnes tenent eſſe caeleſtem materiam: ideoque Apologistarum conjecturæ videntur futiles atque ineptæ. Poſtremo ipſi Miſſionarii Jeſuitæ circa ſignificationem, uſumque vocabuli *Xang Ti* minime convenerunt: nam, ut dixi, Nicolaus Longobardi contendit ſignificare ſubtilem, æthereamque materiam, Miſſionarii Societatis anno 1628. in Conventu celebrato in urbe *Kiating* ſtuerunt *Xang Ti* non eſſe verum ſpiritum: Palmerius Miſſionariorum viſitator anno 1629. prohibuit ejusdem vocabuli uſum. At Riccius qui anno 1581. ad Sinas pervenit, tradiderat vocabulum illud ſignificare verum Deum: atque id in cauſa fuit, ut revocaretur in uſum, & P. Franciſcus Hurtado anno 1645. ad componenda diſſidia ſcriptum P. Nicolai Longobardi flammis damnaret, ſi verum narrat Auctor Hiſt. Cultus Sin. pag. 121. Saltem ergo *Xang Ti*, tanquam ſignificationis ambigua erat proſcribendum: ac ſapientiſſime Clemens XI. definiit admittendum eſſe *Tien Chu*, nomina vero *Tien*, & *Xang Ti* penitus rejicienda.

III.

4. Caput hujus diſquiſitionis tertium ſpectat decretum Cardinalis de Tournon à Clemente XI. & Benedicte XIII. confirmatum, quod univerſam controverſiam definiret, ſi liquido conſtaret verum illum integerrimum vera ad Apoſtolicam Sedem retuliſſe. Id vero mihi non videtur in dubium revocandum. Enimvero idem Clemens XI. Pontifex Maximus decretum illud inviolabiliter obſervandum eſſe ſancivit die 25. Septembris anno 1710. pro illius executione dedit Epistoſas officii, & ſollicitudinis pleniffimas ad Joannem Portugalliæ Regem die 20. Januarii an. 1711. Deinde accepto nuntio mortis Cardinalis eximii, in Epistoſa ad Franciſcum Archiepiſcopum Manilæ data ſub die 15. Junii anno 1713. ipſum Cardinalem appellavit *magnum Catholice Religionis præſidium, magnum Apoſtolicæ Sedis propugnaculum, magnum Romanæ Eccleſiæ decus ac lumen*; atque Apoſtolicis verbis iſtud eidem contexuit elogium, *Bonum certamen certavit, curſum conſummavit, fidem ſervavit.* Die denique 19. Martii anno 1715. Bulla, *Ex illa die*, poſt maturam diſcuſſionem, nec ſola relatione Cardinalis de Tournon ad examen revocata, ſed Miſſionarii accedere nolint ad Sacramenta miniſtranda infirmis infimæ conditionis, *Parrens* vulgo dicunt, qui à nobilioribus ſummo ludibrio habentur propterea quod boum carnibus veſcuntur,

nariorum plurium cuſquæ Ordinis, etiam formulam juramenti præſcripſit, qua omnes ac ſinguli in Sinarum regno miſſionem exercentes ſpondeant ſe ritus ac tabellæ, & nomina ſuperius expoſita reprobaturos, & decreta ſervaturos Cardinalis præclariffimi. Quis ergo de tanto viro, tali Romani Pontificis commendatione exornato, ac poſt tam longam accuratiſſimamque dijudicationem, accedente etiam Benedicte XIII. ſententia; quis inquam niſi audacter ac temere pronuntiabit, aut decreta edidiſſe rebus omnibus non inſpectis, aut Sinenſibus Chriſtianis ſuperſtitionem aſſiſſe, aut Sedi Apoſtolicæ impoſuiſſe, maxime cum innumera pericula & vitæ rerumque diſcrimina inſicto animo pro Catholica fide ſubierit? Quæ autem Edicto Cardinalis de Tournon inhiſcentur, ſcite, opportune, ac juſte prohiberi demonſtrat erudito Opere Aloyſius Maria Lucini Ordinis Prædicat. S. Officii Commiſſarius Generalis: quem oppugnare conatur Scriptor Anonymus, Opere tripartito, cuſo ante paucos annos typis Genuenſibus. Hujus quidem Auctoris commendamus ſtylum, eruditionem, ingenique acumen: ſed in Cauſa Apoſtolicæ Sedis judicio finita parum valet mentis acies, verborumque delectus. Miſſis etiam quæ Lucinus nervoſe & luculenter pertractat: aperte damnat teſſeram illam nuptialem cum imagine idoli *Polleyaris*, ſola effigies apud eundem Scriptorem pag. 169. poſtremæ editionis, & reſticula centum & octo ſilis contexta, & croceo ſucco delinita. Negantibus autem adeſſe effigiem idoli, præfixumque ſilorum numerum, ne illos arguamus mendacii, reſpondemus ampliſſimum eſſe Sinarum regnum, nec ubique coli nuptiarum genium aut *Dittam*, aut *Polleyarem*: at ubi colitur, tam apertam ſuperſtitionem eliminandam. Quis præterea æquo animo ferat inſtitutionem feſtorum ob muliebria, dum primum fluunt in pubertate, & apparet puella apta viro? Quis ob ſordidiſſimum fluxum templum, & Sacramenta mulieribus interdicit, tametſi eo decidente fas eſſet ſæminam latitare? Quis in nuptiis arborem Arefciomoram, & palmæ nucem ad auſpicia contractum patiatur in profanis ſimul, Chriſtianisque conjugis? Illud præterea, quod Miſſionarii accedere nolint ad Sacramenta miniſtranda infirmis infimæ conditionis, *Parrens* vulgo dicunt, qui à nobilioribus ſummo ludibrio habentur propterea quod boum carnibus veſcuntur,

Qq 2

quæ

quas occidere Brahmanis flagitium est inexpressibile, ut Vincentius Maria Carmelita excalceatus scribit lib. III. pag. 314. illud inquam, aperte immanitatem, nobilium studium, ac superstitionem præfert. Denique conspersos in fronte cineres confectos è vacæ stercore, impressaque signa delineata in Opere Lucinii pag. 412. nescio quo jure possint à nota superstitionis excusari. Atque hæc est mea de Sinenfium Ritibus persuasio. In quibus tamen, si nullum adesset superstitionis indicium, ut contendunt Aloysius Le Comte, Jacobus Faber, Scriptores librorum, qui inscribuntur, *Vera Sinenfium sententia, Monumenta Sinica, Expositio facti oblata sacrae Congregationi jussu Innocentii XII. anno 1699.* aliorumque editorum anno 1700. atque si inconcussa essent testimonia Prosperi Intorcetta, Mar-

tini Martinii, & Dominici Mariæ Sarpetri, asserentium superstitionem omnem à Christianis vitari, possent Millionarii omnes facile convenire, eademque doctrinæ conspiratione commissum munus explere. Id gravi Concione nuper, id est, die XXI. Decembris præteriti anni 1739. in Quirinali aula coram Purpuratorum Patrum Senatu prolocutus est vir doctrina, ætate, exemplo plurimum venerandus F. Bonaventura Barberini Concionator Apostolicus, & Generalis Capuccinorum. Fieri id potest, si penitus rejiciantur vota, sacrificia, suffragia, ac libamenta,

Quæ non missa Deo vacuis in nubibus hærent,

Nec penetrant superi stellantem Regis in aulam,

ut S. Paulinus scribit in quarta ad Ausonium Epistola.

CAPUT X.

An permaneat fides in homine impio, in homine hæretico, in homine vitâ functo.

SUMMARIUM.

1. Propositio 1. Probatur.
2. & 3. Responsio ad Objectiones.
4. & 5. Propositio 2. Probatur.

6. 7. 8. 9. & 10. Solvuntur Objectiones.
11. 12. Propositio 3. Probatur.

INQUIRENDUM nunc de Fidei *sub-jecto*: nam Heterodoxi qui sanctificantem gratiam à fide non distinguunt, docent consequenter justum esse quisquis fidem servat; nec gratiam amitti nisi peccato apostasiæ & infidelitatis: eisque accedunt, qui autumant fidem divallam à charitate non operari Christianas virtutes, neque fidem, quæ est bonum germen ac semen, esse absque amore & fiducia; ut habetur in propositione LI. & LII. Quenelliana. At in iis, qui in hæresim prolabantur, & pravo dogmati hærent pertinaciter, fidem deficere communiter docent contra Durandum Scholasticum: quamquam multi distinguant inter Catholicam, integram, inviolatamque fidem, & fidei partem, teneantque illam quidem in hæretico deperire, sed remanere fidem aliquam, sive priorem supernaturalem illuminationem falsitati permixtam, ut docet S. Bonaventura, & probare videtur in III. dist. 23. §. 13. magni nominis Theologus Guilelmus Estius; etsi in utramque partem disputet, nec rem definiat. At istud inter Scholasticos dissidium facili ratione componitur, si quod appellant objectum materiale,

& quod *formale* dicunt, dispecamus. Enimvero hæretici plura nobiscum tenent, ut Trinitatem, Incarnationem, Baptismum, quæ etiam Divinæ revelatione, non perceptione naturali ad illorum notitiam pervenerunt; sed his minime assentiuntur ob Divinam auctoritatem ab Ecclesia propositam, ideoque non fide Divina, sed humana duntaxat, acquisita, & historica. De illis autem, qui concesserunt naturæ, exceptis animis purgantium adhuc à cælesti patria extoribus, quæritur, num in iis ad ornatum, aut ad religionis symbolum *habitus* fidei persistat. Atque hæc congrua brevitate resoluturus de priori parte sic statuo.

PROPOSITIO I. Remanet fides in homine impio, dummodo infidelitatis crimine non se commaculet.

Liquet primo ex Apostolo, qui in I. ad Corinth. XIII. 2. aperte fidem à charitate sejungit, quod & præstat Augustinus de Fide & operibus cap. 14. Produximus loca Volumine III. pag. 315. Accedit definitio Tridentini sess. 6. can. 28. *Si quis dixerit amissam per peccatum gratiam, simul & fidem semper amitti; aut fidem quæ remanet non esse veram fidem, licet non sit viva; aut eum qui*

I.

Probatur.

qui

qui fidem ſine charitate habet non eſſe Chriſtianum, anathema ſit. Huc ſpectat propositio 12. damnata ab Alex. VIII. Quando in magnis peccatoribus deſicit omnis amor, deſicit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides Divina, ſed humana: & 52. Quenelliana, Fides non eſt abſque amore & fiducia. Suffragatur & ratio; nam fides & charitas diverſum habent obſectum, atque illa tendit in Deum ut verax eſt, hæc in Deum ut ſumme bonum; poſſumus autem odiſſe etiam ea, quæ exiſtere non ambigimus, dummodo non ſic appareant, ut animum ad ſe trahant neceſſaria & vehementiſſima dilectione, uti contingit in patria. At fides, etiamſi ſit verum ſperandarum ſubſtantia, ſcilicet, ſummm bonum tam firma perſuaſione credat, ut de ejus exiſtentia non hæſitet, non eo tamen præſente ac perſpicue viſo adeo allicitur, ut nequeat ab illo caſta dilectione divelli. Adde nullum virtutis habitum in hac mortali vita deperdi, niſi per oppoſitam qualitatem; unde Synodus Tridentina cit. ſeſſ. 6. cap. 15. recte ſancivit ſola inſidelitate ipſam fidem amitti.

2. Objectiones. Moverunt adverſarios nonnulla, quæ ex hæcenus diſputatis habent faciliſſimam ſolutionem. Ajunt fidem, Scriptura Divina conclamante, ſine operibus mortuam eſſe, & à charitate ſejunctam eſſe nihil, nihil prodeſſe: addunt juxta Auguſtinum ſolam fidem, quæ per dilectionem operatur, mundare cor, piamque fidem ſine ſpe & charitate non eſſe; ita nimirum S. Pater in Pſalm. 31. num. 6. ſerm. 53. in Matth. cap. 9. num. 11. & Epift. 120. num. 8. Poſtremo, inquirunt, nulla, ſi deſit charitas, datur virtus, quæ faciat Chriſtianas actiones; nulla ſine ordine amoris in Auguſtiniana Theologia vera virtus cenſenda eſt.

3. Reſponſiones. Sed hæc nimium ſutilia ſunt, & recocta. Fides enim ſine charitate informis eſt, mortua eſt, & etiam ab actuali amore penitus ſeparata ad juſtificationem non ſufficit; ſed nunquid omnino extinguitur, & ſine gratia ſanctificante exercere nequit actus ſuos? Mortua ſine hujus gratiæ ornatu appellatur, quia non eſt illa fides, qua juſtus vivit, qua promeremur vitam æternam, qua ſeparatur ab immundis; at etiam in peccatore pios ſine gratia habituali motus operatur, qui non imputantur, niſi inchoate, ad juſtificationem ac vitam: ad quam impii diſponuntur, dum credunt vera eſſe, quæ divinitus revelata ſunt, atque illud in primis à Deo juſtificari impium per gratiam ejus; ut loquitur

Tridentinum. Recte proinde Auguſtinus affirmat piam fidem eſſe cum dilectione cor non emundari per fidem; quoniam Fides per dilectionem operatur, inquit Apoſtolus ad Gal. v. 6. & Si charitatem non habuero, nihil mihi prodeſt 1. ad Corinth. xiii. 3. Igitur concludit fidiffimus Apoſtoli interpres Auguſtinus Tract. 6. in Joannem n. 21. Magna eſt fides, ſed nihil prodeſt, ſi non habeat charitatem, & alibi, Fides ſine charitate poteſt eſſe, non tamen prodeſſe. Verum, inquis, quomodo id, ſi nulla abſque charitate datur virtus? Principio ad virtutem non requirit Schola Auguſtiniana charitatem habitualement; ſed ordinem dilectionis, qua virtus non ſit inflata dum ad ſe ipſam refertur, nec vitio labefactetur dum marceſcit cupiditate; de quibus plura lib. xviii. cap. 3. Deinde proſicitur habitus virtutum etiam ſupernaturalium à charitate diſtinctos; tamenſi charitas actibus cæterarum virtutum tribuat formam, ac perfectionem: ut explicavi ſupra pag. 208. Denique contendit humanam voluntatem in quolibet exercitio virtutis duci vario ipſius amoris affectu, ſive boni cupiditate, quæ nec deest in fide informi, auctore Divo Thoma 2. 2. q. 5. art. 2. ad 2. ſed non requirit ad cujuſlibet virtutis actum explicitum illum amorem, qui tendit in Deum ut ſummm bonum, conſtituitque virtutem peculiarem, cæterisque præſtantioſiorem, quæ ſpeciali quadam ratione dicitur Charitas.

PROPOSITIO II. Non permanet vera fides in homine hæretico.

4. Propositio 2

Solet à quibusdam hæc theſis comprobari verbis Apoſtoli in 2. ad Tim. 11. 17. Sermo eorum, ut cancer ſerpit: ex quibus eſt Hymeneus, & Philetus, qui à veritate exciderunt: at non ſatis percipio hujus argumenti robur, docente ibidem Paulo Hymenæum ac Philetum aberraffe à fide reſurrectionis, ut conſtat ex textu, ex Tertulliano de Reſurrect. Carnis, & ex Auguſtino ſerm. 362. n. 22. an vero hi fidem omnem amiſerint, hæc tantum verba minime evincunt. Videntur magis efficacia quæ idem Paulus ſcribit ad Galatas v. adverſus aſſerentes legalium ad ſalutem neceſſitatem, dicens v. 4. Evacuati eſtis à Chriſto, ſcilicet à ſpiritu fidei, ut explicat verſu proximo: cujuſ rei & rationem ſubinde aſſert, quoniam non auctoritatem Dei revelantis conſectabantur, ſed humanam, errorique obnoxiam opinionem: Perſuaſio, inquit, hæc non eſt ex eo, qui vocat vos. Quod ſane faciunt hæretici omnes, dum privato ſpiritu, aut homi-

Probatur ex Scriptura.

num doctrinis seducti ea duntaxat credunt, quæ proprio ingenio & voluntati magis consentanea sunt. Quare S. Pater Augustinus ita Manichæos alloquebatur lib. contra Faustum xvii. cap. 3. *Qui in Evangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potius, quam Evangelio creditis.* Addit laudatus Apostolus in 1. ad Corinthios i. i. i. *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est: quæ verba S. P. Augustinus in Enchirid. cap. 5. num. 1. explicans de fide Catholica inquit: Neque hoc ideo negandum est proprium fundamentum esse fidei catholicæ, quia putari potest aliquibus hæreticis hoc nobiscum esse commune. Si enim diligenter quæ ad Christum pertinent cogitentur, nominatenus invenitur Christus apud quoslibet hæreticos, qui se Christianos vocari volunt: re ipsa vero non est apud eos.* Ex quibus omnibus hoc pacto ratiocinamur. Qui credunt humana persuasione, nec fidei catholicæ fundamentum tenent, hi supernaturalem fidem nequaquam servant. At huiusmodi sunt hæretici.

7.
Probatum
ratione.

Ratio ex his depromitur manifesta. Fides enim non humanæ persuasione innotuit, non privato spiritui, non acceptæ hominum insinuationi; sed cum sit Divina, eliciatque assensum immobilem, atque firmissimum, nititur Divinæ auctoritati per Ecclesiam propositæ. Cum ergo nullus hæreticorum unum aut alterum fidei articulum in dubium revocans, aut præfractæ negans ad hanc inconcussam, certissimamque normam propriam fidem exigit: quomodo credit fide supernaturali ac Divina? Audiatur D. Thomas, cui major Scholasticorum pars assentitur, 2. 2. q. 5. art. 3. *Dicendum, inquit, quod in hæretico discredente unum articulum fidei non manet fides, quia species cuiuslibet habitus dependet ex formali ratione objecti, qua sublata species habitus remanere non potest. Formale autem objectum fidei est veritas prima, secundum quod manifestatur in Scripturis sacris, & doctrina Ecclesiæ, quæ procedit ex Veritate prima. Unde quicumque non inhaeret, sicut infallibili, & Divinæ regulæ, doctrinæ Ecclesiæ, ille non habet habitum fidei.*

6.
Obiectio 1.
cum Solu-
tione.

At dicas: Discipuli, quibus Marci ult. versu 14. exprobravit Dominus incredulitatem, & duritiam cordis, quia iis, qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt; & Thomas, cui Joan. xx. inquit, *Noli esse incredulus, sed fidelis,* nunquid fidem prorsus amiserant? Respondet Lyræus, utique discipulos, de

quibus Marci ultimo, tunc fuisse incredulos, quoniam Resurrectio Domini pluribus argumentis fuerat declarata; nisi velimus dicere increpatam à Domino incredulitatem, quæ antea in illis fuerat, dum mulieribus, cæterisque discipulis credere noluerunt. Arbitror tamen per incredulitatem, qua aliquis non vult præstare fidem privato homini mysterium nondum sibi exploratum narranti, si habeat paratum animum credendi aut Ecclesiæ proponenti, aut Domino revelanti, fidem nequaquam amitti; & hanc fuisse incredulitatem Thomæ, aliorumque discipulorum, longe diversam ab hæreticorum pervicacia. Legitur quidem in vulgaribus libellis candelas, quæ in majori hebdomada extinguuntur significare extinctionem in Christi morte fidem Apostolorum: verum id à Theologis explodi observat Gavantus sect. iv. cap. 13. n. 22. & Rupertus Abbas lib. v. de Divinis Officiis cap. 26. docet significare tenebras factas Christo mortuo super universam terram, Judæorum cæcitatem, & mortem Prophetarum, qui, ut candelæ post singulos extinguuntur psalmos, occisi sunt expleto prophetiæ suæ ministerio: candelam vero cæteris sublimiorem significare ipsum Dominum, tanquam unum ex prophetis occisum, & postea redivivum à mortuis: quod postremum probat etiam noster Angelus Rocca de Campanis cap. 25.

Præterea obijcies: Augustinus de unico baptismo cap. v. num. 7. Judæo Obiectio 2
ad Ecclesiam venienti ait, *Tene fidem resurrectionis mortuorum sicut tenebas, sed crede jam Christum resurrexisse à mortuis quod non credebas:* ac similiter hæretico, *Tene Christianum baptismum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sicut tenebas, sed agnosce Christi Ecclesiam, toto, sicut prophetatum est, orbe crescentem, cui sacrilega voce maledicebas:* agnosceit ergo Augustinus in Judæo veram fidem resurrectionis, & in Donatista veram fidem baptismatis. Idem S. Pater de Patientia cap. 26. num. 23. laudat patientiam Schismatici, qui ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, &c. & proximo num. demonstrat, non esse viribus tribuendum voluntatis humanæ, sed esse donum Dei, licet donum exheredatorum, quoniam per elationem vel timorem, non per dilectionem operatur. Ac similia docet lib. i. de Baptismo cap. xix. num. 27. Agnosceit ergo Augustinus in hæreticis & schismaticis fidem inter Dei munera computandam.

Resp.

8.
Solutio.

Reſp. Sive in Judæis, ſive in hæreticis eſſe aliquam fidem *materialem*, inſpecto ſcilicet aliquo objecto, quod credunt, V. G. reſurrectionis articulo, & neceſſitate baptiſmatis; at non fidem *formaliter* talem, quæ nimirum aſſenſum præbet ob Divinam auctoritatem propoſitam ab Eccleſia: nam S. P. in libro de unico baptiſmo demonſtrat non ſolum in hæretico vel Judæo, verum etiam in idololatra aliquid eſſe, quod probat fides catholica; & quemadmodum dicitur Judæo, *Tene fidem reſurrectionis*, aut hæretico, *Tene Chriſtianum baptiſmum*, ita dicitur idololorum cultori, *Tene ab uno vero Deo mundum conditum eſſe, quod tenebas, ſed noli credere Deos eſſe ligna, & lapides, & ipſius mundi quaslibet particulas, quas colebas: Dei enim veritatem, qua credis ab ipſo mundum conditum, in tua detines iniquitate, qua Deorum cultor vis eſſe falſorum.* Ergo quemadmodum hæc idololatræ fides, qua credit mundum à Deo conditum, orta ex naturali philoſophia, ſupernaturalis non eſt; ita neque fides Judæi, vel hæretici acquiſita monitis parentum, atque hominum inſtitutis. Sed, inquis, hanc Auguſtinus computat inter Dei muneris in libro de patientia, & in 3. contra Donatiſtas. Si naturam *objecti* inſpicias; fides etiam hæretici hominis, ſupernaturalis eſt, niſi enim Deus revelaret myſteria, nunquam ad ejus noticiam perveniſſent; at ſi ſpectetur *motivum credendi*, naturalis eſt, neque enim captivat voluntatem in Dei revelantis obſequium, ſed vel eſt coacta, & rerum evidētia, ut in Dæmonibus, naturaliter gignitur; vel imbecillis & fallax eſt, & humanæ innititur perſuaſioni. Agnoſco itaque librum de patientia tanquam genuinum Auguſtini opus, licet aliter viſum Eraſmo: & nego laudabilem eſſe aut patientiam ſchiſmatici, aut fidem hæretici, niſi ut laudatur Fabricius & Catilina: quod monuerunt in Præfat. ad hunc librum PP. Benediſtini, & nos diximus Tom. III. pag. 245. quamquam eſt in fide hæretici aliquid Divini muneris ſenſu explicato. Atque ex his corruunt, quæ opponit Eſtius, fieri poſſe ut innotescant credenda ſine Eccleſiæ propoſitione, aut revelatione ſpeciali, ut Abrahamo; aut virtute miraculorum, ut Apoſtoliſ, aut ſine ullo hominum miniſterio, ut parvulis inſunditur in baptiſmo fides *habitualis*: etenim quicquid hoc pacto vocaretur ad fidem, ſi recte crederet, haberet ſaltem animi præparationem credendi quicquid Divina auctoritate fir-

matur: quod non faciunt hæretici ab Eccleſia alieni, & tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa.

Quod ſi opponas: Nonne in hæreticis remanet eadem credendi facilitas, eademque immobilis perſuaſio? *Obſectio 3. & Solutio.* Reſpondeo in primis nec eandem fidei firmitatem manere, quoniam medio fallaci & labili, non fundamento Eccleſiæ fides hæreticorum innititur: atque hinc eſt tanta hæreſum variatio, tanta Apoſtatarum inconstantia, tanta novorum dogmatum ſeges. Deinde cum doctiſſimo Cardinali de Laurea diſput. II. de Fide art. 14. præter fidem ſupernaturalem *inſuſam*, admitto habitum fidei *acquiſitam*, aut majorum inſtitutione, aut conſuetudine, aut Catechiſtarum doctrina: qua fide permanente, etiam habitu fidei ſupernaturalis per infidelitatem deleta, hæretici adeo nonnulla credunt, & tam firma adhæſione, ut pro illis fundere ſanguinem parati ſint, & martyrium affectent, quemadmodum de Donatiſtis ſcribit Auguſtinus in Breviculo, & in III. contra Creſconium, necnon de Montaniſtis Eusebius lib. V. H. Eccl. cap. 6. quod tamen Balduinus in Hiſtor. Carthag. Collat. pag. 364. recte appellat *ſituum* *hereticoſum*.

Si denique objicias non deſtrui ſcientiam, per hoc quod in una conſuſione aberretur, non violari omnia præcepta per hoc quod unum frangatur, non derogari fidem homini, per hoc quod in una re ipſi non præbeatur aſſenſus; optimam arbitror reſponſionem S. Thomæ cit. artic. 3. quod conſuſionibus unius ſcientiæ aſſentimur propter diverſa media, fides autem propter unum medium, ſcilicet Divinam veritatem ab Eccleſia propoſitam, ſingulis inhæret articulis: & præcepta etiam ob diverſa motiva ſervantur; nam ſi quis unum transgrediatur ob motivum princeps, quod nolit Deo perfecte obedire, ut Jacobus inquit cap. II. 10. *factus eſt omnium reus*. Atque huic divi Thomæ reſponſioni addo, poſſe nos ſimiliter ratiocinari de fide *acquiſita*, & naturali, quæ diverſis motivis inniti poteſt; at non de ſupernaturali, quæ ob unam tantum rationem aſſenſum præſtat revelatis à Deo veritatibus. Cum Deo ipſo fallere & falli nescio comparari nequeunt,

*Cimmerias inter tenebras quod error opacat,
Vanaque pro vero ſe oſtentat opinio menti.*

PROPOSITIO III. In animabus corpore ſolutis, ſuoque in termino conſiſten-

11.
Propoſitio 3.

stantibus habitus supernaturalis fidei non permanet.

Probatur de
Beatis,

Vel enim de beatorum spiritibus loquimur, vel de in gehennam detrusis. Si de illis verba faciamus, saltem quoad præcipuum *objectum* fides non manet; quoniam non vident *per speculum*, & *in enigmate*, sed *facie ad faciem*. Videtur id ab Apostolo definitum in priori ad Corinth. 111. 12. ubi etiam cæteris virtutibus præfert charitatem, eoquod nunquam excidat. Apostolo consentit Augustinus scribens lib. xiv. de Trinit. 11. num. 4. *Neque enim jam fides erit, qua credantur quæ non videntur; sed species qua videantur quæ credebantur*. Neque necessum est fidem beatis spiritibus tribuere ad ornatum, cum omnem ipsi decorem conferat splendor

gloriæ; & virtutum munera ob supernaturalia præsertim opera sint collata.

Si autem sermo sit de damnatis; hi omnium supernaturalium donorum ornamento expoliantur, permanente duntaxat *charactere* quo fideles ab infidelibus secernuntur. Ait quidem Jacobus cap. 11. 19. *Et demones credunt, & contremiscunt*: sed ut ostendat non professe ad salutem fides, qua malorum vindicem pertimescimus, nisi serventur mandata; non ut comparationem influat inter fidem demonum, hominumque fidelium. Illi namque credunt perspicaci mentis acumine, rerum eventu, expletis vaticiniis, proprioque experimento coacti; isti Spiritus sancti illustratione, pio mentis affectu, ac libera voluntate.

CAPUT XI.

De Spe fidelium, ejusque necessitate, & certitudine.

SUMMARIUM.

1. Quid nomine spei intelligatur.
2. Objectum materiale & formale spei.
3. Quomodo spes à fide & charitate distinguitur.
4. S. Paulus, & Augustinus quomodo de spe intelligendi.
5. Quomodo spes permaneat in peccatoribus, Beatis, animabus purgantibus, damnis, & hæreticis.
6. Probatur spes persistere in eo, cui divinitus revelata damnatio.

7. Probatur spes non posse in eo persistere, cui revelata damnatio.
8. Revelatio de damnatione foret tantum comminatio, & sic non deberet spes deponi.
9. Revelatio autem de absoluta potentia foret definita, & immutabilis sententia.
10. Extra Hypothesin teneat quisque sperare gratiam, & gloriam.
11. Unde sperantium fiducia & certitudo desumenda.
12. Certitudo spei timorem includit.

1.
Quid Nomi-
ne spei in-
telligatur.

EX fide, inquit S. P. Aug. cap. clv. Ench. n. 30. *nascitur spes bona fidelium*; cum enim fides rerum sperandarum præstantiam statuatur ob oculos, illarum gignit desiderium atque expectationem, sine qua humana studia, laboresque flaccescerent. Nam ut temporalium actionum alitrix est præterfluentium bonorum fiducia, canente Tibullo,

*Spes alit agricolas, spes sulcis credit
aratri*

*Semina, quæ magno sænore reddat
ager;*

*Hæc laqueo volucres, hæc captat
arundine pisces,*

Cum tenues bamos abdidit ante cibos.

*Spes etiam valida solatur compede
vinculum,*

*Crura sonant ferro, sed canit inter
opus:*

ita fideles bonis operibus vehementius insudant, dum fiduciam, & gloriam spei, juxta Apostoli monitum ad Heb. 111. 6. *firmam* retinent. De Spe itaque hoc

loco pertractandum est. Spei autem nomine non intelligimus rerum adversarum expectationem, ut Virgilius in iv. Aen. ab Augustino laudatus cap. 8. Ench. dum ait,

*Hunc ego si potui tantum sperare do-
lorem,*

& ipsemet Augustinus in Psalmum 64. scribens, *Profers spinas? ignem spera*; sed expectationem duntaxat bonorum: atque utimur hoc vocabulo spei non tantum ad significandum spei nostræ objectum, ut dum dicimus cum Psal. xiii. 6. *Dominus spes ejus est*, vel gratiam & auctoritatem eorum, quibus intercedentibus sempiterna bona speramus, ut dum quotidie salutamus his verbis Deiparam, *Spes nostra, salve*; verum etiam ad significandam inditam divinitus virtutem, qua pium desiderii & fiduciæ motum exerimus. Atque virtutem hanc definire solent Theologi: *Spes est virtus divinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis, & æternæ vitæ bona expectamus*: aut cum Haymone,

monē, *Spes eſt certa expectatio futura beatitudinis veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus.*

2.
Objectum
materiale &
formale ſpei.

Hujus ſpei *objectum*, ut appellant, *materiale* eſt ipſe Deus, in quantum eſt immortalium animorum vita, merces & finis ultimus; nam alioqui ſpes non eſſet inter virtutes Theologicas connumeranda; cum illa ſit virtus Theologica, quæ Deum habet pro objecto. At cum permulta nos ad Deum ipſum perducant, gratia præſertim, peccatorum remiſſio, & finalis perfeverantia; etiam hæc ſunt ſpei noſtræ *objectum*, ſed veluti ſecundarium, eoquod à nobis ratione ultimi finis tanquam media expectantur, neque cor noſtrum attrahant, niſi ob ſummi boni conſecutionem. Nam ſicut fides Catholica, quæ Deum ſummam veritatem credit, etiam alias veritates complures proſitetur ſub ea ratione, quod ore ipſius Dei revelata ſunt: ita ſpes, quæ in Deum ejusque beatitudinem tendit, reſpicit etiam gratiarum munera, quatenus viam iterant ad ipſam beatitudinem capeſſendam; ac etiam charitas, quæ Deum ſummum bonum diligimus, ſeſe extendit ad proximum, quem tamen ob ſummum bonum directo amore proſequimur. Ac juxta hanc finis mediorumque diſtinctionem accipiendum eſt, quod vulgo à Theologis traditur, ſpem oratione Dominica, fidem Symbolo, charitatem decalogo contineri. *Objectum* autem *formale* ſpei non eſt in Schola noſtra finis ultimi arduitas, ſed potius Dei omnipotentia ac miſericordia, quibus opiculantibus æternam vitam, quæ nobis repromiſſa eſt, acquirere poſſumus, & ſine quibus arduitas illa animum noſtrum potius excruciet, ac deterreret. Extat in ſententiis à Sto bæo collectis pag. 460. illud Lini,

*Omnia ſunt ſperanda, nihil ſperare negatum,
Nam nihil eſt, quod non valeat
Divina poteſtas.*

Poteſtati autem Divinæ ſi beneficentiam, miſericordiam, largitatemque ſupremi Numiniſ addas, habes quo in ſpem vivam animus erigatur.

3.
Quomodo
ſpes à fide &
charitate diſtinguatur.

Spes à fide, & à charitate diſtinguitur, etiamſi ad actum ſpei requiratur amor aliquis inchoatus, quo Deus diſtinguitur, ut inquit Eſtius in 111. diſt. 26. §. 2. quatenus ab intellectu proponitur, ut ſummum ac beatificum noſtrum bonum, licet ſemper non adit amor charitatis.

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

ritatis, quo voluntas affecta cætera omnia ſummo bono poſtponat. Et ſpem quidem à fide diſtingui ſatis liquet, cum aliqua credantur, quæ ſpei noſtræ *objectum* non ſunt, ſed potius horrores, atque timoris. *Quis namque fidelium penas non credit impiorum? nec ſperat tamen*, inquit cap. 8. n. 2. Enchiridii Auguſtini. Diſtingui autem ſpem ab habitu charitatis docent Catholici omnes, atque his momentis evincunt. Primo Tridentina Synodus ſeſſ. vi. cap. 6. ait peccatores ad juſtificationem diſponi, dum *ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore*: & can. 3. definit poſſe hominem ſuffultum præveniente Spiritus ſancti inſpiratione & adjutorio, *ſperare ſicut oportet*; ideoque ſpes tanquam diſpoſitio juſtificationem præcedit, & ab ipſa ſejungitur. Deinde proſcripta eſt à Clem. XI. 57. propoſitio Queſnellii, *Totum deest peccatori quando ei deest ſpes; & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei*; quam ſecundam propoſitionis partem *de amore Dei regnante*, ſcilicet de charitate, quæ juſtificat, recte exponit Fulgentius Bellelli poſtremo in Opere Vol. 2. pag. 192. Præterea S. P. Auguſtinus Tract. 83. in Joannem ſpem aliquam eſſe *informem* aperte affirmat his verbis: *Fruſtra quidem, ſed tamen poteſt ſperare veniam, qui non diligit*. Poſtremo qui inops eſt meriti, ſed illud tamen cupit propria induſtria, aliorumque beneficio comparare, etiam ſine præſumptionis nota præmium expectat, non abſolute & immediate, ſed conditionate, meritoque præmiſſo. Hoc enim pacto laudabiliter adoleſcentes literis dant operam, ut ſcientia prædicti acquirant virtutis mercedem atque ornamentum; & qui poteſt augere divitias, ſperat ampliorem rei domesticæ poſſeſſionem. Quamvis ergo iniquus & ſceleſtiſſimus nullum habeat gloriæ meritum, quia tamen donec vita ſungitur, poteſt à Dei munificentia gratiam & remiſſionem obtinere, perfeverat in illo virtus ſpei, qua confidit ſe æternam vitam conſecuturum, conditionate tamen, & ſi reſpiceat; nam alioqui foret hæc inanis fiducia, ac temeraria præſumptio.

Itaque dum Apoſtolus ait ad Rom. v. 5. *Spes autem non confundit, quia charitas Dei diſfuſa eſt in cordibus noſtris*, & dum Auguſtinus docet ſerm. 31. de Verbis Domini, nunc 110. *Solis filius ſpem eſſe*, & in cap. 2. Enchiridii, *Spes*

4.

S. Paulus &
Auguſtinus
quomodo de
ſpe intelli-
gendi.

Rr

vera

vero esse sine amore non potest, cujus generis plura occurrunt in aureis ipsius libris frequentissima: si amorem & charitatem accipiamus pro gratia sanctificante; non intelligenda sunt hæc, & similia de spe *informi*, sed de spe *viva*, qua aliquis expectat beatitudinem *per merita*, quæ jam habet, ut exponit S. Thomas I. 2. q. 65. art. 4. ad 3. & Fulgentius Bellelli loco citato. Quamquam Augustinum loqui de amore tantum inchoato scribant viri alii in Augustiniana lectione exercitatissimi, Guilelmus Estius paulo supra laudatus, Joannes Lensæus lib. v. r. Summ. Christ. Piet. cap. 3. Florentius De Cocq. Tract. IV. cap. 5. alique permulti. Sane spem esse cum aliquo amore constat, quoniam nihil speratur si nulla ratione diligitur, & quemadmodum spes humana & carnalis non est absque amore humano, & carnali, ita spes Christiano homine digna, & spiritualis non est absque omni prorsus amore spirituali & recto, amore scilicet sempiternæ felicitatis.

5.
Quomodo
spes permaneat in peccatoribus,
Beatis, Animabus purgantibus,
Dæmone, damnatis, &
Hæreticis.

Liquet ex his Spei habitum etiam in magnis peccatoribus permanere, uti erat ante justificationem in Publicano, quem dum adhuc premebat conscientia, spes sublevabat. In Beatis spes, saltem quoad *objectum primarium*, non adest; nam inquit Apostolus ad Rom. VIII. 24. *Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?* Et S. P. Augustinus cap. 8. Ench. *Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum.* Existere adhuc in illis spem futuræ gloriæ corporis, in qua Deo adhæreant vehementiori dilectione, potest propugnari; quamvis mihi oppositum videatur verisimilius, & quia sublato objecto principe necessum non est permanere virtutem; & quia in beatis expectatio futuræ glorificationis non solum est firma certitudine spei, sed etiam certitudine immutabilis cognitionis, orta ex æternæ vitæ securitate, ac statu patriæ. Aliter de animabus in Purgatorio degentibus asserendum est; nam in his quemadmodum fides, ita spes manet proculdubio. At in dæmonibus ac damnatis, quoniam extrema miseria non compatitur rerum meliorum expectationem, etsi ad maximum cruciamentum perseverat inditus animo amor beatitudinis, nullum spes locum habet. Quid vero de hæreticis? Qualemunque hi fiduciam jactitent, nequit esse spes Christianorum; nam destituti sunt fide, quæ est *substantia rerum sperandarum*. Hinc S. Pater

Tract. 45. in Joannem num. 2. ait: *Non est autem cuiquam spes vera & certa semper vivendi, nisi agnoscat vitam quod est Christus, & per januam intret in ovile.*

Vertunt in quæstionem Scholastici, an spes in eo persisteret ulla, cui divinitus facta esset futuræ damnationis revelatio. Ac affirmativam partem tenent Hurtadus, Azorius, Gavardi; negativam Gonet, Suarez, Salmanticenses, cum quibus in partes ceteri discissi sunt. Nituntur vero qui affirmativam sententiam propugnant argumentationibus istiusmodi. Primo, inquit, stat cum certa revelatione salutis timor, ut in Paulo ad Corinth. IX. 27. ideoque consistere potest spes cum futuræ damnationis revelatione. Deinde revelatio hæc nequaquam everteret testimonia apertissima Scripturarum, quibus Divina misericordia poenitentibus repromittitur; & consequenter essent in eo casu Divina eloquia Christianæ spei basis ac fundamentum. Accedunt PP. docentes de nullo esse desperandum, quamdiu in hac mortali vita deget impius. Videtur denique niti hæc sententia rationi, quoniam in hac hypothese teneretur quisque vitare peccata, & legem implere, non enim præscientia futuris affert necessitatem, nec arbitrium evertit, nec legis naturam immutat: imo posset quis reprobari ob peccatum desperationis, quod adhuc teneretur effugere; ac proinde semper ei incumberet sperandi præceptum.

Oppositæ tamen sententiæ assertores suis minime desistuntur præsidii. Ac primo proferunt auctoritatem Augustini scribentis lib. XXV. de Civ. Dei cap. 15. Ecclesiam, si sciret quinam sint reprobat, pro eis non oraturam, *quemadmodum non orat pro dæmone.* Ac oratio spei invictissimum est argumentum. Addunt eundem Augustinum lib. 2. de Genes. ad lit. cap. 17. & 18. affirmare Angelum non præcisse proprium lapsum, quia alias non posset sperare. At S. P. eo loci disputat adversus Genethliacos propugnatores fati, quo sane orandi causa & spes auferretur; unde locus ille ad hanc rem nihil valet. Producent & D. Thomam q. 23. de Verit. art. 8. ad 2. ubi ait Deum non posse ordinata potentia revelare alicui suam damnationem, *quia talis revelatio cogeret eum desperare.* Addunt validam rationem, quia actus spei dependet à practico iudicio, quo æterna salus nedum percipitur possibilis, sed etiam proponatur tanquam probabiliter futura; spes enim, ut Augustinus ait, *est futurorum.* Alio-

6.
Probatur
spem persisteri in eo,
cui divinitus
revelata damnatio.

7.
Probatur
non posse
spem in eo
persistere,
cui revelata
damnatio.

Alioqui ſi ad excitandam ſpem ſat eſſet metaphyſica beatitudinis poſſibilitas, ſperare poſſent etiam dæmones ac damnati.

8. Revelatio de damnatione foret tantum comminatio, & ſic non deberet ſpes deponi.

Sententia noſtra eſt non poſſe huiusmodi caſum contingere in hac rerum conſtitutione, in qua Deus decrevit unumquemque, quamdiu vivit, poſſe conſequi ſalutem, præcepitque ſingulis ut gratiam & gloriam à Divina miſericordia expectent: unde ſi alicui fieret damnationis revelatio, hæc nonniſi comminatio foret, & accipienda de rebus ſic ſtantibus, nimirum ſi ad meliorem frugem non revocaretur peccator. Quare revelatione accepta non ſpem deponere deberet, ſed Ninivitarum exemplo in cinere & cilicio agere pœnitentiam. Ille enim, qui iniquo diceret, *Imminet tibi inevitabilis perditio*, ait quoque: *Nolo mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur & vivat*. Atque idem docet citato loco S. Thomas, necnon S. Bonaventura in 1. diſt. 48. & in libro de Iudicio animæ Richelius. At nonne, inquiunt, revelavit Deus ſempiternum interitum Antichriſti? Utique: præmonuit quomodo ſeducor ille dignoſceretur, ait futurum ejus adventum in ſignis, & prodigiis mendacii, exitum ipſius miſerrimum prænuntiavit. At quis Antichriſtum ſalvum fieri ſperaret? quis pro ipſo oraret Deum? De Antichriſto itaque, & cæteris hominibus impiis diſſimilis ratio eſt; quia ille in hac rerum ſerie, in hac Scripturarum ſanctarum revelatione eſt filius perditionis manifeſtus; alii occulti ſunt, iisque indictum ut convertantur, ut ingemiſcant, ut ſperent.

9. Revelatio autem de abſoluta potentia foret definita & immutabilis ſententia.

At ſi de abſoluta, ut inquiunt, potentia hæc fieret revelatio, nec in dubium poſſet revocari, nec eſſet comminatio, ſed definita & immutabilis præſcriptio ac ſententia; ſubſcribo iis, qui tenent ſpei locum non ſuperſeſſe: quoniam ſpei obſectum non eſt bonum duntaxat poſſibile, ſed quod apprehenditur tanquam futurum. Quis autem futurum eſſe probabili ratione percipiat, quod certa præſcientia non futurum præſenſit? Neque enim invictæ ſunt argumentationes contrariæ. Nam Paulus dum ad Corinthios ſcripſit, non habebat plenam ſalutis ſuæ certitudinem, ut Gregorii Magni, & Proſperi auctoritate demonſtrant Eſtius, Menochius, Tirinus, A Lapide, Tom. xv. Bibl. Max. pag. 473. Quamquam dicere poterat, *Cuſtigo corpus meum &c.* non pertimeſcens damnationem, ſed demonſtrans afflictationes corporis ad illam evitandam requiri. Scripturæ, ac Patres

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

univerſim loquuntur, rebusque ſic ſtanti- bus: non vero in hypotheſi, de qua diſceptatur, nec de homine impio ſingulatim, ac in individuo. Ratio denique nihil evincit, quoniam ut quis teneatur ad implenda præcepta ſufficit quod hæc poſſibilia ſint, vigeatque libertas: at ad ſpem excitandam non ſat eſt beatitudinem eſſe poſſibilem, niſi etiam prudenter apprehendi poſſit tanquam futura. In illa ergo hypotheſi, quamvis nemo poſſet deſperare ex motivo contrario ſpei theologicæ, ut inquiunt Salmanticenſes, ſcilicet ex parte omnipotentis, & miſericordiæ Dei, quod ſane ſceleſtum eſſet atque nefarium; nihilo tamen minus ſperare non poſſet ex eo capite, quod beatitudo non eſſet futura, neque ut talis poſſet prudenti iudicio proponi. Sed adeat qui adhuc dubitatione diſtrahitur recenſitos, accuratiſſimosque Scriptores.

Hæc, quæ nunquam re eveniet, excepta hypotheſi, tenetur quilibet ſperare à bonorum omnium largitore gratiam & gloriam. Nam Paralip. 1. cap. x. 14. inter iniquitates Saul ea præſertim perſtringitur, quod non ſperaverit in Domino. Sublata ſpe immortalitatis impios noxias tantum appetere voluptates, liquet ex cap. 2. Sapientiæ: & Alex. VII. eam propoſitionem conſixit: *Homo nunquam ullo vite ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis ex vi præceptorum divinatorum*. Revera quis non videat ſpem à nobis exigere Divinæ promiſſæ, ſacra eloquia, accepta hæcenus beneficia, & in omnes profuſam Salvatoris noſtri Dei charitatem, miſericordiam, & redemptionem? Sperandum eſt ergo, ac præſertim dum accedimus ad Sacramentum reconciliationis, & dum ad januaſ magni Patrisfamilias oratione pulſamus; nam ſpem ad juſtificationem diſponere deſinit Seſſ. vi. cap. 6. Synodus Tridentina; & orationem eſſe ſpem, ac deſiderium pauperum, ait in Pſalmo 117. regius Vates.

At quanta eſt ſperantium certitudo ac fiducia? Maxima quidem, ac multiplici ex capite orta. Primum ex tam apertis Dei in ſacra Scriptura promiſſis, de quibus Apoſtolus 2. ad Timoth. 1. 12. *Scio cui credidi & certus ſum, &c.* & Auguſtinus in Pſalm. 123. num. 2. *Spes autem noſtra tam certa eſt, quaſi jam res perfectæ ſit; neque enim timemus promittente veritate. Veritas enim nec falli poteſt, nec fallere.* Deinde ex Chriſti Redemptione, dicente Apoſtolo Petro Epistoſta 1.1. cap. 1.3. *Secundum miſericordiam*

10. Extra hypotheſin tenetur quique ſperare gratiam & gloriam.

11. Unde ſperantium fiducia & certitudo deſumenda.

Rr 2

ricor.

ricordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis; & S. Pater in 1. de Doctr. Chr. cap. 15. *Quanta se fiducia spes credentium consolatur considerans quantus quanta pro nondum credentibus passus sit!* Vide & serm. 157. alias 23. de Verbis Apostoli. Præterea ex collatis in nos innumeris beneficiis, & accepta præsertim baptismatis gratia, & mortis Christi beneficiis quamplurimis: unde Paulus ad Rom. v. 5. *Spes, inquit, non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris:* & magnus Augustinus in Psalmum 148. n. m. 8. *Promissionis Dei tales arrbas accepimus, tenemus mortem Christi, tenemus sanguinem Christi, &c.* Atque ex his liquet quam imbecillis sit & infirma terrena spes, cujus nec objectum est certum, nec incommutabile, nec summe bonum: sponsor autem infidus, impotens, iniquus, & sine arrha, sine vade, sine futurorum eventuum præscientia.

12.
Certitudo
spei timorem
excludit.

Hæc tamen certitudo spei salutarem timorem minime excludit; ut adversus Heterodoxos demonstravi Tom. III. pag. 342. Cavenda est ergo inanis jactantia, ac temeraria præsumptio: & juxta Apostoli monitum ad Philipp. 11. danda bonis operibus opera, cum timo-

re & tremore: apprehendenda est disciplina, ne quando irascatur Dominus, ut inquit David Ps. 2. & humilitas exercenda, ne homo, dum quod Dei est deputat suum, amittat quod Dei est, ait de Nat. & Gratia cap. xxxi. num. 36. præstantissimus morum magister Augustinus. Illustrata sunt etiam, nec prætermitti debent, verba S. Hieronymi de Custodia Virginitatis ad Eustochium. *Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem. Omnia incedis auro, latro tibi vitandus est. Stadium est hæc vita mortalibus, hic contendimus ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Et inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in calo: & tu pacem arbitraris in terra, quæ tribulos generat & spinas, quam serpens comedit?* Et infra: *Quamdiu hoc fragili corpore detinemur, quamdiu habemus thesaurum ipsum in vasis fictilibus, & concupiscit spiritus adversus carnem, & caro adversus spiritum, nulla est certa victoria.* Plura ibidem Hieronymus scite & eloquenter, etiam affirmat nullam esse in illa Epistola Rhetorici pompam sermonis. Ex quibus patet quod definitum est alibi, certitudinem spei conditionatam esse, neque hæsitacionem, & formidinem omnem expellere.

C A P U T XII.

Timorem Domini esse bonum, & commendandum.

S U M M A R I U M.

1. An timor servilis sit bonus, utilis, & Donum Dei.
2. Quid timor naturalis, voluntarius, & rationalis, mundanus, servilis, filialis, & castus.
3. Timor servilis alius servilis ex servilis, alius ordinatus, & rectus.
4. Propositio 1. Timor mundanus vanus, perversus, & noxius est.
5. Propositio 2. Timor servilis ut bonus, utilis, supernaturalis. & Donum Dei.
6. Varia bona ex timore proveniunt.
7. Timor servilis est initium sapientiæ, donum Spiritus S. & non est peccatum.
8. 9. 10. & 11. Objectionum solutiones.
12. Probatur 3. Propositio.
13. Quomodo timor in sæculum sæculi permaneat.

1.
An timor
servilis sit
bonus, uti-
lis & donum
Dei.

POST Lutherum, etiam Janseniani pessime de timore Domini disseruerunt: quos præstat breviter hoc loco refutare: nam utrum timor ad talem perfectionis gradum perveniat, ut excludat omnem voluntatem peccandi, & sufficiat ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam, non est loci hujus definire. Ostendam duntaxat timorem, quem *servilem* appellant, esse substantiâ suâ bonum, utilem, donum Dei, neque reddere hominem impium, neque viam sternere ad desperandum, neque sibi repræsentare Deum tanquam durum & intractabilem; ut hæretici, novi-

que dogmatistæ contendunt. Exponam autem veram Augustini sententiam, quam præ cæteris assecutos arbitror beatum Thomam 2. 2. q. 19. D. Bonaventuram in 111. dist. 34. p. 2. Aegidium nostrum lect. 25. in cap. 8. ad Romanos, Estium in distinct. 34. lib. 3. Joannem Morinum in posthumo Opere de Contrit. cap. 4. Christianum Lupum in Tract. ejusdem argumenti cap. 15. & ne cæteros persequar, Fulgentium Bellelli lib. v. adversus Bajanam & Jansenianam hæresim; tamen ex uno Augustino curabo controversiam dirimere.

Ac

2.
Quid timor
naturalis,
voluntarius
& rationalis,
mundanus,
ſervilis, filia-
lis & caſtus.

Ac principio timoris ſpecies accurate ſunt diſtinguendæ. Alius eſt ergo timor naturalis incuſſus à malo, quod unusquisque naturaliter refugit, nec imperatus à voluntate; alius rationalis & liber, elicitus ex aliqua cognitione & amore. Naturalis timor paſſio animi potius dicendus eſt, quam liber ipſius animi motus: unde nulla ratione poteſt inter peccata connumerari, ſcribente Auguſtino q. 77. inter LXXXIII. *Omnis autem paſſio, in quantum ipſa paſſione patimur, non eſt peccatum; ſic & ſi patimur timorem, non eſt peccatum.* Timor autem voluntarius & rationalis eſt, qui ex libero amore proficiſcitur: vel ex amore, quo animus inhæret bonis fluxis ac mutabilibus, tanquam ultimo fini; vel ex amore ſui ipſius; vel ex amore ſimul ſui ipſius, & Dei; vel ex amore Dei tantummodo. Primus dicitur timor *mundanus*: de quo ait S. Pater in Pfalmum 127. num. 7. *Tantum timent, ne aliquid mali in terra patiantur, ne illius egritudo accadat, ne damnum, ne alicujus amiſſio cbari, ne exilium, damnatio, ne carcer, ne aliqua tribulatio.* Alter eſt timor *ſervilis*, de quo ibidem Auguſtinus: *Alius timet unde terruit & Dominus.* Audisti cum Evangelium legeretur, Ubi vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt hæc homines, & quia vere futura ſunt impiis, timent, & continent ſe à peccato: timent quidem, ſed non amant juſtitiam. Tertius eſt timor *initialis* medius inter ſervilem & caſtum, quo abſtinens ſe à malo ob timorem pœnæ concipit aliquem Dei amorem, de quo ſequitur Auguſtinus: *Cum autem per timorem continet ſe à peccato, fit conſuetudo juſtitiae, & incipit quod durum erat amare.* Poſtremus eſt amor *filialis* & *caſtus*, non alia ratione timens, niſi quatenus filii timent offenſam patris, & caſta ſponſa timet ne illam ſponſus deferat; de quo S. Pater ibidem: *Jam incipit propterea juſte vivere, non quia timet pœnas, ſed quia amat æternitatem.* Excluſus eſt ergo timor à cbaritate, ſed ſucceſſit timor *caſtus*.

3.
Timor ſervi-
lis alius ſer-
viliter ſervi-
lis, alius or-
dinatus &
rectus.

In timore ergo *ſervili*, qui ita appellatur, quoniam ſervorum eſt ob timorem pœnæ dominiſ obtemperare, inter-venit fides eundem timorem excitans, dum gehennam impiis proponit, æternumque ſupplicium, & amor quo rationalis homo bene ſibi ipſi vult eſſe futuro in ſæculo. Secundum hunc amorem timor inordinatus eſſe poteſt, atque, ut vocant, *ſerviliter ſervilis*; ſi nempe

timens ſui ipſius delectatione fruatur, atque ea de re pertimeſcat quiddid ſibi tale damnum inferat, nullam ſentiens honeſtatis & juſtitiae delectationem. Po- teſt etiam eſſe ordinatus & rectus; quia poteſt formidare gehennam ob ſui amo-rem, qui non ſit vitioſa cupiditas, nec ſummum bonum ſibi ipſi poſtponat, ſed ita ſe ipſum diligat, ut in ſummi boni comparatione ſibi ipſi vileſcat. Quare *ſervilitas* ad ſubſtantiam timoris non pertinet; ſed poteſt à timore *ſervili* ſejungi: quoniam poteſt quis ita time- re gehennam, ut tamen ſemetipſum non diligat inordinate. Timor ergo *ſervilis* naturâ ſuâ reſpicit duntaxat ſempiter- num gehennæ ſupplicium, & recte de- finitur ab Auguſtino ſerm. 18. de verbis Apoſt. nunc 161. cap. 9. num. 9. *Servilis timor eſt, quo times cum diabolo ardere.* Sed an id timeatur ob vitioſam cupiditatem, ſive ob directum amo-rem ſui, ad ſubſtantiam timoris non at- tinet. Quibus prænotatis ſit.

PROPOSITIO I. Mundanus timor vanus eſt, perversus, & noxius.

Ita ſacræ literæ, Auguſtinus, omnes- que Theologi. Divina enim Scriptura ſuadet, ut iſtum à nobis timorem pella- mus. Nolite, inquit Dominus Mat. x. 28. *timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Et Petrus Epistol. prima cap. 111. 14. *Timorem au- tem eorum ne timueritis, & non contur- bemini.* S. P. Auguſtinus citato ſerm. 161. num. 7. ait: *Timor vanus eſt omnium hominum timentium amittere tempora- lia, quandoque migratorum, & mi- grare trepidantium, volentium ſemper differre quod non poſſunt auferre. Vanus eſt iſte timor hominum, & tamen eſt, & vehemens eſt, & reſiſti ei non poteſt. Hinc increpandi, hinc objurandi, hinc lugendi homines timentes mori, & nihil aliud agentes, niſi ſerius mori.* Theo- logi idem probant, quoniam cum timor oriatur ex amore, metuendi enim cauſa eſt, ne quod amamus aut adeptum amitta- mus, aut non adipiſcamur ſperatum, ut docet idem Auguſtinus q. 33. inter LXXXIII. nec non S. Thomas 2. 2. q. 19. art. 3. mundanus timor proce- dens ex noxia cupiditate, & amore, quo rationalis creatura hæret tanquam fini fluxis bonis, nonniſi ex *via a radice* gi- gñitur, & malus eſt. Advertas tamen, quod ſi hujusmodi timor naturalis ſit, neque ex perversa cupiditate, & præ- dominante rerum creaturarum dilectione oriatur, nequaquam culpandus eſt, ſed eſt innoxia paſſio naturæ imbecillis, at- que inſirmæ; ut paulo ſupra diximus

4.
Propoſitio I.

Probatur ti-
morem
mundanum
vanum per-
verſum, &
noxium eſſe.

R r 3

cum

cum Augustino. Illud quoque animadvertas non esse timorem mundanum & malum eum, quo aliquis timet secularem potestatem, iudicemque terrenum; dummodo hunc timeat, quatenus à Deo constitutus est, nec *sine causa gladium portat*, ut ait Apostolus ad Rom. xiii. 4. *Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.* Nam istiusmodi timor rectæ rationi consentaneus est, neque naturâ suâ excludit amorem iustitiæ. Sed ille est timor mundanus, qui innixus temporalium bonorum cupiditati corporis vitam vitæ animæ, & corporis interitum præfert gehennæ suppliciiis; ideoque nec recta ratione ducitur, neque ullo amore æquatis. *Timet enim carcerem, & non timet gehennam, timet questionarios tortores & non timet infernales angelos, timet cruciatum temporalem & non timet penas ignis æterni, postremo timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori:* inquit S. Pater eodem serm. 161.

5. PROPOSITIO II. Timor servilis est bonus, utilis, supernaturalis, & donum Dei.

Probatur timor servilis ut bonus, utilis, supernaturalis, & donum Dei. Hoc etiam demonstrat Divina Scriptura, Augustinus, cæterusque Orthodoxorum Scholasticorum. Et quidem ipse Dominus, postquam Mat. x. humanum timorem reprehendit, ad servilem his verbis hortatur, *Sed potius time te, qui potes & animam & corpus perdere in gehennam.* Atque de hoc timore legitur Prov. xiv. 27. *Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis.* Et Isaiæ xxvi. 18. *A facie tua Domine concepimus, & peperimus spiritum.* S. Pater laudato sermone 161. num. 8. adductis Evangelicis verbis, *Modo, inquit, cum dicis mihi, Gehennam timeo, ardere timeo, in æternum puniri timeo, quid dicturus sum? Male times? vane times? Non audeo, quandoquidem ipse Dominus ablato timore subiecit timorem: paucisque interjectis: Cum ergo Dominus timorem incusserit, & vehementer incusserit, & repetendo verbum comminationem ingeminaverit, dicturus ego sum, Male timet ista? Non dicam. Plane time, nihil melius times, nihil est quod magis timere debeas.* Et in Psalmum 127. num. 8. delineato timore servili, quo aliquis non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, de ipso timore inquit: *Bonus est & ipse timor, utilis est.* Eundem timorem commendat S. P. in libro de sancta Virginitate cap. 38. De Catechiz. rudib.

cap. 5. num. 9. serm. 13. de Verbis Apost. nunc 156. cap. 13. aliisque in locis. Et Augustino aperte consentiunt Tertullianus cap. 12. de Pœnit. Cyprianus de Lapsis, Basiliius Hom. in Psalm. 33. & Patres omnes. Theologica autem ratio est, quod hunc timorem, ut diximus, excitet fides supernaturalis, qua credimus futurum iudicium, & sempiterna reprobatorum supplicia, coerceat à malo, ac plura afferat salutis virtutis, que adjumenta mox ex Augustino enumeranda: atque ex alia parte nullam naturâ suâ inferat perversam cupiditatem, respiciatque tantummodo pœnas à iusto Iudice reprobis infligendas, quas sine ulla noxia delectatione possumus pertimescere.

Inter bona autem provenientia ex timore primum est, quod saltem intra claustra cogitationis coerceat malum cupiditatem, ait S. Pater lib. 2. contra Epist. Petilianum cap. 83. Alterum, quod ita malam cupiditatem coerceat, ut impium contineat, & quasi pædagogus legis, & animæ custos, *volentem peccare animo interiore non sinat.* Serm. de verbis Apost. 18. num. 8. Tertium, quod cohibendo cupiditatem, & continendo ab externo peccati actu eradicat habitus pravorum frequentatione malorum actuum ingeneratos; & *præmissus timor in cor nostrum pellit inde consuetudinem malorum operum:* Epist. 120. ad Hon. nunc 140. Proximum, quod viam sternit charitati, quoniam *ex eo quia mala caves, corrigis te, & incipis bona desiderare:* Tract. ix. in Epist. Joannis num. 5. Postremum, quod adversus tentationes corroborat, dum ne impius relabatur in pristinum, instat Dominus *in occultis severa misericordia flagella ingeminans timoris, & pudoris:* Lib. vii. Confess. cap. 11. Quamquam vero huic timori aliqua imperfectio permixta est, quoniam, auctore eodem Aug. de Nat. & Grat. cap. 57. ille, *qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore iustitiæ se sensit abstinere ab opere peccati, nondum liber est, nec alienus à voluntate peccati;* id tamen non timoris vitium est, sed timentis, qui adhuc visco cupiditatis detentus timet ne damnetur, ne puniatur, ne crucietur, non vero ne offendant gaudium paternum, ne displiceat oculis amantis. Quod ubi paulatim exiit introeunte delectatione iustitiæ, timor servilis fit initialis, remanetque substantiâ idem, servilitate abjectâ. Hæc proinde servilitas, quatenus conglutinata est pravæ cupiditati, non est à Deo, à quo tamen est timor in-

6. Varia bona ex timore provenientia.

incuſſus horrore gehennæ: quod affirmant etiam Scholarum lumina S. Thomas, & D. Bonaventura: quorum ille 2. 2. q. 19. art. 4. ait: *Dicendum quod timor ſervilis ex parte ſervilitatis habet quod ſit malus: quod probat, quia contra rationem ſervilitatis eſt quod aliquis ex amore operetur; alter vero de vii. donis Spiritus ſancti: Timor dicitur ſervilis, quia quis magis timet penam, quam culpam: qui ſecundum eſſentiam dicitur eſſe à Deo, non tamen ſub ratione qua ſervilis eſt, &c.* His ſubſcribit cum Theologiſ, qui de Auguſtini nomine gloriantur, Eſtius in 111. diſt. 34. §. 7. dicens: *In timore ſervili duo conſideranda, timor & ſervilitas; quorum alterum bonum eſt, alterum malum, eadem allata ratione, quod ſervilitas iſta contraria ſit charitati.* Verum hæc ſervilitas, ut præmonui, non eſt de eſſentia timoris, ideoque non efficit quin ſit ſubſtantia bonus, ſupernaturalis, & donum Dei; quemadmodum fides ſupernaturalis & utilis eſt, licet informis; quia, ut inquit ibidem S. Thomas, *ſervilitas non pertinet ad ſpeciem timoris ſervilis, ſicut nec informitas ad ſpeciem fidei informis; ſive quia timor ſervilis ſecundum ſe non importat niſi timorem penæ.*

7. Timor ſervilis eſt initium ſapientie, Donum Spiritus S. & non eſt peccatum.

Liquet ex dictis etiam hunc timorem eſſe *initium ſapientie*; quoniam hinc incipit peccator reſpicere, dum timor parat locum charitati, & ſicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur, ſic timor primo occupat mentem, ut introducat charitatem. Ita docet Auguſtinus cit. Tract. 18. in Ep. Joan. num. 4. Et S. Franciſcus Saleſius Tract. de Amore Dei lib. v. cap. 16. Conſequitur etiam eſſe donum Dei, & ſupernaturalem, quia alioqui non diſponeret ad gratiam; ideoque merito Alex. VIII. perſtinxit illam propoſitionem, *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.* Num vero ſit connumerandus inter ſeptem dona Spiritus ſancti, licet ſit à Spiritu ſancto, DD. non conſentiunt. Negat S. Thomas 2. 2. q. 19. art. 2. cui plures ſubſcribunt cum Florentio De Cocq Tract. 4. cap. 5. ſect. 6. & Bellelli citato libro 5. cap. 3. propterea quod ſervilis timor pellitur à charitate, & habet annexam aliquando voluntatem peccandi. At affirmat S. Bonaventura in 111. diſt. 34. p. 2. art. 1. & Saleſius eodem lib. cap. 18. nec diſſentit Eſtius in eandem diſt. §. 7. quibus & ego aſſentior, nam ſervilitas, quæ à charitate pellitur, non eſt de eſſentia timoris, ſed affectio timentis: ideoque

D. Thomas loquitur de timore ſervili reduplicative, ut ſervili; nam ſubſtantiam timoris ſervilis cum charitate permanere docuerat præcedenti artic. 6. Sequitur tertio iure Tridentinam Synodum definiſſe ſeſſ. 6. can. 8. hunc timorem non eſſe peccatum, neque peccatores peiores facere, & eadem ſeſſ. cap. 6. nec non 14. cap. 4. docuiſſe eſſe donum Dei, & hoc timore utiliter iniquos concuti, & ad gratiam diſponi: reſiſtiſſime denique proſcriptam à Clem. XI. in Bulla *Unigenitus* propoſitionem 60. Quenellii cum ſeptem ſequentibus, timorem gehennæ tanquam exitialem, nihilque boni aſſerentem temere deprimentis.

Corrumpunt ex hiſ adverſariorum argumenta omnia. Obiciebat Lutherus in Apologia articuloſum ſuorum quod ſcribit Paulus ad Romanos v. 20. *Lex ſubintravit, ut abundaret delictum*, id accipiens de effectu legis, id eſt, de incuſſo pœnarum metu. At fallitur ſeductor. Aliud enim lex præſtat: redarguit nimirum prævaricatorem, ut convictus ad Dei gratiam conſugiat, ſine qua lex nec aſſert juſtitiam, nec efficit quin magis concupiſcentia exardeſcat: ut ait S. Pater q. 166. ſuper Exodum, & de Sp. & lit. cap. 6. explanatque luculenter Eſtius in Paulum. Plura & nos de hoc Pauli loco adverſus vituperatores legis pag. hujus voluminis 28.

Addunt hæretici verba Joannis Ep. 1. cap. 1v. 18. *Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem.* At hujus loci ſenſus legitiſſimus eſt, quod dum timor exercuciat animum, niſi per Spiritum ſanctum charitas in cordibus noſtris diſfundatur, perſeverat cordis nequitia. *Timor non eſt in dilectione, ſed perfecta dilectio foras mittit timorem, quia timor tormentum habet. Torquet cor conſcientia peccatorum, nondum facta eſt juſtification;* ait Sanctus Pater Tract. 1x. in Ep. Joannis num. 4. Deinde ſignificat Apoſtolus charitatem, quantum perficitur, tantum pellere timorem, non inſpecta timoris ſubſtantia, & obſectio, eſt enim etiam timor Sanctorum; ſed ſpectata ſervilitate, & defectu quem importat non eſſentia ſua, ſed ex prava diſpoſitione timentis; adeoque primum peccator concutitur timore gehennæ, ſed adhuc prava detinetur cupiditate: tum incipit delectare juſtitia, & ad timorem pœnæ accredit deſectatio offenſa: deinde hæc expiatur, regnatque charitas juſtificans: poſthac perſeveratur in gratia, & perſiſtit timor ad charitatis cuſtodiam tentationeſque pellendas.

8. Objectio 1. & Solutio.

9. Objectio 2. & Solutio.

das, veluti in maris tranquillitate, inquit Salesius citato lib. v. cap. 17. remi, & dolones, si forte procellæ insurgant; ac denique in patria, ubi est charitas consummata, & secunda, etiam hæc sollicitudo, sive custos timor deponitur. Igitur charitas quo magis perficitur, timentis corrigit, roboratque infirmitatem, ita tamen ut timoris substantia cum ipsa charitate persistat. Recte Augustinus serm. 161. n. 9. *Illā intrante incipit timor exire: quanto plus illa intraverit, tanto timor minor erit. Intrat ergo charitas, pellit timorem, non autem intrat & ipsa incomitata. Habet secum suum timorem, quem introducit ipsa, sed illum castum permanentem in sæculum sæculi.* Demum timor, qui à charitate omnino pellitur, est timor mundanus, & noxius: de quo S. Pater in libro de S. Virgin. cap. 38. *Timor, inquit, non est in charitate; sed perfecta, sicut scriptum est, charitas foras mittit timorem, sed timorem hominum, non Dei, timorem temporalium malorum, non Divini in fine iudicii. Noli autem sapere, sed time: ana Dei bonitatem, time severitatem.*

10.
Obiectio 3.
& Solutio.

Præterea opponunt, Augustinum sæpenuero affirmare timorem tormentum habere, ut cit. Tract. 9. num. 4. timentem ardere igne sempiterno laudandum non esse, ut producto serm. 161. n. 8. non fieri ex corde quod sit formidine poenæ, ut in Pl. 77. num. 10. & alia consimilia. At liquet ex præmissis id non ex timore proficisci, sed ex servilitate timentis, qui etiam timore percussus retinere potest malam cupiditatem, quæ ad substantiam timoris non pertinet, sed per accidens, & ex prava timentis dispositione ei annectitur, cuiusmodi est in fide infirmitas. Verum servilis timor etiam nondum servilitate depulsa, bonus est, utilis est; inquit S. Pater in Pl. 127. num. 8. *continet te, & volentem peccare animum interiore non finit;* addit eodem serm. 161. n. 8. *locum præparat charitati;* ait Tract. ix. in Epist. Joan. n. 4. *Quomodo ergo filii perditionis asserunt timorem nihil prodesse? Igitur in eodem Tract. ix. Augustinus docet timorem habere tormentum, quia torquet cor conscientia peccatorum: quia sic vulnerat, quomodo medici ferramentum; putredinem tollit, & quasi videtur vulnus augere: quia vulnus plus dolet cum curatur, quam si non curetur.* In serm. autem 161. non ait laudandum non esse timorem, quem ibidem num. 7. appellat utilem, & n. 8. custodem legis; sed inquit: *Quia times*

ardere in igne sempiterno, nondum laudandus es: non quidem ita dolendus ut ante, sed tamen nondum laudandus. Audin? Non te pejorem reddidit timor, cum non sis, ut antea, dolendus. Nondum tamen laudandus es, quia etsi bene timeas, nec sit aliquid, quod magis timere debeas, adhuc peccati labe inquinaris, & formido est mali, nondum dilectio boni: quod non est vitium timoris te custodientis, sed pravitas tui, nondum habentis amorem non peccantem, amorem bene viventem. Ita quod sit formidine poenæ, non sit ex corde; quia quantum attinet ad facta, quæ foris secus aguntur, & qui timent poenam, & qui amant iustitiam non furantur, & ideo pares sunt manu, dispares corde; pares opere, dispares voluntate. At cor pravam, & voluntatem malam nunquid tibi indidit timor? Invenit; atque ut curet vulnerat, stimulat, torquet, & quomodo medici ferramentum secat, ut succedat charitas sanitas. Bonus ergo timor, malum timentis cor iniquitate tabescens.

Denique obijciunt: Servilis timor provenit ex amore sui. Est ergo pravius. At falsa est consequentia. Nam amor sui non est semper inordinatus, & noxius. Si quis diligat se absque ullo ordine in Deum, perverse diligit: & dum illi incutitur timor gehennæ, hanc timet ut principale malum, & quia ipsum à voluptuaria vita, & temporalibus bonis sejungit. Malus timor. Si ordinate se diligat, timet gehennam, sed non tanquam principale malum, quia magis timet offensam Dei. Bonus timor. Sane timor servilis comparari potest ad obiectum, scilicet ad poenam impio infligendam, & ad subjectum, nempe ad timentem. Ab obiecto mutuatur naturam timoris: à subjecto habet quod sit servilis, si regnet ibi prava cupiditas; quod sit initialis, si timeatur poena, & inchoate diligatur iustitia; quod sit filialis, si timeatur offensam patris, ac poena in quantum ab illo separat. Amor ergo sui inordinatus non est de substantia & essentia timoris, quæ in quolibet habitu attenditur ex obiecto; sed ad timorem indifferenter se habet: ideoque timor servilis substantia sua bonus est, & permanet etiam cum charitate; licet servilitas, sive pravus amor, per quem timentis est adhuc servus peccati, sit mala; ut supra diximus. Atque hæc doctrina est D. Thomæ 2. 2. q. 19. art. 4. & D. Bonaventuræ in 111. dist. 34. p. 2. art. 1 q. 2. & 3. Ideoque dum Augustiniani Theologi propugnant in timore

11.
Obiectio 4.
& Solutio.

ser-

ſervili eſſe aliquod vitium, quod ſe tenet ex parte timentis, non timoris; nec latum unguem diſtant ab Auguſtino, præcipuiſque Scholæ Luminibus.

12. PROPOSITIO III. Præ cæteris laudandus eſt timor caſtus, quo timet anima ne à Deo deſeratur.

Probat. De hoc enim timore legimus in Pſal. XVIII. 10. *Timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi.* Hunc Auguſtinus ſerm. 161. num. 9. ait eſſe timorem charitatis. Eundem Tract. 18. in Epift. Joannis n. 6. & in Pſal. 127. num. 8. comparat timori caſtæ uxoris timentis ne deſeratur à ſponſo. De ipſo timore proximo num. 9. ſic loquitur: *Si diceret Deus, Faciem meam nunquam videbis: ecce omni iſta terrena felicitate, omnibus rebus abundabis, circumfluens te bona temporalia, non illa amittis, non illa deſeris; quid vis amplius? Flet quidem, & generet timor caſtus, & diceret, Imo tollantur omnia, & faciem tuam videam. Timor caſtus exclamaret de Pſalmo, & diceret; Deus*

virtutum converte nos, & oſtende faciem tuam & ſalvi erimus. Timor caſtus exclamaret de Pſalmo, & diceret, Unum petii à Domino. Vide quomodo ardeat amor iſte caſtus, amor verus, amor ſincerus.

Si quæras quomodo timor permaneat in ſæculum ſæculi; Reſpondeo pellipatiſim, ut diximus, à charitate imperfectionem timoris; cumque timor reſpiciat aut poenam infligendam, aut patris offeſſam, aut majeſtatem cui reſverentia exhibenda eſt; ac timor ſervilis ſpectet duntaxat poenam, timor initialis poenam ſimul & offeſſam, & timor denique filialis offeſſam ac reverentiam: in Patria, ubi regnat perfectæ charitas, tollitur timor poenæ & offeſſæ, permanetque timor reverentiæ; ideoque in beatis neque eſt timor ſervilis, neque initialis, neque filialis in quantum metuit offeſſam; ſed tantum ut reverentiam Deo exhibendam præſcribit. Atque ita ſecundum præſtantiorem effectum timor Domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi.

13. Quomodo timor in ſæculum ſæculi permaneat.

C A P U T XIII.

Brevis Dominicæ Orationis Expoſitio.

S U M M A R I U M

1. Quid ſit oratio.
2. Cur in oratione Dominica præmittatur: *Pater noſter, qui es in calis.*

3. Petitio 1. Orationis Dominicæ.
4. uſque 9. Petitiones reliquæ.
10. Amen quid dicat.

EA ad ſpem pertinere, quæ in oratione Dominica continentur, recte aſſeruit S. Pater cap. 114. Ench. num. 30. De oratione ergo, quæ Chriſtianam ſpem fovet, atque exercet nonnulla dicam, præſertim de Oratione Dominica cæteris ob auctoritatem Inſtitutoris, ob petitionum ordinem, æquitatem ac plenitudinem, & ob gravitatem brevitateque verborum præferenda. Ac de oratione in genere plura Myſtici. Eam definiunt aut cum Damasceno lib. 111. de Fide Orthod. cap. 24. *Oratio eſt aſcenſio mentis ad Deum;* aut cum eodem Dam. ibidem; & cum D. Th. 2. 2. q. 83. art. 1. *Oratio eſt decentium à Deo petitio;* aut cum Auguſtino in Pſ. 85. *Oratio eſt locutio hominis ad Deum.* Petuntur vero quæ decet, dum ſervatur ordo deſiderii & amoris, & animus temporalibus æterna præponit; ut idem Auguſtinus docet Epift. 130. ad Probam num. 14. Hunc ordinem ipſa Dominica Oratione tenet, atque commonſtrat. Eapropter etiam

ſine lingua quis orat, dum recte diligit. Demonſtrat orandi neceſſitatem Divinum præceptum, noſtra à Deo dependentia, & divinarum gratiarum, maxime finalis perfeverantiæ libera Dei collatio. Videatur S. Pater de Peccatorum meritis lib. 11. cap. 4. De Corrept. & Grat. cap. 3. num. 5. Serm. 164. num. 12. Excitat in orantibus fiduciam ac ſpem quod Dei miſericordia orantes prævenit, quod plura non rogatus donavit, vitam, rationalem animam, redemptionem, baptiſmum, filiorum adoptionem; quod Veritas dixit Joannis xvi. 24. *Petite, & accipietis;* quod denique ipſe Chriſtus ſit hominum apud Patrem Mediator, & Patris apud homines fidejuſſor. At de his plura agentes de Myſtica Theologia. Itaque nos brevi Orationem Dominicam explanabimus, ut fecimus de Symbolo ſpectante ad Fidem pag. 237. & de præceptis Decalogi pertinentibus ad Charitatem pag. 39. ut ſpem firmam fidelium anchoram orantes exerceamus.

R. P. Eerti Theol. Tom. IV.

S

Quæ

1. Quid ſit oratio.

Quæ subijcimus deprompta sunt ex Cypriano Tract. de Orat. Dom. Aug. citata Epist. at Probam, de Dono Persev. & libro 2. serm. Dom. in Monte, ex Commentariis in Matth. Lyrani, Estii, & Menochii, ex Venantio Fortunato in Expositione hujusmet Orat. & ex duobus illustribus Augustinianis Scriptoribus Augustino Triumpho, & Angelo Rocca, ex lib. 1. Martene de Antiq. Ritib. cap. 1. art. 12. & cap. IV. art. 11. Hi omnes Exegesi nostram collustrabunt.

2.
Cur in oratione Dominica præmittatur Pater noster qui es in cælis.

Præmittitur in hac Oratione præfatiuncula, *Pater noster, qui es in cælis*. Aug. de serm. Domini in M. lib. 2. num. 15. docet usurpari *Patris* nomen ad benevolentiam conciliandam, & n. 16. ad excitandam charitatem. Apud Martenem in Expos. antiqui Missal. Gallic. dicitur vox plena libertatis, & plena fiducia: Lyranus id præmitti docet ob creationem, & gratiam adoptionis. Addit Augustinus Triumphus titulum gubernationis spectantis ad Patremfamilias. Estius notat quoque legis gratiam; quod veteres Patriarchæ Deum orantes minime uterentur Patris appellatione. Idem Angelus Rocca, animadvertens commendari his verbis legem amoris. Pronomen *noster* Augustinus ibidem positum declarat, ut nos fratres esse cognoscamus: ideoque nullus hac oratione orat pro se tantum, ut animadvertit Venantius Fortunatus. Dicitur *Qui es in cælis*: id est, juxta Augustinum ibi. n. 17. in sanctis & iustis: non enim spatio locorum continetur Deus. Lyranus putat cælos connumerari, quia ibidem Sanctos glorificat, tametsi ubique est per essentiam, præsentiam, potentiam. *Celi* dicuntur plurali numero, quoniam non habent in Hebraica lingua singulare, inquit Estius.

I. PETITIO.

3.
Petitio 1.
Orationis
Dominicæ.

Omnium quæ petuntur primum est, *Sanctificetur nomen tuum*. Sic petitur, ut Dei nomen sanctum habeatur ab omnibus, ait Augustinus eodem lib. 2. num. 19. ut nomen ejus sanctificetur in nobis, addit ex Cypriano de Dono Persev. cap. 2. num. 4. ut benedicatur incessanter omnium linguis, & universis in locis, inquit Venantius: ut sanctificetur in nobis nostro actu, ait Expositio Anonymi ante annos nongentos apud Martenem: ut sanctitas ejus eluceat in creaturis, exponit Lyranus: ut longe lateque fama ejus pervadat,

cique omnes obtemperent, explicat Estius. *Sanctificetur* dictum est, non *manifestetur*; quoniam Dei notitia omnibus naturaliter indita est, inquit Augustinus Triumphus. Oratio autem contestatio est gratiæ, ait S. Pater de Perfect. justit. cap. XIX. num. 40.

II. PETITIO.

Sequitur, *Adveniat regnum tuum*: 4. quibus verbis petimus primo, ut Dei regnum per doctrinæ propagationem manifestetur hominibus, ait Aug. de serm. Dom. num. 20. deinde ut perveniat ad nos beatitudo Sanctis omnibus præparata, inquit Cyprianus, & idem Augustinus de Dono Persev. num. 5. tum ut adveniat Christus Dominus universos judicaturus, ait Venantius; id tamen ratione beatitudinis, non supplicii; quoniam istud non spei objectum est, sed timoris, ut animadvertit Aug. Triumphus. Amplissima est petitio, at non præsumptuosa nimis, quia regnum illud nobis paratum est a constitutione mundi, ut habetur in Evangelio, & Christi sanguine ac passione acquisitum est, inquit vetus interpres apud Martenem. Humilitatis nostræ argumentum est, quod petimus ut prius ad nos veniat, quia viribus nostris assequi illud non possumus; ita Lyranus. Estius causam affert, cur in hac, & in præcedenti petitione non apponitur *nobis*; quia nempe oramus ut perveniat etiam ad alios.

III. PETITIO.

Tertia petitio est, *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra*. Ad Divina præcepta refertur ab Augustino, maxime ad charitatem, per quam Angeli in cælis Deo adhærent: de Sermon. Dom. num. 21. addit num. 22. *sicut in iustis, ita etiam in peccatoribus*: & num. 24. *sicut in Domino, ita & in Ecclesia*. Similia Triumphus cæli nomine intelligens Christum, Angelos, iustos. Multa fiunt in terra pro diaboli voluntate, pro sæculi nequitia, pro desiderio carnis, inquit antiqua apud Martenem Expositio. At in cælo nil fit, nisi ob Dei gloriam. Commendatur etiam hac petitione gratiæ necessitas apud August. de Dono Persev. num. 6. nam idem est *Fiat voluntas tua*, ac, *Fac me facere voluntatem tuam*, & implere præcepta. Similia Venantius Fortunatus. Ideo Pelagius, inquit Estius, hanc petitionem derisit.

IV. PETITIO.

IV. PETITIO.

6. Proxima eſt petitio quarta, *Panem*
 petitio 4. *noſtrum quotidianum da nobis hodie*. Ha-
 bent Codices plurimi, *ſuperſubſtantia-*
lem, ex Græco ἐπιποσίον. At hoc vo-
 cabulum ſignificat etiam panem *crasti-*
num; id eſt, neceſſarium pro tempo-
 re, quod imminet, alimentum, & idem
 demonſtrat vocabulum Πῶς, in Evan-
 gelio Nazarenorum; necnon panem
advenientem, apud Ambroſium lib. v.
 de Sacr. cap. 4. Auguſtinus de Serm.
 Dom. num. 27. interpretatur panem
 neceſſarium corpori, viſibile Sacramen-
 tum, & inviſibile verbum Dei. Cy-
 prianus præſertim Euchariftiam; &
 hanc ſolam Expoſitio Miſſalis Gallicani.
 Græcorum ἄρτος etiam edulium ſigni-
 ficat, Tob. 1. 10. Haud male Trinus
 interpretatur *panem*, cibum frugalem
 vulgatum. Superflua ergo petenda non
 ſunt. Triumphus obſervat hæc ad cul-
 tum corporis pertinentia peti poſt ſpi-
 ritualia bona; temporalia enim nonniſi
 propter beatitudinem ſunt experenda.
 Idem docet in Ench. cap. 115. S. Pater.
 Ea verba *Da nobis* commonſtrant Dei
 liberalitatem, *qui dat omnibus affluen-*
ter; ait Jacobus cap. 1. 5. Plura in hæc
 Angelus Rocca. *Hodie* nimiam ſolici-
 tudinem damnat: nam idem eſt, ac *in*
hunc diem: eſt enim apud Lucam, cap.
 xi. 3. καὶ ἡμεῖς. Demonſtrat etiam
 preces quotidie repetendas.

V. PETITIO.

7. Quinta petitio: *Dimitte nobis debita*
 petitio 5. *noſtra, ſicut & nos dimittimus debito-*
ribus noſtris. Omnes *debita* interpre-
 tantur peccata, ob quæ poenas debe-
 mus: unde Lucas poſuit ἀφαιρέσεις. Mo-
 nemur peccatores nos eſſe, dum pro pec-
 catis orare compellimur, inquit poſt Cy-
 prianum S. P. Auguſtinus de Dono Per-
 ſev. num. 8. Quæ ſequuntur demonſtrant
 & nos veniam impertiri iis, qui in nos
 deliquerunt, juxta præceptum Domini
 paulo infra ab Evangelifta repetitum
 cap. vi. num. 14. & olim ab Eccleſ.
 xxviii. 2. Hanc petitionem etiam juſti
 facere tenentur, cum in peccata ſal-
 tem venialia frequenter labantur. De
 his permulta prompta ex Aug. diximus
 lib. xviii. cap. 6. Quid vero de Chri-
 ſto? Talia orare poterat pro Eccleſia,
 membrisque ſuis. Etiam Virgo, quam
 ſine labe conceptam tenet pietas fide-
 lium, dicenda eſt hæc verba ſæpenu-
 mero protuliſſe propter gratiarum actio-
 nem, propter aliorum abſolutionem,
 R. P. Berti Theol. Tom. IV.

propter Filii recordationem. Ita Au-
 guſtinus Triumphus.

VI. PETITIO.

8. Poſt hæc habetur, *Et ne nos inducas*
 in tentationem. Quamvis Deus dica-
 petitio 6. tur *tentare* homines, in quantum ten-
 tatio nihil aliud eſt, quam ſumptum
 de illorum obedientia experimentum,
 quo ſenſu *tentavit Abraham*, Gen. xxi.
 1. repugnat tamen Divinæ ſanctitati
 tentare, in quantum tentatio eſt ad ma-
 la culpæ incitamentum. *Deus enim*
intentator malorum eſt, inquit Jaco-
 bus 1. 13. Facere tamen dicitur Deus
 quæ occulto judicio permittit: ut Exo-
 di vii. 3. & ad Rom. 1. 24. Orta eſt
 hæc phraſis ex proprietate verborum
 hebraicorum in conſtructione *Hiphil*.
 Itaque idem valet, *Ne inducas*, & *Ne*
patiaris induci. Ita legit Cyprianus.
 In tentationem induci eſt ita illecebris
 involvi, & periculis ſubjici, ut non ex-
 tricemur. Non tentationes refutamus,
 ſed ne ſuccumbamus enixe petimus.
 ut recte Eſtius; aut ne contumaciter
 euntes ad tentationis laqueos Deus gra-
 tia ſua derelinquat, ut Auctor peran-
 tiquæ Expoſitionis apud Martenem.

VII. PETITIO.

9. Ultima petitio, *Sed libera nos à malo*.
 petitio 7. Videtur membrum priori oppoſitum,
 & ſignificare, *ſed eripe nos à tentatore*.
 Sane Lucas id non appoſuit, nec ex-
 plicavit Venantius. Extat & in Græco
 ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, à maligno; ſcilicet, à
 pravitate auctore, ut legitur in Miſſali
 Gallicano. Expreſſius vetuſtior Inter-
 pres, *Hoc eſt à Diabolo, qui totius ma-*
li auctor eſt, & origo. Conſulas eru-
 ditum Martenem. Non diſſentit Cy-
 prianus: unde Eſtius putat hanc, &
 ſuperiorem petitionem non eſſe diſtin-
 guendas. At Auguſtinus, quem ſe-
 quuntur recentiores Catechiſtæ, utram-
 que diſtinguit, quia non ſolum oran-
 dum eſt ne inducamur in malum, quod
 ſexto loco petitur, ſed etiam ut libere-
 mur ab illo, quod jam patimur. Vide
 lib. 2. de Serm. D. in Monte num. 35.
 Illuſtrat opinionem S. Patris Auguſtinus
 Triumphus: eandemque confirmat con-
 veniens petitionum numerus: de quo
 idem S. Pater cit. libro de Serm. Domini
 num. 36. S. Thomas. 2. 2. q. 83. art. 9.
 & Angelus Rocca Tom. 2. pag. 458.
 Nil in oppoſitum probat Græca lectio
 ἀπὸ τοῦ πονηροῦ, à malo. Derivari enim
 poteſt à neutro τὸ πονηρὸν, *malum*.
 Hanc

Hanc petitionem haberi in Græcis Lucæ codicibus affirmat pag. 419. laudatus Ang. Rocca : cui tamen non subscribo ; nam desideratur in Græcis Oxoniensi, & Velefiano, in editis anno 1628. Parisiis, & in Bibliis Complutensibus : in Polyglottis autem Regiis, & Waltonianis appositis notis dignoscitur studio intrusa. Quare emendatissima est hoc in loco Vulgata ; licet in quinque petitionibus Lucæ septem Matthæi contineantur, sicut in quatuor illius Beatitudinibus octo istius. Addunt Græci clausulam, sed cum orationi Dominicæ, tum Angelicæ salutationi superadditam : pietamen ; nam appositam Dominicæ Orationi approbat, explicatque Chrysostomus pag. Edit. Commel. 201. Lege & Exposit. Chromatii Tom. v. Bibl. PP. pag. 987. Hæc de Orat. Dominica, quam Iuvenus Presbyter in Evang. Hist. his carminibus complexus est :

*Sydereo Genitor residens in vertice
cæli ;*

Nominis, oramus, veneratio sanctificetur

*In nobis, Pater alte, tui : tranquillaque mundo
Adventet, regnique tui lux ampla
patescat.*

*Sic celo, ut terris fiat tua clara
voluntas.*

*Vitalisque hodie sancti substantia
panis*

Proveniat nobis. Tua mox largitio solvat

*Innumera indulgens erroris debita
prævi.*

*Et nos baudaliter concedere sænova
nostris.*

*Tetri sæva procul tentatio demonis
absit ;*

Eque malis tua nos in lucem dextera tollat.

Amen dictis succinit, petita approbat, atque ut fiant postulat. Hebraica vox, *אמן*, quam Græci reddiderunt *ὤν*, *professo*, aut *ὑπόμνημα*, fiat : Latini, *quæso*, vel *utinam*. Ex prima Pauli ad Corinthios cap. xiv. 16. liquet idiotas ab Ecclesiæ incunabulis respondisse *Amen* Sacerdotum benedictionibus, & orationibus : quod etiamnum servat fidelium consuetudo.

10.
Amen quid dicat.

C A P U T XIV.

De Charitate, & dilectione Dei.

S U M M A R I U M.

1. In oratione Dominica fides, spes, & charitas exercentur.
2. Charitas significat gratiam, benevolentiam, amicitiam.
3. Charitas alia habitualis, alia actualis.
4. Juxta Durandum benevolentia inter Deum & hominem per Charitatem non est amicitia.
5. Statuitur, hanc benevolentiam esse amicitiam sed per aliam amicitiam Idem.
6. Inter Deum & hominem justum datur amicitia aliis longe præstantior.
7. Objectionibus satisficit.
8. De Charitate actuali, quid sit, & quomodo justificet.

1.
In oratione
Dominica
spes, &
Charitas
exercentur.

AD orationem Dominus exhortans Lucæ xi. 11. ait: *Quis autem ex vobis Patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem: nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum: nunquid porriget illi scorpionem?* Opponit panem lapidi, piscem serpenti, ovum scorpionem: quoniam in lapide dura corda quæ respuunt charitatem, & in pane charitas ipsa significatur: in serpente qui Evæ venenosa fraude persuasit ne Deo crederetur, infidelitas hæresumque tergiversatio; & in pisce propter aquam baptismi fides, quæ in hujus sæculi fluctibus integra est: in scorpione nunquam se in anteriora extendenti, & cui consuetum

est retro respicere amor temporalium bonorum: atque in ovo, in quo vita pulli expectatur, spes futurorum. Ita oratione Dominica fides, spes, & charitas exercentur. Legite Augustini Epistolam 121. nunc 230. num. 16. & 18. Congruum est ergo, ut post fidem atque spem, charitatem omnium virtutum potissimam, excellentissimamque explicemus.

Charitatis vocabulum significat *gratiam, benevolentiam, amicitiam*: & accipitur semper in bonam partem, secus ac *amor*, & *cupiditas*, quæ interdum usurpantur ad significandum pravum animi affectum; & *cupiditas* maxime. Proprie etiam

2.
Charitas
significat
gratiam, benevolentiam, amicitiam.

etiam commonſtrat ſanctificantem gratiam, qua regenerati, & juſti redduntur Deo grati, & accepti: ſed aliquando designat actum caſti amoris, ſive qui ad juſtificationem diſponit, ſive qui elicitur ab homine juſto: nonnunquam etiam ſignificat piam inſpirationem, & cupiditatem boni, quamvis non ſit actus dilectionis explicitus. Ipſa tamen charitas amor, & dilectio indifcriminatim appellatur, ut demonſtrat S. P. lib. xiv. de Civ. Dei cap. 7. ideoque omnis charitas eſt amor, ſed non econtra omnis amor charitas.

3. Dividitur ergo Charitas in *habitua-*
lem, & actualem. De prima diſputatum eſt libro xix. & nihil eſt aliud quam *habit*us à Deo inſuſus, per quem voluntas redditur recta, & juſta, & ad diligendum Deum propter ſe, & proximum propter Deum vehementiori niſu excitatur. De hac loquuntur Scripturæ, dum affirmant per charitatem nos reddi Dei filios, hæredes, amicos, ſignatos Spiritu promiſſionis ſancto: ac Patres, dum charitatem deſcribunt vitam, qua Deo copulamur, amicitiam hominis ad Deum ſtabilitam per inhabitantem Spiritum ſanctum, Dei hominiſque mutuam communicationem, atque his conſimilia. Plura de hac *habituali* charitate diſputantur; ſed à nobis expedita citato libro xix. ubi adverſus hæreticos demonſtravimus inhærentem eſſe, & habere æternæ vitæ condignum meritum, ſed non importare firmiſſimam juſtitiam certitudinem, ac poſſe in hac vita augeri, minui, deperdi; cum aliis Catholicorum Theologorum decretis, quæ modo non repetam. *Habitum* hunc à Deo inſuſum eſſe virtutem Theologicam, cum in Deum tendat, in quaſtionem verti non poteſt. Hujus *objectum* præcipuum eſſe Deum, tum cætera quæ propter ipſum diligenda ſunt ordine expoſito in hoc volumine pag. 12. 130. aliisque in locis, allata Charitatis deſcriptio, omniumque conſenſio demonſtrat. Quod pariter appellant *formale* objectum, eſſe ſummi boni præſtantiam, quæ nos allicit, attrahitque, nequit controverti.

4. Reſtat tantum Scholaſtica quaſtiuncula, num hæc per charitatem inter Deum homineſque firmata benevolentia ſit vera amicitia. Negant cum Durando perpauci, cæteris omnibus aſſentientibus. Durandi opinio fulcitur hiſ momentis. Primum eſt, quod in eo ſita eſt amicitia, ut unus velit bonum alteri ex affectu erga ipſum: quod nequit excogitari in Deo reſpectu hominum, cum

omnia nobis elargiatur ob ſui gloriam. Alterum, quod amicus alteri benefacit: id vero convenire non poteſt homini erga Deum. Tertium, quod amicitia nonniſi inter æquales intercedit, juxta Ariſtoteliſ philoſophiam.

Habemus nos aliam amicitia perceptionem ac ideam. Nihil aliud eſt amicitia, quam *verum humanarum & divinarum cum benevolentia & charitate conſenſio.* Hanc amicitia deſcriptionem tradit lib. 3. contra Academicos cap. 6. & in Epistoſta ad Marcianum. 155. nunc 258. ſapientiſſimus Auguſtinus. Conſentit cum omnibus Platoniciſ Marſilius Ficinus in Platonis Epistoſtas, & in Lyſidem. Ariſtoteles quoque lib. viii. Moralium cap. 7. tradit ſpeciem amicitia, quam appellat *ſupereminentia*, in qua eadem utrique ab altero neque exhibentur, neque ſunt requirenda: talis eſt amicitia patris erga filium, & principis erga ſubditum. Etiam de amicitia bonorum ſcripſerat Ariſtoteles capite tertio ejusdem libri, quod *bi mutuo ſibi bona ſimiliter volunt, quatenus ſunt boni.* Quod eſt ergo per ſe bonum ſummum, & incommutabile, jure amicitia nil ab eo, quem redamat, petit, niſi ut ſe ipſo fruatur. Legendus in hunc locum Aſpaſius pag. edit. Aldi 410. Idcirco autem inter hominem & hominem amicitia unius alteri benefacit, quoniam is beneficiam melior redditur. Beneficiam ergo amicitia præſtat, non quia amicitia eſt, ſed quia alter amicorum miſer eſt: & recte illam Auguſtinus conſtituit *in ſola charitatis conſenſione.* Nec ſola perfecta æqualitas amicitiam parit, ſed vel æqualitas in animi pulchritudine, ut mutua Platonis Dionisque benevolentia: vel in moribus etiam ſerinis & agreſtibus ſimilitudo, ut amicitia Oreſtis & Pyladis: vel in eruditione & doctrina, ut amor Socratis in Phædram & Alcibiadem. Recte Auguſtinus lib. viii. de Civ. Dei cap. 25. benevolentiam firmari docet *per bonæ voluntatis ſimilitudinem:* quod eo firmius præſtatur, quo voluntas perfectior eſt, & amor magis caſtus & vehemens.

6. Eſt ergo inter Deum & hominem juſtum amicitia vera, cæteriſque omnibus longe præſtantior; quoniam inter utrumque eſt charitatis conſenſio: & ſi Deus nil vult propter hominem, tanquam finem ultimum, neque id vult juſtus, ſciens longe melius eſſe hunc finem conſtitui in bono incommutabili, quam in creato & finito; & econtra ſi homo nil commodi Deo aſſert, neque id quarit Deus,

Deus, felix satis, ditissimusque se ipso: sed cum perfecta voluntas sit summo bono adherere, eoque frui, utrumque vult tam homo iustus, quam Deus. Excellentissima hæc est animorum consensio. Igitur amicitia vera, diuturna, mutua, jucundissima, optima. De qua amicitia loquebatur Sponsus his verbis Sponsam alloquens Cant. 11. 13. *Surge Amica mea, speciosa mea, & veni.* Lucæ xii. 4. *Dico autem vobis amicis meis.* Joan. xv. 14. *Vos amici mei estis; & alia complura.*

7.
Objectionibus satisficit.

Contraria itaque argumenta me nihil movent, quoniam legibus illis amicitiam non circumscribo, nisi ubi uterque amicorum potest alterius benefactis augeri: quod si ad veram amicitiam requirebant Gentiles Philosophi, ignorabant hi munera charitatis, divinumque consortium. Erit tamen qui ad primam objectionem respondeant facta distinctione finis cui, & finis qui: ad alteram reponent ad amicitiam sufficere mutuam benevolentiam in alicujus boni communicatione: ad postremam, æqualitatem præstari à Gratia sanctificante, per quam efficitur *Divina consortes natura*, ut ait Petrus Epist. 2. cap. 1. 4. Egi de hac æqualitate Tom. III. pag. 305.

8.
De charitate actuali. quid sit. & quomodo iustificet.

Veniamus jam ad charitatem actua- lem. Hanc S. Pater in III. de Doct. Christ. cap. 10. ait esse *motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum.* Brevis, perspicua, & expedita definitio. Hujus charitatis actus non semper in Augustiniana Schola est iustificans, sed quemadmodum charitas habitualis iustificat formaliter; ita actualis inchoate, & di-

positive, plus, minusve, prout charitas vehementior est, aut remissior; ita ut dilectio tenuis & languida persistat cum peccato, licet in aliquo extremo casu cum voto Sacramenti iustificet: vehementer tamen & flagrantissima Deo reconciliet priusquam Sacramentum actu suscipiatur. Quare nos dividimus charitatem in inchoatam & perfectam, & negamus omnem dilectionem Dei benevolam statim lege absque Sacramenti adminiculo conciliare Deo peccatorem. Charitatem perfectam consistere cum peccato defendi non potest, repugnatque Tridentino sess. xiv. cap. 4. Quia in re pessime erravit Bajus; & excessit etiam Guilelmus Estius. At dari charitatem inchoatam sine peccatorum remissione, ad hanc tamen disponere, haud obscure colligitur ex eodem Tridentino sess. vi. cap. 6. maxime si legatur Hist. Pallav. lib. viii. cap. 14. & Tridentinum conferatur cum 2. Arausicano cap. ultimo. Demonstratur etiam exemplo Magdalenæ, quæ accessit ad Christum ægra ut rediret sana, Catechumenorum, qui ante baptismum, etsi Deum amore casto diligere incipiant, adhuc tamen portant sarcinam iniquitatis; nec non Augustini, quem Deus ante acceptam baptismi gratiam sagittaverat charitate. At hæc ad trutinam revocabuntur, ubi disputabitur de Poenitentia sacramento. Interim sat est repetere verba S. Patris in postremo capite de Nat. & Grat. num. 84. *Charitas ergo inchoata, inchoata iustitia est: charitas provecta, provecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est, &c.*

CAPUT XV.

Quomodo, & quando actualis erga Deum charitas sit exercenda.

SUMMARIUM.

1. Propositio 1. Probatur.
2. Objectiones Solvuntur.
3. Propositio 2. Probatur.
4. Quo tempore actus amoris eliciendus.

5. Propositio 3. Probatur.
6. Quomodo Deus ex toto corde diligatur.
7. Obiectio & Solutio.

FUERUNT, qui præceptum diligendi Deum solis externis actibus impleri autumarunt; adversus quos calamum strinxit Merbesius in prima secundæ, Vanroy de Charit. cap. 3. Pietate 9. 4. alique permulti: extiterunt etiam qui docuerunt nullo unquam vitæ suæ tempore teneri hominem ad eliciendum charitatis actum: sunt fortassis, qui

ignorant qualis à nobis dilectio exigatur. Magni momenti sunt ista, sed obvia: ideoque explicanda, brevi tamen.

PROPOSITIO I. Deus etiam interiori charitate diligendus est.

Probatur 1. His verbis præceptum dilectionis exprimitur: Deut. vi. 5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*

I.
Propositio 1.

Probatur.

corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Repetitur Matth. XXI. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Quis adversus tantam lucem adeo cæcuerit, ut dicat Deum diligendum non esse affectu cordis? Deinde si proscripta est ad Innoc. XI. ea propositio, *Non tenemur proximum diligere actu interno*: quanto magis hæc damnoatio ferit non diligentes interiori affectu summum Bonum, cum proximo aliquid externa officia afferant commodi, Deus autem voluntatem attendat, non censum? Ad hæc, si charitas est *motus animi*, ut supra diximus; si ad Deum graditur, ut ait S. Pater serm. 344. num. 1. *non pennis & pedibus, sed affectu*: quid est, nisi figmentum, illa sine affectu, & sine animi motu dilectio? Præterea sine charitate, qua creatura intellectualis Deo adhæreat, ut Augustinus ait lib. x. de Civit. Dei cap. 4. nullus est Dei cultus, nulla vera religio, nulla recta pietas, nulla Deo debita servitio. Postremo si externa sufficiunt officia; quomodo nobilior hominis pars Creatori suo subjicietur? quomodo erit sacrificium Deo cor humiliatum? quomodo adorabitur supremum Numen in spiritu, & veritate? quomodo abominabiles erunt qui Deum labiis honorant, cor autem eorum longe est ab illo? Facessat ergo fallax, perniciofa, ac stultissima eorum opinio, qui affirmare ausi sunt cordis dilectionem ad præceptum non pertinere: obtruterunt enim, factique rebelles lumini, nec inditam legem, nec ordinatam per angelos in manu Mediatoris, nec demonstratam à Luce, quæ illuminat omnem hominem, paululum inspexerunt.

2.
Objectiones
Solvuntur.

Nescio autem quid sibi velint frivolis ineptisque argutiunculis. Joannis XIV. inquit, legimus: *Si diligitis me, mandata mea servate*; nulla ergo præter observantiam præceptorum nobis dilectio injungitur. Adjiciunt: Nonne possumus implere omnia mandata ex solo timore poenæ? Insistunt: At Bernardus Sermone 50. in Cantica scribit. *Est charitas in actu, & in affectu, & de illa quidem, quæ operis est, puto datam legem hominibus, mandatumque firmatum; nam in affectu quis ita habeat ut mandetur?* At nugæ hæc sunt, supra quam dici possit archetypæ, atque bullatæ. Enimvero Apostoli, quibus dictum est, *Si diligitis me, mandata mea servate*, jam proculdubio diligebant, eisque imperatur ut diligant, & mandata con-

servent, ut accipiant, manifeste, Spiritum sanctum, atque innotescat quod habent. Ita Aug. Tract. LXXIV. num. 1. Ergo non diligentibus præcipitur ut diligant: diligentibus vero ut dilectionem factis comprobent, in eaque proficiant. Qui autem præcipit argumenta amoris, vult potius amorem ipsum: ait enim S. Doctor in libro de Magistro, cap. 1x. num. 25. *res, quæ significantur, pluris quam signa esse pendendas.* Timorem laudo, & legis pædagogum appello cum ipsomet Augustino serm. 161. n. 8. sed timendum est, ut formido custodiat, & perducatur ad dilectionem; quæ, auctore Apostolo ad Rom. XI. 10. est *plenitudo legis.* Ex divo Bernardo quid infertur, nisi charitatem actualem præceptam esse, eam vero quæ gustat, sapit, afficitque suaviter, & quam appellat charitatem *in affectu*, non ad meritum dari, sed ad præmium? *Neque hoc dico*, ait seq. num. 3. *ut sine affectione simus, & corde arido solas moveamus manus ad opera*: distinctaque triplici affectione, quam vocat carnis, rationis, & sapientiæ, Igitur, inquit, *per secundam opera sunt, & in ipsa charitas sedet, non illa affectualis, quæ sale sapientiæ condita pinguescens magnam menti importat multitudinem dulcedinis Domini, sed quædam potius actualis: quæ etsi nondum dulci illo amore suaviter reficit, amore tamen amoris ipsius vehementer accendit.* Charitas ergo *in affectu*, quæ datur in præmium, est juxta Bernardi sensum charitas reficiens post opera, & dulcis beatorum amor. Imo non negat S. Doctor pertinere etiam ad mandatum charitatem *affectualem*, dummodo non intelligatur charitas illa plena, & dulcissima, quæ est merces Sanctorum; ait enim: *Aut si placet tibi magis de affectuali datum fuisse mandatum, non inde contendo, dummodo acquiescas & tu mihi, quod minime in vita ista ab aliquo hominum possit, vel poterit adimpleri.* Quid plura? Docet animam non posse se ipsam toto nisu ad Deum colligere, & Divino insigere vultui, quamdiu eam huic fragili, & ærumnoso corpori intentam, & distentam, necesse est subvenire: sic enim se ipsum explicat Tract. de diligendo Deo cap. x. num. 29. At hæc non in gratiam contrarii argumenti, sed in melliflui Doctoris venerationem dicta sunt.

PROPOSITIO II. Rationalis creatura semper debet aut actu, aut virtute Deum diligere.

Demonstratur; nam Ecclesiasticus Probatur. XIII. 18. ait: *Omni vita tua dilige Deum;*

Deum : & S. Pater lib. 1. doct. Ch. cap. 22. docet nullam vitam nostram partem relinqui, quia vacare debeat, & quasi locum dare ut alia re velit frui, sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Rationem affert idem S. Pater de moribus Ecc. cath. cap. VIII. num. 13. quia Deus est nobis summum bonum : neque infra remanendum nobis est, neque ultra querendum; alterum enim periculosum, alterum nullum est. In hoc sita est hæc dilectio continuo tenenda, ut nulli rei create amore tanquam fini ultimo, & propter se inhæreamus : quod proculdubio humanos actus inquinaret; sed studeamus Bono incommutabili toto affectu adherere, quod, ut docet eo loci S. Pater, reddit hominem optimum : aut saltem operemur ob inditam ingenitamque legem honestatis, ne opera moralium virtutum inani gloria, aut cupiditate labefactentur. Quamquam igitur actus dilectionis nequeat omni momento elici, neque ad hoc obligent præcepta affirmativa; sic tamen semper affecti esse debemus, ut amor animi nostri pondus cor ad fluxa bona non deprimat, neque à charitate Dei creatura aliqua illud prava cupitate divellat. Vide Riccium in Prop. damnatas disput. 11. pag. 101.

4.
Quod tempore actus amoris eliciendus,

Actus autem dilectionis quo præcise tempore sit eliciendus arduum est definire. Alex. VII. die 25. Septem. anno 1665. proseripsit mores luxantem, perniciosissimamque sententiam, quod neminem id obstringat aliquo vitæ tempore : & Innoc. XI. die 2. Martii anno 1676. quod ad hoc non teneamur ne singulis quidem rigorose quinquenniis. Innovandum quotannis charitatis actum censuit Ledesma : singulis festis diebus Merbesius, à quo non recedit Vanroy. Urgere hoc præceptum statim ac pervenitur ad rationis usum demonstrat S. Thomas 1. 2. q. 89. art. 6. eo quod prima rationalis creaturæ inspectio sit præfigere sibi finem, ad quem cætera sunt referenda : quam sententiam propugnant Nostrates, & Dominicus Viva S. J. in Trutina damnatarum Theol. Vol. 1. pag. 31. fatetur esse inconcussam. Persuasum nobis est requiri actum aliquem benevolæ dilectionis ut peccator Deo reconcilietur, etiam in Sacramento : quamvis oppositum teneant permulti. Præterea in mortis articulo constitutum teneri ad charitatis actum, perspicuum est : tunc enim dirigenda potissimum est à nauclero navis, cum in portum

conjicitur; illamque prædones diripere, tempestates frangere, & angustus aditus, litorisque statio facile possunt in naufragium impellere. Si etiam adversitas institutionis festorum causam, Deum colendi, hostias immolandi spirituales, rebusque Divinis vacandi; haud improbabili videbitur Merbesii, Cabezudi, Vanroy, aliorumque sententia. At in his, quod monet etiam Sauresius de Charit. disp. v. sect. 3. sequere prudentiorum consilia.

PROPOSITIO III. Diligendus est Deus ex toto corde, in tota anima, in tota mente.

Hunc diligendi modum præscribit Deut. VI. 5. & Matth. XXI. 37. Fit autem dum principium studium in eo locatur, ut summo bono adhæreamus : dum nihil Deo præfertur : dum creaturis utimur, ut Deo fruamur. Quod sedulo implendum ratio urget, & iustitia naturalis, inquit S. Bern. de dilig. Deo cap. 5. num. 15. Ratio petitur ex quo Deus sit bonum qualibet alia re pluris æstimanda; necnon sit ipse charitatis causa efficiens & finalis : nam solus præcedit benignior, rependitur iustior, expectatur suavior, ait idem Doctor eodem libro cap. VII. num. 22. Iustitia oritur ex plurimis ac maximis beneficiis, quibus nos cumulavit, atque ex illo maxime, quod filii ejus nominemur & simus, Joan. Epist. 1. cap. III. 1. nostrique causa Unigenitum suum dederit. Scite, qui ad Crucifixi imaginem in Florentino S. Spiritus Templo scripsit :

Hic me solus amor ligno confixit in alto.

Diligitur autem Deus ex toto corde, dum in eum referuntur omnia consilia nostra, omnis cognitio, omnis vita, omnis intellectus, & dilectio Dei nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuat. Vide Augustinum de Morib. Eccl. cap. VIII. num. 13. & in 1. de Doct. Christ. cap. XXII. num. 21. Paulini Epistolam ad Celantiam, Salesium lib. 1. cap. 6. Diligit toto corde, qui omnem cognitionem in Deum confert : tota mente, qui intellectum Deo subjicit, ac tota anima, qui appetitus secundum Deum regit. Haud male in Matthæi vicesimum secundum Lyranus.

At dices : Si ita est, nullus in hac vita poterit implere dilectionis præceptum. Respondeo, quod aliquid ex toto corde, & in tota anima, in tota mente facere dicimur duplici sensu; primo si actio tanto charitatis ardore

7.
Objectio et solutio.

impendatur, ut non poſſit vehementius intendi: ſecundo ſi in ea præcipuam curam ſtudioque collocemus. Primo modo non impletur præceptum dilectionis, niſi in patria, ut docet S. Pater Auguſtinus de Perfect. juſtit. cap. 8. & de Sptrit. & lit. cap. ult. ac D. Bern. ſerm. 50. in Cant. & de dilig. Deo cap. 10. Altero modo impletur etiam in hac vita, etiamſi extinguerenon poſſimus concupiſcentiæ luctamen præpediens impetum caſti amoris vehementiorem; dummodo nihil appetatur illicitum. *Aliud enim eſt totam non aſſequi charitatem, aliud nullam ſequi cupiditatem*: inquit Auguſtinus eodem libro de Sp. & lit. num. 65. Legite Eſtium in 111. diſt. 27. §. 8. & in caput 6. Deut. Horſium in D. Bern. Annot. &c. Addo & ſacra, & profana

locutione dici aliquid fieri toto corde, & ex tota anima, quando in id mente intenti ſumus. Nam de Joſia 1v. Regum 21. 11. 3. legitur ſœdus coram Domino percuſſiſſe cuſtodiendi præcepta & ceremonias, *in omni corde, & in tota anima*: de Davide Eccleſ. 1. 10. *De omni corde ſuo laudavit Dominum*: & 111. Regum 14. 8. *Cuſtodivit mandata, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo*: de cæteris juſtis omnibus Pſal. 101. 1. *In toto corde exquirunt eum*. Profana exempla ex Catullo, Thucydide, Antonino vide apud Grotium in Matthæum. Jure ergo meritoque Tridentina Synodus ſeſſ. vi. cap. 11. & can. 18. damnavit Sectarios autumantes mortaliū neminem poſſe præceptum charitatis implere.

CAPUT XVI.

De Amore, ut vocant, puro. damnatoque
Quietismo.

SUMMARIUM.

1. Varii errores hæreticorum circa amorem.
2. Amor Quietismi & indifferentiæ.
3. Propoſitio 1. Probat hujus pars 1ma.
4. Probat 2. Pars.
5. Propoſitio 2. Probat.

6. & 7. Oppoſitio Quietistarum, & reſponſio.
8. Propoſitio 3. Probat.
9. Ac confirmatur.
10. 11. & 12. Solutiones objectionum.

I.
Varii errores hæreticorum circa amorem.

POSTEAQUAM anno 1311. damnati fuerant in Viennensi Concilio Begardorum errores: posteaquam extincta fuerat Illuminatorum secta, quæ Hispali eruperat circa annum 1623. præcisusque anno 1656. furculus vetusti erroris, quo aliqui adeo se in Dei amore profecisse jactabant, ut nacti spiritus libertatem, quidquid agerent, nunquam à charitate deſecterent, erupit idem error, pestiferumque venenum effudit, navante operam Michael de Molinos. Perniciosam is Mysticam scholam fabricaturus asseruit primo annihilandas esse potentias animæ, hanc non debere in aliquo opere active se gerere, debere se regendam committere Divinæ voluntati, nihil ab ea petendum, omnemque sollicitudinem propriæ salutis, spem, timorem, desideria quæque virtutum deponenda. Ficta istiusmodi sine voluntatis actu indifferentia, consequenter affirmavit, animam in sua quiete orare etiam dum somno abripitur, dum impuræ occurrunt cogitationes, imo dum aut dæmonis instinctu, aut alterna maris & faminæ sollicitatione carnales actus exercentur, propterea

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

quod hæc omnia, licet eveniant in vigilia & sine mentis offuscatione, non commaculent superiorem partem illius, qui semel Deo proprium subjecit arbitrium. Proscripsit tam nefaria dogmata in Bulla *Cælestis Pastor*, emanata die 20. Novembris anno 1687. Innoc. XI. Romanus Pontifex.

Non quidem in tam fœda & absurda, sed in *Quietismo* tamen incautus prolapsus fuerat Cameracensis Antistes Franciscus de Fenelon in libro Gallice inscripto, *Explication des Maximes de Saints*, in lucem edito an. 1697. Quo in libro docuerat dari statum quemdam *habitualement* amoris Dei, qui est charitas *pura*. Hunc esse statum sanctæ indifferentiæ, in quo nec æternam salutem volumus: dari in eo extremas probationes, in quibus non solum spes omnis amittitur. verum etiam potest anima invincibiliter credere se juxta à Deo reprobam, & tunc mystica morte, & à Deo derelictam quasi cum Christo in cruce *spirare*: istam tamen perturbationem cieri inferiori in parte cæca, & involuntaria passione, ita ut in superiori regnet charitas, dum inferiori rem percellit desperatio. Gravi censura

2.
Error Quietismi & indifferentiæ.

T

per-

perstrinxerunt Cameracensis Archiepiscopi errorem amplissimi Antislites Parisiensis, Meldensis, & Carnotensis; pluraque scripta utrinque prodierunt eodem anno 1697. At proximo anno damnatis ab Innocentio XII. iis de Amore puro, & indifferentiæ statu documentis, horum auctor se Pontificis Maximi sententiæ submisit, erroremque suum palam, & è suggestu reprobavit. Quaritur ergo an in charitate proficientibus permitti debeat oratio quietis, sive interior vita absque facultatum animæ, sensuumque motione: an in hoc hoc statu sit animæ cum indifferentia, ac puro amore permanendum: an purus ille amor absque spe remunerationis, propriæque salutis solitudine rectus sit, vel perversus.

3. PROPOSITIO I. Datur aliquandiu animarum charitate flagrantium quies, sed ei, quam Molinosius invexit, è diametro opposita.

Probatur 1. Pars. Demonstratur pars prima. De Anima quippe Christi sponsa legimus in Cant. Cap. 11. 7. *Adjuro vos filiæ Jerusalem per capreas, cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit*; & cap. v. 2. *Ego dormio, & cor meum vigilat*. De Maria contemplantium typo, Lucæ x. 39. *Sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius*. Ac de Joanne in ejus Evangelio, xiii. 23. *Erat recumbens unus ex discipulis ejus in sinu ejus*. At Mystici his quietem illam explanant, quâ anima, quasi dulci somno abrepta, & veluti puer in nixu mammis, lactemque sugens, Divinæ dulcedinis jucunditate perfunditur, illamque exteriores potentie ac sensus ad objecta alia non distrahunt, nec evigilare faciunt, & avolare: sed colloquentem Dominum audit, & in sinu ejus recumbit; ut Sancti viri scripserunt, edocti præsertim experimento, Theresia, Joannes à Cruce, Salesius.

4. Altera pars probatur 1. Oratio quietis à Mysticis comprobata, nihil est aliud quam, dum anima se ad cordis intimaretrahens nec videt, nec sentit nisi Deum. Ite eam describit S. Bonaventura de stimulo Amoris p. 2. cap. 7. S. Theresia cap. 14. vitæ suæ, Salesius lib. vi. cap. 7. & 8. Harphius Theolog. Myst. lib. 3. p. 5. cap. 32. Balthasar Alvarez Tom. 3. p. 2. cap. 12. Card. de Laurea opusc. de Contemplat. cap. 6. In hac, ut inquirunt, recollectione cessat anima à terrenis tumultibus, & quiescit à cogitationibus supervacuis, ut docet de interiori domo D. Bernardus. At Michael de Molinos econtra, in sua *Quiete* vult animam cum indifferentia pati etiam demonum, si occur-

rant, violentias, turpesque libidinum incitationes, nec quietem illam turbari, tametsi animus alia videat, alia sentiat, etiam impura, & horrenda. II. Et si in Oratione quietis à Theresia explicata, aliquando anima dulcedine charitatis perfusa quasi dormitans nil agere videatur; ait tamen cap. 14. potentias se interius retrahere, non tamen deperdi, aut abripi somno: & proximo cap. 15. docet quietem illam esse Divini amoris scintillulam, quam Dominus incipit in anima excitare, & accendere, & quæ servilem timorem expellit, inseritque filialem. Salesius quoque licet animam in oratione quietis constitutam comparet puerulo in sinu matris dormienti, & consistenti in sede simulacro, cap. 9. & 11. ejusdem libri; imo cap. 8. asserat voluntatem nihil agere, sed recipere duntaxat amoris dulcedinem, atque delectationem; ait tamen id evenire, quoniam non de se cogitat anima, sed de eo, cujus præsentia delectatur: eodemque cap. 9. explicat, quo pacto voluntas non exerceat potentias alias, operetur tamen superiori parte, & quamquam nullam habeat sensuum excitationem, in delectatione tamen charitatis non dormitet. Falluntur ergo, qui aut ex Theresiæ, aut ex Salesii lectione probari autumant orationem quietis, in qua anima nihil agit; cum in ea quiete magis intellectus per fidem Deum intueatur, & voluntas per charitatem magis summo Bono adhæreat: quemadmodum dum ageretur de Theresiæ canonizatione, matura discussione operum ejus compertum est. Vide Annal. FF. Carmel. Discalc. lib. 2. cap. 44. & Cardinalem de Laurea opusculo paulo supra laudato. Huic ergo sanctæ quietis orationi directe illa opponitur, qua voluntas non colligit attrahitque potentias ne avolent, & vagentur, sed laxatis ipsarum habenis indifferenter se habet, nec fidei, spei, charitatisque actus elicit. *Ad quid enim*, inquit de Laurea seq. cap. 7. *homo se constituit ante Deum, si de eo nec vellet cogitare, nec eum amare, neque cum eo mentaliter alloqui, petendo, laudando, vel gratias agendo? At eo videri hæc actuum suspensio, si dari posset naturaliter, quod non credo, irreverentia potius esset in Deum, quam devotio. Operari ergo debet intellectus intuen- do per fidem, & voluntas diligendo per charitatem*. III. Debet voluntas exercere in alias potentias imperium, & charitas cæteris affectibus dominari, ut Salesius demonstrat lib. 1. c. 6. ideoque castus amor præcipit singulis animæ facultatibus,

ne

ne contemplationis tempore divagentur, veluti domina ad ſe ornandam in penetralia ſe conſiciens ſamulas hortatur ad domus cuſtodiam, & rege in aula commorante, ad januam milites agunt excubias: unde in Proverbiis cap. ix. 3. ſcriptum eſt, *Miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad arcem, & ad mania civitatis.* Præcipit etiam, ut quamdiu in oratione quietis fruitur ſponſo, ſileant ſenſuum tumultus, *ne evigilare faciant dilectam*, ut in Canticis ſemel, iterumque repetitur. Quæ eſt ergo illa Molinoſii quies ementita, ac diabolica, in qua voluntas non regina, ſed captiva nil imperat, eamque ancillæ tumultuoſæ, atque errabundæ excitant, exturbant, à ſponſi amplexibus ſeparant, adulterisque amatoribus ſubſcipiunt? IV. Tandem quietem à Myſticis probatam eſſe ſpecialem Dei gratiam, quam nullus debeat præſumere, docet cap. xii. Chriſti Sponſa Thereſia. At falſi Myſtici commenti ſunt ſui hac quiete illos, qui ſemel arbitrium Deo ſubjecerunt, nec in poſterum ulla angere ipſos ſollicitudine, ſpecialia Dei beneficia, cuique quantumvis improbo, impuriſſimoque temere tribuentes.

7. PROPOSITIO II. Status *puri amoris*, & indifferentiæ, in quo anima nullam gerat propriæ ſalutis curam, vel tanquam à Deo reprobatâ, nullam habeat ſpem nullumque perſugium, atque à ſemetipſa diſſiſſima unice ſe Divinæ voluntati comittat, *ſanatiſſimus* eſt, non charitatis perfectio.

Probat. Demonstratur primo. Hæc de Amore puro doctrina à nullo antiquorum Patrum tradita eſt, ut fatebatur Cameracenſis Antiſtes in damnata prop. 22. *Quamvis hæc doctrina eſſet pura, & ſimplex perfectio Evangelica, antiqui Patres eam non proponebant paſſim multitudini juſtorum.* At nulla Evangelica doctrina verbum ſalutis excludit; neque putandum eſt Eccleſiæ Paſtores tanquam arcanum ſervare neceſſaria pure amantibus documenta. Non eſt ergo Evangelica, quæ de Amore puro elapſo tantum ſæculo erupit, nova, & inaudita doctrina. Deinde non ſolum Evangelica non eſt, ſed Evangelio repugnat: in quo diligentibus Deum præſcribitur obſervantia mandatorum, Joan. xiv. 15. ac inter præcepta connumerantur fides, ſpes, charitas, poenitentia, oratio, jejunium, aliqua virtutum officia à charitate, & amore imperata. Spes præſertim, quæ puro amorī juxta pravam opinionem repugnat, nonne commendatur ab Apoſtolo in 2. ad Corinth. iii. 12. ad Philipp.

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

iii. 14. ad Titum ii. 13. aliisque in locis compluribus? Præterea cum ſacri libri nos ad virtutum omnium exercitamenta exhortentur; nihil magis iniquum eſt, nihil ſceleſtius, quam indifferenter ſe gerere, & ſtudia bonorum operum relaxare: nec fruſtra alloquitur Paulus Philippenſes iv. 8. *Quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bona fama, ſi qua virtus, ſi qua laus diſcipline, hæc cogitate.* Quæ monita charitati repugnarent, ſi nobis fas eſſet in puro amore indifferenter quieſcere. Insuper indifferentia iſta non charitatem purgat, ſed trahit ad ſempiternum interitum omnium hominum genera. Enimvero ſi propriam infirmitatem ac patrata ſcelera minime penſitamus, prolabimur in perditionem; cuſus primus gradus eſt diſſimulatio propriæ infirmitatis, alter ignorantia, qua vulnera animorum mortales non vident, tertius præſumptio, qua vulnera non eſſe contendunt, ut docet ſerm. ii. in Plalm. *Qui habitat*, S. Bernardus. Si vero dicamus accepta libertate ſpiritus neque nobis orandum ut Deus nos adjuvet, nec peccemus; ſuperbia eſt Phariſæi, quam ut evitemus vehementer hortatur lib. 2. de Peccat. meritis cap. 5. ſapientiſſimus Auguſtinus. Quomodo ergo poterat in hominum mentem venire, niſi inſpirante dæmone, illud nefarium dogma: *Qui ſuum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet habere curam, nec de inferno, nec de paradiſo, nec debet deſiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ ſanctitatis, nec propriæ ſalutis, cuſus ſpem purgare debet.* At hæc eſt Quietistarum ſententia, ut liquet ex prop. 12. Molinoſii. Ad hæc: derelinquit quidem ad tempus caeleſtis Sponſus, ſubtrahitque conſuetæ ſpiritualis dulcedinis argumenta incuſſo quoque reprobationis timore, prædilectis ſibi animabus; quemadmodum feciſſe traditur Florentinæ Sanctimoniali Mariæ Magdalenæ quæ decus Carmeli eſt, Paziorumque proſapiæ gloria immortalis. At id præſtat, ut tentationibus vexatæ præbeant exempla humilitatis ac patientiæ; neque illas penitus deſerit: neque purificatur amor certa perſuaſione reprobationis; hæcenim eſt Caini, & Judæ peccatum, charitatem non purificans, ſed extinguens. Quare Thereſia cap. 17. Vitæ ſuæ ait, nunquam Chriſti ſponſam, animam charitate flagrantem, ſive in cœlum, ſive in infernum absque Sponſo cogitatione

Tt 2

deſer-

deferri. Ea ergo derelictio, qua anima puro affectu amore etiam desperando, ac se reprobam invincibili persuasione credendo, superiori parte Sponso adhæreat, inferiori spiret atque tabescat, *fanatismus* est, singularisque deceptio. Denique nullus amor est rectus, qui Divinæ voluntati adversetur. At hæc est voluntas Dei, ut abstineamus ab omni immunditia, ut unusquisque vas suum possideat in sanctificatione & honore, ut habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, simus *solicitudine non pigri: spiritu ferventes: Domino servientes: spe gaudentes*; Ad Rom. xii. 11. Itaque quisquis in statu indifferentiæ pigritiam, teporem, ignaviam, desperationem, aut turpitudinem aliquam approbat, specioso Charitatis nomine transgressionem Divinæ voluntatis condecorat.

6.
Oppositio
Quietista-
rum.

Opponebant *Quietista* exempla Christi, Moysis, & Pauli: quorum primus in cruce à Patre derelictus clamavit, Matth. xxvii. 46. *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Alter Exodi xxxii. 32. ait: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro viventium.* Tertius denique ad Rom. ix. 3. *Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.* Igitur, *Quietista* aiebant, perfecta charitas omnem cum Christo patitur desolationem, & cum Moyse & Paulo etiam propriam reprobationem amoris postponit.

7.
Responsio.

At primum ab iis, qui in pravum sensum hæc exempla detorquent, petimus ubi eluceat hæc omnimoda indifferentia, si Christus desolationem illam refugit, & Moyses ac Paulus tam vehementer dolent de cognatorum suorum scelere, & damnatione? Neque enim inferior illorum pars orabat; sed superior pro inferiore, quam afficiebat desolatio, ac tristitia. His ergo exemplis non trahimur ad indifferentiam, & *quietem*, sed ad gemitum, & orationem, ut Deus ariditatem ac desolationem nostram dissipet rore, ac dulcedine amoris sui. Atque ita se gessit S. Maria Magdalena de Pazziis, quæ in majori spiritus desolatione magis lacrymabatur, & orabat, ut refert in ejus vita Vincentius Puccini cap. 38. & Act. Bolland. Tom. vi. Maji, cap. 6. Deinde non denegamus inferioris, ac superioris animæ partium separationem, cum sermo Dei sit *efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus*; ut inquit Apost. ad Hebræos iv. 12. sed negamus posse in summa parte spiritus esse indif-

ferentiam, quæ conciliari possit cum desperatione, certaque persuasione reprobationis. De verbis Christi in Cruce pendenti, vide lib. xxvi. cap. 9. ubi demonstro supplicem illam fuisse Orationem cum spe & fiducia conjunctam, & exclamasse tantum ob ea quæ patiebatur humana natura, nullum accipiens à Divina poenarum levamen. Sane desperasse Christum blasphemia est hæreticorum; & aperte refellitur, ex quo Patri paulo ante spiritum suum commendaverit. Quantum ad Moysen attinet; S. Hieronymus in Epist. ad Algasiam cap. 9. illius verba interpretatur de occisione corporis, & RR. Salomon, & Jonathan de libro Legis: & interpretatio Hieronymi liquet ex cap. xi. 15. Num. non enim aliquis de libro Prædestinatorum deleri potest; de qua re securum fuisse Moysen, & ratio demonstrat, & Augustinus affirmat in Psalmum cv. num. 21. Quare Eustius cum Hieronymo ait Moysen locutum *de libro viventium hac vita præsentis*, tum in i. dist. 40. tum in loca difficiliora Script. Quamquam fieri potest, ut hæc Moyses proloqueretur humano quodam affectu, rationi tamen non repugnante, ad confidentiam fiduciamque suam contestandam, ut Rachel marito Gen. xxxi. 1. *Da mihi liberos, alioquin moriar*: qua loquendi consuetudine amici familiariter uti solent, haud ignari nolle eos, à quibus impense diliguntur, se tanta anxietate torqueri. Atque hanc etiam responsionem tradit S. Pater q. 147. in Exodum. Utraque responsio aptari potest verbis Pauli, *qui optabat perire in carne, ut alii salvarentur in spiritu*; inquit eo loci Hieronymus. Videtur tamen Paulus revera loqui de separatione, & exitio animæ, non enim ait duntaxat, *Optabam anathema esse*, sed addit, *à Christo*: quare Chrysostomus negat Apostolum loqui tantum de corporis occisione; & sententia Chrysostomi multis aliis probatur. Verum nec Chrysostomus *Quietistas* juvat, nec ait posse aliquem reprobationem propriam expetere; sed primo observat, in Græcis extare, non *Optabam*, sed *optarim, ὀψούρι*; deinde ait, precatum sibi Paulum anathema, hypothetice, *si modo fieri posset*, pro Dei gloria, ut cessarent Judæorum convitia. Vide Chrysost. in Paulum Tom. i. pag. edit. Commel. 185. Sensus ergo Pauli est, Optarem discindi à Christo pro ejus gloria, si per legem, justitiamque Dei liceret: in quibus non desiderium apparet reprobationis, sed amantium emphasis, com-

commonſtrata etiam pronominis repeti-
tione, ut adnotavit Erasmus. Adde
nonnullos charitate ſuccenſos exquiſita
termenta deſiderare, ut ipſorum alio-
rumque animæ ſummo bono aggluti-
nentur: quo ſenſu aſebat Ignatius in
Epiſt. ad Rom. n. 5. *Diaboli tormenta in
me veniant, tantummodo ut Jeſum nan-
ciſcar*; atque id non eſt propriam con-
temnere beatitudinem, ſed vehemen-
tius illam appetere.

8. PROPOSITIO III. Non repugnat
Propoſitio 3. charitati ſervare legem intuitu ſempi-
ternæ mercedis.

Probatur. Probatur primo ex Scripturis. Da-
vid enim Pſalm. cxviii. 112. ait: *In-
clinavi cor meum ad faciendâ juſtifica-
tiones tuas propter retributionem*. Matth.
vi. 10. Chriſtus illam nos orationem
docuit, in qua dicimus, *Adveniat re-
gnum tuum*; & verſ. 33. *Quærite, in-
quit, primum regnum Dei*. Apoſt. ad
Coloſſ. 1. 4. 5. *Audientes fidem veſtram
in Chriſto Jeſu, & dilectionem, quam
habetis in Sanctos omnes, propter ſpem,
quæ reſpoſita eſt vobis in cælis*: atque ad
Hebr. xi. 26. loquens de Moyſe, *Aspi-
ciebat enim in remunerationem*. Con-
firmatur ex Tridentino ſeſſ. vi. can. 31.
*Si quis dixerit juſtificatum peccare, dum
intuitu æternæ mercedis bene operatur,
anathema ſit*. Corroboratur PP. aucto-
ritate: Ambroſii ſcribentis lib. v. in Lu-
cam cap. 6. *Studia virtutum ſine remu-
neratione torpeſcunt*: Auguſtini ſerm.
345. ſive 32. inter Sirmondianos, *O tu,
homo, ſi titubas in re, eſto firmus in ſpe,
ſi autem te opus turbat, erigat ipſa mer-
ces*: atque Eccleſiæ univerſæ in Natali
Martyrum, *Tradiderunt corpora ſua
propter Deum ad ſupplicia, ut hæredes
fierent in domo Domini*. Accedit po-
ſtremo manifeſta ratio. Finis quippe
bonorum operum eſt vita æterna, &
hunc finem non ſibi conſtituit perversa
cupiditas, ſed ſtatuit Divina liberali-
tas, proponit Evangelium, inquit fides,
preſtolatur ſpes, & inviolata juſtitia re-
pendit. Quis autem dixerit nefas eſſe
hunc ſibi finem præſigere tot, tantisque
titulis commendatum? Aequum eſt igitur
pro confeſſione æternæ vitæ bonis
operibus inſudare.

9. *Dixi pro confeſſione æternæ vitæ,*
Confirmatur. quam ſitam eſſe in Dei fruitione, non
in qualibet re creata demonſtravi libro
xxi. cap. 5. neque in dubium revocari
poſteſt, quin pervertat ordinem chari-
tatis quicquid Deo ſervit fallaci ſpe ille-
ctus, & intuitu temporalium fluxorum-
que bonorum. De iſtiusmodi fine ope-
rantibus Auguſtinus ſerm. xxxii. in

Pſ. 144. alias xx. de diverſis, num. 22.
interpretatur verba Davidis. *Dextera
eorum, dextera iniquitatis*, ſcribens:
*Dexteram enim iniquitatis dicit felici-
tatem hujus ſæculi: non quia non inve-
nitur apud bonos, ſed boni quando illam
habent, in ſiniſtra illam habent, non in
dextera. Felicitatem perpetuam habent
in dextera, felicitatem temporalem ha-
bent in ſiniſtra. Cupiditas autem rerum
æternarum, & felicitatis æternæ non
debet miſceri cupiditati rerum tempora-
lium, id eſt felicitatis præſentis, & tem-
poralis*. Atque illa æterna felicitas mer-
cesque Sanctorum, nihil aliud eſt præ-
ter ipſum Deum, animorumque noſtro-
rum perpetuam cum illo unionem.
Quare idem Deus Gen. xv. 1. ait Abra-
hæ, *Ego merces tua magna nimis*. Ad
hanc mercedem excitandum eſt deſide-
rium illorum, qui nullum aliud præ-
mium ſibi repromiſſum opinantur, quam
cæleſte domicilium, ſocietatem angelo-
rum, & corporum immortalitatem: hæc
enim confeſſaria ſunt longe melioris fe-
licitatis, quæ ſita eſt in Dei perfecta
contemplatione, & jucundiſſima chari-
tate: atque hujus intuitu bonis operi-
bus danda eſt opera, aliaque bona, non
niſi ut medium, quo ad illud ſummum,
& incommutabile pervenitur, à nobis
ſunt expetenda.

At obijciunt I. Amor perfectus eſt
amor gratuitus, nec quærit charitas, Objectiones
quæ ſua ſunt. At qui operatur intuitu
mercedis, non amat gratis, & quærit
quæ ſua ſunt. Non ergo recte diligit.
II. Amor, qui proprium commodum
ſpectat, eſt amor concupiſcentiæ, non
charitatis. Qui autem æternam merce-
dem expectat, propriam diligit utilita-
tem. Igitur non charitate flagrat, ſed
amore concupiſcentiæ. III. Quamvis
juſta merces poſſit & peti, & deſidera-
ri; magis tamen commendandus eſt
amor liberalis, qui nullum impenſi ope-
ris præmium quærit. Licet ergo fas
eſſet operari propter retributionem;
perfectius Deum amat qui ejusdem re-
tributionis ſpem abjicit.

Reſp. ad primum negando minorem: 11.
gratis enim amat, qui nullam aliam
quærit mercedem præter bonum ipſum
quod amat; quia tunc nulla alia re,
niſi bono quod amat, delectatur ac frui-
tur. In hoc enim ſita eſt natura amo-
ris gratuiti, ut S. Pater Auguſtinus ex-
plicat ſerm. 340. alias 39. inter addi-
tos à Sirmondo, ubi ait: *Et tamen quia
gratis amamus, quia oves paſcimus, mer-
cedem quærimus. Quomodo fiet iſtud?
quomodo convenit, Gratis amo, ut pa-
ſcam,*

scam, & Mercedem posco, quia pasco? Nullo modo fieret hoc; nullo modo merces quaveretur ab eo, qui gratis amatur, nisi merces esset ipse qui amatur. Habentur similia Tract. 51. in Joannem, & in Psalm. 53. Imo nisi sit spes adhærendi firmissima charitate summo Bono, in qua adhæsiōne consistit beatitudo, non erit amor gratuitus, quia verus & castus amor percipi nequit sine boni incommutabilis aut desiderio, aut fruitione. Qui ergo non habet spem beatitudinis, perfecte non amat, quia non desiderat frui summo bono. *Frui enim est amore inbarere alicui rei propter se ipsam:* inquit Sanctus Pater lib. 1. de Doctrina Christi. cap. 4. Recte S. Thomas consimili argumentatione probat 1. 2. q. 65. art. 5. non dari veram sine spe (in hac vita) charitatem. Etiam S. Bonaventura in 111. dist. 26. art. 1. q. 1. docet gratuitum amorem non expectare temporalem mercedem, at non ita ratiocinandum de gloria aeterna, *Quia maxima charitas maxime desiderat uniri Deo.* Hinc Hugo Victorinus lib. 2. de Sacram. cap. 8. eos qui dicunt, *Diligimus Deum, sed non quarimus præmium, ne mercenarii simus;* ait esse tam stultos, ut se ipsos non intelligant, eadem producta ratione, quoniam, *si aliud quæres ab ipso, gratis non amares: sed non amares, si non desiderares.* Atque his diluitur etiam tertia objectio.

12.
Solutio 2.

Ad 2. respondemus hoc concupiscentia nomen significare tam pravum, quam rectum desiderium, ut explicavimus Tom. 2. p. 340. negamus autem amorem concupiscentia, sive spei, qui fertur in sempiternam felicitatem, tendere in creaturam rationalem tanquam in ultimum finem. Qui enim finem amoris, quo Deum diligit in propria utilitate

constituit, impius est, & sacrilegus: & amor spei, quem dicimus amorem concupiscentia, debet esse amor concupiscentia in finem ultimum directæ, ita ut propriam felicitatem quisque amet comparate ad Deum, ut scilicet ipsi amore jucundissimo inhæreat. Ita docet S. Franciscus Salesius lib. 11. de Divino amore cap. 17. Quare amor concupiscentia, & spei, qui fertur in propriam beatitudinem, ac posset in prævum finem deflecti, non defectu ipsius spei, sed vicio sperantis, dirigi debet charitate; ita ut præcipuus finis sit Deus, id est, ut diligamus quidem æternam vitam, sed intentione adhærendi Deo summo, & incommutabili bono. Id vero fit, quando petimus ut regnum Dei adveniat, non ut Deus mutetur in nobis, veluti dum appetimus cibum; sed ut nos immutemur in Deo, & in ipso vivamus, perficiamur, beatificemur; eundemque perpetuo contemplemur, & diligamus. Quapropter sicut dum appetimus cibum, ut convertatur in carnis nostræ substantiam, illum appetimus causa nostræ; ita dum æternam expetimus felicitatem, ut nos charitate convertamur in Deum, tenet ipse Deus ultimi finis, ac primæ causæ rationem. Docuit nos hanc præclaram doctrinam S. Pater Augustinus scribens lib. VIII. Confess. cap. 10. *Inveni longe me esse à te in regione dissimilitudinis, tanquam audirem vocem tuam de excelsis, Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ; sed tu mutaberis in me.* Legite librum inscriptum *Les véritables maximes de Saints*, editum Parisiis anno 1699. adversus illum, quem ante duos annos evulgaverat Archiepiscopus Cameracensis.

CAPUT XVII.

De Amore proximi, & ordine Charitatis.

SUMMARIUM.

1. Quomodo diligendus proximus.
2. Primo loco diligendi Parentes.
3. Secundo diligendi filii.
4. Tercio diligenda uxor.
5. Non licet uxori se alteri submittere consentiente viro.

1.
Quomodo
diligendus
proximus.

CARITATIS secundarium objectum esse proximum, liquet ex præc. cap. 14. ac proximum diligendum esse propter Deum, demonstrat ipsemet ordo charitatis. Insinuat præceptum dilectionis proximi Levit. XIX. 18.

6. An liceat viro usum uxoris alteri permittere ad mortem evadendam.
7. Quarto diligendi propinqui & amici.
8. Quinto diligendi pauperes.
9. Qui teneantur dare Eleemosynam, quid dare, & quibus.
10. Eleemosynarum Ordo.

Matth. XXI. 39. Joannis XIII. 34. & Epist. 1. cap. IV. 21. aliisque in locis compluribus. Exercetur autem cum proximo charitas, dum hoc cum eo agitur, ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligit Deum, juxta

Au

Augustini doctrinam in 1. de Doct. Ch. cap. 22. Decipitur quisquis putat se proximum diligere, dum externa tantum amoris exhibet argumenta, neque illum interno affectu prosequitur: quæ fallax opinio, ut diximus cap. 15. ab Innoc. XI. proscripta fuit. Nam primo charitas non est, quæ ex corde non oritur; sed charitatis dissimulatio, improbat ab Apostolo 2. ad Corinth. vi. 6. Deinde præcepta recto fine servari debent; atque non habetur finis rectus absque charitate sinceri cordis, auctore eodem Apostolo 1. ad Timot. 1. 5. Præterea nisi omnia membra compatiuntur & congaudeant, quod non fit absque interiori amoris sensu, aut mortua sunt, aut est in corpore schisma, ut inquit idem Apostolus cit. Ep. ad Corinth. xii. 25. Igitur non verbo, *vel lingua* diligendus est proximus, sed, (inquit Joan. 1. Ep. iii. 18.) *opere, & veritate*; id est, cum sinceritate cordis, tum operum exhibitione. Quamnam sint hæc opera novit quisque puerulus ex Christianis catechesibus: nec paucioribus verbis queunt ad memoriam revocari, quam vulgari disticho:

*Visito. Poto. Cibo. Redimo. Tego.
Colligo. Condo.
Consule. Carpe. Doce. Solare. Re-
mitte. Fer. Ora.*

Dixi pag. 12. cur latum non sit speciale præceptum diligendi se ipsum; sed hoc comprehendere in dilectione proximi facile demonstratur, quoniam cum dictum est, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, simul & tui abs te dilectio non est prætermissa. Deinde ille se satis diligit, qui sedulo agit, ut summo & vero perfruatur bono: ideoque actum satis de amore sui ipsius, ubi præscriptus est amor Dei; ille quippe solus se novit diligere, qui Deum diligit. Agnosceis, opinor, scita S. Patris. ex 1. de Doct. Christ. cap. 26. & ex libro de Morib. Eccl. cap. item 26. mutuata. Nisi homo se ipsum diligit, ut perfecto amore inhaereat Deo; erit amor, qui tantum differt à charitate, quantum à virtute vitium, eritque cupiditas radix malorum, quæ non habet Deum creatorem, sed hominis deceptorem. Appellari solet *amor proprius*, quo homo vel se, vel quæ sunt extra se, diligit propter se. Ne subrepat tam perniciosus amor; gaudendum hominibus de prole temporali, si spiritu junguntur Deo, ut docuit Christus, quando mulier clamavit, *Beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ suxisti*, Lucae xi. 27. Lu-

cere debet splendor doctrinæ, vel probitatis; ut quibus lux illa affulget, *glorificent patrem, qui in cælis est*: ait idem Christus Mat. v. 16. Laudanda est animorum virtus, corporum pulchritudo, decus auri, *cum pietate venerandi Creatorem, non cum libidine possidendi creaturam*: inquit S. Pater lib. iv. contra Julian. cap. 14. num. 66. Contemnendum denique quidquid ad Dei charitatem non refertur; divitiæ, fama, incolumitas, cultusque literarum: nam & improbus amator Nemesis ajebat Elegia 4. libri 11.

Ite procul Musa, si non prodestis amanti.

Tenent in proximorum ordine priorem locum Parentes; quorum tamen amor Divino præferri non debet, cum & illos præcipiamur deferere, quando in via salutis experimur adversarios. Videtis 1v. præcepti exegesis pag. 43. In hac dilectione præsertim servandus est ordo amoris commendatus in Cant. 11. 4. quia in diligendis parentibus, filiis, uxore, solet carnalis amor motus vividiores exerere. At memoria repetendum, esse nobis Patrem alium, quem oratione quotidiana commemoramus, suam nobis hæreditatem cælesti in patria servantem. In hoc præcellit Genitores, quod hi patres quidem sunt carnis nostræ, at Deus est Pater spirituum, ideoque huic *multo magis optemperabimus*, ait Apost. ad Heb. xii. 9. Præterea genuerunt nos homines, at non formarunt, ignorantes quis, aut qualis esset eorum semine nasciturus; unde pia Machab. parens 2. lib. vii. 22. ajebat: *Nescio qualiter in utero meo apparuisti: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi*. Deinde homines genuerunt filios mortuos, Deus creavit in æternitate mansuros. Patres nutriverunt natos, sed non de suo panem pro esurientibus instituerunt; sed Deus panem de terra produxit, ac terram ipsam frumenti altricem è nihilo. Genitores denique filios hæredes instituunt dum moriuntur, eosque derelinquunt; sed Deus post mortem filios suos in hæreditatem assumit nunquam postea derelicturus. His argumentis demonstrat Augustinus serm. 344. alias 31. inter Sirmondianos, quantâ curâ amor parentum sit dirigendus in Deum.

Asserendum idem est de amore parentum erga filios. Ut enim Deus demonstraret quanta ipse præ filiis charitate

2.

Primo loco diligendi Parentes.

lib. 11. 22.

3.

Secundò diligendi filii.

tate

tate sit diligendus, præcepit olim, ut sibi offerrentur primogeniti, qui solent impensus amari. Extat hoc præceptum Exodi xlii. 2. exemplaue Samuelis i. Regum i. 25. Samsonis Judicum xiii. 7. Joannis Baptistæ Lucæ i. 15. Si ergo filii declinent à via Domini, corripendi sunt, assiduisque flagellis plectendi, ne genitoribus fiat severa objurgatio, inferaturque supplicium lib. i. Regum cap. vi. ob nimiam indulgentiam inflatum Heli. In eodem libro Regum cap. iv. legitur vacas, clusis domi vitulis, dum plaustrum cum arca deferrent iisse in directum pergentes, & mugientes, & non declinantes ad dexteram, neque ad sinistram. Præclarum quod erga filios imitentur patres exemplum, omnem rei domesticæ curam dirigentes in Dei gloriam, neque ob filiorum gemitus vel inopiam à recto charitatis ordine declinantes.

4. Uxorem diligendam habemus in sacris
Tertiò dili- libris Gen. ii. 24. Matth. v. 32. ad
genda uxor. Colossenses iiii. 19. & nihil utilius,
quam vir & mulier bene sibi consentientes, docet Eccl. xxv. 1. Licitam esse humanam erga conjuges charitatem ob vinculum glutineque necessitudinis, & adeo licitam, ut si defuerit reprehendatur, demonstrat S. Pater sem. 349. alias 52. de tempore num. 2. At optime advertit charitatem istam posse esse etiam impiorum, paganorum, Judæorum, hæreticorum. Idcirco distinguit eo loci charitatem humanam licitam, illicitam, & Divinam. Humanam appellat, quam exigit naturæ necessitudo, sentiuntque etiam aspides, tigrides, leones: illicitam eam dicit, quâ unâ fit caro in permixtione meretricis, & amatoris; non enim locum habet in viro & uxore, ubi licet, ubi concessum est, ubi honestum est: sed ubi turpe, ubi illicitum, ubi damnabile: Divinam illam, quæ cum humanâ licitâ permanet, sed amat conjugem, filiosque secundum Christum, secundum Deum eis consulens, & in eis odio habens, si Christum habere noluerint. Scripsi nonnulla de hujusmodi honesto, divinoque amore Tom. iiii. pag. 255. Legi poterit Ludovicus de Ponte de Christiana perf. Tom. 2. Tract. v. Apostolus ad Ephesios v. ait diligendam à viro uxorem, ut diligitur à Christo Ecclesia, atque ut diligitur corpus suum: scilicet, ut studeat ejusdem salutis, neque ullis immunditiis eam polluat, aut pollui sinat, quemadmodum Christus sanctificavit Ecclesiam mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut eam sibi exhiberet non habentem rugam,

neque maculam. Exemplum autem corporis eò spectat, ut quemadmodum caput corpori, ita vir uxori salutaria ac necessaria provideat. Quare prior mariti inspectio est, ut uxor vitam ducat probam, honestam, mundissimam.

Refelluntur tam expressâ Apostoli doctrinâ, qui post Nicolaitas probantes promiscuum usum mulierum, asseruerunt licere uxori viro consentiente alteri ipsam submittere: quod tam absurdum est, quam opinari, an Christus queat tradere diabolo Ecclesiam suam. Adversus obscenos illos conclamant scedissima adulterii flagitia: quæ damnat lex naturæ, nec ignota Ciceroni libro 2. de legibus, Horatio libro i. serm. Sat. 3. & Ulpiano adulterium recensente *inter probra naturæ turpia*: damnat lex Divina Exodi xx. 14. Matth. v. 32. Ad Thessalonicenses prima iv. 4. damnant humanæ leges citatæ libro xx. 20. damnat Augustinus serm. 9. de decem Chordis num. 11. serm. 51. num. 22. lib. 1. de serm. Dom. in M. cap. 16. ac in 1. de libero arb. cap. 3. num. 6. Augustino consentiunt alii Patres apud Nat. Alex. dissert. xxix. primi Sæc. Accedunt illata marito injuria, morum corruptela, confusio proles, ac patrimoniorum alienatio. Adde quæ consequuntur scelera, cum veneficia ad partum abjiciendum ne formæ dissimilitudine prodant maternum crimen, tum virorum cædes, ut Candaulis Lydii, Agamemnonis, Fabriciani, Argyropili, ac, ne aliunde petamus exempla, quam ex historia sacra, Uriæ. Demum adulterii turpitudinem confirmant condigne multati auctores, necati ab Hippomene juncti curribus, cæsi mille plagis, sectique ab Ægyptiis, Romæ præcipitati à Tarpejo, obruti Hebræorum lege lapidibus. Legite Heraclidem, Brissonium, & Laurentium Lucensem, vi. & viii. Volum. Græc. Antiq.

At Jacobus Platellius in Synopsi pag. edit Duac. 159. scribit Augustinum lib. 1. An liceat viro usum uxoris alteri de Serm. Domini in monte cap. 29. non audere peccati damnare eum, qui ad evadendam mortem usum uxoris suæ alteri viro permiserit. Paucis excutientibus Platellii error. Primo citato cap. 29. nunc 16. S. Pater ait: *Sed non ita est æstimandum, ne hoc etiam femina viro permittente facere possit videatur; quod omnium sensus excludit: quamquam nonnulla causa possint existere, ubi & uxor mariti consensu pro ipso marito hoc facere debere videatur.* Quorum verborum sensus est, nunquam esse licitum consentiente marito uxorem adulterari; quo-

5. Non licet uxori se alteri submittere consentiente viro.

6.

An liceat viro uxoris alteri permittente ad mortem evadendam.

quoniam, tametsi videatur id aliquando exigi ab amore maritali ad salvandam conjugis vitam, id tamen **OMNIUM SENSUS EXCLUDIT**, ut pro vita corporis anima fornicationis crimine commaculetur. Deinde aſſert quod imperante Conſtancio narrabatur contigisse Alexandriæ circa annum 343. excusataque amorem mulieris, quæ non libidinis causa, sed ut vitam mariti redimeret, eo jubente, sui copiam ſecerat Accindyno. Tum factò narrato: *Nil, inquit, in alteram partem disputo, liceat, cuique aſſimare quod velit; non enim de Divinis auctoritatibus deprompta hiſtoria eſt, ſed tamen narrato hoc factò, non ita reſpuit hoc ſenſus humanus quod in illa muliere viro jubente commiſſum eſt, quemadmodum antea cum ſine ullo exemplo res ipſa poneretur, horruimus.* Quibus duo aſſimulat: unum, nolle diſputationem inſtituere de veritate hiſtoriæ, quæ negari poſſet; cum non ſit è ſacris libris deprompta: alterum hoc factum non ita horrorem incutere, ut adulteria patrata absque ullo mortis diſcrimine, neque illud ita reſpui ab humano ſenſu; reſpui tamen, quia omne adulterium *omnium ſenſus excludit*. Accurate iſta notanda ſunt, nam alii cum Platelio mentem Auguſtini non perceperunt. At legite Norbertum Elbecque in diſſert. Theolog. de Advert. req. ad peccandum pag. 210.

7. Quarto diligendi propinqui & amici,

Quæ dixi de amore conjugum, eadem aſſimo de dilectione omnium propinquorum & amicorum: hos enim recte diligimus, dum recti rerum aſſimatores ordinatam habemus charitatem, non æque diligentes quod vel minus vel amplius diligendum eſt, omniaque diligentes propter Deum, Deum vero propter ſe ipſum. Vid. Aug. in 1. de Doct. Chriſt. cap. 27. At religioſi fratres etiam majori, quam fratres carnis ſunt amore diligendi, propterea quod inſtituta ſunt canobiorum regulæ, ut imitemur Chriſti diſcipulos, & naſcentis Eccleſiæ fervorem, atque mutua dilectione gratiæ ſpiritum ſoveamus & augeamus, ut Chriſtus præcepit Joan. xi 11. 34. Quo in loco charitatis ordinem non prætermiſit, ſed præcipiens ut diligamus invicem, ſicut ipſe dilexit nos, oſtendit fratres diligendos propter Deum, illorumque ſalutem exemplo Chriſti curandam, ut una ſuamur Patris hæreditate, quam nobis Salvator tanta dilectione promiſit, acquiſivit, diſpoſuit. Habet hæc fraternitas perfectionis ſuæ formam, ſi quantum ad animum ſpectat. Idipſum dicamus omnes,

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

in eodem ſenſu, eademque ſententia: quantum ad corpus attinet, *habentes alimēta, & quibus tegamur*, hiſ contenti ſimus: quantum ad officiorum munera, exequamur omnia *ſine murmurationibus & baſitationibus*. Tradidit hæc præcepta Apoſtolus 1. ad Corin. 1. 10. Prima ad Timoth. vi. 8. ad Philipp. 11. 14. ac diligentius ſervanda ſunt, quam vota ſcribentis carmine cvii. ad Leſbiam,

*Ut liceat nobis tota producere vita
Alternum hoc ſanctæ fedus amicitia.*

Diligendi præ cæteris pauperes, ſubſidioque eleemoſynarum juvandi. Nil vehementius urgent ſacræ literæ: nam largiri eleemoſynam Eccleſiaſticus 1. 8. appellat *reddere debitum*: ſemen illam eſſe gratiarum ac repromiſſæ benedictionis, teſtatur Apoſtolus 2. ad Corin. 1x. 6. non poſſe Deum diligere, qui habens huius mundi ſubſtantiam non ſublevat pauperum indigentiam, docet Joan. 1. Ep. 111. 17. de hoc præſertim in extremo iudicio reddendam eſſe rationem, liquet ex Mat. xxv. 42. Pluribus argumentis eandem eleemoſynam inculcant Patres: Baſilius hom. adverſus divites, ex quo meminiffe oporteat communis natariæ: Chryſoſtomus hom. 2. de Lazaro, ex quo rapina ſit ſuperflua denegare iis, pro quorum neceſſitate nobis collata ſunt: Auguſtinus tract. 5. in Epist. Joan. ex quo divites ac pauperes redempti ſint uno pretio: Thomas de Villanova Conc. de Divo Martino, ex quo tenacitas convincat incredulitatem noſtram, & exprobrat maximam erga bonorum omnium largitorem ingratiſtudinem. Veterum quoque Gentilium legibus filii pauperum ac divitum eodem cibo alebantur, nec fas erat publice feſtum agere, niſi iis, qui omnibus vici ſui pauperibus proſpexiſſent. Legi poterit in Srenarum hiſtoria Lipenius.

Quæri ſolet, qui ad faciendam eleemoſynam teneantur, quid debant elargiri, & quibus mendicis. Teneantur ii, quibus eſt liberum diſtribuendarum rerum dominium: unde uxor, filiiſque impertiri non poſſunt, niſi quæ ſiſ, ut impendant pro libito, conceduntur, ut ſunt in conjuge *paraſberna*, id eſt, quæ ſponſo dantur præter dotem; & in filiis *ſamalias caſtreſia*, ſcilicet, quæ aut ex officiis, aut in inſitiis acquiruntur. Utrique tamen diſtribuere poſſunt, quæ Rector domus tacita conſeſione permittit, nec gravat familiam

8. Nihil quinto diligendi pauperes.

9. Qui teneantur dare eleemoſynam, quid dare, & quibus.

U u

ino

inopiâ. Idem asserendum de iis, qui voto paupertatis sese obstrinxerunt: in quibus tamen animadvertendum est cedere quidquid acquirunt in jura communitalis. Distribuendum autem est quod superest, ex cap. 111. Lucæ 11. & xi. 41. at non quod superest cupiditati, & avaritiæ, cui nihil superest; nunquam enim impletur avaritiæ cupido, ut inquit cap. v. 9. Ecclesiastes. Quærendum igitur quod sufficiat operi Dei, non quod sufficiat cupiditati, ut inveniantur superflua pauperibus eroganda, juxta Augustini præceptionem in Psalmum cxlviii. n. 12. Quidquid possidetur mala fide, aut furto, aut vitioso ludo comparatum, clamat ad Dominum; neque potest pauperibus erogari: nam scriptum est, Tob. iv. 7. *Ex substantia tua fac elemosynam*; & Prov. 111. 9. *Honora Dominum de tua substantia*. Falluntur ergo qui ad pecuniam iniquitate acquisitam referunt ea verba Lucæ xvi. 9. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*; nam eo sensu *mammona iniquitatis* dictum est, quo *dextera iniquitatis*, cap. præcedenti: quia nempe divitias hujus sæculi habent etiam iniqui. Ita Augustinus serm. 41. num. 6. & 49. num. 11. aut quia umbræ divitiarum sunt, non veræ divitiæ, & in illis soli iniqui constituent spem; atque copiam beatitudinis suæ; inquit idem Augustinus lib. 2. qq.

Evang. q. 34. Demum eroganda est elemosyna pauperibus etiam improbis, neque avertenda facies ab ullo pauperum, ut inquit eodem loco Tobias; at quoniam *multam malitiam docuit otiositas*, auctore Ecclesiast. xxxi. 11. 28. contingere potest, ut melius sit erroneos in operationem mittere, quam fovere beneficiis acediam.

Eleemosynarum ordo est, ut prius quisque sibi victum, & vestitum provideat *sufficientem ac mediocrem*, non deliciosum ac pomposum: deinde parentibus, si pauperes sint, quantum prævalet, largiatur: postea servos, & ancillas nec esurire, nec algere permittat: posthac quidquid, excepto mediocri, & congruo victu, & vestitu, sive de militia, sive de agricultura, sive aliunde provenierit, tanquam Christo petenti, & esurienti, pauperibus humiliter, hilari vultu, ac profusa beneficentia distribuat; eo quidem fine, ut orationes ejus exaudiantur, vita commutetur in melius, deleantur mala præterita, adveniatque sempiterna felicitas. Hæc ex Augustino epist. 243. num. 12. serm. 39. num. 6. & lib. 2. de serm. Domini in M. cap. 2. quibus & charitas erga proximum, & hujus charitatis ordo explicatur, *brevissimis testimoniis, sed nisi fallor, idoneis, & quibus suscepta rei satisfiat*. De morib. Eccl. Cath. cap. xxvi. num. 50.

CAPUT XVIII.

De dilectione inimicorum, necnon de bello, & monomachia.

SUMMARIUM.

1. Præceptum est diligere inimicos.
2. Objeccio, & solutio.
3. Tria requisita ad iustum bellum.
4. Propositio I. Demonstratur.

5. & 6. Objectiones, & Solutiones.
7. Propositio 2. Probatur.
8. Objeccio & Solutio.

I.
Præceptum
est diligere
inimicos.

INIMICORUM quoque dilectionem esse in præcepto, liquet ex Matth. v. 44. ubi Scribis interpretantibus versum 18. cap. xix. Levitici, *Diliges amicum tuum sicut te ipsum*, de solis Judæis, ac sibi sanguine ac progenie conjunctis, ait Christus, *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros*: non novam legem ferens, sed interpretans veterem, in qua præscriptam etiam dilectionem inimicorum, haud obscure colligitur ex cap. xxiii. 5. ubi præcipitur sublevandum & asinum odientis jacentem sub onere. Infertur eadem inimicorum dilectio ex Matth. vi. 12. ubi

oratione dominica petitur debitorum dimissio ea pactione, ut pariter homo dimittat injurias odio habentibus. Eandem urgent Paulus ad Rom. xii. 17. ac Petrus in priori Epistola, 111. 9. Patres, ac Theologi omnes, docentes teneri nos ad exhibenda hostibus communia dilectionis officia; cum externa salutationum, hortationum, elemosynarum; tum interna affectus, compassionis, & precum. Quod & rationi consentaneum est, quia habent nobiscum communem naturam, quia eodem pretio redempti sunt, quia eandem hereditatem expectant.

Si

2.
Objectio &
ſolutio.

Si forte obijcias, præcepiſſe Domi-
num Deut. xx. 17. ut Hebræi omnes
hoſtes in ore gladii interficerent, ne-
que foedus cum Amalecitis unquam ini-
rent. Eſt in promptu reſponſio, quod
bellum erat adverſus idololatrias, quos
Dominus juſſerat delendos, Amalecitas
quidem, quod populum Iſrael profici-
ſcentem in terram Chanaan injuſto bel-
lo laceſſerent; Amorrhæos, aliosque
idololatrias, quod abominationes Deo-
rum ſuorum promoverent. Neque enim
charitati repugnat gerere juſtum bel-
lum, præſertim ſi interſit religio, &
& reipublicæ cauſa; ſed charitas, quæ
præcipit ut diligatur inimicus, præſeri-
bit etiam, ut majus bonum præſera-
tur minori. Quare de bello hic brevi-
ter acturi ſumus, maxime quod illicitum
dixerint Manichæi, Anabaptiſtæ,
atque Eraſmus: quos reſellunt cum
omnibus Theologis Bellarminus Contro-
verſia v. lib. 111. cap. 14. Eſtius in 3.
diſt. 37. §. 20. Lupus de antiq. diſc.
Chriſt. milit. Stephanus Valentinus de
Juſto Bello, Abulenſis in Deuter. nec
non Hugo Grotius de Jure belli & pacis
lib. 1. cap. 2. At hic videtur nobis pin-
gere virtutem Gentilium, dum probat
licitum eſſe tractare arma, ex quo prin-
cipium juſti ſit ſtudere propriæ conſer-
vationi: ac oratorem agere, non phi-
loſophum, dum argumentum petit ex
armis brutorum, tot poetarum accitis
teſtimoniis. Bruta enim utuntur armis,
quia ratione carent, nec homini fas eſt
vim adhibere, ſi hoſtem compeſcere
poſſit ratione. Imo & Gentiles vitam
profuderunt pro incolumitate Reipubli-
cæ, quo titulo laudantur; tametiſi fue-
rit hæc virtus inanis, & gloriæ cupi-
ditate marceſcens. Hinc merito Gro-
tius in pluribus à Joanne Feldeno re-
ſellitur.

3.
Tria requi-
ſita ad ju-
ſtum bellum.

Prænotandum eſt autem tria ad ju-
ſtum bellum requiri, legitimam aucto-
ritatem, ordinem æquitatis, ac rectitu-
dinem intentionis. Adeſt legitima au-
toritas, dum bellum ſuſcipitur, ſive
Deo; ſive aliquo legitimo imperio ju-
bente, inquit S. P. Auguſt. lib. 22. con-
tra Fauſtum cap. 74. & cap. proximo,
*Suſcipiendi bellum auctoritas atque con-
ſilium penes principem ſit.* Eſt ordo
æquitatis, ſive juſta cauſa, dum bel-
lum geritur, *vel ad terrendam, vel ad
obterendam, vel ad ſubjugandam mor-
talium ſuperbiam,* inquit eo loci Augu-
ſtinus, id eſt, dum homines impii aut
Religionem perturbant, aut contra mo-
res peccant, aut patriam libertatem in-
vadunt, nec poſſunt ratione frenari, ut
R. P. Berti Theol. Tom. IV.

explicat Reginaldus Polus S. R. E. Car-
din. in Epiſt. ad Philippum Angliæ Re-
gem ſcripta, dum huic Julius III. R. P.
enſem ac pileum dono mitteret, nec-
non Oratione habita in funere Nannis
Strozze vir eloquentiſſimus Leonardus
Aretinus. Rectus finis eſt, *ſi totum
bellum agit ratio, & nihil ſibi vindicet
furor,* ut inquit Hugo Floriacenſis in
Miſcel. Baluz. lib. iv. pag. 42. ſcilicet,
ſi nequaquam interſit *nocendi cupiditas,
ulciſcendi crudelitas, impacatus atque
implacabilis animus, feritas rebellandi,
libido dominandi,* ait S. P. Auguſt. cit.
cap. 74. & Cap. *Quid culpatur,* xiii.
quaſt. 1. ſed pugnatur pacis ſtudio, ut
mali coerceantur, ac boni ſubleventur,
ut docet idem Auguſt. Epiſt. 189. n. 6.
& Cap. *Apud veros,* citata Cauſa xiii.

PROPOSITIO I. Dummodo interſint
hæ conditiones, fas eſt Chriſtianis bel-
lum gerere.

Demonſtratur primo. Niſi enim bel-
lum eſſet aliquando licitum, nunquam
Deus bellandi jura præſcripſiſſet; neque
bellatores viri in ſacris libris, atque ab
Eccleſiæ Patribus ſummis laudibus co-
honeſtarentur; ſed eſſet Deus veteris
Teſtamenti auctor diſſenſionis, ac ma-
lus: Moyſes vero, Joſue, Gedeon,
Macchabæi, alique fortiffimi viri im-
probi, ac ſceleſtiſſimi. At ipſe Deus
Deut. xx. bellandi præſcripſit leges; &
qui adverſus hoſtes ſalva æquitate præ-
liarunt, commendantur ab Eccleſiaſti-
co 46. ab Apoſtolo ad Hebræos 11. ab
Ambroſio lib. 1. de Officiis cap. 4. at-
que ab Auguſtino citato libro xxi. ad-
verſus Manichæorum criminationes vin-
dicantur. Licitum eſt ergo, & ali-
quando neceſſarium cum hoſtibus dimi-
care. II. Ne quis putet aliud in Evan-
gelica lege, aliud in veteri fuiſſe jus
belli; Lex Moyſis in iis, quæ cum le-
ge naturæ habet communia, ac ſpectant
ad civicam pacem, tutelam populi, &
improborum vindictam, viget adhuc;
ideoque ut Moyſes Amalecitas multitu-
dini vim inferentes, ut Joſue Amorr-
hæos, Jephthe Ammonitas, Samſon
& David Philithæos oppugnarunt; fas
nunc erit Chriſtianis principibus infide-
les aggredi, hoſtes pellere, tumultua-
rios compeſcere. III. Joannes Lucæ 111.
14. interrogantibus eum militibus, quid
iſtis agendum eſſet, *quia ſciebat,* in-
quit Auguſtinus cit. cap. 47. *non eſſe
bomicidas, ſed miniſtros legis, non ul-
tores injuriarum ſuarum, ſed ſalutis
publicæ defenſores,* non reſpondit, *Ar-
ma abjicite, militiam iſtam deſerite, ne-
minem percutite, vulnerate, proſternite.*

U u 2

nemi-

neminem: sed inquit, *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.* Christus pariter Centurionis dicentis Ma th. viii. 9. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, &c.* ut ibidem S. Augustinus animadvertit, *fidem laudavit, non illius militiæ desertionem imperavit,* Idem contigisse Cornelio liquet Act. cap. 10. Joannes ergo, Apostoli, Christus militiam non prohibuerunt. IV. Finis præcepti non est res illicita, sed provehens communem utilitatem charitas. At Christus præcepit Matth. xxii. 21. ut tributaendantur Cæsari; & idcirco tributa præstantur, quoniam principes ministri Dei sunt, & gladium portant tanquam vindices in iram iis, qui malum agunt, auctore Apostolo ad Rom. xiii. 4. 6. Unde Augustinus ibidem, *Ad hoc enim tributa præstantur (inquit) ut propter bella militi stipendium præbeatur.* Bellare ergo fas est, alioqui injustum foret tributa & vectigalia persolvere. V. Nunquam ab Ecclesia ob solam militiam fuerunt fideles rejecti, ac objurgati; sed militibus baptismum petentibus hoc injunctum tantummodo, ut ab immolationibus & vexationibus abstinerent suis contenti stipendiis. Vide Apostolic. Constit. lib. viii. cap. 32. Militasse in castris Decii, Valeriani, Maximiani, Licinii Christianos milites probatissimos, nec cingulum abdicasse, nisi ubi trahebantur ad simulacra, narrat Sanctorum Acta. Precibus Christianorum militum sub Aureliano Imperatore impetratum imbrem, narrat in Apolog. Tertullianus. A Romanis Pontificibus solemniter benedici enses, & dono mitti Imperatoribus militum, constat ex 2. p. Pontif. IV. Tandem ipse charitatis ordo aliquando postulat, ut bellum geratur: primum, quia iustissimæ rationis imperium est scelerosos punire; ut docet S. Pater lib. 1. de Civit. Dei cap. 21. potest autem contingere, ut nisi armis arceantur, conveniant prædonum manus, irruatque scelerum omnium illuvies. Deinde etiam hostibus aliquando consulitur infestis pugnis: quia *debilitata membra, quibus non bene utebantur, cessabunt à malo opere:* cap. Si quis, xxiii. q. 2. Denique sine hostium everfione haberi nequit Reipublicæ salus, & civium tranquillitas: ideoque dum pacem habet voluntas, indicit bellum necessitas, ac servata æquitate pugnatur, ut *liberet Deus à necessitate, & conservet in pace,* inquit S. Pater in Epist. ad Bonifacium Comitem 189. alias 205. n. 6.

Opponunt adversarii I. quod lex Christiana præcipit ne resistamus malis, Objectiones. Matt. v. 39. ne malum pro malo reddamus, ad Rom. xii. 17. ne militemus secundum carnem, 2. ad Corinth. x. 3. ne sit nobis adversus carnem & sanguinem colluctatio, ad Ephes. vi. 12. II. Quod nobis imitanda sit Christi mansuetudo, & implendum sub Evangelio propheticum vaticinium Esaie 11. 4. *Constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* III. Quod 12. Canone Nicæno indicta sit decem annorum pœnitentia iis, qui deposito militari cingulo redeunt ad militiam. IV. quod Patres bella damnent tanquam cædium, rapinarum, omniumque flagitiorum diluvium.

Sunt hæc omnia facillimæ expeditionis. Ad primum enim respondemus Solutiones. Mat. v. & ad Rom. xii. prohiberi privatam vindictam, non bellum susceptum legitima auctoritate imperante: in 2. autem ad Corinthios nobis præcipitur, ne vivamus secundum desideria carnis, & more politicorum; ac in Epistola ad Ephesios admonemur graviora esse certamina, quæ nobis sunt cum immundis spiritibus, quam pugnae adversus homines, ut recte Augustinus serm. viii. de Verbis Dom. nunc 67. num. 4. & Prudentius in Hamartigenia. Ad 2. respondemus non adversari Christianæ mansuetudini inire pugnam, dum pacem habet bona voluntas, bellum necessitas; & dum bellando expugnentur iniqui, ut victi ad pacis utilitatem perducantur: quemadmodum non opponebatur Christi mansuetudini percutere templi profanatores texto è funibus flagello, nec Apostolis spiritualibus armis ense quolibet severioribus punire Ananiam, Simonem, Elimam, Corinthium incesti reum, Hymenæum, Alexandrum; cum salus totius corporis magis curetur, dum putrida membra secantur, ubi nullum prodest vulneribus medicamentum. Esaias vero prædixerat tempus nativitatis Christi, qui natus est imperante Augusto, clauso Jano, ac toto orbe in pace composito: quamquam & in lege Evangelica pax illa regnat, ubi omnes Christiane vivunt projecta invidentia, ac perniciofa cupiditate. Ad 3. dico Imperatores idolorum cultores, milites qui nollent Diis sacrificare, militari cingulo ignominie causa exuisse; unde in sacra historia legimus pro Christo cingulum abjecisse sub Diocletiano in Armenia milites mciiv. sub Licinio Arfacium, & Auxentium, & sub Juliano Apostata Victricium, &

& Valentinianum poſtea Imperatorem, à D. Ambroſio funebri præconio condecoratum, alioſque ab Euſebio, ac Theodoroſo laudatos. Qui ergo cingulum ſemel abjecerant, ad militiam reduntes videbantur probare cultum idolorum. Adde cum eximio Lupo ad præcitatum canonem, duplex fuiſſe militiæ genus, ſuperioris, cui erat neceſſitas immolationis, & inferioris, quam Tertullianus lib. de Idololatria cap. 14. appellat *caligatam*, & canonem latum eſſe adverſus priorem. Præterea à poenitentibus, & à Clericis ſeverior exigebatur diſciplina, ab illis ad aliorum terrorem, ab iſtis vero ad exemplum. Ad poſtremum reſpondeo utique è bello derivare multiplices clades, dirasque neceſſitates; ſed iniquitas partis adverſæ, etiam dolenda, ſi nulla ex ea bellandi neceſſitas naſceretur, *juſta bella ingerit gerenda ſapienti*, ut inquit S. Pater XIX. de Civ. Dei cap. 7. quare Patres damnant iniquitates quæ bellum pariunt, non bellum quod geritur ut iniquitas puniatur, ut pax acquiratur, ut genus humanum vexationes non patiatur.

7. PROPOSITIO II. Illicita eſt monomachia, ſive initum ex condicito ſingulare certamen.

Probatur. Probatur, quoniam Tridentinum Concilium ſeſſ. 25. cap. 19. declarat deſtabilem duellorum uſum fabricante diabolo fuiſſe introductum, ut cruenta corporum morte animarum quoque perniciem lucraretur: provocantes autem, & ineuntes plectit excommunicationis poena, perpetua infamia, proſcriptione bonorum, & ſi moriantur in pugna, Eccleſiaſtica ſepultura. Idem decreverunt ſummi Pontifices Pius IV. Gregorius XIII. Clemens VIII. Etiam Alex. VII. proſcripſit illam propoſitionem: *Vir equeſtris ad duellum provocatus poſteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Idem demonſtrat

evidens ratio; nam ſi duellum inſtituatur ad oſtentationem virium, deſteſtabilis ſuperbia eſt, & immanis crudelitas haud honeſtior flagitioſo gladiatorum congreſſu: ſi ad notam timiditatis vitandam, eſt ſingularis dementia ac temeritas, ob improborum exiſtimationem præſentis, ac ſempiternæ vitæ inire periculum; necnon imprudens rerum dijudicatio fortitudinis præſtantiam in corporis viribus, non in virtute animi conſtituere, cum illæ brutis, barbaris, que hominibus ſint communes; hæc propria rationalium, honeſtiſſimorum, que virorum: ſi denique ſingularis pugna ſuſcipiatur honoris cauſa, cum honor vitæ hominis non debeat æquiparari, niſi ſit verus honor ſitus in vitæ honeſtate, virtutiſque decore; extrema ſtulticia eſt ob famam ſterilem atque inanem corpus & animam devovere. Hæc tamen non tenent, ſi ad finem imponendum truci bello, ex condicito utriusque partis, aut duo, aut plures decertent monomachia; tunc enim non temere, ſed juſſu legitime poteſtatis pugnatur, ac propria vita non proſterili fama, vel inani oſtentatione proſunditur, ſed pro reipublicæ incolumitate, & communi ſalute. At de his plura qui data opera moralem Theologiam exornarunt.

Si objicias in Religione Equitum D. Jacobi in Hiſpania celeberrima, & S. Sedis approbatione confirmata, exigi à candidatis juramentum, quod nunquam recuſarint ſingulare certamen; reſpondet Andreas Mendo diſquiſit. III. q. 2. num. 16. non ejici à nobiliſſimorum Equitum numero, qui recuſarit duellum, ne Deum offenderet; ſed qui id egerit præſeferendo timiditatem, & commonſtrando ſe ad pugnam vel pro religione, vel pro Regni tranquillitate ineundam nequaquam idoneum eſſe.

8. Objeſtio & Solutio.

C A P U T XIX.

An violeſtur charitatis præceptum, ſi occidatur vitæ injuſtus aggreſſor.

S U M M A R I U M.

1. An liceat occidere injuſtum vitæ aggreſſorem auctores pro - & contra notantur.
2. In quo conſiſtat moderamen inculpatæ tutelæ.
3. Ordo charitatis requirit ordinatam dilectionem.
4. Propoſitio probatur ex S. Scriptura.
5. & 6. Solutio objeſtionum.
7. 8. & 9. Probatur ulterius propoſitio.
10. Noxia cupiditas facit illicitam occiſionem graſſatoris.
11. Ulciſcendi libido facit illicitam occiſionem.
12. Non licet aggreſſorem occidere inhærendo amore vitæ, corporis, & huic poſt-habendo proximum.
13. Argumenta ſui retunduntur.
14. Non licet ex ira aggreſſorem proſternere, nec vitæ deſenſionem, ſed alterius mortem intendere.
15. Uſque 23. Objeſtionum ſolutio.

U u 3

Q U A M

1.
An liceat occidere injustum vitæ aggressorem auctores pro- & contra notantur.

QUAMQUAM non continet hoc volumen moralis Theologiæ quæstiones singulas, sed universales tantum charitatis, cæterarumque virtutum præceptiones: quæstio tamen de occisione infaustoris tam est difficilis & implexa, ut jure expostulet peculiarem aliquam disquisitionem. Abeunt enim in diversas partes Theologi; affirmantque licite injustum aggressorem occidi non solum benigniores quidam, ac per-vulgati Casuistæ, verum etiam graves, accuratque Theologi, inter quos non absque præconio laudis commemorandi sunt Dominicus Soto lib. v. de justit. & Jure cap. 1. art. 8. Estius in dist. 37. libri 3. §. 21. ac fere omnes Thomistæ in 2. 2. D. Th. q. 64. art. 7. Continuator Theologiæ Tournely de Justitia P. 3. cap. 3. art. 2. sect. 5. alique ab eodem auctore laudati, nec non ex Nostratibus Saloni in præcitatum articulum D. Thomæ, Petrus de Aragona ibidem, stilo autem fusiori Barth. Riccius ad proposit. xxx. damnatam ab Innoc. XI. in quo invenies quidquid alii, etiam posteriores ævi, collegerunt. At lædi ea occisione charitatis præceptum docent viri alii doctissimi; atque ut mittam Accursium, Gersonem, Richardum à S. Viçt. à Petro de Aragona eo loci commemoratos, aliosque à Friderico Gavardi q. 2. de lege nat. §. 4. inter Nostrates idem exquisitis argumentationibus contendunt Augustinus Triumphus de Potest. Eccles. q. 52. art. 3. Cardin. Norisius in Vindiciis cap. 1v. §. 9. Christianus Lupus de Opin. Probabili cap. 8. Leonardus Vanroy de Justit. & Jure cap. 6. q. 9. prælaudatus Gavardi Tom. 1v. cit. loco, Aurelius Piette P. 1v. cap. 4. q. 4. alique recentiores.

2.
In quo consistat moderamen inculpatæ tuclæ.

Prænotandum est autem, Doctores, qui propugnant licite occidi aggressorem in vitæ suæ defensionem, necessarium requirere *moderamen inculpatæ tuclæ*, quod in eo situm est, ut defensor nihil aliud molietur, quam id, quod necessarium putat ad intentatam necem propulsandam; ita ut si evadere possit ferientis ictus arripiendo fugam, non tra-ctet arma; si hoc fat est, nec infaustorem vulneret; si possit levi vulnere aggre-dientem repellere, non infligat lethale. Neceffe est etiam, ut aggressor sit injus-tus, scilicet in alterum non irruat abs-que accepta auctoritate; alioqui pec-caret quoque miles, & carnifex, quod nullus dixerit. Addit S. Thomas con-ditionem hanc, ut defensor intendat conservationem propriæ vitæ, non mor-tem aggressoris sui: quam conditionem

non eadem ratione interpretantur Theo-logi. Nam Cajetanus in 2. 2. q. 64. art. 7. ait mentem esse Doctoris Angelici, ut nullo modo intendatur mors infaustoris, vel tanquam finis, vel tanquam me-dium, ita ut mors illa sequatur tantum per accidens, tanquam aliquid conse-quens ex necessitate finis, ut *ex medici-na sanante sequitur ægroti debilitatio*. At Soto contendit mentem S. Thomæ esse, quod fiat illicitum homicidium ex intentione, quando quis alterum aggre-ditur ipsum præveniens vel ad vindi-candam præteritam injuriam, vel ad cavendam futuram: secus si læcessitus videns se non posse alio pacto mortem evadere, intendat mortem aggressoris, & etiam si opus sit, mucrone ipsius ju-gulum petat. S. enim Thomas, inquit Soto, se ipsum explicat, dum ait occi-dere ex intentione licere tantum ei, qui habet publicam auctoritatem; cui pro-fecto fas est aggredi hostem, ac præve-nire occidendum, ut defendatur respu-blica. Accedit Soto Continuator Th. Tournely, dicens fieri non posse, ut qui plumbeam glandem explodit in caput inimici, mortem ejus non intendat. Et tamen, ni fallor, melius mentem D. An-gelici assecutus est Cajetanus. Enim-vero S. Thomas aperte docet, ejusdem actus aliquando dari duos effectus, *quo-rum alter sit in intentione, alius vero sit præter intentionem*: morales actus suam speciem desumere ab eo, *quod intenditur, non autem, ab eo quod est præter intentionem, cum sit per acci-dens, ut ex supradictis patet*: atque ex D. Thoma illud *per accidens* dicitur eve-nire, *quod est præter intentionem agen-tis*, ut idem Doctor explicat supra q. 43. art. 3. & 1. 2. q. 12. art. 7. At qui ag-gressoris mortem intendit, ut propriæ saluti consulat, non ita se gerit, ut mors illa sequatur tantum per accidens, & præter intentionem, cum tam finis, quam medium sint intentionis objectum, ut evidenter demonstrat Saloni noster, atque absque ulla demonstratione per se manifestum est. Igitur S. Thomas permittit tantum occisionem infaustoris, si sequatur *per accidens*, ut in ægrotò deliquim, non vero si intendatur, ut finis, aut medium, quemadmodum ex-plicat Cajetanus. Nec urget Soti ani-madversio, quod S. Thomas proferat exemplum occidentis publica auctori-tate; is namque idcirco non peccat, quia intendit publicum bonum, ad quod referri debet vita privati hominis. Quod si cum Saloni reponas veram esse interpretationem Cajetani, sed fieri

non

non posse, ut in praxi, atque in actuali conflictu mors aggressoris non intendatur ut medium ad vitam propriam servandam; subinferent Nostrates etiam illicitum esse petere cor, aut jugulum aggressoris, quod licitum alii putant; & perperam adversarios in suas partes S. Thomam pertrahere.

3. Ordo Charitatis requirit ordinatam dilectionem.

Præmittendum pro nostra sententia, in hoc situm esse ordinem charitatis, ut homo rerum integer æstimator ordinatam dilectionem habeat, nec amplius diligit quod minus est diligibile, ut liquet ex supradictis, & docet S. P. in 1. de Doctrina Christi. cap. 27. num. 28. Diligendum quoque est corpus nostrum, & citra vitium amari potest corporalis vita, ut idem Augustinus docet præcedenti cap. 25. n. 26. sed præcipiendum est homini, quomodo corpus suum diligat, ut ei ordinate prudenterque consulat: ita ut amplius alius homo diligendus sit, quam corpus nostrum, quia cum omnia diligenda sint propter Deum, nobiscum alius homo potest Deo perfrui, quod non potest corpus, cum corpus per animam vivat, qua fruimur Deo. Atque id negari nequit, nisi palam repudiata Augustiniana doctrina, imo ipsa charitatis lege contracta, præscribente talem dilectionis ordinem, quo cætera in Deum confluant. Id etiam scribit Norisius culpans duntaxat amorem libidinis, quo vita corporis fruimur, eique conglutinamur, implicati amore rerum, quæ amitti possunt, & quas rationi subiectas esse oporteret. Quare Barth. Riccius immerito Norisium redarguit pag. 314. quasi scriptor clarissimus asseruerit dilectionem corporis affectum esse brutalem, perperam accitis Augustini testimoniis, ubi affirmatur dilectionem corporalis vitæ esse licitam: nam iisdem locis, quæ Riccius objectat, ac præsertim de doctrina Christiana, requirit S. Pater, ut corporalis vita diligatur ordinate ac prudenter, ut constat ex dictis. Puto idem tradere S. Thomam, ubi demonstrat 2. 2. q. 25. art. 4. quomodo debeat unusquisque se ipsum amare secundum naturam rationalem, ut sibi velit ea bona, quæ pertinent ad perfectionem rationis.

4. Propositio.

PROPOSITIO. Occiso iniusti aggressoris licita est, si talis occisio à noxia cupiditate sequestretur, id est, amoris proximi non præferatur amor corporis, & defensionem sui moderetur pacatum rationis imperium; quod tamen in praxi raro, difficulter, & forte nunquam continget.

Hæc est sententia, ni fallor, Augustini. Probat 1. stinensium Doctorum, etsi videantur affirmare nefas esse iniquum grassatorem occidere: saltem id sentit, qui mihi instar omnium est, Henricus Noris Tom. 1. p. 1094. male pro sententia negativa absolute citatus, cum accurate utramque ad Augustini effata componat, & perperam à Riccio impugnetur. Licetum esse cum pacato rationis imperio, & non violato ordine charitatis eum, qui mortem intentat, occidere, probatur primo. Exodi xxii. 2. legitur: Si effringens fur domum, sive suffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & est reus sanguinis. In quem locum S. P. Augustinus q. 84. in Exodum ait: Intelligitur ergo tunc non pertinere ad homicidium, si fur nocturnus occiditur: si autem diurnus, pertinere. Hoc est enim quod ait, Si orietur super eum sol. Poterat quippe discerni quod ad furandum non ad occidendum venisset, & ideo non deberet occidi. Hoc & in legibus antiquis secularibus, quibus tamen ista est antiquior, invenitur, impune occidi nocturnum furem quoquo modo, diurnum autem, si se cum telo defenderit; jam enim plus est, quam fur. Licite ergo occiditur, qui venit ad occidendum, &c.

5. Obiectio.

Respondet Vanroy legem Exodi esse judicialem, id est, præscribere formam qua in iudicio adversus reos procedendum est; præsertim, quod in eadem lege dicitur, quod possit occidi fur diurnus, qui se telo defendat, quod in solo foro externo licitum esse docet universa Augustiniana Schola. Addit in veteri lege multa fuisse impunita, quæ tamen erant illicita, ut poena tallionis, & libellus repudii: observat etiam Augustinum scribere furem nocturnum impune occidi, non, licite occidi: addit quod nisi hæc accipiamus de solo foro externo, fiet consequens, posse occidi furem etiam quando alias potest repelli, & ejus occisio ad propriæ vitæ conservationem non est necessaria.

6. Solutio & Confirmatio.

Hæc non absque magna probabilitate dicta sunt: & in eorum confirmationem addi potest, quod versio Græca, ἐξ ἑνὸς τοῦ σώματος, non est illi cædes, Arabica, erit impunitas, Syriaca, non habebit actionem capitalem, aperte demonstrant legem Exodi esse judicialem, & spectare ad politicam, & Reipublicæ tranquillitatem. Falsum est tamen in foro interno reum esse homicidii, qui necessitate coactus, & propriam vitam de-

defendens, grassatorem interimit. Primo, quia Vulgata nostra habet, *Non erit reus sanguinis*, & Augustinus, *Intelligitur tunc non pertinere ad homicidium*, & olim R. Jonathan, *Non erit ei reatus effusionis sanguinis*, & R. Salomoh, *Non est hoc homicidium, de quo in Decalogo*. Quod si occisio non pertineat ad homicidium in Decalogo prohibendum, porro nec in foro interiori labes contrahitur. Deinde, ut argumentatur Norisius, licet lex illa data esset ad regendam rempublicam Judæorum, in ea tamen lege Divina voluntas permittit homicidium, uti permittit lex Aquilia, & aliæ antiquæ sæculares: at qui occidit invalorem, non agit contra voluntatem sæcularis legislatoris; ergo neque adversus voluntatem Divinam, ideoque non peccat. Præterea tam lex Exodi, quam verba Augustini comprehenduntur in cap. *Si perfodiens*, De homicidio: leges autem Canonice etiam pro interiori foro latæ sunt. Sane prior responsio Vanroy, quod posset occidi etiam fur diurnus, qui se telo defendit, inanis est; quoniam id nec habetur in Exodo, nec citatur ab Augustino ut lex Divina, sed ut lex civilis, ex ff. ad leg. Aquiliam l. 4. de qua proinde inquit, furem illum qui telo se defendit, occidi impune: at de occisione furis nocturni ait hanc non pertinere ad homicidium. Falsum est etiam fuisse illicitum dare libellum repudii, & infligere tallionis poenam, dum hæc permittebantur à lege: sed illicitus erat finis, quo Judæi lege abutebantur causa odii, aut vindictæ; quam ob rem necesse fuit, ut Christus poneret Judæorum licentiæ repagulum. Neque fit consequens posse occidi, aut nocturnum furem, aut grassatorem, si possit mors aliunde vitari, quoniam eo in casu pervertitur, ut paulopost explicabo, ordo charitatis.

7.
Probatur 2.
ex Romano
Catechismo.

Probatur 2. ex Romano Catechismo P. 3. De quinto præc. n. 8. ubi legitur: *Qua etiam ratione, si quis salutis suæ defendendæ causa omni adhibita cautione alterum interemerit, hac lege (Non occides) non teneri satis apparet*. Respondet idem Vanroy agi ibidem de homicidio casuali: quod, inquit, planum fit ex textu, quia loco citato numerantur cædes aliquæ non peccaminosæ, quæ præter voluntatem inferuntur, unde mox subjungitur, *Qua etiam ratione, &c.* Verum falsa est responsio Vanroy: de casuali enim homicidio agitur superiori num. 6. & 8. pertractatur de occisione aggressoris, quæ fit non fortuito, non

casu, sed salutis defendendæ causa, ac sat est Catechismum legere, non enim eget majori explicatione, inquit in Elucidatione Scholastica Catechismi Joannes Chapeville Leodiensis. Profecto illis verbis: *Qua ratione, &c.* innuitur, quod sicut homicidium casuale, non imputatur ad culpam, quia non infertur voluntate, & industria; ita non spectat ad scelerosam eadem homicidium aggressoris, quo intenditur duntaxat conservatio propriæ vitæ, quoniam homicidium illud præter intentionem inferitur, uti medicinali pharmaco accidit ægroti deliquium. Ubique enim Romani Catechismi auctores sequuntur præceptiones D. Thomæ, cujus sententiam supra explicavi.

Tertio Probatur ex PP. Cyrillus enim lib. 1. in Joannem cap. 35. ait: *Unde Probatur, nam Petrus gladium habuit? Ac respondet, Quia secundum legem gladio se defendere licebat*. Et ibidem, *Si vi multitudinis invitatus ad necem traberetur Christus, omni modo fortassis debuissent illum discipuli defendere*. S. Ambrosius lib. 1. de Officiis cap. 36. num. 178. *Neque in inferenda, inquit, sed in depellenda injuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio injuriam si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit. Unde sanctus Moyses hinc prius orsus est tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidisset Hebræum ab Ægyptio injuriam accipientem defendit, ita ut Ægyptium sterneret, atque in arena absconderet*. Plura Estius in cit. dist. 37. ubi ex auctoritate Ambrosii infert, quod si hoc pacto defendere socium liceat, licet & se ipsum. Verum tamen est, quod S. P. August. lib. 22. contra Faustum ait, consulta æterna lege non debuisse virum Ægyptium, licet injuriosum, & improbum occidi ab eo, qui nullam ordinatam potestatem gerebat: unde nos supra lib. xx. cap. 7. alia ratione Moysen defendimus. Hæc vero quomodo cohæreant, dicam infra.

Probatur quarto; nam occidere injustum aggressorem, nisi aliter propriæ salutis possumus consulere, omnes leges, omniaque jura permittunt, ut habetur in cap. *Significasti* 2. de Homicidio, & cap. *Si vero*, de sent. Excommunicat. In cap. etiam *Si furiosus*, decernitur eum, qui mortem aliter vitare non valens suum occidit, vel mutilat invalorem, non contrahere irregularitatem. Nec quidquam officit, quod de irregularitate ante hanc Clementis V. constitutionem contrarium senserint antiqui Scholastici, nam irregularitas etiam

abs.

absque delicto contrahi potest, ut à milite, ac iudice. Posse vim vi repelli, si fiat cum moderamine inculpatae defensionis, dicitur lex naturæ, de qua Cicero in Orat. pro Milone: lex civilis superius laudata; lex Canonica, de qua modo. Quare in Edicto Theodorici cap. 15. habetur: *Qui percussorem ad se venientem repulerit ferro, non habetur homicida; quia defensor propriæ salutis videtur in nullo peccasse.* Quomodo ergo damnabimus, quem omnes prorsus leges absolvunt?

10. Noxia cupiditas facit illicitam occisionem grassatoris.

Dixi tamen licitam esse occisionem grassatoris, si sequatur à noxia cupiditate. Noxia autem cupiditas intervenit, si vel subrepat desiderium ulciscendi, vel animus conglutinetur dilectione proprio corpori, ita ut pro huius vita, quam unice intendat, nullam adhibeat in repellendo hoste cautionem, & salutem proximi parvipendat; vel denique si non sistat in actu defensionis, dirigatque in aggressorem gladium vel enssem eo fine, ut ipsum interimat. Ita ut in foro interiori reus sit homicidii quisquis injuriam propulsans agitur vindictæ libidine: quisquis in sui defensionem impellitur ea cupiditate, qua etiam bruta sese rostro unguibusque tutantur, non dirigens naturæ motum rationis imperio, ne hæreat tanquam ultimo fini vitæ corporali: quisquis denique tali animo comparatus est, ut fervescente ira sterneret invasorem, quamquam posset alia via intentatam sibi cædem evadere.

11. Ulciscendi libido facit illicitam occisionem.

Illicitam esse occisionem aggressoris, si intersit ulciscendi libido, patet ex Scriptura, Matth. v. 39. 1. ad Corinth. vi. 7. 1. ad Thessalon. v. 15. aliisque in locis. Unde Augustinus in Epistola ad Publicolam 154. nunc 47. num. 5. ait: *De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro Civitate, ubi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si ejus congruit personæ.* Liqueat autem Augustinum loqui de occisione qua Christianus, cum possit repellere aggressorem, illum interimit ut hostem ulciscatur, quod nulli licet, nisi fulciatur publica auctoritate: nam & de hoc interrogatus fuerat à Publicola præcedenti Epist. 9. 12. & S. Pater post recitata verba, inquit: *Qui vero repelluntur aliquo terrore, ne male faciant, etiam ipsis aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est, Non resistamus malo, ne nos vindicta deleat, quæ alieno malo*

R. P. Berti Theol. Tom. IV.

animum pascit, non ut correctionem hominum negligamus. Quibus verbis S. Pater, uti permittit correctionem, qua aggressores sine interfectione repelluntur, vel impugnantur: ita damnat occisionem quæ non fit publica auctoritate, quæ non spectat commodum civitatis, & quæ peragitur ulciscendi libidine.

Peccare etiam, qui aggressorem interimit inhærendo amore vitæ corporis, & huic posthabendo proximum suum, nequit in Augustiniana Schola controverti. Ac probatur, quia S. P. Augustinus lib. 1. de lib. arbitrio cap. 5. probat sententiam Evodii dicentis: *Quomodo possum arbitrari cavere istos libidine, qui pro his rebus digladiantur, quas possunt amittere inviti; aut si non possunt, quid opus est pro his usque ad hominis necem progredi?* Id confirmat ex quo si vita corporalis amitti potest, debet contemni, nec haberi in tali pretio, ut ejus intuitu frangatur æterna lex, quæ vult ut omnia sint ordinatissima, & proximus plusquam corruptibile corpus diligatur. *Quomodo enim (ait) apud eam legem sunt isti peccato liberi, qui pro his rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt?* Idem corroborat cap. 15. ejusdem libri, ubi posteaquam docuit temporali vita utendum esse, non fruendum, ait: *Cum igitur eisdem rebus alius male, alius bene utatur & eis quidem qui male amore inhæreat, atque implicetur, scilicet subditus eis rebus quas sibi subditas esse oportebat, & ea bona sibi constituens, quibus ordinandis beneque tractandis ipse esse utique deberet bonum: ille autem qui recte his utitur, ostendat quidem bona esse, sed non sibi, non enim eum bonum melioremve faciunt, sed ab eo potius fiunt.* Et ideo non eis amore conglutinetur, neque velut membra sui animi faciat, quod sit amando, ne cum reserari cæperint, eum cruciatu ac tabefaciant, sed eis totus superferatur, & habere illa atque regere cum opus est paratus, & amittere, aut non habere paratior. At qui pro libidine corporalis vitæ occidit aggressorem, temporali bono, quod potest amitti, hæret amore, & corpori conglutinatur; igitur corporali vita non utitur, sed fruitur, & charitatis ordinem pervertit. Hanc doctrinam tradit S. P. de Doctrina Ch. ut supra diximus; ideoque falluntur, qui putant illum retractasse quæ scripserat de libero arbitrio, tametsi hoc opus exornârat nondum sacra eruditione imbutus, in eoque plura inquirendo potius, quam definiendo

12. Non licet aggressorem occidere inhærendo amore vitæ corporis, & huic posthabendo proximum.

Xx

tradi-

tradiderat. Norisius, *Non est necesse*, inquit, *ut dicamus sanctum Doctorem priorem sententiam retractasse, cum præcipue à scripto libro primo de libero arbitrio post triginta & amplius annos libros retractationum scribens illam priorem sententiam non expungens, iterum approbasse censendus sit.* Male itaque de Norisio scribit Riccius pag. 207. *Falso dicit Augustinum eam retractasse, &c.*

13.
Argumenta
Soti re-
tunduntur.

Non latuit S. Thomam hæc Augustiniana doctrina; citata enim quaestione 64. docet illicitum esse, *quod homo intendat occidere hominem ut se ipsum defendat, nisi ei qui habet publicam auctoritatem, qui intendens hominem occidere ad sui defensionem, refert hoc ad publicum bonum, ut patet in milite pugnante contra hostes, & in ministro iudicis pugnante contra latronem, quamvis etiam & isti peccent si privata libidine moveantur.* Si ergo privata libido reddit illicitam occisionem patratam ab eo, qui habet occidendi publicam auctoritatem; à fortiori damnablem reddet eadem à privato homine illatam. Huc etiam spectat momentum, quo utitur Augustinus Triumphus; quia scilicet animam proximi plus tenemur diligere, quam corpus proprium, quod possumus amittere inviti; unde qui, ne perdat temporalem vitam non consulit salutem animæ aggressoris, diligit semetipsum inordinate, ac pervertit ordinem dilectionis. Sunt ejusdem generis argumenta à Magistro Gavardi producta. Quibus responderi solet cum Soto lib. v. de Justitia, & jure q. 1. art. 8. exigere quidem charitatis præceptum, ut corporalem vitam pro incolumitate reipublicæ, & pro salute proximorum spiritali impendamus, at non quando ipsimet proximi sciunt se male agere, & possunt à monomachia, & infestatione cessare, nec cessant sua culpa; quippe necessum non sit ab aliorum voluntariam pervicaciam vitam profunderere. At primo ex sententia Soti sequitur, quod nefas sit occidere etiam cum moderamine defensionis inculpatæ ebrium, aut amentem, quem probabiliter existimes non esse in gratia, eoquod per peccatum mortale inciderit in amentiam, vel ebrietatem; tunc enim invalor nescit se male agere, atque id arbitror inconcussum, & ex momento Augustini Triumphi legitime illatum; ut vidit etiam Florentinus de Cocq. Tom. 2. Tract. v. cap. 3. Præterea distinguendum est opus externum ab animi intentione: & licet non teneatur ob furorem alterius vitam profunderere;

vitam tamen meam tueri debeo pacato rationis imperio, ob bonum reipublicæ, ob necessitatem familiæ, atque ut moriar cum majore probabilitate salutis, non motus illa cupiditate, inquit Norisius, qua ad sui defensionem etiam bruta impelluntur: non quod amor propriæ vitæ sit illicitus, & brutalis, sed quia *motus naturæ sensitivæ*, in qua communicamus cum brutis, regi debet imperio rationis juxta ordinem charitatis, quæ præcipit ut magis diligatur anima proximi, quam corpus proprium, ut inquit in respons. ad 1. Triumphus.

Postremo peccare qui ira aggressorem prosternt, nec vitæ suæ defensionem, sed alterius mortem intendit, expresse docet ibidem sanctus Thomas, demonstratque lex naturæ, quæ nullum nobis in alterius vitam jus impertitur, nisi in casibus enumeratis pag. 44. quando nempe id postulat salus reipublicæ, justitiæ æquitas, bonumque præstantius. Atque hinc sequitur vix in praxi posse contingere, quando sine culpa occidatur aggressor. Enimvero fieri non potest, ut in promptu sit recta rationis consideratio, qua pacato imperio frenetur motus cupiditatis, nec animus vitæ temporali subiciatur: ut ita repellatur injuria, ne ira & indignatione animus concitetur: ut *per accidens* tantum, non intentione occidentis prosteratur aggressor. Quamobrem Theologi Augustinenses, necnon PP. S. Mauri in Notis ad Augustinianam Epistolam 47. negativam sententiam propugnant; illamque tradidit S. Ambrosius lib. 111. de Off. cap. 4. num. 27. scribens: *Non videtur quod vir Christianus & justus, & sapiens quærere sibi vitam aliena morte debeat, utpote qui etiam si in latronem armatum incidat ferientem referre non possit, ne dum salutem defendit, pietatem contamine.* De quo in Evangelii libris aperta, & evidens sententia est, Reconde gladium tuum; omnis enim qui gladio percusserit, gladio ferietur. *Quis latro detestabilior, qui venerat ut Christum occideret? Sed noluit se Christus persecutorum defendi vulnere, qui voluit suo vulnere omnes sanare.* Ex hoc loco intelligitur, cur idem Ambrosius lib. 1. cap. 36. commendaverit fortitudinem Moysi, qui non per accidens, sed datâ operâ percussit Aegyptium, quia scilicet non contaminavit pietatem, nec vitam sibi aliena morte quæsiit, sed quia præclara animi intentione, in qua prima vis fortitudinis, honestas, & illud *πρότρον* cernitur, ut inquit eodem cap. n. 181. studit proximum eripere; quod

14.
Non licet
ira aggressorem prosterne, nec vitam defensionem sed alterius mortem intendere.

quod non licet carnali affectu impellente, nec in illud, quod honestum ac decorum proponitur, intentione directâ. Quoniam vero occidere ex intentione non licet, nisi ordinata potestate; Moysen, quem Ambrosius defendit ex fortitudine animi ob quam non contaminavit pietatem, Augustinus scribens contra Faustum lib. 22. cap. 70. ait dedisse signa vitiosa magnæ fertilitatis, quia peregrinum fratrem non observato ordine potestatis inultum esse non pertulit, sed Quæst. 2. in Exodum etiam ex hoc capite excusatur, quoniam videtur jam divinicus fuisse admonitum, dandam per ipsum salutem fratribus, ut colligitur ex cap. VII. Act. Atque ex his Augustini & Ambrosii sententiæ facile conciliantur.

DIFFICULTATUM ENODATIO.

15. **Obiectio 1.** At nunquam absque culpa occidi iustum vitæ aggressorem probant 1. ex quo *Non occides*, præceptum Divinum sit, in quo nulla præsumi debet exceptio, nisi ipsa Divina lege exprimatur. Quare S. P. Augustinus lib. 1. de Civit. Dei cap. 21. assignatis tribus capitibus, ex quibus occisor excusatur à culpa, quæ sunt, si bella Deo auctore gerantur, si occidatur iniquus publica potestate, & si aliquis se ipsum interimat speciali instinctu, *Hic igitur exceptis*, inquit, *quos vel lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi jubet, quisquis hominem, vel se ipsum, vel alium quemlibet occiderit homicidii crimine innectitur.* Et lib. 22. contra Faustum cap. 10. *Ille utitur gladio male, qui nulla legitima potestate vel jubente, vel concedente in sanguinem alterius armatur.*

16. **Solutio.** Respondemus illum, qui se cum moderamine inculpatae tutelæ defensus interimit grassatorem, uti publica auctoritate; talem quippe occidi lex naturæ, lex Divina, lex canonica, & lex civilis permittit, ideoque nisi violetur ordo charitatis, & nisi intendatur mors aggressoris ob concitationem iræ, & noxiam libidinem, qua vita proprii corporis præferatur spirituali proximorum salutis, damnari nequit occisor. Sane Augustinus in lib. 1. de Civitate Dei demonstrat, nullam esse auctoritatem, quæ Christianis jus voluntariæ necis attribuat; & contra Faustum loquitur de illo, qui eadem intentans in sanguinem alterius armatur. Non intentat vero mortem, non arrogat sibi jus voluntariæ necis, non armatur in alterius sanguinem qui

R. P. Bertii Theol. Tom. IV.

intendit propriæ duntaxat vitæ conservationem, idque non affectu brutis communi, sed per rationis imperium directo. Eodem pacto explicatur quod scribit Epist. ad Publicolam, in qua prohibet ne quis adversus aggressorem armetur ut illum occidat, sive id faciat ulciscendi libidine, sive absque ordinata potestate, ut supra diximus: ideoque S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 7. ad 1. ait: *Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas Augustini intelligenda est in eo casu, quo quis intendit occidere hominem, ut se ipsum à morte liberet.* Quoniam tamen vix percipi potest, quomodo in praxi non intendatur mors aggressoris, & animus superferatur vitæ corporali, quæ potest amitti; fatemur quoque vix contingere, ut iniquus aggressor absque culpa occidatur.

Præterea objicies. Prohibentur Christiani resistere malo, Matth. v. 39. & **Obiectio 2.** malum pro malo reddere, ad Rom. xii. 17. At quomodo non resistit malo, quomodo malum pro malo non reddit, qui invasorem mutilat, & obtruncat; Christus etiam Petro gladium in ejus defensionem evaginanti, Matth. xxvi. 52. inquit: *Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium gladio peribunt.* Quæ autem iustior esset occisio ea, quam pro Christi vita discipulus intentabat? Si ergo non licuit Petro gladio satellites coercere, nec licet cuilibet in sui, vel alterius defensionem alium percutere, & enecare. Hinc Ambrosius lib. x. in Lucam cap. 22. num. 53. Petri factum expendens scribit, quod referre licuit tantum usque ad Evangelium. Habet similia lib. 111. de de off. cap. 4. de quibus supra.

Respondemus his locis redargui tantum ulciscendi cupidinem, ut vidimus præcedenti cap. 18. alioquin nefas quod esset Christianis bellum gerere, se ipsos defendere, & iniquos hostes coercere, quod nullus dixerit, nisi heterodoxus. In Petro quid reprehendendum fuerit, paucis ostendam. Primum ad repellendos hostes gladio utendum non est, nisi prius adhibeatur ratio ac prudentia; hæc enim arma nobis natura dedit, non rostra, non cornua, non ferarum ungues; ac Petrus non ratione ac prudentia, sed cæco amoris impetu ducebatur: quid enim adversus multitudinem solus poterat consequi tractando gladium? Id observat Victor Antiochenus in Catena Græcorum Possivini pag. 327. Deinde, quia sponte Dominus mortem subibat, & implendæ erant Scripturæ: quamobrem alias Pe-

Xx 2

trum

trum redarguerat Matth. xvi. 22. cum prædicente Domino futuram passionem, inquit Apostolus *Absit à te Domine*. Atque id observat Chrysostomus Hom. 84. in Matth. pag. edit. Commel. 327. Tandem impedienda non erat mors decreta pro humani generis redemptione, ut docet cit. lib. 3. de Offic. S. Ambrosius, Illa autem verba, *Omnes qui acceperint gladium gladio peribunt*, auctore ibidem Chrysostomo non ad Petrum spectant, sed ad illorum, qui Christo infidiabantur, supplicium: sive ad illos, qui mortem vel punitionem intentant absque legitima potestate, ut exponunt Lyranus Estius, & Menochius xlii. Volum. Bibliorum Max. pag. 312. Porro Ambrosius in Lucam ait quod non referre perineat ad perfectionem Evangelii; atque id nullus negat. Ait enim: *Lex tamen referre non vetat, & ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, Satis est, dicit, quasi licuerit usque ad Evangelium, ut sit in lege aequitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio*. Aut Ambrosius culpatur referre absque præclara intentione animi, quod magis bonum est, præferentis: ob quam intentionem lib. 1. cap. 36. commendavit Moysis fortitudinem.

19. **Obiectio 3. & Solutio.** Insuper obijcies: Ait Augustinus in 1. de lib. arbitrio cap. 5. demonstrantque Augustiniani Theologi, illum qui in sui defensionem occidit alterum, amore corpori conglutinari, & noxia moveri libidine. Producta sunt paulo supra testimonia Augustini, & Augustinenium argumenta.

Resp. nos neque ab Augustino, neque à nostratibus recedere: negamus tantum interesse noxiam libidinem, dum occisor non movetur ulciscendi cupidine, dum in sui defensionem vigilat pacato imperio rationis, dum non intentat aggressori mortem, & hæc accidit præter intentionem se defendentis: quod fatemur perraro in praxi contingere: Hinc S. Pater Epist. 153. alias 54. ad Macedonium inquit: *Cum homo ab homine occiditur, multum distat utrum fiat nocendi cupiditate, vel injuste aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut à latrone; an ulciscendi vel obediendi ordine, sicut à iudice, sicut à carnifice; an evadendi, vel subveniendis necessitate, sicut interimitur latro à viatore, hostis à milite*. Eam ob rem Norisius, cui subscribimus, ait diversa Augustini effata componenda ex verbis S. Patris lib. 1. de lib. arb. cap. 5. *Potest ergo illi legi, quæ tuendorum civium causa vim hostilem eadem vi repelli*

jubet, sine libidine obtemperari; ita ut occisio invaloris sit licita, si à noxia cupiditate sequestretur, uti sequestratur in milite, qui bonum Reipublicæ, & civium incolumitatem intendit, peccat tamen & ipse, si privata libidine moveatur, inquit sanctus Thomas

Oppones 4. Peccare etiam qui occidit salutis suæ causâ scribit S. Basiliius Epist. ad Amphilochoium can. 8. 43. 55. S. Bernardus de Præcepto, & dispensat. cap. 7. n. 13. & de Nova milit. cap. 1. Sacri etiam Canones citati à Lupo de Opin. Probabili cap. 8. præsertim 28. in Append. ad capitul. Reginonis, indicunt pœnitentiam quadraginta dierum iis, qui Diaboli membra interficiunt, sine odii meditatione, & se, suaque liberando. Etiam S. Cyprianus Ep. 56. & 37. ait Christianis nefas esse occidere nocentem, & esse necessarium occidi.

Resp. His nos nequaquam urgeri, cum asseramus illicitam esse occisionem, quæ mors aggressori intentatur, & queritur vita corporis morte aliena, non ordinata charitate, sed noxia libidine. Deinde respondemus S. Basilium cit. canone 8. loqui de occisore, qui enssem, securim, aut alia instrumenta jaculando satis præstulit se animi perturbatione vitam homini non pepercisse. Canon. 43. illum homicidam appellat, qui prior percussit sive ultus est: & can. 55. inquit arcendos ab Ecclesia, qui absque ordinata potestate se latronibus adversos obijciunt. S. Bernardus priori in loco agit de homicidio voluntario, quod perpetratur necessitate quidem se defendendi; sed intendendo mortem aggressoris: nam pertractat de iis, qui libera voluntate legem transgrediuntur, atque ob ob diversum finem inquinantur graviore, aut leviori facinore. Ac de nova militia perstringit ilam occisionem, in qua occisor letaliter, peccat, & occisus æternaliter perit: non peccat autem, qui eadem alteri non intentat, nec est voluntaria causa damnationis, quam aggressor pervicacissime incurrit. In canone 28. Reginonis, primo pœnitentia indicitur iis, qui interficiunt latronem, cum possit comprehendi absque præda, deinde iis, qui sine odii meditatione interficiunt diaboli membra, voluntarie tamen occidunt pro vita corporali quos sciunt in æternum perire: atque in priori casu deest moderamen; in altero pervertitur charitatis ordo. Cyprianus denique pertractat de tempore persecutionis, quo fidei causa debet quisque subire martyrium: quo sensu etiam Lucifer Calaritanus ait in libro

20. **Obiectio 4.**

21. **Solutio.**

libro ad Conſtantium, *Non occidere, ſed occidi propter Dei filium docemur.*

22. Obiectio ultima. Ultimo obijcies : Si omnia jura per-
mittunt, ut vis hoſtilis vi repellatur, ſi occiſor furis nocturni eſt immunis à culpa, ſi ordine charitatis non tenemur magis alienæ vitæ, quam propriæ conſulere ; cur etiam non poterit occidi injuſtus aggreſſor mortem illi intentando, & dum nulla alia via eſt evadendi, etiam illius cor, aut jugulum armis per-
tendo ?

23. Solutio. Reſp. id ſententia noſtra eſſe illicitum, quoniam idem jus naturale, quod permittit ut vim vi repellamus, præſcribit etiam ut vis ſenſuum, qua move-
mur ad propulſandam injuriam animo ulciſcendi, repellatur vi rationis præcipientis ut ordo charitatis non perversatur : quod ſi vis rationis conſequatur, dicimus licite aggreſſorem occidi. Affirmamus eo pacto non peccare qui pro familiæ ſuæ incolumitate occidit furem nocturnum neſciens num venerit ad occidendum aut furandum, ſi aliàs non ſuccurrat conſilium, ac ratio vitandi periculum ; quoniam ſalus ſui ipſius, uxoris, & filiorum præferenda eſt vitæ unius

graſſatoris. Eadem ratione aſſerimus prætermittendam non eſſe, ut inquit S. Thomas, moderatam deſenſionem ad vitandam occiſionem alterius, quia plus tenetur homo vitæ ſuæ providere, quam vitæ alienæ : ſed negamus poſſe occidere aggreſſorem ut ſe ipſum deſendat, illi mortem intentando ; quia neſas eſt quærere vitam propriam morte aliena, quam ſupremus Jdex juri ſuo, ac ordinatæ poteſtati, infligendam improbis reſervavit. Poſtremo dicimus vitam proprii corporis diligendam ; ſed cum amitti poſſit, debeatque pro ſalute ſpirituali proximorum noſtrorum contemni, ita ſervandam illam eſſe, ut hæc ſalus voluntate noſtra non periclitetur : ut animum noſtrum regat charitas, nec frangat ira, nec ſectat noxia cupido : ut denique nos defendamus non tanquam bruta, quorum præſtantius bonum eſt vita corporis, ſed tanquam rationales homines, quorum ſumma felicitas eſt vita animæ. Hæc autem vita haberi nequit ſine virtutum omnium nobiliſſima ac jucundiſſima, de qua hæcenus diſputavi, id eſt,
CHARITATE.

xx 3

DE